DE PRAESTIGIIS DAEMONVM, ET INcantationibus, ac ueneficijs, Libri V.

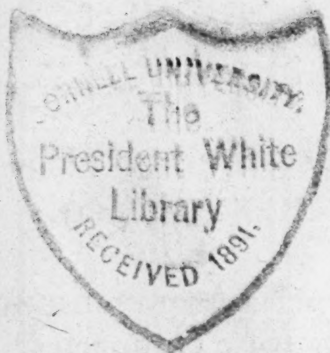
Authore IOANNE VVIERO Medico.

Totius Operis Argumentum in Præfatione comperies.

Nolite uos consortes esse dæmoniorum.
1. Corinth. 10.
Resistite diabolo, & fugiet à uobis,
Iacobi 4.

Cum Cæsareæ Maiest. gratia & priuilegio.

BASILEAE, PER IOANnem Oporinum. 1563. 6.

CORNELL UNIVERSITY.
The
President White
Library
RECEIVED 1891.

ILLVSTRISSIMO ATQVE EXCELLENTISSIMO Principi ac domino, D. Guilielmo, Cliuiæ, Iuliæ & Mont. Duci, Comiti Marchiæ ac Rauesburgi, Domino in Rauestein, &c. suo Domino Clementissimo perpetuam in Christo IESV felicitatem.

IN tam perniciosa uarietate fanaticarum & pestilentium opinionum, quibus æuo hodierno miserè orbem concutit Christianum satan, non minimum pondus eam habere sentio, Princeps illustrissime, quam idẽ ille uelut perditissimum seminarium, mẽtibus hominum inseuit incantamentorum nomine. Etsi enim multifariam in religionis nostræ cõtrouersijs, uel ob ceremoniarum ritus, uel non æquè intellecta Scripturæ loca, animi distrahantur, sententiæq́;

 uarient,

uarient, faces ſubdēte antiquo ſerpente: non tamē perinde deploranda hinc ſubſequitur calamitas, quàm ex ſemel imbibita, ipſius inſtinctu, perſuaſione de eo mali genere, quod hominibus & beſtijs citra ueneni uel propinationem uel applicationē, inferre creduntur quædā dementatæ anus, quas Lamias uel ſagas nuncupant. Vt enim ex prioribus quidem diſceptationes hinc inde oriuntur diuerſæ pro hominum uel affectu, uel prout quilibet in ſuo abundare ſenſu uidetur, aut pro talenti à Deo donati pondere & qualitate: tamen momenti tātum eæ ſæpius non habebūt, ut uel animæ ſalutem aliquo attingant modo, uel etiam amicitias omnino turbent aut dirimant. Quàm uerò execrabilē à Deo alienationem, coniunctiſsimamq́ cum dæmone neceſsitudinem, quanta inter proximos odia, quàm rixoſas uiciniarum factiones, quas ruſticorum ſimultates, quæ urbium diſsidia, quàm frequentes inſontium cædes, parente tragœdo diabolo, gignat fœcundiſsima illa calami

tatum

ſtatum mater, opinio nimirum conce-
pta de Lamiarũ maleficij (non inquam
ueneficij) prodigioſa poteſtate, quo-
tidiana docet experientia. Et quum
pauci ſint morbi, quorũ cauſas ad La-
miarum opus non referat, peruerſè in
religione Chriſtiana inſtitutũ uulgus:
uix alij comperiuntur, quibus uniuer-
ſum hoc impietatis negociũ penitius
innotuit, & iuſtior de hoc actionẽ inſti
tuendi occaſio incumbat, quàm medi-
ci, quorum ab eo incredulitatis gene-
re ita turbantur animi & aures radun-
tur, ut nihil in ijs ęquè concrepet apud
ægrotos, quàm mordax illa falſaq; in-
nocentium muliercularũ ob inflictum
eiuſcemodi malum criminatio. Quam
Camarinam aliquandiu non tam uiru-
lentum expirantẽ fœtorem, cum pau-
latim ſana ex Dei uerbo inſtitutione
prorſum interiturã ſpes eſſet, eam de-
nuò grauiter motam, ut contagionis
uirus longè lateq; cum plurimorũ per-
nicie, procellarum ſpiritu horribiliter
afflante, exhalet, indies magis ac ma-
gis experior, Tanta uigilantia quam-

cunque obseruat occasionem ueterator ille, somnolenter illius artes permittentibus ijs, quorũ intererat die noctuque doctrinę Euangelicæ machinis, ipsius propugnacula concutere, funditusque euertere. Propterea operæpreciũ facere uisus sum, dum ad grauem hanc impietatem silentio conniuent Theologi plerique omnes; opinionum falsitatem in morborum causis, eorumque impijs curationibus tolerant Medici: sententiasque ex persuasione, longa annorum serie & præscriptione non ita discussa, quàm uelut præiudicio citra cõtradictionẽ cõfirmata, hic pronunciãt Iurisconsulti: nec ullum hominem exitiali medendo uulneri, aut Labyrinthi huius explicationi manum admoliri, ad multorum interitũ, audiatur: si ego uelut κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις, garritu saltem alijs ueternũ excussero: & arduam hanc rem, qua nostræ religioni Christianæ summa fit cõtumelia, altius perscrutandi, discutiendique qualemcunque ansam fusiori deductione & qualicunque demonstratione subministrauero.

Quan-

Quanquam non ignorem, prauæ opinionis ſine ratione pertinaciam, inexpiabilem eſſe tincturã, & quæ elui nequeat, ſcitè à Galeno noſtro cẽſeri his uerbis: ἔστι δὲ οὐδεμία βαφὴ δυσοπειὸς οὕτως, ὡς τὸ τῶν ἀνθρώπων λογισμῶν πρὸς τὰ μοχθηρὰ δόγματα πάθος· οὐ γάρ ἐστι μεταπεῖσαι τοὺς αὐτοῖς ἐντραφέντας. Sic enim educatos, ad reſipiſcentiam aut ueritatis frugẽ non poſſe reduci arbitratur. Tam non facile eſſe, nouam rem ad communem hominum mentẽ & aſſenſum accommodare, haud inficior.

Praua opinio, inexpiabilis tinctura.

Nec tamen hoc meum inſtitutum quiſquam calumniabitur, quaſi nimis Suffenus, minuſq; tenuitatis meæ conſcius, quicquã præ alijs intelligere aut poſſe, mihi temerè præſumam. Quàm ſit mihi curta ſupellex, probè noui, & me certius nemo: atq; hoc ſcio, quod neſcio. Nemini hic prȩiudicatur. Accedunt quotidianȩ medicationes, & profectiones aſsiduæ, quȩ certè ferias eiuſmodi lucubrationibus ſedulò donandas præcidunt: ut hoc nomine ſuperioribus uenationibus Hambachi inſtitu

tis, dum tuæ Celſ. atq; eiuſdem illuſtri generoſæq; ſoboli ex officio inſeruirē, huic potiſsimùm ſtudio uacauerim.

Innumeros itaq; alios infinitis partibus longè meam hanc infantiam exuperare potuiſſe ueritatis inquiſitione penitiori, oratione lucidiore doctioreq;, & demonſtratione euidentiore, magisq; neruoſa, ob ingenij acumē, doctrinæ excellentiam, & ocij acceſsionem, libēter fateor: at ieiuno meo ſcripto fœlicia illa ingenia prouocatum iri ſperare uolo, ut dicēdo, me rectius erudiant, qui eiuſmodi collationum ſolet eſſe fructus: uel, ut tacēdo, mea hęc ſententia ab inolita religioſo illo ſeculo opinione δὶς διὰ πασῶν diſsiliens, cōprobari uideatur. Hac ratione reportaſſe ex laboribus uſuram ſatis uberem confidam: nec me præſtitæ pœnitebit operæ, ſi ſaniore doctrina in ueritatis cognitionē reuocor, uel in rara paucisq; audita opinione confirmor.

Veritas in profundo abſtruſa.

Naturam in profundo ueritatē penitùs abſtruſiſſe, rectiſsimè docuit Democritus: hanc uigilantius inquirere, inuesti-

inueſtigare & rimari decet. Id ſiquidē cum maiori æquitate coniunctum eſt, quàm ſententiam, quam temerè quis amplexus ſit, pertinaciter defendere.

Argumentū operis Theologicum.

Argumentum eſt partim Theologicum, quo diaboli & ſtudia, ſacrarum literarum teſtimonijs produ͂tur: & quo ijs modo tutiſsimè obuiam iri poſsit, docetur. Partim etiã Philoſophicum, dum naturalibus conuincuntur rationibus ſatanæ ludibriorum uanitas, & ſagarum corrupta imaginatio. Partim item Medicum, ubi ſecundum naturę legem, morbos, eorum cauſas & ſymptomata Lamijs perperam imputata, oriri demonſtratur. Partim id etiam Iuriſprudentiæ placita ſpectat, quum de magorum infamium, lamiarum & ueneficorum punitione, pro delicti qualitate & magnitudine, alio quàm hactenus uſurpatum eſt modo, agatur.

Philoſophicum.

Medicum.

Iuridicum.

Ne autem hic mei ingenij metas & profeſsionis limites temerè pręfractaque opinione, nimis proprio fiſus cerebro, tranſilijſſe cenſerer, hæc mea παράδοξα pleriſque doctiſsimis, etiam ex

tuæ Celſ. familia uiris, Theologis, legũ peritis, & collegis excellentiſsimis, eo animo legenda excutiendaq́ꝫ propoſui, ut horũ cenſura, illa uel caſtigarentur, mutarentur, ſtarent: uel caderent, repulſamq́ꝫ paterentur.

Si Maleficarum malleum hoc abſoluiſſe pẽſum quis obijciat, is amabò illius libri congeſtas à Theologis Henrico Inſtitoris & Iacobo Sprẽger ineptias abſurdas, ſæpe etiã impias, legat: & cum hoc noſtro ſcripto, affectu omni ſeiuncto, conferat, iudicetq́ꝫ: & ſententiam omnino aliam, imò contrariam me ſuſtinere ac defendere intelliget. Penelopes enim telam retexere, actũq́ꝫ agere, profectò lubet minimè. Pauca quidem in hanc rem dixit Vlricus Molitor, Sigiſmundi Bohemiæ regis conſiliarius, in Dialogis de Lamijs & Pythonicis: nõnihil quoqꝫ de Strigibus ſcripſit Ioannes Franciſcus Picus, abbas itẽ Spanheimenſis Ioãnes Tritemius quęſtiones quinqꝫ Maximiliano Cæſari propoſuit: quo autem iudicio, operis noſtri collatione innoteſcet.

Cæterùm

Cæterùm præter multiplicem ratio nem, quæ ut tuę Celſ. hanc meam qualem cũq; fœturã conſecrarem, me impulit, hæc quoq; iuuit potiſsimũ: quòd quum iam decimũtertium annum tuæ Celſ. à medicinis ſim, ac uariã ſæpenumero in tuæ Celſ. aula audierim de Lamiarum iam denuò in ampliſsimis ditionibus tuis renatarũ, potentia & incantamentis ſententiam: uix à nemine tamen certiorem, meæ conſonam & è ueritatis fontibus erutam penitius, unquam hic cognoſcere licuit: quàm aliquoties à tuæ Celſ. ore his me hauſiſſe auribus, uelim nolim fateri cogor: nimirum Lamias nemini ulla uoluntate maligna, quacunq; dira imprecatione, aut intuitu malitioſo nocere poſſe: at uitiata dæmonis conatu occulto phantaſia, eas tanquam melancholia agitatas, in mentẽ ſibi inducere, quæcunq; mala ab ipſo ſatana illata, uel naturali occaſione ex abſtruſo Dei conſilio prognata, abs ſe perpetrari. Vbi enim actionum modus ad trutinam uocatur, & earum organa indagine circũ-

ſpectio-

ſpectiore obſeruãtur, luce clarius mox omnium oculis patet rei ἀδυνατία & falſitas. Veneficium ſolũmodo à φαρμακευτρίαις uel ueneficis, ueneno uel propinato uel illito, noxiè fieri in hominum & animãtium internecionem, doctè, prudenter & piè concedit tua Celſ. Hinc fit, quòd nõ multorũ more, pœnam deluſis aniculis ſtatim ſeuerè infligi iubeas: ſed matura deliberatione prius de uenenatione exactè inquiri, ac ſi de ea indubitanter conſtet, legũ

Rom. 13. præſcripto ſatisfieri, à Deo ad hoc conſtituta tua Celſ. uelit. Hoc profectò accedit meritò ad reliquas præclariſsimas & innumeras animi ingenijq́ dotes, quibus mirè quam nactus es Spartam adornas, illuſtrasq́. Nihil hic præter inſtitutum dicã de non uulgari tuæ pietatis ſtudio: cuius plurima, & quidẽ memorabilia, ac imitatione digniſsima poſſem adducere exempla: ni hinc potius inclementiam expectandam, quàm fauorem, uererer. Sit autem hoc unum, quòd ſolẽ exorientẽ nunquam uideas, nec ueſperi te lecto componas,

quin

quin ardenter prius fusis ad Deū preci
bus, à sacra lectione te totū, tuę́que Cels.
commissam Spartā, ipsius patrocinio
fideliter cōmiseris. Nihil addā de tem-
perantia in potu, quo unico nomine
nō modò tuis subditis omnibus nume
rosissimis exēplar existis admirabile:
sed & tui ordinis illustrissimis, eisdḗque
potentissimis heroibus optimo prælu
ces iure: ut ebriā tuā Cels. uidisse nemi-
nem, non minima laus sit: imò ratā esse
uelis Assueri regis legem, qua ne quis Esther i.
poculorum certamen urgeat, seuerè ca
uetur. Longum itē esset recensere, tuę
Cels. omnes esse exosos, qui assiduis
suis deierationib. tremendū Dei nomē
prophanare non erubescunt: qua blas-
phemia omnes propemodum horribi
liter concrepare aulas, est quòd Chri-
stianæ religionis homines meritò do-
leant, lugeantque, plagas hinc enatas pa
làm conspicientes. Taceo continuos
in quorumcunque libellorū supplicum,
& aliorum scriptorū quotidie affluen-
tium lectione, maturaque respōsione la-
bores: quo uel unico incōparabili exē-
plo,

plo, uerè paternũ affectum erga commissum tuæ tutelæ subditorũ gregem, quis nõ demiretur? quibus ut nec contemptum hic Carlorũ nomen in aliorũ ore innatans assiduè, unquã à tua Cels. usurpatum fuisse, quis audiuit, ita sæpe numero eos blandissimo filiorum nomine dignaris: nec quicquam usqueadeò tuę Cels. studio curęq; esse norunt omnes, quàm tuã rempubl. in summa tranquillitate perpetuò conseruare: id quod cum rara, imò diuina prudentia proximis aliquot annis turbulentissimis, undequaq; bellico strepitu circũ maximas tuæ Cels. ditiones sæuiente, nec eas concutiente, testatus es. Nec postremam meretur laudem, quinimò apud omnem posteritatem propagandam, quòd uelut unicus doctorum uirorũ Mecœnas, singularẽ facias ingeniorũ delectũ in ijs, quos ad exteras regiones & præclaras in quacũq; facultate Academias tuę Cels. impẽsis ablegari, ali, studiorumq; curriculum feliciter perficere, ut tuæ Cels. & reip. decori usuiq; esse quandoq; queant, prouidè admo-

admodum uolueris: ut ea ratione insignibus doctrina, prudentia, existimatione, & rerum cognitione usuq; uiris, illustrem illam tuæ Cels. familiam esse ornatam, ad reliqua celeberrima tuæ aulæ ornamenta, non immeritò referri debeat. Nec id tamen mirũ est, quum ipse doctus, eruditos semper eo prosequutus sis studio, ut quibuscũq; honorarijs & stipẽdijs honestis eos in tuam amplissimam pellicere accireq; familiam, à regni primordijs non intermiseris. Sic prouidentia non uulgari factũ est, quòd hic in uenerãdo ordinis Senatorij cõsessu, primo sit dignata loco tua Cels. uirũ doctrina multijuga, nec uulgari prudẽtia, rerũq; uariarũ usu & eximijs animi corporisq; dotib. clarissimum, D. HENRICVM BARZIVM, Olisle gerũ nuncupatũ, Ll. doctorẽ & Cancellariũ Cliuensem uigilãtissimũ, patriæq; amãtissimũ: sit is certè πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. At prorsus calamo hic imperasse præstat, quàm leuiter oratione ieiuna uerè heroicas tuæ Cels. uirtutes, omnem omnium laudem post se relinquen-

D. Henricus Barzius Cãcellarius Cliuensis.

linquentes attigiſſe: quas non aliorum relatu cognoui, ſed hiſce oculis in tua Celſ. uelut in lucidiſsimo ſpeculo quotidie contueor. Tali itaque ac tanto Principe patrocinium nō denegante, mordaces uitilitigatorum inſoleſcentium dētes haud difficulter uicturum me confido: præſertim cum à meis partibus in procinctu ſtare inuictam ueritatem non dubitem. Precor Deum opt. max. patrem Domini noſtri IESV CHRISTI, ut quod pro ſua bonitate immenſa in tua Celſ. feliciter cœpit, maiore ſui Spiritus acceſsione uberius augeat, ad nominis ſui gloriam, Celſ. tuæ ſalutem, & florentiſsimarum ditionum tuarum fœlicitatem.

Tuæ Celſitudinis
obſequentiſsimus,
Ioan. Vuierus
Medicus.

AVTHOR AD Lectorem.

Omnigenas uafri præpono dæmonis artes,
Quid potis est, & quæ iure negata sient.
Quid magus infamis monstratur, sagaq; mente
Turbata, hinc meritò quæq; uenefica erit.
Ordine succedunt uarijs cruciatibus acti
Astu dæmonij, nec renuente Deo:
Hi quibus auxilijs licitæ sanarier artis
Ritè queant sine ui carminis, inde uides.
Pòst, quæ pœna Magis statuenda est, quæ Lamijsúe,
Quæúe ueneficijs, ultima classis habet.

IOANNES EVVICH Doctor Medicinæ.

Dæmonis exortum, studium, uiresq; dolosq;,
Qui uelut in media luce uidere cupis:
Qui quæ carminibus sit uis, & quanta nocendi,
Si desint sacris philtra parata modis:
Qui miserè uarijs homines cruciatibus actos
Nosse cupis, quáq; hos arte leuare queas:
Tandem quæ pœna infandæ legittima sectæ,
Insonti ut parcas, constituenda siet:
Hunc lege quem Ianus Vueierus condidit arte,
Iudicio & magna sedulitate, librum.
Viue opus eximium, meritumq; attolle trophæum,
Victa est Circeæ turba prophana scholæ:
Viue etiam æternos, author, fœliciter annos,
Non erit ingenij fama sepulta tui.

IOANNES BRACHELIVS LL. Licentiatus, ad Lectorem.

Cum Deus immensi spaciosa uolumina cœli
Conderet, & medio suspenderet æthere terras,
Ornaretq; polum stellis, atq; æthera nimbis:
Ille sibi pariter famulos, diuina creauit
Corpora, qui tenues ferrent sua iussa per auras,
Quiq; procul curis agerent terrestribus æuum.
Horum de numero genitor iustißimus unum,
Sic meritum, Stygias cœlo detrusit ad undas:
Illic & manicis & dura compede uinctus,
Ad scelerum pœnas sedet, æternumq; sedebit,
Tristia commissæ persoluens crimina culpæ.
Quas tamen interea fraudes, quasq; improbus artes
Nocte dieq; struat miseris, quæ retia tendat:
Quidúe potis, si fortè tibi cognoscere curæ est,
Hoc lege, Lector, Opus, docti monumenta Vuieri:
Hinc optata feres, hinc te tua uota docebis.
Insuper & magicis quæ sit fiducia rebus
Attribuenda, modò crudelia pharmaca desint:
Quaúe ueneficijs presso medicaberis arte,
Quamúe satis dignam pendet sub iudice pœnam
Sagarum furiale genus, miro ordine narrat.
Sed tibi cur tantos memorande Vuiere labores
Sumpseris, haud equidē sat adhuc discernere possum.
Publica me, dicis, mouerunt commoda. Sed quis
Publica nunc curat, præclaraq; pectora uulgò
Suspicit, & meritos rebus persoluit honores?
Tu tamen hoc fessam nimium solabere mentem,
Quòd tua non ullo moritura est tempore fama.

PRAEFATIO AD LE-
ctorem, de totius Operis argumento.

REm profectò arduam, & longè tenuitatis meæ uires exuperātem aggressum me esse fateor, qui cum fraudulentis spiritibus, laruis & mundi dominis in theatrum prodire, luctariq; audeam: quum tot illi habeant modos fallendi incōprehensibiles, & cuniculos, occultosq; elabēdi recessus, quibus ob essentiæ subtilitatem, motus celeritatem, uitæ longissimæ usum, & peruersitatem uoluntatis, longè lateq; crassitiem nostram terream eludant, ut quibuscūque eos adoriaris rationibus, defraudatum te esse palàm uideas. Quanquam uera hæc esse non inficiar: in alia tamē enutritus schola, atque ab alijs institutus præceptoribus, quàm Plato ethnicus apud superstitiosos suos Aegyptios & uates Memphiticos, uel Proclus apud suum Marcū, dæmonum clientem, ex D. Pauli, uasis electionis & pugilis Act. 9. aduersus spirituales astutias in cœlestibus inuicti consilio, manibus indubitatæ fidei firmissimis arripui doctrinam Conditoris

Philip.2. cœli & terræ, omniumq; quæ in eis sunt, & uerbũ Christi (in cuius nomine horum *Ephes.6.* spirituum genua flectuntur, ipsiq; dicto citius fugantur) gladiũ quippe spiritus ancipitem, tentaturus quid cum diuini luminis radio & rationũ machinis, in luce cum rectoribus tenebrarum seculi huius potero, in eo potissimùm fraudiũ genere, quo illi hactenus tam densas hominum oculis offuderunt nebulas: ut quò se conuertere securè debuerint, tanquam in ipsa caligine palpitantes, ignorarint quamplurimi. Id autem existit ille incantamentorum labyrinthus: ex quo ut, uelut inuento qualicunque filo, se explicãdi commonstrarem uiam multo aliam, quàm hactenus obseruatam uidere licuit, hoc institui Opus. Ne *Occasio operis.* uerò obscuritatem gigneret orationis perpetuitas, in quinque illud distribui libros, ut eius ordo tamen, quasi rectè instituta rerum œconomia, suis conuenienter cohæreret partibus.

ARGVM libri primi. Cæterùm quũ uniuersum id negocium sit dæmonum præstigijs ac dolo implicatum, ut ad eorum quæ in reliquis dicẽtur libris intelligẽtiam sternatur uia: in Primo libro, diabolus quid sit, quæ eius origo, qui primi dolosi eius conatus, perniciosiq; progres-

progressus ab Eua in rerũ primordijs, usq; in hæc tempora: quæ item ipsius potẽtia, quid etiam prorsus non potest, & quòd limites illi à Deo præfigũtur, ultra quos ferri nequit, describitur. Hinc, quid per suam clientelam operetur, ostẽsurus: ad magos infames, dæmonum operâ quascunque præstigias oculis nostris destinato studio multifariam obijcientes, diuinationumq; uarijs laruis deludentes alios, & medicinę sacra suis imposturis satanicis fœdè cõspurcantes, progredior: quos etiam à Lamijs segrego, ut quæ sexu inconstãtes, fideiq; lubricæ, & ætate non satis mẽtis compotes, diaboli ludibrijs magis sint obnoxiæ, qui in illarum uim imaginatiuam siue uigilantibus siue dormientibus se insinuãs, quascunque formas ipsis inducit: ea dexteritate concitatis in hunc dolum humoribus & spiritibus, ut nihil aliud illæ sciant, aut fateri cogantur, quàm rerum à dęmone ex Dei abstrusa uoluntate uel consensu peractarum, aut plagarũ hominibus bestijsúe inuectarum, siue designatorũ flagitiorum, aut malorum pronatorum naturæ ductu, se effectrices esse: quemadmodum mẽtem quoque lædi, multifarijsq; imbui imaginibus: sæpe in ijs, quorum cerebrum atra bi- *Secundi.*

lis uel eius uapor uitiarit, ſpectamus. Nul-
los quoque libros eæ habẽt, nullos exor-
ciſmos, characteres, aut ſimilia monſtra, ue
lut magi infames: nullos etiam præcepto-
res alios, præter læſam à dæmone mẽtem,
aut corruptam imaginationem. Hinc à Ma
gis illis infamibus nõ parum eas differre,
omnibus erit perſpicuum. Illi namque ui-
ri ſunt ſæpe docti & cordati, ſed curioſi,
longius etiam peregrinantes, ut artem im-
bibant dæmoniacã, qua ſaltem præſtigias
& rerũ ludibria præter naturalem morem
oſtentant: hæ uerò utplurimùm fœminæ,
eædẽq; uetulę, & mẽte titubantes, domiq;
latentes: in quarum, uti organorum con-
uenientium, phantaſiam propè torpidam,
uelut ſedem ſuis ſtudijs accommodatam,
in melancholiæ morbo, mœrore, uel extre
ma deſperatione, ut ſpiritus eſt, illabitur,
nec ita præſtigijs deludẽs, quàm quæcun-
que hominum infortunia, calamitates &
interitus tanta uehementia imprimens, ut
qualia quantaq; ea ſint, ſe perpetraſſe, ut
dixi, arbitrentur: à quibus tamen hæ tam
fuêre alienæ, inſonteſque, quàm quiuis
alius. Has itidem à ueneficis, quos φαρμα-
κεύεις Græci dicũt, ſeparo: qui ueneno uel
propinato uel illito, uel eo loco ubi habi-
tu feriat,

tu feriat, collocatio, homines uel bestias lędunt. Sic plurimùm interesse inter prophanos magos, Lamias & ueneficos intelligetur: de quibus tamen, uelut ijsdem, hactenus confusè actum est, disputatum, & pronunciata sententia. Vt autem hæc innotescerent clarius, Tertio libro eos qui Lamiarum maleficio affici putantur, propono, demonstrãs eos omnes à dæmonibus exerceri, uel obsessos esse, ex occulta Dei permissione, citra ullam ullius Lamiæ aut hominis alterius cooperationem. Hinc iusto ordine, libro Quarto, ad eorum qui eiusmodi maleficio collisi creduntur, curationem, infinitis partibus aliã quàm hucusque obseruatum sit, me confero: ubi, quæcunque curationes illicitæ à dæmonijs in sui regni confirmationem effictæ, per uetitas coniurationes, characteres, ligaturas, periapta uel appensa, annulos, sigilla, imagines, & similes umbrarũ furias, sacrosanctæ Scripturæ authoritate & rationum pondere conuincuntur, explodunturque: ut ab ijs fæcibus, uelut expurgato Augię stabulo, liberatæ mẽtes, in quacunque afflictione ad ordinata à Deo media posthac confugiant, puris manibus in cœlum sublatis, ac medicinæ sacra in hoc ne

TERTII.

QVARTI.

gocio incorruptius conſcientia ſyncerio-
re tractentur. Qui præcipuus fuit huius
inſtituti mei laboris ſcopus.

In hac tamen graui meditatione aliquá-
diu ſuprà quàm dici poteſt occupatus, do-
loribusq; immẽſis excruciatus (nouit ille
quẽ nihil latet) quòd uetulas illas demen-
tatas, à dæmone illuſas, Lamias uulgo di-
ctas, quæ nihil flagitij ſingularis commi-
ſiſſent (non autem loquor de ueneficis)
tam atrociter, ſine ulla cõmiſeratione mul
tis in locis in caliginoſos ſqualidosque car
ceres, horrida umbrarum hoſpitia & dæ-
moniorum domicilia incõſideratius præ-
cipitari, inde in carnificinam truculentius
rapi, ac demum flammis deuorandas teme
rè obijci uiderem: propriæque amentium
anicularum confeſsioni ſtari, nec ſatis in-
ter Lamias & ueneficas diſcerni: & Ma-
gos ſacrilegos, in lege ueteri mulctatos gra
uiter, iam impunitius, imò cũ laude apud
pleroſque uerſari: non potui non inquam
argumenti ratione, conſcientiæ impulſu
actus, meam hac de re ſententiam qualem
QVINTI. cunque, quatuor ijs libris adiũgere: Quin
toque libro uelut appẽdice declarare, quid
& quibus rationibus nixus, ſentiá de pu-
nitione Magorum infamium, à CHRISTI
ueritate

ueritate rempublicã cum Simone & Elima auertentium, eamque sedatam turbantium: quid itẽ de modo puniendi Lamias à diabolo seductas, uelut melancholia agitatas, uix autem hæreticas: (eę enim mente illæsa, sed præfracta constant) postremò etiam, quid de ueneficorum supplicio statuam, subiunxi: ubi locum habet promulgatum ex Dei uoluntate Mosis edictum, Græcè à Septuaginta senioribus redditũ, & uelut explicatum in uaria illa Hebraicarum uocum significatione, φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε, Veneficos (uel, ut Hebræi habent, ueneficas) non sinetis superuiuere. Act. 13. Contra ueneficas edictũ Mosis.

Nec sibi hic leges à me arrogãtius præscribi criminentur magistratus, aut legum periti: hoc enim meum fuisse institutum minimè, testor Deum: sed ex commiseratione meditationem meam solummodo alijs cordatioribus & pijs, ueritatis inquirendæ potius, quàm opinionis inconsideratius multis seculis imbibitæ, affectu defendendæ studiosis excutiendam sereno mentis oculo, summissè offero. Qui operæprecium me præstitisse agnoscent, ingenuam hanc libertatẽ bene interpretentur: qui secus censebunt, ignoscant bene uolenti. Interim mea qualiacunque argu-

menta, quibus toto hoc Opere nitor, conferri posito affectu cupio, dũ in consilium uocantur Speculator & Iohan. And. titulo de Sortilegijs: aut Summistæ, Hostiens. Gotfridus Reinerius in Summ. de sortilegijs, Canon in c.1 & 2. ubi Alb. post Ioh. And. de sortil. in antiquis, Alb. cons. 55.1. uolum. incip. Casus talis per Olbrad. consilio illo 210. incip. Regularis: uel etiam recentiores post gl. in c. accusatus. §. de hæretic. initijs, Alber. de Rosatis in Dictionario super uerbo Sortilegium: siue Bonif. de Vitalin. in tit. de sortilegiis, in tractatu criminalium, aut Matth. de Afflict. in constitution. Neapolit. de malis & noxijs medicamentis parte tertia: itẽ auditor eius Grillandus, aut etiam 2. lib. Syluestri Prieratis de Strigomagis: seu Bonauent. super 3. Sent. Quibus autem firmamentis sua scripta munierit quilibet author, horum librorum collatione manifestius intelliget æquus Lector.

Porrò de re ipsa & materia quoniam ad ueritatis doctrinam, & Ecclesiæ CHRISTI quietem, ac proximi utilitatẽ spectat, non est quòd multis agam: quum ea sit huiusmodi, ut quantũlibet inelegantem sit sortita artificem, satis tamen ipsa per se, omnium

nium oculis ſeſe queat & debeat commen dare: præſertim ob res nō paucas in lucem magis erutas, quę hactenus uel ut incogni tæ, uel ut obſcurę latuere. Solitum uerò eſſe apud Græcos olim prouerbij loco, hominibus parum ſcitè in re præclara uerſantibus obijci, Proba quidem materia, ſi probum nacta fuerit artificem, non ignoro: at cuilibet liberum permitto de artificis opere ſtatuere, quod illi libitum erit. Quod enim ad me attinet, ut nullius uel naſuti Momi aut perſpicacis Ariſtarchi reprehenſionem, ſiue ſeueri Catonis cenſuram deprecor, ſi merear: ita nec auram popularem aliamúe laudem magnopere uenor, bona fretus conſciétia, qua hanc aggreſſus ſum telam. Dies erit, quando unicuique à Domino laus ſua accedet: dūmodo illius accreſcat gloria, & ſatanæ tyrannis imminuatur, abunde ſatis erit factum meis uotis.

DE DIABOLO, EIVS ORIGINE, STVDIO ET POtentia, Liber I.

DAemonum præstigias & incantamenta explicaturus, à primario eorum authore diabolo, huius artibus, studijs & potestate exordiar: ut eo cognito, illiusq; authoritate ac existimatione perspecta, euidentius de omni ipsius opere censeatur: atq; cunctas eius actiones unusquisq; dilucido mentis oculo introspicere, & posthac minus impeditè penitiusq; peruidere queat.

Non esse dæmones, putauit Aristoteles.

De dæmonibus finxerunt multa Platonici.

Religionis autem Christianæ sacram amplexus doctrinam, fideiq; indubitatæ confeßionem, quemadmodum Aristotelis Peripateticorumq;, nō esse dæmones in rerum natura contendentium, placita prorsus reijcio: sic & Platonis commenticiam distinctionem omnino approbare, aut etiam Porphyrij, Pselli, Procli, Plotini, Iamblichi, copiose quidem de dæmonibus, uerùm multa quæ non uidere, tanquam rei natæ historiam conscribentium, opinionibus subscribere nequeo.

Genes. 1.
Hebr. 1.
Angeli quādo creati.

Omnipotentem itaq; uniuersi architectum Deum, ante aspectabilis huius mūdi opificium, incorporeum illum admirandis spirituum ordinibus in ministerium pulchrè ornatum condidisse, ex Mosis, diuinæ Maiestatis legati,

statis legati, atq; fidelißimi scribæ (cum quo facie ad faciem quasi cum amico loquutũ esse Deum, perhibet sacrarum literarum ueritas) historia sancta, firmiter credo. Boni uerò hi spiritus erãt omnes, quemadmodùm omnia à summo bono creata: naturæ nimirum intelligentes, absq; corporibus: essentia diuinæ naturæ quadantenus conformi, sed finita: à quibus agnosceretur & coleretur Deus eo: quo ipse uellet & præscriberet, modo: quibus & suam uicißim bonitatem in omni æternitate communicaret. quare illis excellentem intelligentiam, eximiam perspicaciam, notionesq; æternæ & immotæ iusticiæ suæ illustres, tanquã radios de æterna sapientiæ suæ luce accenso, indidit. Exodi 33. Angeli quid.

Sed ubi quidã, ob dotes quibus condecorati erant, præstantißimas, proprio efferrentur arbitrio, & insolescerent, seq; Deo aßimilarent, non seruantes suam originem, relinquentes suum domicilium, ac peccantes: hos honoribus nudatos, ministrorum suorum numero exclusit iratus Deus, repulit ac præcipites egit, uinculisq; perpetuis sub caligine ad magni illius diei iudicium seruauit. Huc Esaiæ prophetiam de Babylonis regis (quem Luciferum uates nuncupat) fastu & altißimo lapsu contorquent quamplurimi. Hic draco ille magnus, in terram proiectus cum suis angelis, serpens antiquus, qui uocatur Diabolus & Satanas, ut Ioannes ait, tortuosus serpens Esaiæ. Hunc casum, non solùm nostri & Hebræorum Theologi docent: uerumetiam Aßyrij, Arabes, Aegyptij & Græci suis dogmati- Dæmonum origo. 2. Petr. 2. Iud. epist. Iob 4. Luc. 10. Esaiæ 14. Apoc. 12. Esaiæ 27.

dogmatibus confirmant. Pherecydes dæmonum lapsum describit: & Ophin, hoc est serpentem dæmoniacum, rebellantis, & à diuinæ mentis placito deficientis exercitus caput & antesignanum fuisse tradit. Eandem ruinã & Trismegistus in Pimandro depingit: & uetustißimũ Empedoclem, dæmones οὐρανοπετεῖς, cœlo ruentes uocantem, eorum casum nouisse, significat Plutarchus in sermone de Fœnore.

Hebr. 1. Psal. 103. & 104.

Hi ergo spiritus antea diuini, cœlestes, puri, lucidi, nullius maliciæ conscij, Dei solius nutum obseruãtes, in ministerium emittẽdi propter eos qui hæredes futuri essent salutis, angelicam essentiam non omnino perdiderunt: sed perditißimè, lumine gratiæ priuati, uitiarunt, denigraruntq;, ut iam aerei, mundani, obscuri, tenebricosi, & (uno uerbo) immundi maliq; dicantur & sint: ac licet lumen intellectus naturalis etiamnum obtineant, lapsus tamen pœnam infinitis partibus duriorem, obscurata offuscataq; diuinæ sapientiæ luce sustinẽt, & grauiorem expectant, quàm ex transgreßione genus humanum. Quãquam si hoc quoq; supremæ prudentiæ radios, quos in primorum parentum animis de suo æterno lumine Deus incenderat, retinuisset, plurima acumine mentis perspicacißimo intueretur clarius, penitius intelligeret, certiusq; dijudicaret: quæ nunc hebetato mentis oculo, ceu solis faciem, per densas nubes aut atras in aere nebulas conspicit.

Ephes. 2. 6. 1 Corinth. 2. Zahcar. 13. Matth. 8. 12. Marc. 1. 3. 5. Luc. 8. 9. 11. Act. 19. Iudic. 9.

Porrò ex hac sui exclusione, repulsa, ac ignominiosa ex

tiosa ex patrijs sedibus deturbatione, tam ingens & immedicabile erga Deum odium conceperunt hi spiritus, ut quæ eum offendere, uel eius gloriam labefactare, aut quod admiranda prouidentia fabricatus fuerat mundi opificium, deformare, uitiare & corrumpere posse uiderentur, acerrima indagine inuestigare, et studio indefesso conari cœperint. Ac primùm nobilißimam inter creaturas, clarißimo sapientiæ cœlestis lumine illustratam, absq; labe Deo fœdere consociatam, primam parentem nostram Euam adoriuntur: quam à Deo alienare, suiq; exitij sociam reddere satagunt, deludūtq; astu quàm blandißimo, ubi nullus uidebatur subesse fucus, submota mortis minarū opinione his quippe uerbis, Nequaquam moriemini. Deinde fraudulenter elusis & abiectis præceptionibus à Deo impositis, Euam erigunt falsis pollicitationibus in spem longè maiorum ornamentorum, excellentiorisq; potentiæ, hoc modo scilicet: Deus nouit, quòd ipso die quando comederitis ex ipsa arbore, aperientur oculi uestri, eritisq; sicut dij, scientes bonum & malū. Sic perfecerunt tandem, ut hæc à mandato desci sceret, sequereturq; consilia in ipsius internecionem contra Deum instituta atq; ordinata. Nam satan iam malus, malumq; transgreßione edoctus, & causæ sui lapsus probè conscius, quòd nimirum præscriptas sui ministerij metas fastu transilire cogitasset, in idem studium Euam pertrahere conatus est gratæ persuasionis illecebris, quòd ab esu uetito oculis Euæ

Diaboli erga Deum odium immedicabile.

Genes. 3.

Euæ transgreßio.

& Adæ reseratis, dijs adæquarentur, scientes bonum antea solummodo cognitum, & malum nondum notum. Nec illi, subsequuturæ ex inobedientia calamitatis præscio, labor fuit inanis: licet illa se à serpente falsam, serò agnosceret: confitereturq;. uiolata siquidem obedientia factus est hostis Dei homo, in pœnas illapsus transgreßioni diuinitùs constitutas, condemnationem nempe, & diaboli tyrannidem, ac mortem æternam: atq; exutus honoribus, dignitate & dominatu, quibus maxima cum authoritate ipsum ornarat Deus. Scitè admodum hinc Augustinus scribit ad Iulianum Comitē: Diabolus est angelus per superbiam separatus à Deo, qui in ueritate non stetit: & doctor mendacij, quia ab ipso primùm inuentum est mendacium. Ipse est aduersarius effectus generis nostri, inuentor mortis, superbiæ institutor, radix maliciæ, scelerum caput, princeps omnium uitiorum, persuasor turpium uoluptatum. Hinc ergo, cum illum primum hominem à Deo factum, Adam patrem omnium nostrûm intueretur, uideretq; hominem ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circundatum, immortalitate uestitum: æmulus atq; inuidus tantam beatitudinem hominē accepisse, quam ipse dum angelus esset, per superbiam agnoscitur amisisse, inuidit statim insatiabilis homicida, primumq; parentem nostrum tantis & talibus bonis expoliauit, & nos interemit.

Hostis dei factus homo ex inobedientia.

Diabolus quid

Hoc

Hoc auspicato primi conatus successu effrenatius insolescentes hi maligni spiritus, potissimum recepto à Deo rursus in gratiam homine, mulcta imposita, ac promissione facta de CHRISTO, mulieris semine caput serpentis cõtrituro, λύτρῳ & mediatore apud Deum, pro genere humano aduersus eorũ uiolẽtiam: deinceps porrò furere, uarijsq; modis ferocius insidiari occipiunt, & machinari omni arte doloq; ea quæ ad promissionis huius deprauationem abolitionemq; in Dei contumeliam, & hominũ perniciem facerent. Sic Cainum, tertium hominem, inuidiæ facibus mox inflammant in Abelis iusti, numero quarti, crudelem cædem, homicidæ ab initio: sic deinde uniuersum generis humani figmentum paulatim ea maliciæ exuperantia & enormitate deprauarunt, ut Deum fecisse hominem pœnituerit: eumq; prorsus, exceptis octo in arca conseruatis, aquarum inundatione absorpserit. Hic deleto propemodum homine ob prosperas horum spirituum machinationes, triumphum se acturos ipsi sperabant. Quapropter siccata aquarum diluuie, statim in alterius huius mundi renascentis quasi infantia, in Nohe patris inebriati irrisionem, uerendis eius denudatis, Chamum filium minorem, ut inde patris execrationem audierit, extimulãt: cuius filium Misraim, ab his spiritibus hauddubiè institutum, magiæ infamis blasphemam impietatem primùm compe risse, atq; hinc Aegyptiorum, Babyloniorum & Persarum duci originem, postea intelligetur. Ad Nohe

Cain Abelem fratrem occidit. Genes. 4. Ioann. 8.

Diluuio mũdus interit. Genes. 6.

Execratio Chami. Genes. 9.

Magia infamis quando cœperit. Clem. lib. 4. Recog.

Iouis Hāmonis oraculū à Chamo deductum. Dodonæum à Dodanim Nohe nepote. Epirus prius uocata Dodōna.

item sobolē, Iouis Hammonis oraculū, tanquā à Chamo (quod nomen Hebræi aspiratione paulò duriore pronunciant) refertur alicubi: quēadmodū Dodoneū ad Dodanim, Nohe nepotē, qui Epirum, Dodonam prius uocatū, occupauit, excoluit, suoq; insigniuit nomine: ut sanctas patrum Ecclesiæ sedes in prostibula dæmonū, impēdiò flagitiosa, degenerasse sit uerisimile. Horrēdas uerò idololatrias cōfestim à diluuio, Noha adhuc superstite, indefesso dæmonū studio in Ecclesiā Dei irrupisse, quas in sua posteritate non sine ingenti animi dolore miserū senem cōtueri & tolerare oportuit, cum prohibere nō posset, testatur sacra Historia. Inde tā inauditis turpissimæ libidinis furijs, populosissimas Sodomorū et Gomorræ ciuitates exagitat ille spirituū cœtus, ut ne decē quidē in tanto numero inuenti sint iusti: et missis à Domino de cœlis sulphure & igne, subuersæ sint ciuitates illæ, & in cinerē redactæ, cū tota illa planicie, omnibus quoq; habitatoribus illarū urbiū, simulq; germine terræ. Hinc euestigiò Loth egressum, ebrietate & incestu cū filiabus nefario grauiter uulnerat. Nónne & Esau de innocētis fratris Iacobi nece inferēda, strenuè sollicitat? Pòst et in iustū Iosephū æmulatione fratres excitauit, propemodū fratricidas factos: illū etiam, obiecta adulterij occasione captiosa, tādē perdere uoluit. Nónne quò Israelē numeraret, Dauidem excitauit satanas: ut pestilentia inde ceciderint uirorū septuaginta millia.

Sodomæ & Gomorræ exitium. Genes. 19. Esaiæ 13. 2. Petr. 2.

Loth ebrij incestus cū filiabus. Genes. 27. Genes. 37. Genes. 39. 2. Regū 24. 1. Paralip. 21.

Eiusmodi denuò felicibus auspicijs audaciores redditi dæ-

diti dæmones, in huius mundi principatū exules proteruius graßati sunt, cultusq́; simul multifarios & oracula inde diuersa diuinis contraria effinxerunt, ac ad ea inuitarunt pellexerūtq́; animas uacillātes, ita ut uniuersum propè orbē pedetentim quasi obsidione quadā subiugarint, obstrepuerintq́; diuinæ legi, cōtumacem, idololatriarū & contēptus eorū quibus morē gerere decuit, ac cuiuscunq; uiciositatis plenū redi derint. Eò demū audaciæ & petulantis fastus excreuit horū insolentia et ars, ut pro dijs haberi apud peritos imperitosq́; uoluerint, et præsidere regionibus, populis, insulis, mōtibus, locis, urbibus, uicis, familijs, tanquā dij proprij, tutelares & patrij: quorū nomenclaturas partim Historia sacra, partim Origenes, Tertullianus, Apuleius, Diodorus, partim alij recēsent historiographi et scriptores eximij. Eorū uerò nominū explicatione, ut plurimū studia dæmonū prodi obseruamus. Sic Bel, uetustum, nihil confusum sonans, Babyloniorum habebatur deus: Esaiæ 46. Daniel. 14.

Beelzebub, dominus muscæ: qui omnibus retia tendens, muscā saltem, id est infirmum capit. Spurcißimū Accaronitarū idolū, qui sunt quidē in regione Iudææ, sed impij: 4. Reg. 1. Ab hoc, principē dæmoniorū Beelzebub nūcuparūt Hebræi: Matth. 12. Luc. 11. Plutonē Græci Δαιμονάρχην dixerunt: à gentibus Priapus appellabatur. Serapin & Proserpinam malignorum dæmonum primarios uocat Porphyrius.

Baal, idolum aut dominās uel subijciens, aut possidens,

Tertull. in Apolog. aduersus gentes ca. 23.

De dijs gentium ingens opus extat Lilij Greg. Gyraldi: itē tres libri de Cognominibus deorum, Iuliani Aurelij Less.

Dæmões pro dijs habiti, et eorum nomina.

Beelzebub.

Lactant. li. 2. cap. 15. de orig. err.

Trismegistus.

ſidens, nomen idoli à Sidonijs ad Iudæos profecti, Samariæ & Moabitarum numinis: Martem Græci putant. Num.22. Rom.11. Id Gedeon destruxit, Iudic.6.

Beelphegor, *dominus hians, aperiens, nudus, aut dominus hiatus ſiue nuditatis,* Moabitarum deus: Oſeæ 9.22. Num.25. Deuter.4. *Sic &* Phegor: Num. 25. Deut.3. 4. Ioſue 22.

4. Reg.17. Adramelech, *pallium regis, ſiue magnitudo uel potentia regis uel cõſilij, idolũ* Sepharuaim: 4.Reg.17.

Anamelech, *afflictio ſiue reſponſio regis, deus* Sepharuaim. Succot Benoth, *tabernacula filiarum,* Babyloniorum *numen.*

Nergal, *explorans, aut lucerna tumuli, idolum* Cuthæorum.

Aſima, *delictum, idolum uirorum* Emath.

Nibhas, *prophetans, aut potius loquens uiſionem, aut fructus uiſionis, deus* Heueorum.

Thartac, *cõcatenatus,* Heueorũ *numẽ:* 4. Reg. 17.

Niſroch, *tentatio delicata, idolum adoratum à* Sennacherib: 4. Reg.19.

Chamos, *quaſi palpans, aut quaſi recedens, uel auferens,* Moabitarum *numen:* Num.21. 3. Reg. 11. 4. Reg. 23. Ierem. 48.

Melchom, *rex uel cõſiliator eorum, idolum quod colebant filij* Ammon: 4. Reg.23. 1. Paral.20. Ier.49.

Dagon, *frumentum, aut dolor, uel denique piſcis eorum,* Philiſtinorum *idolum:* Iudic.16. 1. Machab.10.

Aſtarte, *quod à caula ſine grege dici uidetur, nomen deæ*

men deæ Sidoniorum, à Salomone cultæ:3.Reg. 11. 4.Reg. 23.

¶ Sumpsisse præterea quandoque nomina hos spiritus à peßimis hominibus, aut peßimorum hominum habitationibus, in literis Sacris comperimus: sicut Astaroth, Palæstinorum fuit deus, Iosepho teste: quem sustulerunt Iudæi Solomonis iussu, 1.Reg.7. Item deus à Solomone adoratus, 4.Reg.23. Et quanquam significet greges, aut etiam diuitias, faciens explorationem siue tineam legis: fuit tamen olim nomen ciuitatis Og regis Basan, in qua habitarunt Gigantes: item urbis Amorrhæorum.

Astaroth. Li. 6.ca. 14. antiq. Iudai.

Leguntur & aliæ in Biblijs, horum numinum nomenclaturæ. ut Baalim, plurali numero: 1.Reg. 7. 2. Paral.28. Ierem. 2.

Baalberith, dominus fœderis: Iud.9. Rēpha: Act.7.

Remmon, id est altitudo: 4.reg.5.

Adonis, in Hebræo Thamuz, hoc est consumptus, seu incendium, Syrum est: Ezech.8.

Narrat Philo, fuisse Amorræis septē simulachra aurea, quas uocabāt nymphas sanctas, quæ inuocatæ ostenderūt Amorrhæis per singulas horas opera eorum, & nomina eorum: nomina mulierum, quæ fuerunt uxores septem uirorum peccatorum, qui eas cōsecrauerunt post diluuium, uidelicet Chanaan, Phut, Selath, Nembroth, Abirion, Elath, Desuat.

Adorabantur & uituli aurei: 3. Reg. 12. Militia cœli: 4.Reg.17. Regina cœli: Hierem.44.

Prouinciarum dij.

Coluerunt & reliquæ prouinciæ suos deos: Aegyptij, Osirim & Isidem: Aethiopes, Meroen incolẽtes, Iouem & Bacchum: Arabes, cum Baccho Venerem, & Diasarem: Bœoti Amphiaraum, Aphri Mopsum, Scythæ Mineruã, Naucratitæ Serapim, Syri Astarten, Norici Tibilænum, Mauri Iubam, Macedones Gabirum, Pœni Vranum, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum. In Diomedia insula, Diomedem: in cuius templo, mirabili obsequio aues aquam rostris adferunt, aduenas exteros infestè persequuntur & pellunt: Græcos homines non solùm admittunt, sed ipsis etiam adulantur, idq; dæmonum instinctu: quorum interest persuasisse deum factum esse Diomedẽ. Sic Delphi colunt Apollinem: & quemadmodum canit Ouidius in Fastis,

Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
Vulcanum tellus Hysipylæa colit:
Iunonem Spartæ, Pelopeiadesq; Mycenæ:
Pinnigerum Fauni Mænalis ora caput.

Græcorum idololatria.

Græci adhæc, quorum post Aegyptios uanitas præcipua & superstitio celebratur, cœlo Iouẽ, mari Neptunũ, intimis terræ cauernis & receßibus Plutonem præfecerũt. ac horũ singulis alios infinito numero adiunxerunt. Saturnum & Cybelẽ Ioui, item Mercurium, Apollinẽ, Martem, Iunonẽ, Mineruam, Venerem, Dianam Ephesiorũ deã, Act. 19. Neptuno Nereũ, quem ἁλιμέδοντα & πόρκον nominarunt, Latini Portumnum, et cohortes Nympharũ. Imò singulis in

natura

natura corporibus adesse peculiare numẽ, ut crederetur, persuasit diabolus: eamq; opinionẽ, numinũ illorum sese specie ostentans, auxit & confirmauit.

Nec ferè pauciores deos Romani habuerũt, inter quos numerantur ab antiquorib. pro euocãdis fulminibus, Statores, Tonantes, Feretrij, Iupiter Elicius: deinde dij maiorũ gentiũ, Iuno, Vesta Troianorũ dea, quã profugus Aeneas in Italiã transtulit: item Minerua, Ceres, Diana, Venus, Iupiter, Mars, Mercurius, Neptunus, Vulcanus, Apollo: Penates, Iuno & Minerua: dij cõmunes, Mars Latio uenerãdus erat, quia præsidet armis: itẽ Bellona Victoria: dij geniales, Terra, aqua, aer, ignis, sol & luna, quibus natali die quisq; sacrum faciebat, quòd rerũ gignendarũ & producẽdarum uim obtinere existimarentur. Genij duo, Lares, quos priuatarũ rerũ, triuiarũ uiarumq; et urbis curã agere opinio erat. Vnde & appellabantur inferiores ac minorũ gẽtiũ dij, & Præstites Ouidio 5. Fast. dicti,

Romanorũ dij. Statores. Tonantes. Feretrij. Dij maiorũ gentium. Vesta. Penates. Dij geniales. Genij. Lares. Præstites.

Quòd præstent oculis omnia tuta suis:

id est, quòd res omnes conseruent & tueãtur in ædibus: pacato enim & quieto numine domum poßidere putabantur.

Affinxerant & deos indigetes: qui ex hominib. ob eximias belli & pacis artes et bene merita, inter deos erãt relati. His accedebãt dij patrij & tutelares, et reliqua familia Faunorũ, Syluanorũ, Satyrorũ, Lemurum. Potẽtißimũ suũ numẽ Thor appellarũt Gothi, alterũ Odhen, tertiũ Frigga. Varro, qui Ethnica nu-

Indigetes. Dij patrij & tutelares. Olaus Mag. li. 3. cap. 3. histor. Septẽt.

Commenticiorum deorum numerus. *Sacrificioru numerus apud Aegyptios.*

mina singulari cõquisiuit diligẽtia, supra triginta millia cõmenticiorum deorũ reperisse se, literarum monumentis tradidit. Hinc etiam *rituũ & sacrificiorum excreuit numerus, quorum sexcenta sexagintasex genera* Aegyptijs *in usu fuerunt:* Græcis & Romanis *non multo pauciora. & quanquã hi ab illis deorum numero & sacrificijs olim superati putantur, factam tamen temporis successu multã uicißitudinem,* Romanos*q; superstitiõis uictoria* potitos *esse, dolẽs uereor.*

Prolixior *uerò in recitando* gẽtiliciorum *deorum catalogo fui, ut in suis exorcismis & preculis sub barbarorum & ignotarũ uocũ pallio sæpe dæmonia tegi meminerint, qui illas usurpant liberius.* Deos gentium *dæmonia esse, affirmat regius ille uates* Dauid: *quæ dicuntur etiam in* Sacris *literis dij gẽtium, terrarum, & dij* populorum *terræ:* 2. Paral. 32. *dij* populorum, 1. Paral. 16. D*ij terræ,* Iud. 3. Idola *nationum,* Sapient. 15. *dij mõtium,* 3. Reg. 20. *dij filiorum Seir,* 2. Paral. 25. *dij* Damasci, 2. Paral. 28. D*ij autem alieni frequenter nuncupantur, quales ex æde* Domini *abstulit* Manasses, 2. Paral. 33. *item* Iosias, 4. Reg. 23.

Dij gentium dæmonia. Psal. 95.

Nec *solum abominanda hæc idololatriæ portenta inualuerunt, peruagataq́; sunt omnes gentes: uerùm etiam in populum* Dei, *molimine diaboli peruaserũt, uirusq́; seminarium sparserunt.* Nam *deos* Laban *patris sui, & soceri* Iacobi, *furabatur* Rachel *fugiens.* At Iacobus *tandem domui suæ & omnibus qui secum erant, præcepit inquiens:* Abijcite *deos alienos qui*

Idololatria in pop. Dei. Genes. 31. Genes. 35.

sunt

sunt inter uos, mundamini, & immutate uestimenta uestra. Itaq; *eos illi cum inauribus quæ in illorum auribus erant, dederũt* Iacobo: *quos subter quercũ, quæ erat iuxta* Sichem, *ille defodit. Vituli item simulachrum adorat, eiq; sacrificat populus* Israel *in deserto, dicens:* Isti *sunt dij tui ô* Israel, *qui fecerunt te ascendere de terra* Aegypti. Ac *tria millia uirorum è populo ob hanc impietatem interficiũtur à* Leuitis, *uno die.* Et Iudic. 10. *filij* Israel *rursus fecerunt malum in oculis* Domini, *colueruntq;* Baalim & Astaroth, & *deos* Aram & Syriæ, *deos* Zidon, & *deos* Moabitarum, & *deos filiorum* Ammon, *deos deniq;* Palæstinorum: *deseruerũtq;* Dominum, & *non seruierunt ei.* Item, *particeps idolorum* Effraim, Oseæ 4. & Ezech. 8. 18. & *multis alijs locis.* Imò *sub hoc fraudulento blasphemiarũ, sacrificiorum & uaticiniorum prætextu (quod magis deplorandum) teterrima flagitia & horribiles cædes fabricatus est milleartifex ille, in cœtu* Israelis *sancto: ut is abiectis contumacissimè legibus cœlestibus & oraculis, sanguine humano litauerit, filiosq; & filias per ignem duxerit, in gratiam & cultum* Moloch *idoli* Ammonitarum, *in ualle* Gehennon, *crudelitate plus quàm ferina.*

Exod 32.

Humani sanguinis uictima.
2. Paral. 33.
Hierem. 32.
Psal. 106.

Quum *etiam* Græcis & Romanis, *in nefanda ac multiplici idololatria, multa sint communia, & ut alia plura, ita quoque ritus certorum sacrorum* Romani *à* Græcis *sint mutuati: eò demum insaniæ & inhumanitatis utrosq; redegit diabolus, ut ad sua ipsius*

Sapient. 14.

iuſſa humano quoq; ſacrificarẽt ſanguine. Hoc enim authore, uaticinia Tireſiæ & Calchãtis iubebãt mactare humanas uictimas: ſanciebantq; præſentẽ εἰδωλομανίαν, atq; prodigioſam illã de plurium deorum numero opinionem. Tireſias pollicetur Thebanis uictoriam, ſed ea lege, ut Creontis filius mactatus ſit uictima pro patria. Calchas uaticinatur de Troiæ excidio, & ſucceſſus ſpõdet: at ſimul Agamẽnonis filiam Iphigeniam immolari iubet. Ionibus remedium deſiderantibus ab oraculo Delphico, aduerſus ſæuiſſimã luem in tota uicinia horribiliter graſſantem: reſpondet Delphicum numen, non remittendam peſtem, niſi offeratur Dianæ Triclariæ Menalippus cum Comethone, quam in Dianæ templo ipſe ſtuprauerat: & niſi annuatim eodem tempore pro Menalippo elegantiſsimus iuuenis, pro Comethone puella uenuſtiſsima ad Dianæ aram mactetur. Idem in Meſſenijs, in longo illo & diuturno bello quod cum Lacedæmonijs geſſerunt, conſulentibus de exitu, prædicit uictoriam: uerùm ea conditione, ſi uirginem incorruptam de Aepytidarum familia Deo ſacrificarent. Ibi cum Ariſtodemus, unus ex præcipuis familiæ Aepytidarum, gratificaturus patriæ, filiam quam habebat unicam, deſtinaſſet immolationi: alius quiſpiam amore puellæ adactus, quò miſeram ſeruaret, ex ſe grauidam eſſe, & idcirco Deo litari nõ poſſe, fingit. Quo audito, pater effreni exardeſcens iracundia, e ueſtigiò interemptam filiam diſſecat: paulo pòſt noctu ſecundùm quie-

dum quietem fœda specie sauciatæ & concisæ filiæ à sathana repræsentata, grauiter animo deiectus, ad tumulum eius semetipsum iugulat.

Nationem esse omnium Gallorum admodum dedi tam religionibus, scribit Cæsar. atq; ob eam causam, qui sunt affecti grauioribus morbis, quiq́; in prælijs periculisq; uersantur, aut pro uictimis homines immolant, aut se immolaturos uouent, administrisq; ad ea sacrificia Druidibus utuntur: quòd pro uita hominis nisi uita hominis reddatur, non posse deorum immortaliũ numen placari arbitrãtur, publicaq; eiusdẽ generis habent instituta sacrificia. Alij immani magnitudine simulachra habent, quorũ contexta uiminibus mẽbra uiuis hominibus cõplent: quibus succensis, circũuenti flãma exanimantur homines. Supplicia eorũ qui in furto aut latrocinio, aut aliqua noxia sint cõprehensi, gratiora dijs immortalibus esse arbitrãtur. Sed cum eius generis copia deficit, etiam ad innocentium supplicia descendunt. Gothi quoq; suũ maiorem deum Odhen, id est fortiorem, armis præsidentẽ, semper crudelissimo placauere cultu, morte scilicet captiuorum: arbitrati, bellorum præsidem conuenientius humano conciliari cruore, à quo omnem belligerandi industriam tam absolutè didicissent, ut deuictis Europæ & Asiæ potentissimis imperijs, summum fortitudinis nomen reportarint. Item Froe, Vpsalensis deorum satrapa, deus sanguinis postea habitus, humanorum corporum hostias mactauit.

Li. 6. de bello Gall.

Olaus Mag. de gentibus Sept. li. 3. ca. 3.4.

Talia

Talia certè non ab illa æterna mente, iusta, casta, misericorde, rerum tam conseruatrice quàm conditrice: sed proculdubio ab authoribus dæmonibus oriebantur, qui ueri Dei odio, inde usque à rerum primordijs, in conscientias & corpora hominum quauis occasione immanißimè sæuierunt, & multiplici eorum cæde plurimùm delectati sunt. Hinc philosophi tradunt, dæmones nidoribus sacrificiorum affici: incantationibus item, quæ plerunq; sanguine fuso, suffumigationibus adhibitis celebrabantur, præfuisse. At ô miseræ deceptionis errorem, tale numen colere, quod hominum morte placatur: ut Caßiodorus in Epist. ait.

Diuinatio ex uisceribus mactatorum hominum.

Atqui ἀνθρωπομαντεία, id est diuinatione ex mactatorum hominum uisceribus, primum solumq; diaboli instigatione usum Heliogabalum Imperatorem, turpißimum & flagitiosißimum monstrum, accepimus: qui paulò pòst huius immanitatis plusquā beluinæ pœnas dedit, quando crudeliter interfectus, & in latrinam abiectus, inter excrementa computruit.

Enthusiastæ.

Vt uerò Empusæ tragœdia idoneis dein cohonestetur organis, & suis undiquaq; communita membris constet, enthusiastas & uatidicos ministros quoq; finxit dæmon: æmulatione ueri Dei, qui per prophetas sanctos cū patribus loquutus est: ne cedere Deo uideretur scilicet, & in grauiorem hominum ruinam.

Pythiæ uates.

Adhibuit insuper eiusdem artis fœminas, uates Pythias, quæ penè apud singulas fuere gentes: atq; adeò

Dei po-

Dei populum etiam conspurcarūt, ut Moses lege lata strictißimè cauerit, ne consulerentur, easq; lapidibus obrui iusserit. Eiusmodi consultationis diras luit pœnas Saul rex. Huc pertinent pleræq; famosæ Sibyllæ, à dæmone uelut cōductæ, ad ipsius regni quod in genere humano instaurarat, conseruationem & confirmationem: ex quarum libris ad uarias insanias compellebantur Romani, ut apud alios plerosque tum apud Zozimum uidere est, à quo multa citantur carmina Gentilium superstitione plena: licet Sibyllæ uel Erythreæ uel Cumanæ opus heroico scriptū carmine, CHRISTI præconia declararit. Ex prophetarū enim uaticinijs, potißimùm Esaiæ & Dauidis, non obscurè ea colligere potuit diabolus. Mansit tamen eiusmodi uatum præcipua authoritas & obseruātia usq; ad CHRISTVM, æterni Dei filium: quo nato, prodeunteq;, ut legationis suæ ministerio, ex patris cœlestis uoluntate perfungeretur, cessarunt paßim in orbe terrarū oracula, & quæcunq; impiarum diuinationum genera: testibus Augustino, Eusebio, Lactantio, Plutarcho, Plinio: conticueruntq; dæmones ubiq;, & tanquam ranæ Seriphiæ obmutuerunt: ac desertis quibuscunq; enormis suæ nequitiæ latebris, cesserunt, non quidem ultrò, uerùm compulsi, partim quidem horrendo metu omnipotentiæ uindicis CHRISTI, partim uerò condemnationis sui, quam præ foribus iam esse cernebant. Quandoquidem eò CHRISTVM missum probè norant, ut satanæ

Leuit. 19. 20.

1. Reg. 28.

Sibyllæ.

Christo nato cessarunt oracula, conticuerunt dæmones.

Aug. de ciuitate Dei. Euseb. li. 7. ca. 6. & li. 5. ca. 1. 8. Plutarch. de abol. Orac. Plin. lib. 30. cap. 1.

satanæ opera pessundaret, demoliretuŕq;, & genus humanum in integrum restitutum uindicaret aduersus diaboli technas, rabieḿq;, ex his Zachariæ uaticinijs diuina uoce longè antea traditis: Erit́q; die illo, dicit Dominus exercituum, excindam nomina idolorum è terra, ne ultrà eorum fiat mentio: & pseudoprophetam & immundum spiritũ de terra auferam. Si postea tamẽ adhuc fuisse audita responsa quis obijciat, ea certè tam fuerunt rara, læsa, manca, & omnino inutilia, ut nullo haberi loco debeant.

Zachar. 13.

Tandem & hoc non sine singulari studio & ratione machinatus est diabolus (quanquam peculiares quasdam cæremonias coluisse plerosq; non diffitear) ut non solùm in longißimè dißitis totius orbis partibus, uti olim apud Gallorum Druidas, & remotißimos Indorum Gymnosophistas, unus idemq; eius cultus obseruaretur: sed & (quod multo magis mirandum, uel potius dolendũ) in Christiana nostra Europa apud diuersißimas regiones, in cuiuscunq; materiæ uel nominis idolis, non dißimili ritu honor sibi haberetur. Hanc cæcitatem apud commoda suis præstigijs organa auxit, uoce, cantu, capitis nutu, auersione, inflexione ad latera, manuum gesticulationibus, aut alijs motibus: eoq́; modo indicia propitiæ uel auersantis atq; abhorrentis uolũtatis edidit ex statuis: prophanauitq; loca, quæ certè erant domicilia & sedes doctrinæ cœlestis, sanctißimæ scholæ patrum & ναοὶ ἅγιοι, καὶ κατοικητήρια τοῦ θεοῦ, in quæ uelut conuersa

In cuiuscũq; materiæ uel nominis idolis colitur diabolus.

Sapiēt. 14. 15.

conuersa suæ impietatis & superstitionis latibula, suas blasphemias in Deum contumeliosas, & hominum generi exitiales eructare atq; euomere conatus est. Imò in hac mundi senecta nutantibus technis illis manifestis, se in uero Dei templo collocat, & hominum mentibus dominatur, in lucis angelum transformatus. Hac ratione, se grauiori diuinæ maiestatis contemptu, atq; hominum exitio magis ulciscitur. Ita hominum credulitatem (ait scitè admodum Lactantius) mentita diuinitate deludunt dæmones: quòd illis uerum aperire non expedit. Hi sunt, qui imagines & simulachra fingere docuerunt: qui ut & hominũ mentes à cultu ueri Dei auerterent, & fictos mortuorum regum uultus & ornatus, exquisita pulchritudine statui consecrariq; fecerunt, & illorum sibi nomina quasi personas aliquas induerunt. Sed eos magi, & ij quos uerè maleficos uulgus appellat, cum artes suas execrabiles exercent, ueris suis nominibus cient, illis cœlestibus quæ in sacris literis leguntur. Hi porrò incesti ac uagi spiritus, ut turbent omnia, & errores humanis pectoribus infundant, serunt ac miscent falsa cum ueris. Ipsi enim cœlestes multos finxerunt esse, sed ueritatem mentitis nominibus inuolutam ex oculis abstulerunt. Et paulò pòst: Illi autem qui desciuerunt à Dei ministerio, quia sunt ueritatis inimici & præuaricatores, Dei nomen sibi & cultum deorum uendicare conantur: nõ quòd ullum desiderent (quis enim honor perditis est?) nec ut Deo noceant, cui noceri non

In uero Dei templo se collocat diabolus.
1. Cor. 3. 6.
2. Cor. 11.
Lib. 2. ca. 17. de orig. err.

Magi. Malefici.

ceri non potest: sed ut hominibus, quos nituntur à cultu & noticia ueræ maiestatis auertere, ne immortalitatem adipisci poßint, quam ipsi sua nequitia perdiderunt. O*ffundunt itaq; tenebras, & ueritatem caligine obducūt, ne* Dominum, *ne* Patrem *suum norint. & ut illiciant facile, in templis se occulunt, & sacrificijs omnibus præstò adsunt.* Eduntq; *sæpe prodigia, quibus obstupefacti homines, fidem commodent simulachris diuinitatis, ac numinis.* Et *pòst:* Itaq; *sibi apud homines qui eos nesciunt, authoritatem ac timorem pariunt.* Hac *uersutia, & his artibus, noticiam ueri & singularis* Dei *apud omnes gentes inueterauerūt. Suis enim uitijs perditi sæuiūt, & grassantur ut perdant.* Idcirco *etiam humanas hostias excogitauerunt, ipsi hostes humani generis, ut quàm multas deuorarent animas.* Plura *ibidem.* Nec *mirum, ait Saxo* Grammaticus *de* Rugianis, *si illorum numinum, potentiam formidabant, à quibus stupra sua sæpenumero punita meminerāt. Siquidem mares in ea urbe* Karentina, *cum fœminis in concubitum accitis, canum exemplo cohærere solebant: nec ab ipsis morando diuelli poterant.* Interdum *utriq; porticis ediuersò appensi, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuêre.* Ea *miraculi fœditate solennis ignobilibus statuis cultus acceßit: creditumq; est, earum uiribus effectum, quod dæmonum erat præstigijs adumbratum: qui statuis demolitis,* Rugianorum *templa & urbes destituerunt.*

Obscœnū diabolī ludibriū.
li. 14. de reg. Daniæ.

Sic dæ-

Sic dæmonem, eiusq; studia depingit Tertullianus: *Agnoscimus unde talia suggerantur, quis totum hoc agitet: & quomodo nunc astutia suadendi, nunc duritia sæuiendi, ad constantiam nostram deijciendam operetur.* Ille *scilicet spiritus dæmoniacæ & angelicæ paraturæ, qui noster ob diuortiũ æmulus, & ob* Dei *gratiã inuidus, de mentibus uestris aduersus nos præliatur, occulta inspiratione modulatis & subornatis ad omnem, quam in primordio exorsi sumus, & iudicandi peruersitatem, & sæuiẽdi iniquitatem.* Nam *licet subiecta sit nobis tota uis dæmonum, & eiusmodi spiritus: ut nequã tamen serui, metui nonnunquam contumaciam miscent, & lædere gestiunt, quos aliàs uerentur. odium enim etiã timor spirat: præterquam & desperata conditio eorum ex prædamnatione, solatium reputat fruendæ interim malignitatis de pœnæ mora: & tamen apprehensi subiguntur, & conditioni suæ succidũt: & quos de longinquo oppugnãt, de proximo obsecrant.* Hos Augustinus *describit spiritus esse nocendi cupidißimos, à iusticia penitus alienos, superbia tumidos, inuidentia liuidos, fallacia callidos: qui in hoc quidem aere habitent, quia de cœli superioris sublimitate deiecti, meritò irregreßibilis transgreßionis in hoc sibi cõgruo uelut carcere prædamnati sunt.* Proinde *eos potißimum infestant, quibus beatitudinem, quam ipsi amiserunt, promissam cognoscunt.* Item *in Sermonibus communibus: Quid prauius, quid malignius, quidúe aduersario nostro ne-*

A Christo uult adorari diabolus.
Serm. 4.

stro nequius? qui posuit in cœlo bellum, in paradiso fraudem, odium inter primos fratres, & in omni nostro opere zizania seminauit. Nam *in comestione posuit gulam, in generatione luxuriã, in exercitatione ignauiam, in conuersatione inuidiã, in gubernatione auariciam, in correctione iram, in præsulatu siue dominatione superbiã.* In *corde posuit cogitationes malas, in ore posuit locutiones falsas, in membris operationes iniquas, in uigilãdo mouet ad praua opera, in dormiendo ad somnia turpia.* Læ*tos mouet ad dissolutionẽ, tristes autẽ ad desperationẽ.* Sed, *ut breuius loquar, omnia mũdi mala sunt ipsius prauitate cõmissa.*

Simile quiddã apud Gregorium legitur lib. 29. Moralium, super illud Iob: Diuiditur æstus super terram. itẽ apud Leonẽ Pont. ser. 8. Natiuitat.

Ne *quid uerò incredibili dæmonis audaciæ & fastui incõparabili decederet, atq; ut adoratione, peculiari dei prærogatiua honoraretur, uel* CHRISTVM *certius cognosceret, ipsum etiã* D*ei filiũ in solitudine tẽtat: illiq; in præaltũ montẽ adducto, omnia mũdi regna, ac eorũ gloriã ostẽsam, se daturũ, si se prostratus adorauerit, ausu plusquàm sacrilego pollicetur: quũ diuinã maiestatẽ in hominũ regnis atq; imperijs, solã dominari, eaq; cui libet tradere cõstet.* Porrò CHRISTVM *iam certò cognitũ, perditum etiã uoluit. quare ut eũ proderet, in cor* I*udæ Simonis* I*scariotæ immisit: in quem, post offulam à* CHRISTO *porrectam, ingressus est.* Tant*ũ enim huius solertißimi artificis contra* D*eum & genus humanũ est odium, ut quicquid machinetur, sit in* D*ei contẽptũ, & hominũ detrimentum perniciemq;, fraude & extremo dolo cautè tectum.*

Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4.

Daniel. 4.

Ioann. 13.

¶ Quum autẽ hi ſpiritus aereæ aut qualiſcunq; alterius tenuis ſint ſubſtantiæ, ſua tenuitate, ſubtilitate, celeritate incredibili, ſenſuum acrimonia, & lumine naturæ lucidiore, quibus omnibus terrenorũ corporum inhabilitatem & ſenſuũ tarditatem longè lateq; præcellunt, eos multa Dei permiſſu, partim uerè, partim præſtigioſè intelligere & poſſe, fatendũ eſt. Quibus acceßit, teſte Auguſtino, diuturnioris temporis beneficio, quo eorum uita à primo æuo protenditur, comparata inſignis rerum longè maiorum experientia, quàm hominibus ob breuitatem uitæ momentaneam poteſt euenire. Idcirco quædam admiranda faciunt: & quædam, potißimum ob Scripturæ ſanctæ & uaticiniorũ cognitionẽ, prædicunt, uel etiã probabili coniectura cõſequuntur: nõnunquam etiam quæ ipſi facturi ſunt, prænunciant, quibus homines alliciunt, ineſcant, ſeducunt & defraudant: quo nomine illis mirabilem prudentiam, acutum ingenium & tenacem memoriam tribuit Plato in Epinomide. Quapropter tradit Clemens, iſtos, cum ſint dæmoniaci ſpiritus, & multo citius ſcire aliqua, & multo perfectius: non enim tarditate corporis degrauantur. Et ideo quæ medici longo tempore & labore plurimo aſſequuntur, hæc illi, tanquam ſpiritus, abſque mora ulla, & ſine difficultate cognoſcunt. Non ergo mirum eſt, ſi plus etiam aliquid quàm homines, ſciunt: ſed hoc metuendum eſt, quòd ea quæ ſciunt, non ad ſalutem, uerùm ad deceptionem

Vnde tam admirãda poſſunt dæmones.

De ſpiritu & ani. cã. 28.

Lib. 4. recogn.

proferunt animarum, ut per hæc eas cultum falsæ religionis edoceant. Hic Tertullianus sic disserit: Omnis spiritus ales est, hoc angeli & dæmones, igitur momento ubiq; sunt. Totus orbis illis locus unus est: quid ubiq; geratur, tam facilè sciunt, quàm enũciant. uelocitas diuinitas creditur, quia substantia ignoratur. Sic & authores interdum uideri uolunt eorum quæ annunciãt, & sunt planè malorũ nonnunquam, bonorum tamen nunquam. Dispositiones etiam Dei & nunc prophetis concionantibus excerpunt; & nunc lectionibus resonantibus carpunt. Ita & hinc sumẽtes quasdam temporũ sortes, diuinitatem æmulantur, dum furantur diuinationem. In oraculis autem quo ingenio ambiguitates temperent in euentus, sciunt Crœsi, sciunt Pyrrhi. Sic præsciuit diabolus ex Esaiæ & Danielis oraculis (quorum uterq; adolescentem Alexãdrum expreßè delineat) eum ipsum Alexandrum, superato Dario, potiturum Asiâ uniuersa, & translaturum imperium à Babylonijs ad Græcos. Propterea Delphicam uatem consulenti, & ab inuita responsum extorquenti, tandem ipsa in hæc uerba prorumpens respondit: Inuictus eris Alexander. Postea ad Persas exercitum traducenti, prodigia offudit multa. In aditu Asiæ, simulachrum Orphei sudore maduit. Hinc Alexandro ad extremum cũ Dario confligente, aquila è sublimi supra eius uerticem sese librare, & in aduersos hostes traijcere uisa est. Ludibria haud dubiè dæmonij hæc erãt, adornata ad prodigio-

In apologet. aduersus gẽtes ca. 22.

Diuinatio-nes dæmonũ unde.

Daniel. 8.

prodigiorum & auguriorum, quibus tūc fidebatur, obseruationes confirmandas. Darium ediuersò, ancipitibus somnijs in falsam uictoriæ spem erexit. Præ-nouit ex Esaiæ prophetijs, fore ut Tyrus destruatur à Macedonibus. Ita enim ille ait: Vlulate naues maris, quia uastata est domus, unde uenire consueuerant. De terra Cethim reuelatum est eis. Terram uerò Cethim Macedoniam esse asserūt pleriq;, & ab Homero κητέιοι Macedones uocatos. Quidā tamen per terram Cethim, Cyprios intelligūt. Inde quum, fuso fugatoq; Dario, copias ad Tyrum admouisset Alexāder, præmonuit quendam, qui ciuibus prænunciaret, Apollinem ciuitatem deserturum esse: ut quum euentus responderet, idolorū existimationē stabiliret. Ex ijsdem Esaiæ & Danielis uaticinijs præsciuit, fore ut Aßyriorum monarchia pessum iret, & in potestatem redigeretur Medorum ac Persarum: & quidem à Cyro, cuius nominatim Esaias meminit. Vnde coniectatus est, Crœsum etiā de regno Lydiæ periclitaturum esse. Quare & aliquāto antè τὸμ πεμπτὸμ ἀπόγονομ Gygis, quòd in Cyri tempora incidere eum prospiciebat, amissurum regnum Lydiæ prædixit, cōsultus ex oraculi Delphici sede: & postea cū regnum adeptus esset Crœsus, ut opum suarum fiducia insolescentem, superbientem & regnum Persicum affectantem euerteret, χρησμῷ κιβδήλῳ, uictoriam in speciem ipsi annuente, ad bellum Cyro inferendum perduxit: quo modo uictus, captus & regno exutus, uitam in Persia

Esaiæ 23.

Vide Ioseph. lib. 1. antiq. Iud. ca. 6.

Esaiæ 44.

finiuit. Infinita eiuscemodi in historijs obseruantur exempla: sed ad posteriora, nec obscura, cõuertamur.

Christum, & ad quid missus esset, prius norunt dæmones, quàm Apostoli.

Perhibet sacræ Scripturæ authoritas, diabolũ prius CHRISTVM penitius nouisse, quàm ipsi quibúscum ille loqueretur & familiariter degeret, Apostoli: ut etiam ante CHRISTI mortẽ resurrectionemq́; sciuerit, testatusq; fuerit inuitus, ad quid uenisset CHRISTVS: nimirũ, quò cognitũ faceret satanã eiusq́; fraudes: illius actiones demoliretur, atq; regnũ euerteret. Quapropter metu iudicij diuini æternarumq́; pœnarum contremiscens, & penè deficiens, in obsesso ante CHRISTVM procidente, magna exclamauit uoce: Ah, quid rei nobis tecum est IESV Nazarene? uenisti ad perdendum nos. Noui te qui sis, nempe sanctus ille Dei. Et increpauit illum IESVS, dicens: Obmutesce, & exi ab homine. & cum proiecisset illum dæmon in medium, exijt ab illo, nihilq́; illi nocuit. Et pòst: Exibant & dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Tu es CHRISTVS ille filius Dei. Et increpans non sinebat ea loqui, quòd sciebant ipsum esse CHRISTVM. Hic Anastasius: Dæmonis, inquit, sermonem compescebat CHRISTVS, ne simul cum ueritate etiam suam iniquitatem promulget: ut nos etiam assuefaciat, ne talia curemus, etiamsi uera loqui uideantur. Illud aliàs etiam pios postea latuisse, Sacrarum literarum testimonio docetur: ut alij eum Heliam, alij Ioannem baptistam, alij Hieremiam, alij unum de prophetarum numero esse di-

Marc. 1. Luc. 4.

Matth. 16. Marc. 8. Luc. 9. Ioann. 6.

esse dicerent. Petro autē pronuncianti, Tu es CHRISTVS ille filius Dei uiuentis: respondit CHRISTVS, Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Id quod Petro à patre cœlesti hic reuelatum asserit CHRISTVS, hoc ipsum & satan nouit, & palàm testatus est, non rogatus. Hinc ipsius ingenij acumen liquet, cuius ope res etiam abstrusissimas, nostrisque sensibus apprimè alienas, nouisse potest.

Huc facit illud puellæ Pythiæ, de Paulo & Barnaba clamitantis testimoniū: Isti homines serui Dei excelsissimi sunt, qui annunciant uobis uiam salutis. Act.16. Atq; id genus testimonia ab Astaroth & Berith idolis, & à dæmonio obsessis, de Bartholomæo apostolo, Thoma, & alijs data legimus. Veritatem uerò hic confitentur, non ut populum ad audiendam amplectendámque eorum doctrinam permouerent: & exhorrescentes & reformidantes ministerij Euangelici uirtutem, & sui condemnationem ac expulsionem ex obsessis: quæ hospitia si obtinuissent, statim Apostolorum ministeria seditione potuissent conturbare, aut inchoata pòst opprimere, nouis rumoribus disseminatis per Pythiam uatē, obsessos & idola quæ apud stultū uulgus magno habebantur loco. Addatur & illud mali spiritus respōsum: Iesum noui, & Paulū scio, uos autē qui estis? Act.19: Itē: Quid rei nobis tecū est IESV, fili Dei altissimi? Matth.8. Venisti huc ad crucian- Marc.5.

Luc. 8. dum nos ante tempus. Obsecro ne me torqueas.

Genes. 3. Micheæ 5. Matth. 1. 2. Luc. 1. 2. Esaiæ 7.

Enimuerò semen mulieris contriturum caput serpentis, prophetarum de CHRISTO nasciturο etiam in Bethlehem Iudææ uaticinia, præfinitũ huic tempus, IESVM in Diuæ uirginis utero, superueniente Spiritu sancto, & uirtute altissimi obumbrante conceptum ex angeli Gabrielis annunciatione, admirandam eius natiuitatem, longinquum magorum ex Oriente iter, ut eum adorarent, sciuerat dæmon, quapropter inter spem & metum, Herodis animum diris contra IESVM inflammauit facibus, ut inter infantium Bethleemiticorum bimulorum ætateq; iuniorum deplorandam cladem, IESVS simul internecione absumeretur: atqui salutifero magis Dei consilio suos collabescere conatus, infringiq;, reipsa experitur diabolus.

¶ Cæterũ ut instituti mei ratio certius citiusq; innotescat, paucis, ueluti fasciculo uno, quædam ex dæmonis actionibus & potentia colligam. Quum angelica eius essentia non interierit, sed malè propriæ uoluntatis affectu degenerarit, accreueritq; tam diutino tempore eximia rerũ obseruatio & usus insignis,

Diaboli studia & potentia.

magnæ illum esse constat uirtutis, calliditatis incredibilis, sapientiæ plus quàm humanæ, perspicacitatis acutissimæ, uigilantiæ summæ, artificij technas struendi perniciosissimas fuco speciosissimo incomparabilis, malitiæ infinitæ, odij erga genus humanũ ἀσπόνδου καὶ ἀκινήτου: atq; hoc nomine cum sæpenumero

(permit-

(permittente, uel ſaltem conniuente Deo) admirandas facere res, & ſe in beſtias, ſtatuas, ſpecus, latebras, cauernas ingerere, in quercus Dodonæ Moloßidis in Epiro, unde Dodonæum oraculum frequentatum eſt, inſinuare: apud Aegyptum ex Hercule, Apolline, Minerua, Diana, Marte, Ioue, Api boue, Latona in urbe Buti, furioſis ſacerdotibus Apollinis in Colophone, Thebis in Bœotia, & in Lœbadia ex Trophonio, ex uacca Memphi, ex boue Mneo Heliopoli, ex crocodilis in Arſinoe, ex Amphiarao uate in Attica, reſponſa dare: humana uoce, nutu, alioúe geſtu, affictis ſubinde geſtibus furentium, nonnunquam ebriorum, aliàs trementium, aut ridiculè geſticulantium: quandoq; ſomnijs, amphibolijs interdum, plerunque & ænigmatibus: quia ignorat diabolus quò uſq; toleraturus ſit Deus, aut permiſſurus, quæ intendit & ſtruit. Potuit & ad Iouis Hammonis oraculum inquirendum in extimo ſinu Libyæ, apud Garamantes ultrà Cyrenen in ſolitudinibus uaſtis, torridis ac ſiccitate ſterilibus, Cambyſen Cyri & Alexandrum inſtigare: item Pythium Delphis præ cæteris, cultu, religione, fama, opibus & donarijs celebratius reddere. Nouit & uaticinari ex certis indicijs uel coniecturis, ſiue rerum retroactarum obſeruatione, ut hinc etiam cogitatus & ſenſa peruidiſſe quandoque credatur: quanquam interim fallat & fallatur, tenebras offundat, ueritatem caligine obſcuret, atq; etiam mẽtiatur. Nam rogatus dæmõ, Porphyrio teſte, etiam quæ non

Diabolus quomodo uaticinetur.

nouit, constanter affirmat: & quæ nouit, si semel uerè, decies illa falsò refert. Potest quoq; plerisque locis in simulachris sua exercere ludibria, ut ea uenerentur incauti, adorent, eorum opem implorent in rerum angustijs, in ualetudine aduersa, & quacunque afflictione: quo à ueri Dei cultu & inuocatione ad suas imposturas in interitum eos auocet. Nec illi difficile est, animarum corporis mole exutarum figuram mentiri, circa monumenta uersari, in cœmiterijs aberrare, spectris perterrefacere hæredes aut alios, ut ad illicitos cultus, uetitam religionis ergò peregrinationem, iustorum & parentalium præscripta forma persolutionem damnosam, imperitos minusq; Deo fidentes cogat. Conatur itidem imbecilles fide præcipites agere, fortes uerò diuersis modis semper impugnare, si qua ratione eos agere transuersos posset: item desperantes, credulos, maleq; sanos pollicitationibus & gloria ditare, in spem felicium successuum illectos perimere, aut tristium euentuum metu iniecto cruciare. Nouit adhæc uarias ostētare formas, inania idola arte mira conformare, uisus organū turbare, oculos perstringere, falsa pro ueris singulari dexteritate ne agnoscātur proponere: quæ uerè sunt, ut non appareant, uelare: & quæ reuera non existunt, ut esse appareāt exhibere: se in mille species transformare, Proteūq; agere: & ut canit Poeta,

Clem. lib. 4. Recog.

Mich. Psellus.

Virg. 4. Georg.

Tum uariæ illudunt species atq; ora ferarum:
Fiet enim subitò sus horridus, atraq; tygris,

Squammo-

squammoſusq́; draco, & fulua ceruice leæna,
Aut acrem flammis ſonitum dabit:
Omnia transformans ſeſe in miracula rerum,
Ignem, horribilemq́; feram, fluuiumq́; liquentem.

Conſueuit & hominum mentes multifarijs phantaſmatum ludibrijs uitiare, uigilãtes perturbare, dormientes inſomnijs terrere, peregrinantes à recto itinere ſeducere, errantes atq; etiã alios quandoq; ridere, aliàs terrore concutere, multa labyrinthis opinionũ inextricabilibus implicare & innectere, tetriora mala plerũq; boni ſpecie ſerere, & ueritatis cõfeßione in ſuã illicere naſſam, grauiusq́; fallere. Solet quoq; lac uaccarum cohibere, & ne in butyrum coaleſcat impedire: uinum aliunde adferre, clauſtra reſerare: præterea ocyßimè res uarias, uelut pãni lacinias, oſſa, ferramenta, clauos, acus, aciculas, fila, eorumq́; globulos, intortum capillitium, ligna, idq́; genus portenta in uiuorum extremas fauces, nec penitius, quò ore reijciantur, ingerere: in mortuorum uentriculum & partes alias præſtigijs aptas, & poſt mortem ſectas, ligna, cultros, & quæcunque uis alia, fallaciter arte doloſa inter ſecandum inſerere: ex parte poſtica implicatos crines, arenæ copiam, & ſimilia præſtigijs mouere, offuſcata interim oculorum acie: inſecta auribus furtiuè immittere, quæ poſtea uel prodeant, uel euolent. Hæc à me uiſa ſunt alata, ex auribus cuiuſdam puellæ miſerè à dæmonio exagitatæ deſumpta. Procliuè illi quoque eſt, ulcere corpus defœda-

re, pu-

re, pudenda meliceride uel ulcere sanioso inficere, euirationis persuasionem falsò inducere, corpora tota obsidere, eaq; sursum ac deorsum distrahere, quando & quamdiu à Deo permittitur. Illam uirginis prædictæ uiolentam sublationem in arce Caldenbroce apud Geldros, Deo iuuante, aliàs intrepidè reluctando impedire ualui: à morsus tamen interim inflictu, quo manus meas mirè impetebat, in horribili illa subuectione, anxiè cauendum erat. Cur enim non tam meos promouere conatus in iuuando, quàm dæmoni permittere sua studia in lædendo, potuit Deus? Assueuit præterea uariè corpora transferre, eorũq; humores commouere, originem neruorum in cerebro turbare, quò atrocissimis rarissimisq; conuulsionis speciebus, iactu tractuq; incredibili, & quasi crepitantibus sonitu horrifico iuncturarum compagibus, in admirationem, diffidentiam, sinistram de alijs opinionem, ad mendacia, uetita auxilia & cædes, homines compellat. Ad hunc modum neruos & musculos præter uoluntatem inordinatè crudeliterq; conuellere potest: plerunq; τέτανον ciere, ut ceruix unà cum corpore immobilis maneat, & in neutram inflectatur partem, sed iuxtà in utramq; partem intendatur: subinde ἐμπροσθότονον uel tensionem ad anteriora excitare ualet, ut caput, ceruix, reliquumq; corpus, iugularibus uenis mirum in modum circum collum distentis, contrahatur: quandoque ὀπισθότονον uel tensionem ad posteriora citare tam uehementem

solet,

solet, ut caput in dorsum & scapulas grauiter conuellatur, cruribus interim contractis: item diuersas horribilium conuulsionum facies, multifariã & inæqualiter in membris producere: nonnullis totum corpus, ceu articulis tormento luxatis diuulsisq; eneruare, aut palpitantium, trepidantiumue musculorum speciem inferre: quibusdam os & oculos truculenter intorquere, septum transuersum in homine ita constringere ut spiratio uix difficulter duci queat, arterijs interim pulsantibus leuiculum inferens impedimẽtum, sed uentriculum singultibus frequentibus conuellens: quas omnes & id genus plures crudelium conuulsionum species, nuper in nobilium uirginũ occluso cœnobio Cẽtorpio, iuxta Hammonem urbem, in tribus & decem uirginibus dæmoniacis obseruarunt uiri doctißimi, & artis medicæ usu dexterrimi, D. RENERVS Solenander, collega coniunctißimus, & D. THEODORVS Bircmannus. qui etiam hoc addiderunt, eas fœdißimum ore halitum spiraße in ipso, & paulo post ipsum paroxysmum: qui aliàs semel interdiu, aliquando sæpius inuadebat, aliquoties in horas aliquot multas protrahebatur. In acceßione mali conuulsæ intelligentes erant, audiebant, astantes etiam internoscere se pleræq; postea affirmabãt: nam in acceßione, propter spiritalium partium & linguæ conuulsiones, loqui minus poterant. Istæ non æquè ferociter torquebantur, neq; uno modo, sed aliæ alijs mitius. Sed hoc cõmune propè omnibus erat, ut cum

Virginum in cœnobio Centorpio cõuulsiones graues.
Renerus Solenander medicus.
Theodorus Bircmannus medicus.

ex ijs una agitaretur, cæteræ quoq; in seiunctis etiam cubiculis correptæ solū tumultuantis strepitū audientes, simili miserrimo modo uexarentur. Nec ita pridem dißimiles conuulsiones Busciducis, in collegio iuxta æde D. Ioanni Baptistæ dicatā, in uirgine uestali uidi: cuius et fauces ne cibū admitterent, cōprimere satanam, & linguā inhibere quandoq;, ne proloqui posset, uocesq; etiam excitare & ridiculas & horrendas animaduerti. Interim hic præstantißimos sæpe medicos ludificat, qui eiuscemodi morborum dira cōtuiti symptomata, imò laruas, ad naturales ea referentes causas, frustra curationē medicamentis tētant.

Ioseph. li. 8. antiq. Iudai. ca. 2.

At aquam etiam coniurationibus sacratam se formidare impense, gestibus & uoce in corporibus quæ obsidione coercet regitq;, simulat: quemadmodum se naribus extrahi, uirtute radicis inclusæ annulo ex Solomonis doctrina, naribus admoto. Deinde multa obseruare assolet, artificioseq; imitari, seu uerè seu falsò: plurima eorum quæ acta aut prodita sunt, incredibili solertia ratiocinari & colligere: uaria ex notis naturalibus argutißimè elicere, penitißimeq; eruere: diuersa in imperiorum & hominū priuatorum negocijs moliri, mira astutia contexere telam longam, uariam, nobisq; inextricabilem, qua inopinatò insperatoq; implicantur & irretiūtur certè plurimi: tandem homines, bestias, aerem conturbare, prodigia meteoris similia in cœlo effingere, figuras confligentium exercituum exprimere, clangores tubarū, armorum

strepitus,

strepitus, ferientium se mutuò & ex ictibus collabentium sonitus: uoces eiulantium aut exultantium imitari, sceleratè abuti natura rerum ad generis humani perniciem, callidè exitiosas præstigias physicis effectibus conformare, & multa in ordine causarum suo tenore progressuq; agentium confundere, mala quanta potest calliditate attrahere & urgere, in ceruices nostras cogere & contorquere, bona abigere atque excludere, imò cœlum terræ miscere & inuoluere.

Proinde in Apologetico scitè testatū reliquit Tertullianus, inquiens: Dæmonum operatio est hominis euersio. Sic spiritalis malitia à primordio auspicata est in hominis exitium. Itaq; corporibus quidem & ualetudines infligunt, & aliquos casus acerbos, animæ uerò repentinos & extraordinarios per uim excessus. Suppetit illis ad utramq; substantiam hominis lædēdam subtilitas & tenuitas sua multum spiritualibus uiribus, licet & inuisibiles & insensibiles in effectu potius quàm in actu appareant. Si poma, si fruges nescio quòd auræ latens uitium in flore præcipitat, in germine exanimat, in pubertate conuulnerat: si cæca ratione tētatus aer, pestilētes haustus suos effundit: eadem igitur obscuritate contagionis, aspiratio dæmonum & angelorum mentis quoq; corruptelas agit furoribus & amētijs, fœdis ac sæuis libidinibus, cū erroribus uarijs: quorū iste potißimus, quòd eos ipsos captis & circūscriptis hominū mētib. commedat, ut et sibi pabula propria nidoris et sanguinis procuret, simula

Aduersus gētes ca. 22.

chris

chris imaginibus oblata, & quæ illi accuratior pascua est, qua hominē è cogitatu ueræ diuinitatis auertat falsis præstigijs, quas & ipsas quomodo operetur, expediam. Omnis spiritus ales est. Reliqua Tertulliani uerba suprà recitantur.

Psellus de dæmonibus.

At fusiorem, ea quæ diximus, aliaq́; similia agendi modum & rationem, Michaeli Psello explicauit quidam Marcus, dæmonij cultor eximius, in Chersoneso Græciæ contermina uitam solitariam degens. Dæmones (ait) licet sexu & propria lingua careāt: corpus tamen illud aereum sibi concessum, pro arbitrio uelut nubes uento flante, in uarias formas mutant, contrahuntq́; atq; extendunt, quemadmodum lumbricis uidetur accidere ob substantiam meliorem, ductuq́; facilimam: neque solum magnitudine diuersitas in eis accidit, uerùm etiam figuras coloresq́; uariāt multiformes. Corpus enim dæmonis ad utrūq; est naturâ paratum. qua enim ratione est natura facile cedens, sic in uarias figurarum species transformatur: qua uerò aereum est, diuersos aeris instar colores subit. Sed aer quidem extrinsecus coloratur, corpus uerò dæmonis iuxta animi sui affectus species colorū mutat, uelut & hominis: sed longè melius, ut quod animæ sit obedientius. Omnia tamen celeriter dilabuntur, ob corporis mobilitatem, tenuitatemq́;. Sic tanquam uir apparet, & mox occurrit ut fœmina: leonis more fremit, saltat ut pardalis, latrat ut canis, atq; ad utris uasisq́; formam se aliquando transfert.

Lubet

Lubet non inelegantem hoc locò hiſtoriam aptè interponere. Refert Helinandus monachus, ſe audiuiſſe ab Ebaudo patruo ſuo, qui à cubiculis erat Henrico Remenſi archiepiſcopo, Ludouici Gallorum regis fratri: quòd Henrico archiepiſcopo æſtate quadam in itinere ſomnum meridianum capiente, miles quidã inter cæteros aperto & hiante ore poſt prandium dormiret, è cuius ore uiſa eſt ab alijs uigilantibus quædam alba beſtiola muſtelæ ſimilis exijſſe, atq; ad uicinum ibi riuulum procurriſſe. Cumq; ſurſum deorſum in ripa riuuli auxia cucurriſſet, nec trãſeundi uiam inueniret, quidã ex aſtantibus accedens, euaginatum gladium riuulo anguſto ueluti pontem faciens imponit. Beſtiola ilicò riuulum ſuper gladium tranſgrediens, longius procurrit, & ſeſe ſubduxit. Paulo pòſt redire uiſa, cum iterum notũ pontem quæreret, atq; eo iam ſublato diſcurrens tranſire non ualeret, idem ille qui antea, rurſum riuuli ripas impoſito gladio coniungit, atq; abſcedit. Tum tranſit beſtiola, & ad dormientis adhuc patulum os rediens, uidentibus omnibus ingreditur: ac ilicò qui dormierat expergiſcitur. rogatusq; num quid in ſomno paſſus eſſet? reſpondit, ſe feſſum eſſe, & fatigatum, tanquam ex difficili & longo itinere, in quo bis ſuper pontem ferreum flumen tranſiuiſſet. Vnde ſocij collegerunt, eum (quæ ipſi uiderant) uerè ſomniaſſe. Mihi uerò diaboli ludibrium eſſe uidetur, qui ut uigilantes ſocios falleret, aut animam hominis corpoream eſſe, ideoq;

Libro Chronicorum 13.

Muſtelæ ſimilis beſtiola uidetur ex militis dormientis ore egredi, rurſusq; ingredi.

ideoq; interituram cum corpore ipsis ostẽderet persuaderetq́;, idolum hoc, exiens dormientis corpus, & ingrediens, oculis obiecit.

Simile quiddam de Guntiano rege legitur. neque id mirum est: nam ut idem Marcus loco paulo antè citato deinde refert, spiritui qui nobis inest, phantastico propinquant dæmones, utpote qui & ipsi spiritus sint: uerba perturbationum & uoluptatum nobis insinuant, non emittentes quidem uocem, pulsatione quadam & sonitu, sed sermones suos absque sonitu immittentes. At quónam pacto inquam (respondet Psellus) sine uoce sermones nobis ingerere possunt? Quid mirum (ait Marcus) si modò illud animaduertas, quemadmodum uidelicet qui loquitur, si procul loquatur, uehementiore clamore eget: factus uerò propinquior, in audientis aurem susurrando subloquitur: qui si posset cum ipso animæ spiritu copulari, nullo sono prorsus egeret: sed sermo eius uoluntate conceptus, nullo penitùs sono audienti illaberetur. Et paulo pòst: Sicut aer præsente lumine colores & formas accipiens, traducit in illa, quæ naturaliter accipere possunt, sicut apparet in speculis, rebusq; quasi specularibus: sic & dæmoniaca corpora, suscipientia ab ea quæ intus est essentia phantastica, figuras atque colores, & quascunque ipsi uoluerunt formas, in ipsum animalem nostrumq́; spiritũ transmittunt, multa nobis negocia præbent, uoluntates & consilia suggerentes, formas subindi-

ſubindicantes, ſuſcitantes memorias uoluptatū, ſimulachra paßionū frequenter concitantes uigilantibus atq; dormientibus: nonnunquā uerò ſemina nobis & inguina titillātibus incitātes, inſanos & iniquos amores ſubijciūt & ſubacuūt: præcipuè autē, ſi humores calidos humidoſq; ad id cōducentes nacti fuerint. Sed hi Plutonis galeam ſubinducētes, perturbant animas arte quadam & ſophiſtica fraude. Hactenus Marcus.

¶ Memorabilia uariæ formæ laruarum & actionum dæmoniacarum exempla deſcribit C. Plinius iunior in hæc uerba, primùm de Curtio Ruſo: Tenuis adhuc & obſcurus obtinenti Africam comes hæſerat. Inclinato die ſpaciabatur in porticum: offertur ei mulieris figura, humana grandior, pulchriorq;: perterrito, Africam ſe futurorum prænunciā dixit. iturum enim Romam, honoresq; geſturum, atque etiam cum ſummo imperio in eandem prouinciam reuerſurum, ibiq; moraturum. Facta ſunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientique nauem, eadem figura in littore occurriſſe narratur. Ipſe certè implicitus morbo, futura præteritis, aduerſa ſecundis auguratus, ſpem ſalutis, nullo ſuorum deſperāte, proiecit.

Lib. 8. epiſt. ad Suram.

Dæmon mulieris forma Curio Ruſo apparet.

Iam illud non'ne & magis terribile, & nō minus mirum eſt, quod exponam ut accepi? Erat Athenis ſpacioſa & capax domus, ſed infamis & peſtilens: per ſilentium noctis ſonus ferri, & ſi attenderes acrius, ſtrepitus uinculorum longius primò, deinde proximè reddebatur. mox apparebat ſenex

Sabellic. lib. 10. Exempl. cap. 3.

Dæmonis idolo infamis domus Athenis.

idolon, macie & squalore confectus, promissa barba, horrenti capillo: cruribus compedes, manibus catenas gerebat, quatiebatq́; inde inhabitantibus tristes diræq́; noctes per metum uigilabantur: uigiliam morbus, & crescente formidine mors sequebatur. Nam interdiu quoq́;, quanquam abscesserat imago, memoria imaginis oculis inhærebat, longiorisq́; causa timoris timor erat. Deserta inde & damnata solitudine domus, totaq́; illi monstro relicta: præscribebatur tamen seu quis emere, seu quis conducere ignarus tanti mali uellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum. auditoq́; precio, quia suspecta uilitas, percunctatus, omnia docetur: ac nihilominus, imò tanto magis, conducit. Vbi cœpit aduesperascere, iubet sterni sibi in prima domus parte: poscit pugillares, stylum, lumen, suos omnes in interiora dimittit: ipse ad scribendum, animum, oculos, manum intendit, ne uacua mens audita simulachra & inanes sibi metus fingeret. Initio, quale ubiq́;, silentium noctis: deinde concuti ferrum, uincula moueri. ille non tollere oculos, non remittere stylum: sed obfirmare animum, auribusq́; prætendere. tum crebrescere fragor, aduentare etiam, ac iam ut in limine, iam ut intra limen audiri. respicit, uidet, agnoscitq́; narratam sibi effigiem. stabat, innuebatq́; digito, similis uocanti. hic contrà, ut paululũ expectaret, manu significat, rursusq́; ceris & stylo incumbit. illa scribentis capiti catenis insonabat, respicit rursus idem quod prius innuentem:

Athenodori philosophi obfirmatus contra dæmonis terriculamenta animus.

puētem: nec moratus, tollit lumen, & sequitur. ibat illa lento gradu, quasi grauis uinculis: postquàm deflexit in aream domus, repentè dilapsa deserit comitem: desertus, herbas & folia concerpta signum loco ponit. Postero die adit magistratus, monet ut illum locum effodi iubeant. Inueniuntur ossa inserta catenis & implicita, quæ corpus æuo terraq; putrefactum, nuda & exesa reliquerat uinculis: collecta publicè sepeliuntur, domus postea reconditis manibus caruit.

Item, apud Actium M. Antonij fractis copijs, Cassius Parmensis, qui partes eius secutus fuerat, Athenas confugit. Vbi concubia nocte cum sollicitudinibus & curis mente sopita, in lectulo iaceret, existimauit ad se uenire hominem ingentis magnitudinis, coloris nigri, squallidum barba, & capillo demisso: interrogatumq; quisnam esset, respondisse, κακοδαίμονα. Perterritus deinde tam tetro uisu, & nomine horrendo, seruos inclamauit: sciscitatusq; est, si quem talis habitus aut intrantem cubiculum aut exeuntem uidissent? quibus affirmantibus, neminem illuc accessisse: iterum quieti & somno se dedit: atq; eadem animo eius obuersata est species. Itaq; fugato somno, lumen intrò ferri iussit, puerosq; à se discedere uetuit. Inter hanc noctem & supplicium capitis, quo eū Cæsar affecit, paruulum admodum tempus accessit. Facile huius mortem poterat diabolus prænouisse, ex Cæsaris in hanc rem apparatu & uerbis. Describit quoque idem Valerius, Iulij simulachrum, quo

Valer. Max. li. 1. ca. 5. 5. κακοδαίμον apparet M. Antonio.

Lib. 1. ca. 6. 9.

post mortem C. Caßio suo interfectori apparuerit.

Dionysiũ Syracusanũ exterruit spectrum.

Dionysius Syracusanus breui antea quàm interimeretur, consedit in sua domo, cogitationibus molestis grauatus: tum illi apparuit imago illa deformis, habitus satanici, scopis domum uerrens & expurgans. unde ille usqueadeò extimuit, ut noctu solus in ædibus manere noluerit: sed quosdam amicos rogarit, qui cum ipso pernoctarent.

Plutarch. in uita Cæsaris paulo aliter.

M. Brutus, quũ ex Asia contra Octauianũ & Antonium aliquid graue moliretur, cõtigit ut in suo cubiculo apud lumẽ consideret, ardua meditatus & animo uolutãs: interim animaduertit aliquẽ ad se in cubiculũ ingredi. Apertis oculis circũspiciebat, nũ aliquis ex familia uel ministris aliquid uellet: inopinatò uidet imaginẽ formidabilẽ & admirandã, corporis tyrãnici & agrestis. Hic Brutus multo animosior liberiorq́; Dionysio, sciscitabatur, Nũ spiritus esset, uel aliquis deorũ, & quid uellet? Cũ occulto murmure respõdet spiritus: Diabolus sum, et spiritus malus: in Philippis denuò me uidebis. Inquit Brutus ingenuè, ut uir Romanus, magnanimus: Imò sine metu te iterũ uidebo. Quum autẽ ex famulis studiosè inquireret, nũ ingredi aut egredi aliquẽ obseruassent? respõdebant, Non. Hinc perterritus Brutus, infœlicem instituti sui prælij successum uerebatur: quemadmodum euenit.

Contra diabolũ magnanimitas M. Bruti.

Lib. 4. Hist.

Saxones armatos, tradit Saxo, à Sclauis horrenda forma, tanquam bono & optato omine, supernè in uertice montis uiso dæmone, fuisse interẽptos: quia

eo mon-

eo mõstro ueluti diuinitùs dati ducis aduẽtu firmati, sumptis uictoriæ auspicijs, ex improuiso Saxones eosdem prorsus occiderũt. Quum bellũ inter se Romani Albaniq; gererẽt, & utraq; in procinctu, iã staret acies, extitit repẽtè quidã mõstrosa specie, pelle amictus furua, uociferãs: Iubere Ditẽ patrẽ, deamq; Proserpinã, fieri sacrũ sibi, priusquam cõmitteretur præliũ. Quo perterrefacti uiso Romani, protinus arã sub terra ædificarũt: & statim sacrificio facto, pedũ uiginti aggere contexerunt, ut ea ab omnibus præterquam Romanis ignoraretur. Alexãder ab Alexãdro scribit, quendã suũ familiarẽ, nõ ambiguæ fidei hominẽ, amici funus curasse: et cũ inde Romã reuerteretur, nocte adueniẽte in hospitiũ uiæ proximũ diuertisse, & ibi se animo & corpore fatigatũ quieti dedisse. Cũq; solus degeret, & adhuc uigilaret, fert repẽtè amici nuper defuncti imaginẽ summo pallore & macie, ac eo fermè habitu oris, quali illũ cũ ægrotaret dimiserat, ad se accessisse: quẽ quũ fuisset intuitus, et præ timore nec animo nec mẽte satis cõstaret, quisnã esset, interrogauit. Ille autẽ cũ nihil respõdisset, exutis ut uidebatur uestibus, in eodẽ cui ipse incũbebat lectulo se collocauit, ac propè accessit quasi eũ amplexurus. Alter uerò cũ ferè iã metu exanimis uideretur, ad lectuli spõdã secessit, illumq; propius accedentẽ abegit: qui se repulsam pati uidens, alterũ toruo & minus familiari uultu aspectat: resumptisq; mox uestib. è lectulo surrexit, et cinctus calceatusq; inde abiẽs, nũquã postea apparuit.

Ang. Pol. in Misc. ca. 58.

Mõstrosa specie apparet diabolus.

Li. 2. Genial. dierũ cap. 9.

Spectrum mirum.

paruit. Quo timore familiaris ille perculsus, graui corripitur morbo, ut propemodum interierit. Addebat his, dum in lectulo cum illo luctaretur, se nudum illius pedem usq; adeò gelidum contrectasse, ut nulla glacies huic frigori potuerit comparari. Adhæc, Gordianus amicus meus spectatæ fidei homo mihi retulit, quum Aretium cum familiari suo proficisceretur, & ab itinere, ut fit, lõgè aberrassent per difficilia & deuia loca, ubi nihil uiderent culti, sed saltẽ nemora, saltus niuei & inaccessi obijcerentur oculis, & ipsa terreret solitudo: uergenteq; ad occasum sole, labore fessi consedissent: tandem hominis uocem procul audiri uisum est, quam sequuti, in proximo fastigio trium hominum conspiciunt imagines immanes & formidabiles ultra humanum modum, nigris & demissis tunicis, in ueste lugubri funestaq;, barba capilloq; summisso, horribili facie. qui quũ uoce gestuq; ad se ipsos aduocarent, ac iam propè illexissent, ingente interim corporis mole, longè humana maiores apparuerunt: atq; alius specie non absimili nudus, mirificos edidit saltus gestusq; indecoros. Quo spectaculo consternati fugam hi cæpere: uiamq; arduã & præcipitem emensi, uix rustici demum uile hospitium, ubi diuerterent, inuenere.

Tres uisi dæmones.

Idem Alexander eiusdem argumenti historias describit lib. 4. in hæc uerba: Nuper amicus meus summus, ingenio & fide singulari, rem dictu admirabilem sibi euenisse narrauit, eius ueritatem multorum compro-

Genial. dier. li. 4. ca. 19.

comprobans testimonio: se uidelicet, cum apud sibi familiarem & coniūctißimum Neapoli diuerteret, & nocte intempesta hominis in uia clamantis, opemq; implorantis uocem audisset, accenso lumine accurrisse, quid rei esset inquisitum. ibiq; dæmonem & dirum quoddam numen tetra & horribili specie conspexisse, quod iuuenem uociferantem & reluctantem in uia infestis manibus inuadere nitebatur. Ad hunc propè accedentē miser ille accurrit, uestemq; & manum quàm potuit tenacißimè apprehendit: multūq; & diu frustra reluctatus, inuocato numinis diuini auxilio, uix tandem à dæmone se uindicat. Quum uerò iuuenem animo turbatum in domum recepisset, ut ab ipso dimitteretur, aut palliū relinqueretur, nūquam potuit effici: tantus enim illum inuaserat horror, ut mente euicta sui non esset compos, quum illi perpetuò ob oculos uersari uideretur illa species. Vbi tandem ad se rediisset, rem omnem quo pacto habuerat, exposuit. Fuerat autem sceleratæ uitæ, contemptor Dei, & parentibus immorigerus: quos tunc obiurgarat, contumeliasq; & intoleranda probra in eos congesserat, ut ab illis consecratus diris execrationibus abierit. At ne cui hæc uana fictaq; appareant, Thomas monachus, homo minimè malus, cuius fidem probitatemq; in rebus non paucis expertus sum, seriò mihi retulit, quum in monasterio & sacris ædibus, sitis in Lucanis montibus, cum pluribus altercatus fuisset, & post multa conuicia rixasq; animo perturbato

De iuuene parentibus immorigero, & ab illis execrato, insigne exemplum.

turbato solus secessisset per nemora, se speciem hominis uultu tetro, aspectu deformi sæuoq;, nigra barba, promissis tunicis, obuiam habuisse. qui rogatus, quid solus per deuia oberraret loca? respondit, se equum, quo uehi solet, amisisse, & sua opinione in proximos excurrisse campos: cumq; per sinus inuios equum unà quæsitum pergerent, ad riuulum in cuius alueo gurgites latebant formidabiles, deuenerunt. Quare monachum calceos exuentem in faciliorem transitum, magnopere urgebat alter, ut in ipsius conscenderet humeros, transferendus ab eo qui maior erat corpore. ille acquiescens, collumq; amplexus alterius uada inquirentis, pedes ipsius non humana, sed tetra & deformi specie contuetur. Qua re animaduersa, terrore perculsus, diuinam implorat opem: atque euestigiò dæmonem & simulachrum illud dirum, audita inuocatione diuina, murmure querulo & turbine usqueadeò ualido profugisse asseuerat, ut imminentem quercum ingenti colliserit impetu, & infractis ramis radicitùs euerterit: se autem consternatum, & uelut exanimem diu iacuisse: & nisi præuidisset, diabolum in uertices & uoragines fluuioli præaltas præcipitaturum fuisse, atque interempturum, persuasum habet. Sed præ omnibus quæ audiuerim aut uiderim, res est admiratione digna, quam recenti memoria euenisse Romæ comperimus. Quum apud Gabios quidam infimæ sortis & obscuris natalibus

Monacho dæmõ apparet.

talibus adolescens, furiosus, corruptorum morum & facinorosæ uitæ, parentem obiurgasset, conuicijsq; proscidisset, ijs agitatus furijs dæmonem inuocat, cui se deuouerat, Romámque meditatur, ut grauius aliquod flagitium in patrem moliretur. In *itinere dæmonem facie hominis truculenta, sordida barba & capillo, uesteq; obsoleta & squalida obuiam habuit: qui comitatus, tristiciæ & anxietatis causam ex iuuene percunctatur.* Hic, *sibi quid altercationis fuisse cum patre, & scelus aliquod iam animo constituisse respondit.* Cui *dæmon, sibi eandem obuenisse sortem ait, pergendúmque ut suas simul ulciscantur iniurias. Cúmque nocte appetente ad urbem peruenissent, in proximo diuerterunt hospitio, unáque incubuerunt.* Iuuenis *uerò somno oppreßi iugulo manus inijcit pestilens ille comes: quod iam infregisset, nisi alter expergefactus,* Deo *supplicasset.* Vnde *furiam illam teterrimam tanta stridula ui & impetu cubiculum dicitur excundo collisisse, ut tigna & tectum diruerit, teguláſque penitus perfregerit.* Hoc *spectaculo perterritum, & ferè mortuum adolescentem, uitiositatis & anteactæ uitæ pœnituit: qui alio afflatus spiritu, perosus scelera, boni exempli uitam procul à populari tumultu egit.*

A dæmonio exagitatus iuuenis parẽtib. immorigerus, resipiscit.

Sunt item qui referunt, episcopum quendã die in solitudine uidisse Benedictum *octauum pontificem* 151. *post mor-*

Platina de uitis Pontif.

post mortem equo nigro insidentem: eumq; interrogasse, quid causæ esset, cur mortuus equo nigro ueheretur? tum Benedictum hominē rogasse, ut pecunias quas occultauerat (locum indicat) pauperibus suo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemosynarum nomine, nihil ei profuisse, quia ex rapinis partas constabat. Facit mādata episcopus, & statim episcopatu se abdicat, monasticam amplexus uitam. Id genus similia & alia tum uetera tum recentia terriculamentorum ludibriorumq; diabolicorum testimonia possem recensere multa: at quum ea infinita multifariaq; sint, & cuiuis obuia, cognitaq;, ijs lōgiori enarratione immorari, superuacaneum existimo: potissimum, quoniam multiplicem eius argumēti historiam, commodiori occasione, sequentes suppeditabūt libri. In Vitis patrum quoq;, ut D. Martini, Antonij, Eulogij, atq; aliorum, exempla extant non pauca.

Machinationum diaboli finis.

Atqui miraculorum, machinationum, & apparitionum diaboli quis finis unquam, et uelut ex professo alius, quàm erroris furorisúe manifestè impij, blasphemi, & in Deum contumeliosi: aut sceleris alicuius confirmatio, præceptio'ue, aut approbatio uel porrectio? Hinc eleganter Lactantius scribit: Hi spiritus (inquiens) contaminati ac perditi, per omnem terram uagantur, & solatium perditionis suæ perdendis hominibus operantur. Itaque omnia insidijs, fraudibus, erroribus complent. Adhærent enim singulis hominibus, & omnes ostiatim domos occupāt, ac sibi

Lib. 2. ca. 15. de orig. err.

ac sibi Geniorum nomen aßumunt: sic enim Latino sermone dæmonas interpretantur. Hos in suis penetralibus consecrant, hos quasi terrestres deos uenerantur, & quasi depulsores malorum, quæ ipsi faciunt & irrogant. Qui quoniam spiritus sunt tenues & incomprehensibiles, insinuant se corporibus hominum, & occultè in uisceribus operti ualetudinem uitiant, morbos citant, somnijs animos terrent, mentes furoribus quatiunt, ut homines his malis cogant ad eorum auxilia decurrere.

Genij. Dæmones.

¶ Vt porrò latius eorum innotescant studia, citiusq; finiam, paucas obiter huc spectantes, nec ad nostram institutionem inidoneas Patrum sententias annectere placuit. Amare, docet D. Clemens, immundos spiritus inhærere corporibus hominum, ut ipsorum ministerio cupiditates suas expleāt: & ad ea quæ ipsi desiderant, inclinantes animæ motus, suis eos parêre libidinibus cogant, ut efficiantur ex integro uasa dæmonū. Et lib. 4. Dæmones habere desiderium immergendi se corporibus hominum, hæc causa est. Spiritus sunt, habentes propositū conuersum ad maliciam: per cibos ergo & potus immoderatos ac libidinem, perurgent homines ad peccatum, eos tamen qui peccandi propositum gerunt: qui dum uidentur naturæ necessaria uelle complere, non tenentes modum per luxum, ingrediendi in semetipso dæmonibus faciunt locum. donec autē naturæ mensura seruatur, & modus legitimus custoditur, Dei clementia ingrediendi

Lib. 2. recog. *Cur hominū corporibus se immergere cupiant dæmones.*

Quomodo in corpora ingrediendi locus datur dæmonibus. August. super homil. 3.

grediendi in homines non eis tribuit facultatem. Vbi uerò aut mens ad impietatem declinauerit, aut corpus immoderatis cibis & potibus adimplebitur, tanquam uoluntate & proposito eorum qui se ita negligunt inuitati, quasi aduersum eos qui à Deo positam legem soluerint, accipiunt potestatem. Et pòst: Dæmones quantum uiderint fidem in homine crescere, tantum ab eo refugiunt. Si tamen in aliqua infidelitatis parte resederint, cum tempus inuenient, cogitationes subijciunt cordibus hominum: & illi nescientes unde hæc ueniant, suggestionibus dæmonum, quasi animæ suæ sensibus credunt. Suggerunt ergo alijs, occasione corporeæ necessitatis delicias sequi: aliorũ iracundiã excusant per abundantiã fellis, aliorũ insaniam nigri fellis uehemẽtia colorãt, sed & stulticiam quorũdã ob phlegmatis multitudinẽ extenuãt. Quod etsi ita esset, tamen hæc singula molesta esse corpori non possent, nisi ex ciborum potuumq; redundantia: qui cùm iusto amplius sumuntur, abundantia eorum quam decoquere naturalis non sufficit calor, crudescit in uenenum quoddam, idq; in uisceribus uenisq; omnibus sentinæ in modum redundans, motus corporis insanos reddit, & turpes. Docet Augustinus, illos spiritus qui decipere uolunt, talia procurare cuiq; qualibus irretitum eum per suspiciones & consensiones eius uideant. Rectè itaq; Lactantius: Illicita, inquit, desideria immittit dæmon, ut aliena contaminent, quibus habere propria sine delicto licet. Obijcit quippe

Li.2. de doct. Christ. cap. 24.

quippe oculis irritabiles formas, ſuggeritq́; fomenta, & uitijs pabulum ſubminiſtrat: tum intimis uiſceribus ſtimulos omnes conturbat ac commouet, & naturalem illum incitat atq; inflammat ardorem, donec irretitum hominem implicatumq́; decipiat. Eadem ſenſit & prodidit Athenagoras philoſophus Chriſtianus: ὅταν ὁ δαίμων ἀνδρὶ προσαίνῃ κακὰ, τὸν νοῦν ἔβλαψε πρῶτον: Si quando dæmon cuipiã cõparet mala, mentẽ labefactat prius. Tatianus ſcriptum reliquit ad Gentes in Apologetico: δαίμονες εἰς πολλὴν κακίαν ἐξοκείλαντες, τὰς μεμνημένων παρ' ὑμῖν ψυχὰς διὰ ἀγνοιῶν καὶ φαντασιῶν ἐξηπατήκασι: Dæmones, ait, in multũ ſcelus prolapſi, animas apud nos initiatorum per inſcitias & apparentias deceperunt. Proinde uoluit Deus (authore Lactantio) qui homines ad hanc militiam genuit, expeditos in acie ſtare, & intentis acriter animis, ad inuiſibilis hoſtis inſidias uel apertos impetus uigilare: qui nos, ſicut periti & exercitati duces ſolẽt, uarijs captat artibus, pro cuiuſq; natura & moribus ſæuiens. Alijs enim cupiditatẽ inſatiabilẽ immittit, ut opibus ſuis tanquã cõpedibus illigatos, à uia ueritatis excutiat. Alios inflammat iræ ſtimulis, ut ad nocendum potius intẽtos à Dei cõtẽplatione detorqueat. Alios immoderatis libidinibus immergit, ut uoluptati & corpori ſeruiẽtes, ad uirtutẽ reſpicere nõ poſſint. Alijs uerò inſpirat inuidiã, ut ſuis ipſi tormentis occupati, nihil aliud cogitent, niſi eorum quos oderint felicitatẽ. Alios inflam

Lib. 6. de uero cultu. cap. 4.

mat ambitionibus. Ii sunt, qui ad gerendos magistratus omnem uitæ suæ operam curamq; conuertunt, ut fastos signent, & annis nomen imponant. Quorundam cupiditas tendit altius, non ut prouincias temporali gladio regant, sed ut infinita & perpetua potestate dominos se dici uelint uniuersi generis humani. Quos autem pios uidet, inanibus implicat religionibus, ut impios faciat. Iis uerò qui sapientiam quærũt, Philosophiam in oculos impingit, ut specie lucis excæcet, ne quis comprehendat aut teneat ueritatem. Sic hominibus obstruxit aditus omnes, & obsepsit omnes uias publicis latas erroribus: quos ut discutere possemus, ipsumq; authorem malorum uincere, illuminauit nos Deus, & armauit uera cœlestiq; uirtute. Et in procemio de Opificio Dei: Ille colluctator & aduersarius noster, scis quàm sit astutus, & idem sæpe uiolẽtus. Is hæc omnia quæ illicere possunt, pro laqueis habet: & quidem tam subtilibus, ut oculos mentis effugiant, ne poßint hominis prouisione uitari. Eius cibus est ebrietas, inquit Hieronymus, luxuria, fornicatio, & uniuersa uitia. Hæc blanda sunt, & lasciua, & sensus uoluptate demulcẽt: statimq; ut apparuerit, ad usum sui prouocant.

In epist. ad Damasum. *Cibus diaboli.*

Lib. de opif. dei ca. 19. 20. *Quare dæmonem hominibus aduersarium constituerit Deus.*

Hunc autẽ, Lactantio teste, constituit homini Deus aduersarium, nequißimum & fallacißimũ spiritum, cum quo in hac terrestri uita sine ulla securitatis requie dimicaret. Nam ut uictoria constare sine certamine non potest: sic nec uirtus quidem ipsa sine hoste. Ita,

ste. Ita, quoniam uirtutē dedit homini, statuit ei econtrariò inimicum, ne uirtus torpens naturam suam perderet. Noluit enim Deus hominem ad immortalem illam beatitudinem delicato itinere peruenire.

¶ Sua uerò nomina, aptè ipsius studium & fabricam prodentia, sortitur diabolus tum alibi, tum maximè in sacrosancta Scriptura: quæ hic recensere lubet, ut præter nomenclaturas suprà recitatas copiosius, quibus Deum mentiebatur satan, eiusq; sibi honorem assumebat, denominationibus nunc his qualis est affectu & opere cognoscatur plenius. ipsa siquidem nominum diuersitas, diuersa illius uitia commonstrat: ne quis præter ordinem, nouum hic dæmonicorum nominum catalogum contexi arbitretur.

Elephas ubi in Iobo describitur, Behemoth uocatur, id est bruta, ut Græcis frequenter θῆρα. Et quidem plurali numero, designatur eius uastitas. Sub allegoria uerò elephantis, satanæ potentia docetur. Behemoth (respondens Dominus è turbine, ipsi Iobo inquit) fœnum comedat ritu bouis: hoc est, paleas igne comburendas. Ecce uirtus eius existit in lumbis eius, & robur illius in umbilico uentris sui. Illecebris enim uenereæ uoluptatis, quæ circa lumbos & umbilicum præcipuè sentitur, frequenter impugnat. Ossa eius uelut fistulæ æris, & cartilago eius quasi laminæ ferri. Ad duritiem diaboli ista referuntur: quoniam à malicia, quam semel amplexus est, nequit dimoueri, ære & ferro obduratior. Quem arbusta tegūt umbra

Iob. 40. *Dæmonum nomina, ipsorum studia prodentia.* *Behemoth.*

Psal. 9. sua. Hoc illud est quod in Psal. legitur: Sedet in insidijs in occultis, ut interficiat pauperē, dū attrahit eū.

Leuiathan. De Leuiathan idem ferè alijs uerbis prædicatur, quod de Behemoth: & uis naturæ dæmoniacæ exprimitur, supra modum potens atq; uersuta: quæ utique cuncta humana subuerteret, nisi diuini arbitrij habenis coerceretur. Vnde integrū Iobi caput 40. & 41. Sonat autem Leuiathan, sibi traditus, uel appositio: qui uerbo Dei & rebus quibuscunque addit. Esaiæ 27. Iob. 3.

Asmodæus. Asmodæus, spiritus uel deus cæcitatis, destructor, dißipator, aut delicti abundantia, uel peccatum abundans, siue ignem mensurans. Tobiæ 3.

Mammona. Mammona uoce Syriaca, cupiditas pecuniæ aut diuitiæ, Matt. 6. His ille imprudētiū mētes implicat, ne Deo seruire queant, cū mămonæ cœperint famulari.

Diabolus. Diabolus Græcis, calumniator. Matth. 4. Ioann. 8. & alibi sæpius.

Dæmon. Dæmon, ob scientiam: & dæmonium. Matth. 8. Iacobi 2. uel ob terrorem, ut uult Eusebius.

Cacodæmon. Cacodæmon, peruersè sciens. Quoscunq; uetustas deorum cultu uenerata est, omnes κακοδαίμονας fuisse, author est Porphyrius. Dicitur & malus dæmon: & dæmon βλαβερώτατος, id est nocentißimus, in Symposio septem sapientum.

Satan. Satan, Hebræis aduersarius, qui obsistit atq; obturbat. Iob. 1. 2. Zachar. 3. item satanas. Matth. 12. Marc. 1. Apoc. 12.

Abaddon

Abaddon Hebraicè, perditor aut perdens: Græcè ἀπολλύων, Apoc. 9. *Abaddon. ἀπολλύων.*

Principatus, potestates, mundi domini, rectores tenebrarum huius seculi, spirituales astutiæ in cœlestibus, à Paulo *inscribuntur hi spiritus,* Ephes. 6.

Legio, quia multi sunt: Marc. 5. Luc. 8.

Item, *Princeps cui potestas est aeris, qui est spiritus nunc agens in filijs contumacibus:* Ephes. 2.

Deus huius seculi, sensus incredulorum excæcans. 2. Corinth. 4.

Princeps huius mundi: Ioann. 8. 12. 14. *Habens mortis imperium.* Hebr. 2. *Qui seducit totum terrarum orbem.* Apoc. 12.

Spiritus mundi. 1. Corinth. 2.

Rex *super uniuersos filios superbiæ.* Iob. 41.

Celsitudo quæ tollitur aduersus cognitionem Dei. 2. Corinth. 10.

Spiritus Dei, *spiritus* Dei *malus.* 1. Reg. 16.

Spiritus malus. Act. 19.

Spiritus ad uindictã creati, qui in furore suo confirmauerunt tormenta sua, & in tempore consummationis effundent uirtutem: & furorem eius qui fecit illos, confundent. Eccles. 39.

Aduersarius noster diabolus, qui ut leo rugiens obambulat, quem deuoret inquirens. 1. Petr. 5.

Homicida ab initio, qui in ueritate non permansit: mendax, & pater mendacij. Ioann. 8.

Author peccati. 1. Ioann. 3.

Spiritus qui non confitetur Christum in carne uenisse, spiritus Antichristi. 1. Ioann. 4.

Spiritus Aegypti, *& uertiginis, qui fecit errare* Aegyptum *in omni opere suo, sicut errat ebrius & uomens.* Esaiæ 19.

Spiritus Pythius, *uel diuinationis.* Leuit. 20.

Spiritus mendax. 3. Reg. 22.

Spiritus immundus. Luc. 11.

Spiritus impostor. 1. Timoth. 4.

Spiritus dæmoniorum. Apoc. 16.

Spiritus mutus & surdus. Marc. 9.

Spiritus iræ. Iob. 4. Psal. 17.

Spiritus procellarum. Psal. 10. 106.

Spiritus soporis. Esaiæ 29.

Spiritus timoris. 2. Timoth. 1.

Angelus Domini. Psal. 34. Ita *uult* Hieronymus. *furor* Domini. 1. Paral. 21.

Angelus satan. 2. Corinth. 12.

Angelus crudelis. Prouerb. 17.

Angelus abyßi. Apoc. 9. *Habens iram magnam.* Apoc. 12.

Accusator sanctorum fratrum. Apoc. 12.

Loliorum seminator. Matth. 13. Marc. 4. Luc. 8.

Malus. Ephes. 6. 1. Ioann. 2. *Malus ille.* Matth. 13.

Quoniam omnium scelerum princeps est, & inuentor, per excellentiam uocatur ὁ πονηρός.

Inimicus. Luc. 10.

Inuidus. Sapient. 2.

Meretrix Babylonica, bestia habens septem capita, &c. Apoc.13.14.16.17.18.

Abominatio desolationis. Matth.24. Daniel.9.

Venator: illius astus, laqueus: timor nocturnus, sagitta uolans in die, pestis in tenebris grassans, exterminium meridianum. Psal.90.

Volucres cœli. Matth. 13. quia semen uerbi Dei, quod in duro solo & nullo compunctionis uomere proscisso cecidit, rapiunt protinus, & absumunt.

Aspis & basiliscus illis dicitur, quos primo congressu superat: aspis quippe morsu, basiliscus aspectu statim perimit.

Leo, quia aperto marte nos inuadit ut dilaniet: Draco, quia occultè nobis insidietur, uiroso afflatu perdens. Psal. 90. Apoc. 16. 20. Viro autem iusto promittitur: Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.

Serpens, scorpio: Genes.3. Luc.10. Mera enim uenena sunt, quicquid diabolus suadet. Vnde tamen suos liberat Saluator dicens: Ecce dedi uobis potestatem Luc.10 calcandi super serpentes & scorpiones.

Onocrotalus, ericius, ibis, coruus, struthio, onocentaurus, satyrus, Lamia, miluus, ululæ uel zijm Hæbraicè. Esaiæ 13. 34. Perdix, malleus, thanimim: Hieronymus in epist. ad Damasum.

Locustæ similes equis in prælium paratis, quia feroces dæmones: & super capita earum tanquam coronæ similes auro, quia superbi: facies earum uelut

facies hominum, & capilli sicut capilli mulierũ, quia utrique sexui insidiantur: & dentes quasi leonũ, quia quos uicerint, perimunt: loricas sicut loricas ferreas habent, quia in malicia obdurduerunt: alis perstrepunt, quia ueolciter omnia permeant: caudas scorpionum aculeatas gerunt, quia unus eorum finis est nocendi hominibus. Et habent super se regem angelum Abyßi, cui nomen Hebraicæ Abaddon. Apoc. 9.

Greg. lib. 14. Moral.

Iumentum ijs quos luxuria inflammat, auis ijs quos superbia euehit.

Diaboli mẽbra et expressa imagines.

Plerisq; tamen hisce nominibus satanæ quoque membra nuncupari possent: uelut Ioannis 6. Iudas diabolus à Christo nominatur. Sunt & eius figuræ imaginesq; expressæ Pharao, Antiochus, rex Babylonis, Assur, & omnes impij.

De spiritibus quoque alijs Suidas in dictione ἐμπουσα.

Diuersè, adhæc pro actionis uarietate frequenter Ethnici dæmonio commutarunt nomina. ut quòd uarijs formis aut spectris sub meridiem, quando inferis parentatur, calamitosis iubente Hecate obuersatur, ἐμπουσαν nominant: quẽadmodum Aristophanis interpres docet. nominis ratio est, quia uno incedat pede, ut Eustathio placet: uel (ut alijs) quia alterũ pedẽ habeat æneũ. Id genus terriculamẽta dicuntur quoque à Græcis Hecatæa, quòd ab Hecate immittantur.

Hecatæa.

δείκελον.

Δείκελον etiã uocant, quòd terrorẽ incutiat repræsentatione uel imitatione. Erant & dæmones quidam Dionysiaci, asperi & immites, quos κοβάλους nuncuparunt, quasi dicas ludificatores. Qui uerò dæmon

κοβάλοι.

interuer-

interuertere & elidere res bonas ac salutares, calamitates autẽ & incommoda tũ inferre, tum si impenderent, maturare atq; in capita nostra cogere, & uelut per præceps agere, omninoq́; ad scelera & flagitia propellere, indeq́; in discrimina uitæ adducere, uel in subitũ præcipitare exitiũ putabatur, ἀλιτήριον, προστροπαῖον, παλαμναῖον, & δαίμονα λυμῶντα τὰς ἀρὰς appellarũt antiqui. Qui ad uitæ tædiũ & dispẽdiũ urgẽt dæmones, πάρεδροι, assessores illis uocantur. Diabolicã uirtutẽ, ciusmodi fuerat in Simone mago, paredrũ dici, annotauit Eusebius: & sic deinceps. παρέδροι.

Ex officijs quoq; dæmones distinxêre Latini. ut hi qui regionũ administrationi præsidere cẽsentur, antè recitati, Penates dicantur: qui pacatius ædes poßidẽt, Lares: aut si quando exterreãt, domosq́; incursionibus infestent, Laruæ. qui autẽ nobis singulis designati sunt, genij mali, itẽ manes: quos Græci Heroas indigitarunt. & iracundos occursantibusq́; infestos fuisse, Menãder signat. Hos Lemures Latini ueteres appellare solent, Italis Folleti dicuntur, & Empedusæ. Penates. Lares. Laruæ. Genij. Manes. Heroes. Lemures. Folleti. Empedusæ.

Dæmones ficticij & poetici, ut Matuta, Oceanus, Galacia, Phorcis, Saturnus, Opis, Iupiter, Iuno, memorantur à Platone in Timæo, à Marco in lib. de Vniuersitate. Ternistratores dicuntur etiam dæmones, quòd triplici calle ad animarum properent interitum: uerbo nempe cogitatione & opere. Dæmones Poetici.

Sunt ex Larum & Laruarum familia, qui uulgo nostrati dicuntur terrei uirunculi, iam detectis Terrei uirunculi.

 nonnihil

nonnihil manifeſtis dæmonum imposturis infrequentiores quàm olim. Horum duplex genus. Sunt enim aliqui mites, meritò Lares familiares nuncupandi, qui in domibus concubia potißimum nocte uerſantur, atq; miniſtrorum munia peragere, auditui apparent, deſcẽdere ſcilicet è gradibus, oſtia aperire, ſtruere ignem, haurire aquam, cibum & quæcunq; alia cuiq; domui conſueta apparare, quum prorſus nihil faciant. Horum pleriq; rerum quoq; futurarum ex occultis indicijs præſcij, ea quæ paulo pòſt comperimus perfici, antea adminiſtrare audiuntur: ut etiam breui adfore mercatores ſignis prænuncient, qui merces uenales ſint ablaturi. Id quod aliquoties in ædibus paternis obſeruaui puer, admodũ territus, ubi quum in tabulato ingens lupuli aſſeruaretur copia, ſi quando uenturi eſſent emptores, præcedẽti nocte per gradus deijci eo modo audiebantur ſacci, quo ueritatem ſubſequens oſtendebat dies. Omen id ut fauſtum, plauſu ſemper excipiebatur. Quum enim de rebus ſuis ſtatuunt mercatores, aliquò mercium cauſa profecturi, de ijs antea loquuntur, ingrediq; ſe earum nomine itèr fatentur. Quod intelligens diabolus, ſua his ad quos contendunt, antè oſtendunt ludibria, quàm illi aduenient. Tempus ſiquidem ſuppeditat locorum diſtantia. Ita & prænouiſſe & prænunciare uidetur dæmon, quæ iam fieri cœpta ſunt. Alij tetrici ſunt, familiam quocunq; modo uel turbantes, uel exterrentes. Hos dæmones etiam in ſubterranearum, ut Theologis

Tetrici familiares dæmones.

logis placet, ſubſtantiarum numero habitos, in quibuſdam uerſari fodinis, tradit uir eruditiſsimus ac metallicarum rerum inueſtigator accerrimus, Georgius Agricola: truculenti autem & aſpectu terribiles, plerunq; metallicis infeſti atque inimici ſunt. Talis fuit Annebergius ille, qui operarios duodecim amplius flatu interfecit in ſpecu, qui Corona roſacea appellatur: eo nomine relictus, quantumuis argento diues eſſet. Flatum uerò emittebat ex rictu. equi enim ſpecie, habentis procerum collum, & truces oculos, dicitur uiſus. Eiuſmodi etiam fuit Snebergius, nigro cucullo ueſtitus, qui in fodina Georgiana operarium è ſolo ſublatum, in ſuperiore loco maximæ illius concauitatis quondam feracis argenti collocauit, non ſine corporis attritu. Quæſtuoſam admodum fodinam deſerere apud Turcas cogebatur Iudæus à dæmone metallico, hominibus frequenter in forma capræ aurea cornua gerentis, apparente. Pſellus certè, cum ſex genera dæmonum definiat numero: hoc cæteris peius eſſe dicit, quòd ipſi amictui ſit craſsior materia. Quidam philoſophi hos & ſimiles dæmones, qui nocentes ſunt, & natura improbi, nominant brutos, & rationis expertes. At ſedatos illos Germanorum alij, ut etiam Græci, Cobalos uocant: quòd hominum ſunt imitatores. Nam quaſi lætitia geſtientes rident, & multa uidentur facere, interim nihil planè efficientes. Alij uirunculos montanos nominant, ſtaturam ſignificantes, qua plerumq; apparent: nempe

In lib. de animant. ſubterraneis.

Annebergius dæmon.

Snebergius dæmon.

Cobali.

Virũculi mõtani.

nini, tres dodrantes longi. Videntur autem esse seneciones, & uestiti more metallicorum, id est, uitteto indusio, et corio circum lumbos dependente induti. Hi damnũ non solent dare metallicis, sed in puteis & cuniculis oberrãt: & quũ nihil agant, se tamen in omni laborum genere uidẽtur exercere, quasi modò fodiãt uenas, modò id quod effosum est in uasa infundant, modò machinam uersent tractoriam. Quanquã uerò interdũ glareis operarios lacessunt, rarißimè tamen eos lædunt. Nec lædũt unquã, nisi prius ipsi cachinno aut maledicto fuerint laceßiti. Itaq; non admodũ sunt absimiles dæmonibus, tũ his qui raro hominibus apparent, quum quotidie partem laboris domi perficiant, & curent iumenta: quibus quòd nostri causa benignè faciant, generiq; hominum sint, aut saltem uidentur esse amici, nomẽ imposuerunt Germani (Gutelos siquidem appellant) tum Trullis uocatis, quos sexu tam mulieris quàm uiri emẽtito, cùm apud alias nationes, tũ maximè apud Suionas in famulatu fuisse ferunt. Sed dæmones montani potißimum laborant in his specubus, è quibus metalla iam effodiuntur, uel ea effodi posse spes est. Quocirca à laboribus non deterrentur metallici: sed omen inde capientes, alacriori sunt animo, & uehementius laborant, eosq; exoptant.

Guteli.

Demones mõtani.

Dæmones familiares.

Familiares quoq; referuntur dæmones, priuatorum hominũ se nutũ obseruare simulãtes. Tali fretus legitur Socrates: de quo uide Apuleij librũ, et Sermo-

nem

nem 26 & 27 Maximi Tyrij philosophi Platonici.

Benedicti tertij pontificis Romani tempore, in urbe Moguntinensi dæmonium quoddam, sub cuiusdam sacrifici pallio, dum aquam lustralem spargeret, quasi familiaris esset, latitans, illum accusabat, quòd ea nocte cum procuratoris filia concubuisset: ut Sigebertus atq; Vincentius tradunt.

Huic numero accensendi dæmones, qui hominibus plerisq; peculiaribus tanquã familiares, morituri alicuius notas uel gemitu uel strepitu uel pulsatione in claudẽda clauis theca futuri cadaueris, siue etiam in commonstrando pullato funeris adhuc ignoti, subsequuturi tamẽ comitatu, sub ipsa meridie ostentant.

Ludibria insuper quædam diaboli ad nostræ ætatis crepundia, ante doctrinam Euangelij, è superstitionum tenebris minus euolutam repurgatamq́;, in Germaniæ nostræ locis plurimis obseruabantur, familiaria adeò, ut publicæ lemurum (albas mulieres, & Sibyllas albas, uernaculo sermone appellabamus) choreæ celebratæ hoc uel illo loco, narrarẽtur. Eratq; hoc laruarum genus apprimè infestum puerperis, et infantibus lactẽtibus, cunis adhuc inhærẽtibus. Quod etsi olim erat frequentißimũ, cũ satanæ præstigijs nimium tribueretur, Christoq; eius supplãtatori ac nostro patrono unico ignauius adhæreret animi, diabolo ludẽte, ridẽte, uarijsq́; artibus, quibus ad se imperitam multitudinẽ illexerat, impiũ cultum stabiliente: tamen post puriorem feruentioremq́; Euangelij prædicatio-

Albæ mulieres.
Sybillæ albæ.

dicationem mentibus hominũ insonantem, id usque-adeò euanuisse, est quod Deo gratias agamus summas, ut ne leuia quidem eius uestigia uideantur reliqua. Hoc dæmoniorum genus intellexisse apparet Hieronymum, ad Paulam super obitu Blesillæ in epistola sic scribentem: Quid causæ est, ut sæpe bimuli & trimuli, ac ubera materna lactantes, à dæmonio corrumpantur?

Deumus. ¶ Deumum nuncupatum cacodæmonem ueneratur rex emporij Indiæ celeberrimi Calechut, confisus illi factam à Deo potestatẽ iudicãdi orbis terrarum, & tribuendi unicuiq; pro benefactis uidelicet & malefactis mercedem meritam. Eius imaginem ut monstrum horrendum ingens, sedentem capite redimito diademate, Romanorum pontificum modo, scribit Ludouicus Romanus Patricius regem habere in sacello suo. Hoc autem illi accedit, quod diadema ipsius ternis insignitur cornibus. Deum uerò maximum Tamerani appellant incolæ.

Lib. 5. nauigat. ca. 2.

Tamerani.

Agnan. Agnan uocatum dæmonem nunc hac, nunc alia forma uidere Americos, ab eoq; multum infestari, tradit frater Andreas Theuet Angoulesme, in obseruationibus suis in America cap. 35. & 36.

Grigri. Grigri dictum dæmonium apud eosdẽ in Canada & Guinea, maximè uerò in eorũ syluis conspicitur.

Habent etiam suos dæmoniorũ sacerdotes aut uates, Pages uel Charoibes uocatos: horũ aliquis postquam dies nouẽ ab uxoribus abstinuit, in nouo quodam

dam tuguriolo importatis ad uictum, ut regio fert, necessarijs, mundo lecto à uirgine annorum duodecim strato, totus decumbit solus, semoto populo inuocans dæmonem quem Houioulsira nuncupant, per horæ & amplius spacium, adhibitis suis ceremonijs. Facta deinde inuocatione, dæmon tādem accedit, inspirans quæ scire desiderabat uates. Exauditur etiam aliquoties aduenientis strepitus & rugitus ab astante populo, qui tum acclamat: Precamur ut uera proferas & denuncies prophetæ nostro intus operienti. Paulo pòst rebus intus peractis prodit uates, ac à dæmone intellecta, longè explicat. Houioulsira.

Nomina adhæc ridicula admodum, frequenter sibi dant dæmones rogati. Sic cum in obsessis nomē alter alterius haud ita pridem Hammonæ corām pastore inquireret, unus plumarū fascem uel plumifascem se nuncupari, alter planipedis sibi nomen esse, tertius Roseam arborem se appellari respondit. Commenticiorum horum & futilum nominum, quorum nullus est finis, enarrationi diutius immorari tædet. Orādus sedulò & ardenter Deus per Filium, ut nostros animos, natiuum suum templum, ab illius maligni conspurcatione & sordibus expiare, clementerq; conseruare dignetur. Plumifascis. Planipes. Rosearbor. 1. Corin. 3.6.

¶ Sunt etiam ex Theologorum schola, qui malos dæmones in nouem distribuūt gradus, ueluti ipsis nouem angelorum ordinibus aduersantes: quorum primi, ψευδόθεοι, hoc est falsi dij dicūtur, qui assumpto di- Distinctio dæmonum secūdum Theologos. ψευδόθεοι.

pro diuinæ maiestatis nomine, pro dijs coli uolunt, sacrificijsq; & adoratione honorari: sicut satan ille Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Secũdo habẽtur loco spiritus mẽdaciorũ: cuiusmodi fuit ille, qui egressus est spiritus mẽdax in ore prophetarũ Achab. Hoc dæmoniorũ genus sese oraculis immiscet, & Pythiorũ uatũ diuinationibus ac prædictionib. homines ludificat. Tertio ordine censentur iniquitatis uasa, qui spiritus sunt inuentores malorũ, omniumq; artiũ prauarũ: qualis apud Platonẽ Theutus ille dæmõ, qui ludos & aleam docuit. Vasa furoris, Esaiæ 13. uasa iræ, Ieremiæ 50. uasa mortis, Dauidi Psal. 7. Quarto loco, ultores scelerũ. Quinto, præstigiatores, qui miracula imitãtur, & magis infamibus maleficisq; inseruiũt, atq; ita populũ seducũt. Sextæ classi aßignãtur aereæ potestates, se tonitruis, fulminibus & fulguribus miscẽtes, corrũpẽtes aerẽ, pestilẽtias et alia inducẽtes mala. Septimã mãsionẽ tenẽt furiæ, seminatrices malorũ, discordiarũ, bellorũ et uastationũ. Octauã, criminatores & exploratores. Postremã, tẽtatores et insidiatores, qui singulis adesse hominib. credũtur, mali Genij idcirco nũcupati.

3. Reg. 22.
Eccles. 39.
Apoc. 13.
Apoc. 7.
Apoc. 9.

Dæmonũ uaria apud diuersos distinctio.

Nolo hic dæmones in igneos, aereos, aqueos, terreos, subterraneos & lucifugos, in Iouiales, Saturnios, in oriẽtales, occidẽtales, meridionales, septẽtrionales, in diurnos, nocturnos, meridianos, in syluestres mõtanos, cãpestres, domesticos, cũ Psello & reliquis Magis secernere: nec eorũ itidẽ numerũ & officia secũdũ duodecim signa zodiaci iuxta decurios cœli, qui

narios,

narios, triplicitates, elemēta, planetas, et reliquā magorū, bonos interim dæmones prætexētiū, cōmēticiā scenā recēsere: aut Marci cuiusdā imbibitas ex dæmonū institutione opiniones, à Psello recitatas & creditas, enarrare inquā nolo: hic religionis nostræ (ut in exordio dixi) limitibus cōtētus. Philosophi qui dæmones esse crediderūt, trifariā eos diuiserūt. Alij immortales, & omnes malos esse putāt, ac imbecilles: ut Psellus, qui cū esset Christianus, Christianorū sentētiæ subscripsit. Alij mortales, aliosq; bonos, alios malos, potētes, sed qui metu mortis sibi prospicerent. Tertia Platonicorū est discretio, qui eos immortales potentesq;, ac nobis familiares, partimq; bonos, partim malos esse affirmāt. Omniū adhæc philosophorum is est cōsensus, naturales esse dæmones, quos Plato ueneficijs, incantationibus, magicæ, γοητείᾳ, sacerdotumq; artibus & oraculis præficit. Porrò clarè & Proclo apertius bonos à malis dæmonibus distinguit Iamblichus de mysterijs: Dij (inquiēs) angeli, dæmones boni nō apparent phātastico modo, sed proprio prorsus, & uero: at spiritus mali, phātastico fallaciq;, simulāt deorū præsentiā, dæmonūq; bonorū: idcirco cultorē suū iubēt esse iustū, ut ipsi uideātur boni, sicut & dij. Quoniā uerò natura sunt mali, rogati mala inferre, libēter inferūt, atq; nobis ad iniusta cōducūt. Hi sunt omnino, qui et in oraculis mētiūtur et fallūt, et turpia cōsulūt atq; peragunt. Dij autē boniq; dæmones neq; fallūt unquā, neq; cōferūt ad iniqua. Est insuper malorum natu-

Dæmonum differentia secundum philosophos.

Bonorum & malorum dæmonum distinctio.

Clem. li. 4. Recog.

natura dæmonum sibimet inconstans, instabilis, secumq; dissidens, alias alia suadens. Superiorum uerò natura sibi constat assiduè, eundemq; seruat semper in actione tenorem. Dæmones malos arbitratus est bonos Plato interdum, & Porphyrius, & multi alij Platonicorum. nam Plato suam eã philosophiam ab Aegyptijs, cæterisq; barbaris, Plutarcho iudice, hauserat. Amussis autem qua interstinguuntur spiritus, ita proponitur à Petro apud Clementem lib. 3. Recog. Ille quia à malo est, signa quæ facit, nulli prosunt: illa uerò quæ facit bonus, hominibus prosunt. Nam dic quæso, quæ utilitas est, ostendere statuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes, salire mõtes, uolare per aerem, & alia his similia, quæ dicitis fecisse Simonem? Sed quæ à bono sunt, ad hominum salutem deferuntur: ut sunt illa quæ fecit Dominus noster, qui fecit cæcos uidere, fecit surdos audire, debiles claudos erexit, languores & dæmones fugauit, mortuos fecit resurgere, & alia his similia, quæ etiam per me fieri uidetis. Ista ergo signa quæ ad salutem hominum prosunt, & aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere nequit.

Et quanquam Deus suo consilio & nostro merito, ut dæmon sua ludibria & tyrannidẽ in cuiuscunq; ordinis homines exerceat, quandoq; permittit: non tamen indulget ei, cõniuetq; ad omnia: nec infinitam, nullisue astrictam limitibus licentiam concedit: alioqui uno momẽto à diabolo enecti interiremus omnes, sed metas

Agendi limites diabolo constituũtur.

ſed metas conſtituit, quò uſque illius actiones tolerare uelit (interea tamen nos clementißimè alarum ſuarum umbraculo complexos cuſtodit, fouet & patrocinatur) quibus tam anguſtè ſatanam coercuit, ut citra eius aſſenſum ne in beſtias quidem aliquid poßit, multo minus in homines. Exemplum habes Matth. 8. ubi porcos ingredi nequiuit, niſi ſingulari CHRISTI permißione. Nec unquam illi Deus in homines uel tantillum concedit, niſi ut uel probentur, ſi boni ſunt: uel caſtigentur puniaturq́; ſi peccatores, præfixis terminis, ultra quos ferri non ſinitur. Vt infideles (ait Clemens) à fidelibus, & pij diſcernantur ab impijs, permiſſum eſt maligno uti his artibus, quibus ſingulorum erga uerum parentem probentur affectus. Sic Deuteron. ca. 13. legitur: Si ſurrexerit in medio tui propheta, aut qui ſomnium ſe uidiſſe dicat, & prædixerit ſignum aut portentum, & euenerit quod loquutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, ſequamurq́; deos alienos quos ignoras, et ſeruiemus eis: nō audias uerba prophetæ illius, aut ſomniatoris: quia tentat uos Dominus Deus, ut palàm fiat an diligatis eū, an non. Pulchra Gregorij eſt ſententia: Diabolo ex ſe uoluntas ſemper mala eſt: ſed potentia eius quam à Deo habet, nunquam. Voluntatem etenim iniquam non permittit illi Deus; ſed ut rectè agat, queadmodum ipſe uult. Propterea non eſt iniuſtè timendus, qui nihil quàm quod Deus uult & permittit, poteſt. Terminum uerò hunc ſtatutum eſſe, author Clemens exiſtit, ut niſi

Citra Dei aſſenſum, ne tātillū quidem poteſt ſatan.

Quare diabolo aliquid in homines permittitur.

Auguſt. in Euang. Ioan. tract. 7. item ſerm. 241. de tempo. lib. 2. Recog.

Li. 2. Moral.

Li. 8. Recog.

ut nisi quis prius fecerit dæmonum uoluntatem, dæmones in eo non habeant potestatem.

Exodi 7.8. Permittit Deus, ut præstigijs miracula quædam Mosis, adminiculo diaboli imitentur magi Aegyptij, uirgasq; in dracones uideantur uertere, flumina sanguine tingere, ranas ex fluminibus euocare: at cyniphes ex terræ puluere productos, uel muscas domus Aegyptiorum solas infestantes, uel fœda hominum et pecorum ulcera, aut reliqua Mosis opera imitatione mentiri, minimè conceditur, ut à solo Deo ea profi-
Daniel.4. cisci cogerentur fateri. Annuebatur satanæ, ut regem Babyloniorum Nabucadnezar in furorem actum, & ab hominum usu in solitudinē propulsum, forma miserè defœdata, durißimè affligeret & exagitaret totum septennium: ne autē animæ uim faceret, prohibebatur. Interea nec penitus illum reijcit, nec pœnis obrutū deserit: sed exacto septēnio liberatum à furijs regno restituit. Itidem illi Deus assensit, ut in fortunas & corpus Iobi sæuiret: ne tamen animam illius læde-
Iob.2. ret, mandato cauit. Concedit ut septem uiros Saræ uirginis uita priuet dæmon, propter effrenem in illam affectum, cuius illi erant indigni matrimonio: at
Tobiæ 3. in castum iuuenē Tobiam, nihil illi licuit. Petrum ex-
Luc.22. petiuit satanas, ut cribaret sicut triticum: nec illi permissum est. Nec ullo modo admittendum puto, uel leuißimum quiddam illum posse, cui ex sacrosanctis literis exemplum uel ἀναλογία non attestentur: quum
1.Ioann.3. huc Veteris & Noui testamenti monumenta, pro-

phetarum

phetarum concio, Christi aduentus spectent, ut diabolus, eius artes, conatus & potentia innotescant, illius neruus infringatur, opera dissoluantur, regnumq; pessum eat.

Cæterum quemadmodum mirificas satanæ uires, actionesq; præstigiosas confeßi sumus: ita quoq;, machinetur, fabricetur, architectetur, moliatur, formet, reformet, fingat, mutet quadrata rotundis, artē quancunq; iactet, oculos præstringat: plurima tamen illi ἀμήχανα atque impoßibilia proponam, constanter negans, illum aut illius angelos uel minimum corpus posse creare, siue res ex nihilo condere, aut uerè pro suo nutu transmutare, uelut à Deo factum est. Nam coniugis Loth corpus in salis petram reuera immutabatur: in dracones, Mosis uirgarum essentia conuertebatur: & aquam in uinum à Christo uerè mutatam legimus. At satanæ seruos maleficos nec uirgas in dracones uerè transformare, nec ranas procreare, nec cyniphes ex terra efficere, euidenter sequenti ostendetur libro. Nequit etiam diabolus cum suis membris, extinctos ad uitam reuocare: aut eorum animas in manu Dei existentes, & in Domino obdormientes, è sua quiete turbare, uel institutum diuinitus naturæ cursum impedire (quēadmodum Iosue Amorrhæos expugnante, ac Domino nostro IESV patiente, reuera factum legimus) destruere aut mutare. Nec quoq; penitus destructa redintegrare potest, non cœlo deducere lunam, nec

Diabolo impoßibilia.

Genes. 19.
Exod. 7.
Ioann. 2.

Sapient. 3.
1. Thessal. 4.

Iosue 10.
Esaiæ 28.
Eccl. 46.
Dionys. ad Polycar.

quæ adhuc in herba sunt, aut satas aliò traducere messes: non honestos bonosq; homines diligere, non improbos odisse: non introspicere ac integrè pernoscere sensus & cogitata hominum, contra Platonem in Epinomide: non duras, asperas & acutas materies, per solidas corporis partes illæsè, aut per strictiores meatus magnitudini materierum certa proportione aut dimensione secundum naturæ legem neutiquam respondentes, in ipsa corpora immittere: nō ad ullum malum (in quod nocte diuq; ipse totus malus, malignaq; uoluntate quoscunque peßimos mortales uincens, sponte propendet, nec uitiata natura aliter potest) ullius hominis imperio uel arte, uel ex fœdere compelli: non se in hominum corpora pro sua uoluntate, aut ad alicuius maliciosæ & maleferiatæ anus arbitrium imprecationemúe insinuare, nec eiusdem edicto è corporibus egredi: non deniq; præuidere prius, quomodo fata mundi, imperiorum aut priuatarum rerum dispensaturus sit Deus, quàm illa uoce diuina promulgantur, declaranturq;. In Decretis est: Quisquis credit posse fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe immutari, aut in aliam speciem uel similitudinem transformari, quàm ab ipso omniū Creatore, pagano & infideli deterior est. Omnibus itaq; publicè annunciandum est, quòd qui talia credit, & his similia, fidem perdidit. &, qui rectam fidem non habet, hic non est eius: sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est: Omnia per ipsum

August. de Diffinit. ecclesiastic. dogmatum.

2. parte. 26. q. 5. episcopi.

Ioann. 1.

per ipsum facta sunt. Scribit Psellus Platonicus & Christianus, dæmonia sæpe hominibus diuitias polliceri, item et gloriam, uictoriam, amorem, cum tamen tradere ex se non poßint: quippe quòd nullum imperium habeant, sed uisu tandem quædam inania suis cultoribus afferunt, uaria prorsus & instabilia, quæ tamen impij diuina esse spectacula putant. Hinc multa, quæ tãquam uerè gesta, hactenus diabolo & illius mancipijs attributa sunt, ut fraudulenta aut præstigiosa, uel non eo quo apparuêre modo, reuera existentia, collabascere oportet: quemadmodum luculentis porrò demonstrationibus, fusius in sequentibus docebitur libris.

DE MAGIS INFAMIBUS, Lamijs & ueneficis, eorumq; potentia: Lib. II.

QVanquam mota interdum quæstione, uel disputatione instituta de Lamiarum actionibus, sacræ mox obijciantur Scripturæ testimonia, in quibus magi uel malefici, siue incantatoris aut uenefici, uel etiam præstigiatoris, ut alij interpretantur, nomen legitur: eoq; denotari nuncupatas uulgo Lamias uel sagas, mox indistinctius asseratur: comperio tamen, prodigiosos hos homines cum suis artibus, præstigijs, illicitisq; diuinationibus, uariè à Rabinis & Hebræis interpretibus exponi, diuersis etiam no-

minibus reddi à nostris Latinis: *nec* Hebraismo *exactè, uel* Latinæ *translationi consonare* Græcam. *Manifestum id erit, si cōtextum* Hebraicū *cum quacunq; uersione non oscitanter contuleris,* Rabinorumq́; *& interpretū iudicia attētius obseruaueris omnibus his locis, ubicunq; ulla horū portentorū fit mentio: uelut* Exodi *ca.* 7.9.22. Leuit. 19. 20. Deuter. 18. Hiere. 27. Daniel. 2. 4. Reg. 21. 2. Paralip. 33. Ob *eiusmodi diuersitatē interpretū, & dißidia, prædictis in locis uirum undequaq; doctißimū, & linguarū peritißimum* D. ANDREAM MASIVM *consului, qui uoces* Hebraicas, *rem magicam spectantes, atq; hic usurpatas numero septē, his explicuit uerbis.* Primam, *uidelicet* כשף Chasaph, *uideo cōstanter in uulgaribus* Latinis Biblijs *ita redditā, quasi id maleficiū significet, quo à dæmone demētati homines, per malas artes pecudibus, segetibus, imò etiā ipsis hominibus nocent, aut saltem nocere se existimant: à quibus facinoribus malefici uocantur, quos lex* Mosi *è uita sublatos uoluit* Exodi 22. *hoc decreto,* מכשפה לא תחיה: *hoc est,* Maleficam *non patieris uiuere.* Nomen *enim*

Mechassepha.

מכשפה Mechassepha, *quo lex hic utitur, à* כשף

Chasaph.

Chasaph *deflectitur: positumq́; est in fœminino genere, ut aiunt interpretes: non quòd uiros impunes lex esse uelit, sed quia ille sexus ob genuinā simplicitatem dæmonis insidijs frequentius patet.* Quare Græca *tralatio, quam* Septuaginta *senioribus asscribimus, decretum illud liberius reddidit,* φαρμακοὺς οὐ περιβιώσετε:

βιώσετε: hoc est, Veneficos (ut masculino genere fœmininum comprehendam) non retinebitis in uita. Animaduerto autem prædictũ uocabulum כשף Chasaph, & quæ ab ipso deducũtur, uix usquam in prædicta tralatione Græca aliter exponi, quàm ut ueneficiũ significent: hoc est, hisce Græcis uocabulis, φαρμακὸς, φαρμακοὺς, φάρμακα, & quæ huius sunt inflexionis. φαρμακός. Nam & uulgo etiã creduntur illi quos uocamus maleficos, nefarias suas artes non sine medicatis quibusdam rebus exercere atq; efficere: ut taceam authores tum Græcos tum Latinos. φαρμακούς. Aben ezra autem apud Hebræos magni nominis scriptor, dicit uocem כשף Chasaph propriè ad præstigias spectare: hoc est eas delusiones, quibus res aliter atq; se habẽt, nostris oculis exhibentur. Quod ut ipsi concedamus, tametsi mihi sanè nõ uideatur facilè ex sacra Scriptura id euinci posse: tamẽ Danielis secũdo cap. ubi legimus, Nabugodonozerẽ inter alios somnij sui interpretes adhibuisse etiã מכשפים Mechassephim: si præstigiatores uertas, nõ uideo quid illi ad explicãdũ somniũ adferre sua arte potuissent, quæ tota fallax & delusoria est. Quare eius loci interpres, Leui Gersonis filius, summus in illa gẽte philosophus, ait Machassephim esse eos qui artẽ profitẽtur, astrorũ genios cœlo deducẽdi, atq; in characteres quosdã certis horis siderũq; cursibus fabrefactos cõcinnatosq; pelliciendi, & illectos in eorũ hominũ quos uelint, aut cõmodũ aut incõmodũ incitãdi, uel ad quæuis etiã alia officia adigen-

adigendi, ueluti ad præsagia significationesq́; rerum abditarum. Ego uerò, si meum iudicium etiam requiris, putarim illud uocabulum latè patêre, atq; ad quamuis magicam artem spectare: & in hac sententia uideo etiam esse uulgus Hebræorum. Secunda uox erat קסם Kasam. ea uidetur, etiā Hebræis authoribus, peculiariter ad futurarum rerum præsagia pertinere. Quare & in Græcis Biblijs ubique, quod sciam, significatione uerbi μαντεύεσθαι, quod ratiocinari significat, redditur: ueluti Deuter. 18. Hierem. 27. & alibi. In Latinis uerò Biblijs (loquor autem semper de uulgari tralatione) interdum uertitur bariolandi, interdum diuinandi uerbo: ut in ijs locis quos iam citaui. Tertia עונן, Onen, in Latinis Bibliis aliquando obseruare somnia, ut Deuter. 18. & 2. Paralip. 33. aliquando augurari, ut Hierem. 27. interdum etiam diuinare, ut Micheæ 5. uertitur. In Græcis uerò, nonnunquam οἰωνίζεσθαι, id est augurari, ut Hierem. 27. plerunq; etiam ἀποφθέγγεσθαι, oracula edere, Micheæ 5. Veteres Hebræorum dicunt id uerbum ad eos propriè pertinere, qui temporum momenta superstitiosè obseruant, atq; alia fausta rebus gerendis, alia infausta præscribunt. Quarta נחש Nahas, Deuter. 18. & 2. Paralip. 33. Latinè uertitur, obseruare auguria: Græcè uerò, ut ea quæ proximè præceßit, οἰωνίζεσθαι, uox est in Biblijs frequens. Hebræi dicunt, ad eas cōiecturas accommodari propriè, quibus rerum præsentium futurarumq́; statum nimis curiosa

Kasam.

μαντεύεσθαι.

Onen.

οἰωνίζεσθαι.

ἀποφθέγγεσθαι.

Nahas.

curiosa & sanè delira religione coniicimus ex fortuito quopiā euentu: uelut ex dextro aut sinistro auium uolatu, aut animalis cuiuspiam occursu, uel membri nutu, tinnituue aut lapsu, sternuatione item, singultu, cantu, cribri motu: et quæ sunt aliæ huius generis mille superstitiones apud mulierculas in uanißimo usu. Quinta חבר Habar, latinè incātare, Græcè ἐπᾴδειν traducitur. Vtuntur Hebræi ea, quando arcana quædam uerba à Magis mussantur, quibus efficacia inesse mira putatur. Quale illud est Vergilij nostri: *Habar.* *ἐπᾴδειν.*

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Et ego uidi qui uerbis sisterent feras, teliq; iactum expectare cogerent: & qui fœdum illud & domesticum animal quod Rattum dicimus, simulatq; conspexissent, quouis loco quasi attonitum aut stupidū subsistere, nec se loco mouere compellerent (siue id uisu solo, siue incantatione effecerint) donec non ex insidijs, sed protensa manu apprehensum strangularent. Quin & Dauid eiusmodi miracula fieri per incantationes, satis uidetur de aspide surda significare, cuius mentionem facit Psal. 57. aut iuxta Hebraicos codices, 58. Quo loco utitur uerbo isto חבר Habar: & simul etiam uerbo לחש Lahas, quod idem significat. Sexta uox אוב Ob, plerunq; redditur in Latina translatione Python, aut Pythonicus spiritus, ut Deuter. 18. Esaiæ 19. 1. Reg. 28. & 4. Reg. 23. ac alibi crebrò. interdum etiam, sed ut mihi uidetur, minus propriè, magus: ut 2. Paralip. 33. In Græca autem ferè *Lahas.* *Ob.*

semper ἐγγαστρίμυθος: nisi quod 4. Reg. 21. & 23. interpretetur θελητὴς, & nescio an usquam alibi. Significat uerò uox אוב Ob, Hebræis utrē aut lagenā: unde & eos dæmonas qui obscuris uocibus, ex semotioribus corporis humani partibus (ueluti ex axillis, aut fœminarū pudendis) responsabant, quasi ex utre aut lagūcula, אוב Ob, aut plurali numero Oboth, ea gens uocauit. Græci uerò apposita uoce appellarūt ἐγγαστριμύθους, aut ἐγγαστρίτας, eo quòd ex uentribus hominum profarentur. Quam uocem Græcam imitati Latinorum quidam, non ineptè uentriloquos dixêre. Accommodantur autē illa uocabula propriè ad ipsos malos spiritus: interdū tamen etiam ad ipsos homines qui illos patiuntur. Eius generis dæmonium nobilitauit olim apud Athenienses quendam Euryclem magum, ut author est Aristophanes in Vespis: ubi ait, se suppositititijs suis comœdijs multū commodi attulisse Reipubl. Atheniēsiū, quas, Euryclis imitatus oraculū & morem, in aliorū poetarū uentres ingressus, clam recitandas curarit. Ab illo Eurycle (ut doctißima cōmentaria Græca ostendūt) uates eius generis postea dicti sunt εὐρυκλεῖται, & ἐγγαστρίμυθοι, uel etiā ἐγγαστρῖται. Memini etiā me legere, Delphicum illud celebre oraculum è pudēdis fœminæ reddi solere. Puellā quoq; cuius in Actis Apostol. cap. 16. fit mentio, uentriloquā fuisse, author est diuus Augustinus in eo libro quē de Doctrina Christiana cōposuit. Quin & Tertullianus, author grauißimus, affirmat, se uen-

ἐγγαστρίμυθοι. ἐγγαστρῖται.

se uentriloquas uidisse fœminas, è quarum pudendis uocula quædam, dum sedebant, excitabatur, respondebatq; sciscitantibus. Denique Cælius Ludouicus, *patrum nostrorum memoria fœminam se uentriloquam crebrò uidisse* Rhodigij, Italiæ *urbe, scribit: ex cuius pudendis uocem immundi spiritus prætenuem quidem, sed tamen prorsus intelligibilem, sæpe audierit, de rebus præteritis aut præsentibus mirificam, at de futuris plerunque incertam, sæpe etiam uanam & mendacem. Sed de hoc satis.* Postrema *uox* Hebræa *erat* ידעני Iidoni, *quam ab* Hebræo *uerbo* ידע *iada, quod scire atque cognoscere significat, deductam puto: quanquam non ignorem quas nugas* Hebræi *adferant de animali quodam terrigeno, humana forma, cui nomen* Iadua *fingunt, & cuius osse uaticinentur ij qui* Iidoniim *uocentur.* Est *enim illa gens nimis quàm stulta, in eiusmodi animalibus delirijs & fingendis & credendis.* Vocabulū Iidoni *uertitur* Latinè *aliquoties* Diuinus, *ut* Deuter. 18. Leuit. 20. *& fortasse alibi: nonnunquam etiam hariolus, ut* Leuit. 19. *item* 4. Reg. 23. Esaiæ 19. *Græcè uerò interdum* ἐπαοιδὸς, *ut* 2. Paralip. 33. Leuit. 19. & 20: *interdum autem* γνώστης, *quod illi (quam dixi) etymologiæ appositißimum est, ut* 1. Reg. 28. 4. Reg. 21. & 23. Est *etiam ubi uertitur,* ὁ ἀπὸ τῆς γῆς φωνῶν *qui è terra clamitet: ut* Esaiæ 8. & 19. Quod *an ad oraculum è terra redditum spectet, an uerò ad manes sepulchris exciendos, quale* 1. Reg. 28. *narratur*

factum

Ventriloqua.

Iidoni.

factum, non satis scio. Equidem putarim, uocabulum hoc Iidoni, omne dæmonum uaticinantium atque responsa dantium genus complecti: illosq; ab rerum omnium cognitione, quam profitentur, sic esse appellatos. eam uerò quæ hanc proximè antecedit, dico אוב Ob, horum certam speciem, ex uentribus scilicet aut axillis, aut alijs secretioribus humani corporis partibus obscura uoce profantium significare. Cuius rei uel id argumentum esse potest, quòd in uniuersis Biblijs hæ duæ posteriores uoces, uix altera sine altera scriptæ usquam habeantur: certè ultima hæc Iidoni, nusquã omnino nisi mox post illam penultimam. Atque ita fiet, ut illarum septem uocum quas commemorauimus, priores quinque ad hominum superstitiosas uanitates, aut ueneficia etiam, quibus uel res abditas cognoscere, uel miracula efficere se posse putant, uideantur spectare: duæ uerò postremæ, ad ipsa malorum dæmonum, aut dæmoniacorum hominum (ut sic dicam) oracula. Hucusque Masius. Nostris adhæc Germanis uno eodemq; nomine Zauberer nuncupatur magus illusor, saga uel Lamia delusa, & uenenum usurpans ueneficus. Hinc euenit, ut quando sagarum fit mentio, uel ueneficorum, mox Pharaonis præstigiatores, longè à sagarum & ueneficorum actionibus alienos, opponant, æquiuoco Germanico falsi. In ea opinionum uarietate, ne tenebras offundat nominum confusio, ad hoc nostrum institutum uarijs de causis libuit, Magum infamem à Lamia & uenefica

Magus illusor, et Lamia delusa, & ueneficus, eodẽ nomine à Germanis explicantur.

nefica seiungere: ut clarius, exulceratißimo hoc nostro seculo, & adhuc (in hoc negocio) tam indocto, res innotescant (cui usui uoces seruire oportet) & hi internoscantur de quibus mihi sermo est: atq; palàm uideatur, ubi ab aliorum male inolita opinione, rationis & sacrosanctæ Scripturæ basi innixus firmißimè, non temerè dissentiam. licet his hominibus, ac eorum artibus, quædam esse cõmunia nõ diffitear.

Magi itaque infamis nomen generalius erit, nec tam angustis constrictum cancellis: Lamiarum uerò & ueneficarum appellatio, strictioribus circumscribetur limitibus. Magum enim nuncupo, qui à dæmone uel ab alijs, aut è libris uoluntariè edoctus, præscripta aut barbarorum, ignotorum aut cognitorum uerborũ formula recitata, submurmurata, applicataúe, uel characteribus quibuscũq;, aut exorcismis, dirisq; execrationibus aut ceremonijs, solẽnibus ritibus, aut rebus plerisque adiunctis, pro suo arbitrio, dæmoniũ in præstigiosum, fallax, uel alioqui ludicrum ministerium, illicitè euocare conatur, ut asciticia sese uel conspicua ostendat imagine, ad quæsitaq; uel uoce uel susurro respondeat, uel picturis, uel notis, uel quocunq; alio modo: uel qui aliud opus, simili ratione præter naturæ legem, perficere nititur. Sub hoc etiam nomine illos omnes comprehendo, qui ab Hebræis, Græcis & Latinis hic uarijs dicti nominibus, superstitiose modoq; uetito futura prædicunt. Ferè etiam ad hunc numerum, quanquam impropriè, ob συμπά-

Magus infamis.

Magiã Aegyptiorũ inauspicatam Calasiris apud Heliodorũ de Histor. Aethiopica ex Aegypto προφήτης, id est magiæ antistes, duplicem facit.

θειαν

θειαν tamẽ, illorũ quodã merito, eos asscripsero, qui uaticinijs his superstitionẽ, impietatẽ & dæmonẽ authorẽ redolentibus fisi, eorum architectos consulunt.

Hunc magum γόητα uel ἐπῳδὸν (licet hæc uox minus generale magorum sit nomen) Græcis dictum, supra naturæ ordinem sæpe etiam aliquid moliri apparet, in turbando multifariam aere, in quacunq; specie ostentanda, in mortuorũ spectris educendis, in rerum abstrusarum aut alioqui longißimè dissitarum commonstratione, uel etiam de ijs diuinatione: breuiter, miracula extra rerum naturã hic facere creditur. Magorum artẽ omnem ac potentiam aspirationibus dæmonum constare, perhibet Lactantius: à quibus inuocati, uisus hominũ præstigijs obcæcantibus fallunt, ut nõ uideant ea quæ sunt, & uidere se putent ea quæ non sunt. Sic Clemẽtis & fratrum oculos effascinarat Simõ magus, ut patris Faustiniani uultui facies uideretur impressa Simonis: Petrum uerò deludere poterat minimè. Hoc uerè incantare, fascinare, effascinare dicitur: γοητεύειν Græcis, ἐπᾴδειν, uel etiam βασκαίνειν (quanquam duæ hæ uoces minus generales existãt.) qua dictione Paulus usus est: O insensati Galatæ, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε; quis uos incantauit, & oculis ueluti præstigio imposuit, ut non crederetis ueritati? De oculis delusis Paulum intellexisse, testantur sequentia. Est autem planè præstigij genus, ut id quod sit, non uideas: tum quod non est, te uidere putes: ita uisus intuentiũ præstringitur. Fascinũ id, fascina-

Li. 2. ca. 15. de Orig. err.

Clem. li. 10. Recog.

Incantare.

Fascinare.

γοητεύειν.

ἐπᾴδειν.

βασκαίνειν.

Gal. 3.

Præstigium.

Fascinum.

fascinationẽ, incantationẽ, maleficiũ uel carmẽ appelles licet: Magiã uoce Persica, magicen, magiã infamẽ, magicã artẽ, immũdorũ spiritu ũ cõmercijs inauspicatã: Græcè ἐπῳδὴν & ἐπαοιδὴν, quasi dicas excãtatricẽ: uel celebriori uoce γοητείαν, incantationibus & carminibus nefariæ curiositatis arte cõpositis concinnatã: quã honestiore uocabulo etiã θεουργίαν uocare audent, licet quodã discerniculo: quasi illius cultores, ut artibus illicitis deditos, putẽt dãnandos: huius uerò patronos laudabiles. quãuis utriq; sint ritib. dæmonũ fallacibus obstricti, sub angelorũ nominibus. Quandoquidẽ & Porphyrius quandã quasi purgationẽ animæ per theurgiã, cũctanter tamen & pudibunda quodãmodo disputatione promittit: reditũ autem ad Deũ hac arte præstari cuiquã, inficiatur omnino. Quibusdã uerò cõsecrationibus theurgicis, quas τελετάς nuncupant, idoneã fieri atq; aptã susceptionem spirituum & angelorũ ad uidendos deos (uel certius, meo quidẽ iudicio, dæmones colludẽtes) arbitratur. Hãc & Augustinus reijcit. At μαγίαν esse boni, ad bonum aliquod, dæmonis aduocationem, Græci quidam fuco illito uolunt: cuiusmodi fuerunt Tyanei Apollonij uaticinia. γοητείαν autẽ mortuos excitare: unde etiam ἀπὸ τῶν γόων, id est à luctibus sit nuncupata, qui ad sepulchra edi noctu assueuissent. atque noxios dæmones in subsidium permouere & excire credebantur: & ob id illa aspergine lustralis aquæ & tedarum igne expiabantur, ne dæmones ea uel obsi-

Magia infamis.

ἐπῳδή.

γοητεία.

θεουργία.

τελεταί.

μαγεία quorundã Græcorum.

Athenęus ex Clidamo, lib. 9.

uel obsiderent, uel læderent. Hanc artem omniū placita legum exterminant, execranturq́;. Hinc inter sacrilega Manaßis regis flagitia, quibus Deum irritauit, connumeratur, quòd fuerit maleficus, magiam exercuerit, & Pythonem consuluerit.

4. Reg. 21. 2. Paralip. 33.

Huius artis originem ab angelis præuaricatoribus deducit apud Clementem Petrus: referens eos docuisse homines, quòd dæmones artibus quibusdam obedire mortalibus, hoc est magicis inuocationibus cogi possent: ac uelut ex fornace quadam & officina maliciæ, totum mundum, subtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerint. Ita introductum diluuium. Cham uerò superstitis Noe filius, cuidam ex filijs suis qui Mesraim appellabatur (à quo Aegyptiorum & Babyloniorum & Persarum ducitur genus) male compertam magicæ artis tradidit disciplinam. Hunc gentes quæ tunc erant, Zoroastrem appellauerunt: admirati primum magicæ artis authorem, cuius nomine etiam libri super hac plurimi habentur. Hic à dæmone, que importunius fatigabat, igne succensus concrematur. Huius cineres, tanquam fulminei ictus reliquias, colligentes hi qui erant primò decepti, deferunt ad Persas, ut ab eis tanquam diuinus è cœlo lapsus ignis, perpetuis conseruaretur excubijs, atque ut cœlestis Deus coleretur. Plura ibidem: & quomodo huic templa sint constructa, imagines erectæ, mysteria, ceremoniæ ac sacrificia instituta, ut eo licentius peccarint homines, idola nec uidere, nec audire, nec

Magiæ origo. Li. 4. Recog. Lactant. Euseb.

Non multò secus Berosus scribit.

dire, nec in aliquo moueri sciētes. Sic Plinius quoq; in Li. 30. cap. 1.
Perside à Zoroastre (qui Persa Oromasi filius erat) ortam magiam commemorat: fusius eius originem, quādo & à quibus cœperit & celebrata fuerit, enarrans. Iustinus in sua Epitome, hunc Zoroastrem qui magicam reperit artem, Bactrianorum regem fuisse scribit, qui (teste Eusebio de Tēporibus, & in decimo de præparatione Euangel.) plus 800 ferè annis ante tempora Troiana fuit: quo etiam tempore Abraham & Ninus uixerūt, cum ageretur annus ab orbe condito ter millesimus ac centesimus octogesimusquintus. Zabulum & Zamolxidem in illicitas artes pronos, hanc primos excogitasse, uel potius propagasse, ut à patre diabolo hauddubie natam, ferunt alij. Ex Perside in Græciam illatā prodiderunt Græci, à quodam Osthane, qui Xerxem Persarum regem bellum Græciæ inferentem comitatus, semina artis portento sæ obiter dispersérat, infecto quocunq; commeauerat mundo. Hunc ad rabiem, non auiditatē modò scientiæ eius, Græcorum populos egisse, certò asserit Plinius. Horū uestigia sequuti sunt Almadal & Alchindus ex Arabū turba, Abbaris itē apud Hyperboreos, Charondas, Dæmogorgon (alijs Damigeron) Eudoxus, Hermippus: extiterunt & alij clariores antistites, ut Trismegistus Mercurius, Apollonius Tyaneus, Dardanus, Gog Græcus, Germa Babylonicus, Porphyrius à posteriore gētilitate maximè cultus, & inter Platonicos ob excellentiam philosophus cogno-

Magi.
Cōtra Almadalem & Alchindum de effectu proiectuque radiorum Ioā. Fr. Picus lib. 7. ca. 5. & 6. ex professo. Aduersus Apollonij Tia. magica, idē lib. 7. ca. 10. contra Porphyrium & illius lib. de respōsis, idē lib. 7. ca. 4.

 miniatus,

minatus, sed hostis ille Christi asophos uel misosophos potius appellandus, cuius præceptor Plotinus Italicæ scholæ Platonicæ patronus, ut Iamblichus Aegyptiacæ, & Proclus Asiaticæ: hic habitus omniū Platonis mysteriorum consultißimus, cuius librū de Sacrificio & magia nō minus grauiter quàm acerbè perstringit Ioannes Franciscus Picus lib. 7. cap. 5. de Prænotione superstitiosa. Hi simul operam dedere, ut cum studio & labore insanirent, philosophi alioqui sua laude digni. Amphionem quoq; & Orpheū magicis artibus ualuisse, tradit Pausanias. His adde Apuleium, & Artephium: qui in Compēdio studij Theologiæ affirmat se peragrasse omnes Oriētis regiones exquirendæ sapiētiæ gratia, & ad Tantalum peruenisse in aureo throno sedentem, deq; cœlestibus, de natura, de moribus docentem, qui nihilominus ab Artephio sit doctus. Illustrata hæc magia est, & ferè absoluta, à Democrito Abderite, qui Dardani Aegyptiorum magi peritißimi libros de Magia conscriptos, in eius monumento abditos eruit, atq; iustis commentariorum uoluminibus ex disciplina Apollonicæ Captidenis & Dardani Phœnicum explicauit. Eodē Dardani exemplo duodecim libros à se de hoc præstigiarum genere concinnatos, in sepulchro secum recondi uoluit Numa Pompilius, rex & pontifex Romanus. Extant & de hoc artificio Hermetis libri.

Io. Pic. lib. 2. c. 5. de Præn. diui.

Ad hanc præterea artem discendam Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato (Plinio authore) nauiga-

Lib. 30. ca. 1.

nauigarunt, exilijs potius quàm peregrinationibus susceptis. Hanc reuersi prædicarunt, hanc in arcanis habuerũt. Quin & Pythagorã, Platonemq́;, ob eam capessendam Memphiticos uates accessisse, & penè totam Syriam, Aegytum, Iudæam, & Chaldæorum scholas perlustrasse, compertum est. Enimuero hanc apud Chaldæos, religionẽ in sapientiam philosophicam cõmutantes, Assyrios, Persas, Aethiopes, Arabes & Indos plus ab initio cultã fuisse atq; celebratam, quàm apud ullas alias gentes, constat. Aegyptios adhæc natura superstitiosos, in aniles fabulas & histrionica commenta religionem uertentes, in primis ea claruisse, quòd potissimum apud eos dæmonum uiguerit cultus: quibus nihil studio maiori fuit unquam, nihil prius, quàm ut quibuscunq; possent modis, à uera Dei & naturæ contẽplatione abreptos transuersosq; homines suis illaquearẽt uafram ẽtis. Ita Græci amantes & perquàm studiosi nouarum & ingeniosarum inuentionum, in Pyrronias disputationes religionem transfuderunt: quemadmodum Romani dominationis naturâ cupidi, eam ad suos similiter inflexerunt, attemperaruntq; affectus, & imperio conformarunt politico: qua ratione utrique dæmonum artibus manum quoque pronius dedere.

Aegyptij natura superstitiosi.

At quanquam naturalẽ magiã plerosq; eos coluisse authores obijcietur, plurimũ tamen eosdem superstitionis impiæ infamisq; magiæ admiscuisse cõperitur: ut naturalis illa goetiæ & theurgiæ illecebris cõ-

fusa, malorumq; dæmonum imposturis irretita, non satis secernatur: aliàs penitissima illa rerum naturalium abstrusarum speculatio & cognitio, uera nimirum philosophia, sanctiorq; magia, à sapientibus solenni plausu excipienda colendaq;, à me hic non eleuatur, cui etiam nulla ex parte quicquam derogatum uolo. Nam quos Græci sophos aut philosophos, Chaldæi etiam magos uocant, ut in Danielem testatur D. Hieronymus: hos cõmẽdat ueritatis historia, Matt. 2. Superiorum uerò infamia uel hinc magis eluceſcet, quod in Diuinationib. Cicero scribit, in Persis augurari magos, & diuinare, congregariq; in phano commentandi causa, atq; inter se colloquẽdi. Et quod grauius multo est, in libro de Sacrificio & magia Proclus, dum hanc naturaliũ sympathiam cognationẽq;, & si uoles, compassionem latissimè demõstrat, etiam numinum aduocatione uti solitos magos, per huiusmodi rerum consensum, tradit. Eos quoq; multæ idololatriæ occasionem dedisse, fabricatos temerè superstitionum & falsæ credulitatis plurima genera, testatur Laertius. Ex quo artis liquet ignominia, quòd numinis appellatione prætenta, ad dæmonum inclinans uersutias, impeditissimis & ipsa erroribus obretita, minus prouidos in interitum præcipites rapiat. Sed utinam posterioribus Magis ea mãsisset religio, quæ Magorum Persarum erat, & Aegyptiorum sacerdotum, & Druidum Gallorum: qui nefas esse arbitrabantur, ea magiæ sacra literarum monumentis committere,

Naturalis magia quid, & eius commendatio.

mittere, ne uulgo innotescerent. Ita tandem fuisset spe randum, illud prodigiosum diaboli artificium, atque generi humano exitiosum, prorsus interiturū: quemadmodum & iam Theologis & Medicis quocunque moliminis genere conandum, ut artium hæc pernicio sißima, fraudibus plena, è religionis nostræ sacris quàm lōgißimè exulet, & è diuinæ Medicinæ castris omnino procul exterminetur, quum utranq; suis fucatis exorcismis, barbaricarum uocum preculis, obscurorum nominum recitatione, sacrosancti eloquij abusu, ligaturis, periaptis, carminibusq; ad salutis et uitæ hominum perniciem conspurcarit: sicuti apud Iudæos secretiorem diuinæ legis interpretationem Cabala nuncupatam, identidem ab ea defœdatam uitiatamq; legimus: ut Cabalistica eiusmodi Magia, Christum incomparabilia effecisse miracula, astruere non exhorrescant perfidi Iudæi.

Libri magici. Et hodie adhuc titulis, quos præ foribus splendidos suspendunt hi magi, ementitis circunferuntur libri sub nominibus Adæ, Abelis, Enoch, (quem diuiniorem ante cæteros omnes fuisse asseruit uetustas) *Enoch.* item Abrahæ, Aaronis, Danielis ob somniorum explicationem, Solomonis (insigni coniectura ita ex Iosepho augurantur sacrilegi, indoctis auribus irrepentes) adhæc Zachariæ Babylonij, Pauli, Honorij, Cypriani, Thomæ, Hieronymi & Eboracensis cuiusdam: ut ob speciosa hæc nominum lenocinia magis arrideant, illiciantq;, & citius fidem sortiantur.

Li. 8. Antiq. Iud. ca. 2. uide sequenti lib. 4. eam de Solomone opinionem scitè dilutā.

Verùm acrius intuenti, apertè se prodit horum furciferorum circulatorumq; fallax præstigium, et nostro æuo iampridem conficta sese profitentur ipsa uolumina. Ioseph quoque Israelis filio, ex peculiari Dei munere uaticinanti, somnia interpretanti, in fratrum ministerium à prouidẽtia diuina segregato, Christiq; typum gerenti, eam aspergit maculam Iustinus, illum magicas nouisse artes, easq; ad Mosen & reliquos peruenisse scribens. Idem de Mose tradit Plinius, & Tacitus: quem etiam Aegyptium sacerdotem dixere non ualde diligẽtes (teste Capnione) quidam rerum scriptores, ut Strabo Cosmographiæ lib. sextodecimo. Magum item & fallacem eum appellat Poßidonius, & Lysimachus, & Apollonius Molon, & plerique alij, similiter Apion: quos mẽdacij, ignorantiæ et insaniæ insimulat Iosephus multis argumẽtis. Eam labem in primitiua Ecclesia quoq; multis Christianis illeuerunt gẽtes, qui tantũ differebant à Magis, quantum à tenebris lux, à mendacio ueritas, ab ima uanitate, summa & syncera pietas. hos Origenes defendit.

Iustinus lib. 16.
Lib. 30. ca. 1.
Lib. 1. & 2. cõtra Apionẽ.
Magi prophani.

Superiorum magorum nugamẽta insulsè sequuti sunt, Robertus Anglicus apud Heluetios miserè mortuus, Rogerius Bachon, Petrus Aponẽsis Conciliator dictus, Albertus Teutonicus, Arnoldus de Villa noua, Anselmus Parmensis, Picatrix Hispanus, uel author libri ad Alfonsum sub Picatricis nomine: Cicchus Asculus Florentinus, Iulianus apostata, Apion Grammaticus, & pleriq; alij obscurioris nominis scriptores, de-

In Rogeriũ Bac lib. 7. ca. 7. & contra Petrum Apon. & Albertum scribit Io. Frãc. Picus lib. 4. ca. 9. & li. 7. ca. 5. & 7. de Prænot. superst. uelut & aduersus Indorum Brachmanũ & Gymnosophistarũ Aethiopum magica, cap. 9. lib. 7.

res, deplorati certè ingenij homines: qui quum se magiã tradere pollicẽtur, non nisi aut deliramenta quædam, nulla ratione subnixa, aut superstitiones, pijs omnibus indignas congesserunt: quorum plures etiam in hac arte florentißimos, fama mulctatos, & quàm miserrimè hoc mundo defunctos fuisse, se partim cognouisse, partim testantibus fidelißimis hominibus audiuisse, asserit eximium illud olim Germaniæ decus Ioannes Reuchlinus, linguarum peritißimus. Lib. 2. de bo mirif. Quandoq; enim eiusmodi societatis iure deuinctos, uel ancipitibus falsisúe præstigijs ad mentiendum per motos perdunt homines, & iudicibus uinciẽdos, excarnificandos enecandosq; produnt: uel ipsi tragico aliquo tristiq; supplicio interemptos abripiunt. Solẽt eiusmodi quidem honore, tenebrarũ potestates suam afficere clientelam. Zaroes & Arfaxat magos in Persidis ciuitatibus ludificantes homines, ipsa hora martyrij Simonis & Iudæ Apostolorum fulguris ictu exustos fuisse, tradit Abdias Bab. episc. lib. 6. certam. Apostol. Sic & Cynopem Magorum principem, Ioanne Euangelista orante, fluctus absorpsisse legimus. Scribit Olaus Magnus, quòd Methotin quidã Lib. 3. cap. 4. de gent. Septent. arte magica insignis, excellentem fictæ dignitatis uel potius diuinitatis opinionem sibi assumens, simplicium animos præstigiosæ artis fama seductos, ad præstigiosa libamenta sibi pendenda adduxerit. Hic cum esset summus deorum põtifex, sacrificia ceremoniasq; ita distinxit & ordinauit, ut discretus superum

Methotin magus occiditur.

cuique cultus & libatio obseruaretur, asserens deorum offensas communibus sacrificijs aut permixtis ceremonijs expiari non posse. Tandem sceleribus eius detectis, concursu populi occiditur: occisusq; pestifera cadaueris sui contagione plurimos perimēs, tumulo extrahitur, ac palo infigitur, quemadmodum uanitatis ipsius meruerant præstigiæ. Et eiusdem libri cap. 18. hæc narrat: Colebatur etiā inter alia Aquilonis numina magus quidam Hollerus nomine, non minori fraude, quàm singulari superstitione, diuinitatis opinionem & cultum sibi in gente curiosa uendicans. Is siquidem parem cum Othino amplitudinem in medio deorum assecutus, adeò armorum & præstigiarum usu clarus euasit, ut ad traijcienda maria osse, quod diris carminibus obsignauisset, nauigij loco uteretur: nec segnius eo, quàm celerrimo uelorum uentorumq; usu præiecta aquarum impedimenta superaret. Tandemq; ut diuinitas eius ostenderetur esse mortalis, ab æmulis suis truculentissima morte est interemptus. Præterea Oddonem Danicum piratam maximum, tradit absq; carina altum pererrasse mare, & hostilia sæpe nauigia concitatis carmine procellis euertisse: ac postremò peritiore hoste circūuentum, gurgite submersum esse, qui marinos uortices præstigiosis carminibus olim calcare consueuit.

Hollerus magus trucidatur.

Oddo magus submergitur.

De prænot. superst. li. 4. cap. 9.

Alloquutum se plurimos asseuerat Ioannes Franciscus Picus, qui uana spe futurorum delusi ab apparente sibi dæmone, per inita pacta uocato, usq; adeò

uexati

uexati fuerunt postremò, ut optimè secum putarint actum, ne uitam amiserint. Alium quoque intellexit ab eiusdem socijs adhuc uiuis, à dæmone quinquaginta fermè abhinc annis uiuum ablatum, nusquam comparuisse, dum curioso cuidam & male sano principi Troiæ oppugnationem repræsentare quasi in scena, pollicitus esset, Achillemq; & Hectorem introducere præliantes. Recenti adhuc memoria, anno 1530, sacerdoti in crystallo thesauros Noribergæ ostenderat dæmon: hos cum loco perfosso ante urbem quæreret sacerdos, adhibito amico spectatore, & iam in specu arcam uidisset, atque ad eam cubātem canem atrum, ingressus sacerdos in specum, opprimitur interficiturq;, ruente cacumine & specum rursus complente. Saltzburgi incantator iactabat, se omnes in uicinia ad miliare serpētes posse in unam perducere foucam, & interimere: quod cum tentaret, tandem antiquus & ingens proserpit serpens, quem quum carmine in foueam compellere niteretur, ille exiliens incantatorem uelut cingulum amplectitur, trahitq; in foueam, & enecat. Hæc magiæ huius stipendia, hi simulatæ fructus amicitiæ, hæ ementitæ phialæ, annuli, carceres, ficti compedes, & uesana perniciosaq; ludibria.

Magus uiuus à diabolo ablatus.

Sacerdoti in crystallo thesaurus ostenditur à dæmone, & ab eodem opprimitur in specu.

A serpente magus enecatur.

Rectè igitur ac piè Petrus Lombardus ait: Dæmonum scientia & uirtute exercentur artes magicæ, quibus tamen tam potestas quàm scientia à Deo data est uel ad fallendum fallaces, sicut Aegyptios: & etiam in ipsos magos data est, ut eorundem spirituum operatione

Li.2. Sententiarũ, dist.7.

ratione uiderentur admirandi, à quibus erant damnandi: uel ad monendum fideles, ne tale quid facere pro magno desiderent, uel ad exercendum seu probandum iustorum patientiam. Nec putandum est dæmonibus hanc rerum uisibilium materiam ad nutum seruire: sed Deo potius, à quo hæc potestas datur.

Præterea non eximios tantum uiros, sanctos patriarchas & Dei angelos tam sceleratorum execrandorumq; dogmatum iactant authores: uerùm etiam libros à Raziele & Raphaele, Adæ & Tobiæ angelis, traditos ostentare non erubescunt, ut hoc fuco suã pulchrè adornent Empusam: qui tamen libri, ut & superiores, penitius introspicienti præceptorum canonem, rituum modum, uerborũ consuetudinẽ, characterum genus, barbarum constructionis ordinem, indoctam phrasim, sententiarum uim, res insulsas, manifestè sese produnt, & inscriptiones esse adulterinas suppositiciasq;, nec nisi meras nugas imposturasq; eos continere, necnon ita pridẽ ex unius conspirationis uolutabro cunctos nostra ætate scaturijsse, minimeq; Chaldæorum & Hebræorũ linguã uetustatẽq; resipere, nec duplicẽ Aegyptiorũ characterẽ, unum in sacris, alterũ in prophanis agnoscere, certũ est: ac interim à perniciosissimis abominationũ architectis ueræ sapientiæ ignaris fabricatos esse ex gentilitijs quibusdam obseruationibus, nostræ religionis ceremonijs, ueluti ex insidijs, ut circũueniãt citius, studio immixtis, insertisq; multis ignotis nominibus & signaculis,

Libri magici.

gnaculis, ut stupori terroriq; sint rudioribus, simplicibus & incautis. Congestos eiusmodi tenebrarum libros, ut damnabiles, improbatæ lectionis uocat Vlpianus, prorsusq; corrumpendos esse statuit. Eosdem ignibus absumi uoluit Paulus apostolus.

L. Ceteræ paragrapho 1. ff. fa. hercis.

Act. 16.

Hic disciplinæ & artis fons, origo & firmamenta ac sacrilegi negocij methodus, cuius tamen ui obedire manes, cogi numina, turbari sidera, elementa seruire, eiusq; inexpugnabili potestate & cæca numinũ coactorum uiolentia, stupenda supra naturam se opera perficere, sibi persuadent, iactantq; in sinu ridentes, bis certè miseri homines: quod uani testantur exitus, & post immensa laboriosaq; studia frustrati euentus. Præstigias ostentant, non miracula: quæ non Dei aßistentia, sed Dei permißione ob hominũ incredulitatem, & dæmonum pactione sortiuntur effectum.

Huius scholæ artes iactantur, ars Almadel, ars Notoria, ars Bulaphiæ, ars Artophij, ars Paulina, ars Reuelationum, & similia impietatis monstra plura, neutiquam toleranda: quæ hoc ipso sunt magis exitialia, quo indoctis apparent diuiniora. Ex hoc magorum collegio etiam ingens hæreticorum numerus in Ecclesiam irrepsit, qui sicut Iannes & Mambres restiterunt Mosi, sic & illi Apostolicæ ueritati oblatrarunt. Horum princeps extitit Simon Samaritanus, qui Romæ sub Claudio Cæsare propter hanc rem statua donatus est, cum hac inscriptione, SIMONI SANCTO DEO. hic tandem uelut in

Magiæ artes quædam.

2. Timoth. 3.

Simon Samarit. magus, hæresium seminarium.

lut in aere uolans, à dæmonibus uectus, Petro orante, exaltatus dilabitur, misereque interijt. Eius blasphemias prolixè recensent Clemens, Eusebius & Irenæus. Ex hoc Simone, tanquam ex hæresum seminario, per multas successiones, monstrosi Ophitæ, turpes Gnostici, impij Valētiniani, Cerdoniani, Marcionistæ, Montaniani, & multi alij pullularunt hæretici, propter quæstus & inanis gloriæ aucupium, mentiētes aduersus Deum, nec quicquam utilitatis aut beneficiorum hominibus conferentes: at decipientes, & in errorem perniciemq; præcipitantes. Huc pertinet famosissimi magi Cynopis historia, quicum Ioanni Euangelistæ, iussu Domitiani, in Pathmo exulanti controuersia erat.

Abdias episc. Bab. lib. 1. certam. Apostol.

Incantationum uarij modi.

Incantationum uerò diuersi admodum omnibus seculis extiterunt modi, quorum unus alio crebrior, hoc uel illo tempore fuit, atque hisce uel alijs locis celebrior. Huc refer uniuersum illud præstigiarum genus & illusionum, quibus malefici hi, qui se honestiori Magorum nomine appellari malunt, phantasmata phasmataq; edunt, multa miracula fraudulēter ostentantes, plerunq; Goëticis incantamentis, coniurationibus ineptis, illicitis gentilitijs sacrificijs, imprecationibus, mētione diuinorum nominum, recitatione uerborum sacrorum aut barbarorum, siue adhibito quocunque murmure: nonnunquam plantis, animalibus, eorumq; partibus, præter rem uel superstitiose uel dolosè admotis, interdum etiam certis suffumigijs, luminibus,

nibus, collirijs, περιάπτοις seu alligationibus & suspensionibus: insuper metallis, aut arte fabrefactis corporibus, simulachris, imagunculis, annulis, sigillis, characteribus hoc uel illo modo usurpatis, quibus admirandas rebus imprimi uires commẽtantur: item speculis, & similibus huius magicæ artis monstris organisq;: quibus licet interdum aliquid uirtutis naturalis inesse potest, tamen utplurimum ad eorum constructionem aut usum adhibentur nefandè uel sacra Dei oracula, uoces siue sententiæ, uel blasphema uocum diabolicarũ deblateratio, à quibus uim omnem manare propagariq; in hæc media, ac ab ijsdem pendere confidunt, dæmonio interea colludente cooperanteq;: imò rem omnem Dei permissu, ob magi impietatem & astantium incredulitatem expediente, quam elusus incãtator alioqui frustra machinaretur: quod equidem ad omnes horum hominum mirificas, naturalisq; potentiæ cursum & modũ exuperantes actiones, semel hic dictũ responsumq; uolo. Quanquam eò usque horum hominum animos sathanicæ huius professionis œstrum peruaserit, ut creditũ sit, id genus imposturis dæmoniacis omnino perfici quæ requirũtur, aut naturis rerum uel nouas indui uires, uel priores adimi, infirmari aut uegetari, siue naturæ cursum mutari, fulmina cieri, tonitrua, uentos, pluuias inopinatò concitari uel sedari, serpentes feritate uirulentiaq; exui, bestias indomitas coerceri, ferrum rumpi, morbos infligi & curari, manes ac umbras

In actionibus illis magorum, naturæ cursum superãtibus, dæmõ operatur, Dei permissu ob magi impietatem, & astantium incredulitatẽ.

bras euocari, & (ut Apuleius ait) animas agiles reuerti, pigrumq; mare colligari, & noua corpora creari. Nec portentosas eas res enumerare hic lubet, quas cum Coracesia, Callicia, Menaide, Corinthade, Aproxi, à Pythagora celebratis herbarum nominibus, ad hoc certè aptis, si non excogitatis, ut sono terreant: & cum Democriti Chirocineta, Aglaophotide, Marmaritide, Achemenide, Hippophanade, Adamãtide, similibusq; terrificis plantarum monstris, apud magos usurpatis, & iam singulari Dei bonitate in hominum utilitatem memoriæ excußis, penitusq; abolitis, quandoque prorsus sublatas uolet Deus. Immensus siquidem est harum fallacium actionum et rerum numerus, quas latêre præstat: saltem incautos nimisq; credulos præmonuisse utile est, ne impiè attractis diuinis nominibus, uel sacræ Scripturæ uerbis iniquè contortis fallantur seducanturq;, quemadmodum hactenus factum animaduertimus, ut hoc nomine, quo grauißimè delinquitur, se purgent excusentq;, quòd nimirũ nomina sacrosancta inuocent, uerbumq; Dei commisceant in hoc opificio diabolico, ubi scelere horribili sanctißimum Dei nomen prophanatur, atque abusu abominãdo Scriptura conspurcatur diuina. Et quanquam iniquis impijsq; his rationibus dæmones se accersere, aut ijs imperare posse, maleferiati hi homines gloriosius iactent, & ad horum illicita murmura nutumq; illi obedire uideantur quasi obstricti compulsiq;: interim tamen suos hos dominos

& impe-

et imperatores, sibi magis deuinctos seruilesq; habēt, ut quibuscunq; dæmonū spectris, laruis aut propositis imaginū dolis seu ludificantibus formis, fidē adhibere cogantur: unde tamen nihil ipsis unquā cōmodi sperandum aliud, quàm quo sibi hac ratione magis placeant, aliosq; in admirationē pertrahant, tāquam rerum non uulgariū, at curiosarum periti. Interim ab his cogi se simulant dæmones: quanquā uenire optēt, teste Porphyrio, ut suis deinde alios præstigijs irretiāt. Sic quendā se uidisse Ioannes Fernelius scribit, ui uerborū spectra uaria in speculū deriuare, quæ illic, quæcūq; imperaret, mox aut scripto aut ueris imaginibus (ut ille ait) ita dilucidè exprimerent, ut promptè & facilè ab aßidētibus omnia internoscerentur. Audiebantur quidem uerba sacra, sed obscœnis nominibus spurcè contaminata: cuiusmodi sunt elementorum potestates, horrēda quædā et inaudita principū nomina, qui Orientis, Occidentis, austri, aquilonisq; regionibus imperēt. Hæc ille. Etsi uerò huiusmodi formæ & literæ appareāt, à præstigiatore mēdacijq; parente nostris oculis obiectæ: nō tamen nō debent esse præstigiosæ, mēdacesq; uel mēdacijs inuolutæ, ut mercedem requisitā dignāq; curioso hominum studio reponat liberaliter, naturæ suæ immemor nunquam.

Lib. 1. de abditis rerum caus.

Huc referatur Caroli Bouilli testimonium de Ioanne Tritenuo Abbate Spanhemensi, cuius in hæc uerba meminit: Ad Tritemiū diuerti, quē reperi magum, nulla philosophiæ parte insignem. Eius Stenographiam

In epist. ad Germanum Gauaiū Reg. consiliar.

Tritemius magus.

Stenographia Tritemij.

phiam euolui uelitatim, nõnullorum capitum perlegens initia: uix horas duas librum in manibus habui: abieci enim eum ilicò, quòd terrere cœperãt me tantæ adiurationes, ac tam barbara atque insolita spirituum (ne forte dicam dæmonum) nomina: uniuersa uerò huiusmodi nomina (quoad uidere uisus sum) ignotæ linguæ sunt. Aut enim Arabica, aut Hebraica, aut Chaldaica, aut Græca: Latina pauca, aut fermè nulla. Innumeri autem sunt characteres, quibus adiurationes singulæ notantur. Quod in epistola ad Boscum Tritemius scribit, uerba esse plana, lucida, sine omni literarũ aut uocabulorum trãspositione, ita ut omnes legant & intelligant: secretum tamen illius qualecunq; erit, manere ignotum: hactenus uera loquutus sit. Nã in tota huiusmodi Stenographia passim sanctißimas ac pijßimas orationes inserit, quæ ad amicum epistolarum loco mittantur: re autem uera lachrymæ sunt crocodili. Id enim mihi facere uidetur, quod D. Dionysius in epistola ad Sosipatrũ de Apollophane sentit: Diuinis aduersus Deum nephariè utitur, ac per mundanam inanemq; sapientiam, diuinam sapientiam euacuare molitur. Quod autem sine adiutorio spirituum omnia pollicetur se facturum, rectè (ut ait Daniel) in caput suum mendacia confingit: manetq; puto angelus Dei bonus, ut secet eũ medium, dissoluatq; fœdus iniquum, quod cum nocentibus angelis inijsse ac sanxisse, palàm ex ipso Opere declaratur. Porrò, si ritè memini, hunc ipsum in Stenogra-

Daniel. 13.

Ordo Stenographiæ.

Stenographia illa ordinē seruat: in primis spirituum ipsorum nomina digerit, hinc eorū adiurationes disponit, ac singulorum characteres subscribit: postremò figuras distinguit, è quibus pro adiurationibus singulis apta spirituum nomina, quoties necessitas ingruerit, depromere atque elicere liceat. Partitur autem in huiusmodi figuris, spiritus ipsos in quatuor, Imperatores, Duces, Comites & Seruos. Imperatores uerò totius orbis esse tātum duodecim, quotquot & uenti à philosophis esse traduntur. Ex his quoque quatuor designat præcipuos, Orientis, Meridiei, Occidentis & Septentrionis, quos ut magnos imperatores appellat. Sub quolibet Imperatore statuit Duces, puto trigenos aut quadrigenos. Sub ducibus singulis rursus Comites, maiore numero: & seruos sub comitibus innumeros. Hoc igitur pacto, ad artis suæ effectum conuertitur. Cum uult dißito amico sua aperire consilia, (hæc enim sua uocat secreta) scribit epistolæ loco orationem quandam miræ sanctitatis & deuotionis fuco affectatam, eamq; charactere cuiuspiam duodecim Imperatorū imprimit, & ad amicum, qui (ut ait) nouerit artē, mittit. Exceptam igitur chartā aperit is amicus: & in calce epistolæ, characterem in primis cuius nam sit Imperatoris, attendit. Si est Orientis princeps, uersus ad orientem, literas in eam cœli plagam patentes expandit, requiritq; confestim ex suis libris, quibus adiurationibus princeps ille cogatur, ut suorum quempiam subditorum

ad se mittat. Elicit autē adiurationes duas, ac primam quidem super patentes adhuc literas: spectansq; in auroram profert. qua ritè prolata, mittit ilicò Imperator ille quendam suorum aut ducum aut comitum aut seruorum, qui protinus aduolans, fit uiro eminus uisibilis, uelut nebula aut caligo in aere pendula. Vbi deinde secundæ coniurationis uerba expleuit, spiritus ille propius accedit, cominusq; ad eius aures expetita amici secreta propalat et nūciat. Sunt autē (quod sentiam) adiurationes ipsæ haud continua oratio, sed aggregatio quædam nominum ipsorum spirituum, ad uarium quendam magicæ artis modum ordinatorum: suntq; huiusmodi nomina (ut dixi) omnia fermè ignota, uelut Arabica, &c. Memini item me in ipsius Opere ita legisse: Hi autem spiritus perniciosissimi sunt, & nequam. Odio quàm maximè habent lucem, tenebras diligunt. Forti adiuratione opus est, ut ad necessaria nostra cogantur. Quòd si in his adiurandis territus, pauxillū trepidaueris, aut in explenda adiuratione (siue uocabuli omissione, siue seriei immutatione) aberraueris, te ilicò necabunt. Hos igitur tam in uindictam paratos, quis adeò erit mente captus, ut bonos clementesq; spiritus esse probet? Vidi in eo Opere adiurationes nōnullas, quas uocat potentes, quibus possit unusquisq;, qui assiduè cupit spirituum uti ministerio, alligare apud se spiritum, ac cogere ut in eius domo maneat semper, eiq; in cunctis famuletur. cæterùm in semotissimo (ut ait) à turba loco

Simulat se ligari dæmon, ut alios liget.

bi loco is spiritus locandus est, ne temerè ad se ingredientes necet, &c. Satis superq; me fecisse uideor, si tibi hæc exposui, quibus liquidius & uiri & artis quam pollicetur, fuci, ne dicam mendacia, tibi patescant. Hactenus Bouillus.

Incantamentorum etiam peculiares modos apud Septẽtrionales obseruatos, his uerbis describit Olaus Magnus: Inter Bothnicos homines Septẽtrionis passim reperiebantur malefici ac magi tanquam in proprio loco, qui per summam ludificandorũ oculorum peritiam suos alienosq; uultus uarijs rerum imaginibus adumbrare nouerant, fallacibusq; formis ueros obscurare conspectus. Nec solũ pugiles, uerùm etiam feminæ & teneræ uirgines pro uoto suo laruas liuido squalore terribiles, faciesq; adulterino pallore distinctas, ab aeris teneritudine mutuari consueuerunt: et rursus ablegato nubilæ inũbrationis uapore, prætentas ori tenebras sudis perspicuitate discutere. Tantamq; uim carminibus eorum adfuisse constat, ut rem remotißimè positã, & quantalibet nodorũ consertione perplexã, è lõginquo soli sibi cõspicuã ad cõtactũ euocare posse uideretur. Talibusq; præstigijs idipsum hoc modo demonstrãt. Scire cupiẽtes statũ amicorum aut inimicorũ, longinquo terrarũ spacio quingentorum uel mille miliarium inde distantium, Lapponem seu Finnonem huius rei peritum, dato munere, lineæ scilicet uestis aut arcus, rogant ut experiatur, ubinam fuerint et quid agãt amici uel inimici. Quocirca

Lib. 3. ca. 19. Histor. de gẽt. Septẽt.

Incãtationũ modi apud Septentrionales.

Saxo Grammat. in ini io lib. 7. Hist. Dan.

conclaue ingreditur, uno comite uxoreq; contentus, ranam æneam aut serpentem malleo super incudem præscriptis ictibus concutit, carminumq; murmure hinc inde reuoluit: continuoq; cadens in extasin rapitur, iacetq; breui tempore ut mortuus. Interea diligentissimè à prædicto comite, ne quoduis uiuens culex aut musca, uel aliud animal eum cõtingat, custoditur. Carminum nanque potentia spiritus eius malo dæmone ductore à longinquis signa (annulum uel cultellum) in testimonium expeditæ legationis seu commissionis reportat: ilicoq; resurgens, eadẽ signa cum cæteris circumstantijs conductori suo declarat. Idem capite præcedente de Ventis uenalibus, illud miraculum tradit: Solebant aliquando Finni inter alios gentilitatis errores, negociatoribus in eorum littoribus contraria uentorum tempestate impeditis, uẽtum uenalem exhibere, mercedeq; oblata tres nodos magicos, non Cassioticos loro constrictos, eisdem reddere: eo seruato moderamine, ut ubi primum dissoluissent, uentos haberent placidos: ubi alterum, uehementiores: at ubi tertium laxassent, ita sæuas tempestates se passuros, ut nec oculo extra proram in euitandis scopulis, nec pede in naui ad uela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris uiribus potirentur. His addit Olaus: Insana certè sunt documenta, quæ nostra excogitauit credulitas, ut acrius torqueremur. Vtinam facesseret à mentibus hominum tale figmentum: quod esse falsum, & nullius momenti

Venti Venales.

etiam

etiam à maioribus est ostensum. Sed hæc gens Aquilonaris, arte hac post susceptam Christianæ religionis confeßionem, legis inhibitione, nunquam uisa est uti palàm: nec alios eam, nisi cum uitæ discrimine, docuit. Multa alia eiusmodi maleficorum opera enarrat Olaus, impudenter satis, in eiusdem libri capitibus diuersis, quæ profectò non semper fidem merentur: proinde in ijs recensendis breuior esse uolui. Ventos tamen ita uendi, testatur Herodotus quoq; lib. 7. de præfectis Xerxis: quòd ij triduana tẽpestate quadringentas naues amisere, donec quarto die magi incisiones faciendo, & ueneficijs incantando, uentum Theti & Nereidibus sacrificando, tempestatem compescuerunt: siue eadem tempestas aliter cessauit. Interijciatur hic Apuleij commentum, cuius hæc sunt uerba: Athenis, proximè & ante Pœcilen porticum, isto gemino obtutu circulatorem aspexi equestrem, spatham præacutam mucrone infesto deuorasse: ac mox eundem inuitamento exiguæ stipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium, in ima uiscera condidisse: & ecce ponè lanceæ ferrum, qua bacillum inuersi teli ad occipitium per inguen subit, puer in molliciem decorus insurgit, inq; flexibus tortuosis, eneruam & exossam saltationem explicat, cum omnium qui aderamus admiratione: diceres Dei medici baculo, quod ramulis semiamputatis nodosum gerit, serpentem generosum lubricis amplexibus inhærere. His adde uarios incantationum ritus cultoris magicæ

Lib. 1. de asino aureo.

Ritus incantationũ Artephij.

stulticiæ maximi Artephij, à Cardano enarratos: ut hinc non solum dolosos, sed & mẽte captos esse eiusmodi magos, quis iure censeat. Adhæc, à Græcorum plerisque, literis proditum est, fuisse Pasetem quendam, inter magicæ uanitatis consectatores primæ notæ, qui carminum potentia refertissimũ repentè conuiuium hospitibus discubituris præmonstrare consueuerit, idq; cum libuit: mox euanuisse rursus, ut nihil omnino apparatum uideretur, discumbẽtibus omnibus fame & siti elusis. Si quid precio comparasset, id agebat, ut erogati nummi in uenditorum loculis apparerent, illis interim ludificatis. Simile quid passum esse Menippum Lycium machinatione sponsæ, literarum monumentis traditum inuenitur, in nuptijs: ubi aurea supellex & imaginarium argentum, uelut fumus effluxêre, administriq; & coqui ac reliqua familia increpata euanuit. Tucciam uirginem Vestalem incesti criminis ream Romæ, cum precatione certa aquam cribro hausisse, anno urbis 609. commemorat Plinius. Huius & Tertullianus meminit in hæc uerba: Quid ego de cæteris ingenijs, uel etiam uiribus fallaciæ spiritalis edisseram? phantasmata Castorum (qui scilicet toties Romæ uictorias nunciarunt) & aquam cribro gestatam, & nauem cingulo promotam (à Claudia Vestali) & barbam tactu irrufatam? ut & numina lapides crederentur, & deus uerus non crederetur. L. Domitio rure quondam reuertẽti, iuuenes gemini augustiore forma ex occursu impe-

De uarietate lib. 16. ca. 91.

Pasetes ludificator magicus.

Menippus Lycius delusus à sua sponsa.

Aqua cribro hausta.

Lib. 28. ca. 2.

Valer. Max. li. 8. In Apologet. aduersus gentes cap. 22.

ſu imperaſſe traduntur, nunciaret Senatui ac populo uictoriam, de qua incertum adhuc erat. atq; in fidem ueritatis adeò permulſiſſe malas, ut è nigro rutilum æriq; ſimilem capillum redderent: unde Aenobarborum cognomen. Suetonius.

Aenobarborũ cognomen unde.

Habet etiam hoc hominum genus ſuos modos, quibus uinum uel butyrum, numerata prius pecunia, ad loca diſsita, ſatanæ opera adferri iubet. Magos quoq; ipſos, quibuſcum dæmon colludit, non eſt mirũ quandoque uel transferri ſubitò, uel ita apparere: quum pleroſque dæmonum uexationibus obnoxios, tranſuehi nonnunquam aliò ſciamus. ſic Pythagoram uno momento & in Thurijs & in Metapontijs fuiſſe, Apolloniũ adhæc è Smyrna celerrimè Epheſum uerbo dicto translatum eſſe, ferunt hiſtoriæ. Atqui meritò omnem dæmonum quauis arte cõparatam neceſſitudinem, cunctamq; harum deluſionum rationem, peſtiferam fraudem eſſe, in extremum hominum exitium introductam, credimus.

Magi & dæmoniaci trãſferuntur interdum.

Multa inſuper imperitioribus uiſa miracula, manuum expedita agilitate & induſtria quotidie ab hiſtrionibus et ioculatoribus fieri uidemus, miramurq́;. Narrat Pomponatius, ſe Mantuæ & Patauij quendam eius generis hominem, Reatium nuncupatum uidiſſe, qui incredibilia operabatur, eaq́; dæmonũ arte perfici uulgo credebãtur: quare ab hæreticæ praui tatis inquiſitoribus ſubditus quæſtionibus, bona fide occultò oſtẽdit frauduletas eſſe ſuas actiones, meraſq;

Miracula manuum agilitate quandoque à ioculatoribus edi uidentur.

manuum agilitates, & multis secreta intelligentia colludentibus peragi. Proinde dimißus, interimitur tandem à quodam quem deceperat. Præstigiator quidam magicus Magdeburgi equulum in theatro frequenti per circulum transilientem ostentabat, certa stipe: in fabulæ exitu paucam se apud mortales collegisse pecuniam questus, se in cœlum conscendere uelle ait. Hinc in sublimi iecto fune, consequitur in altum equulus: præstigiator quasi eum cauda retenturus, quoq; ascendit: cuius uxor maritum apprehendens assectatur, itidem ancilla, ut uiderentur ascensu contiguo uelut concatenati, simul aera petere. Hæc dum populus ad stuporem spectaret, cuidam ciui eò fortè declinanti, quærentiq; quid'nam rerum ibi ageretur, responsum est, circulatorē cum equulo in aera conscendere: hic se statim uidisse eum in uico ad diuersorium abeuntem asseuerauit. Illusos itaque se ubi animaduerterent, discesserunt.

Præstigiator magicus in aere cū equulo conscendere uidetur.

Cæterùm ut omnium obtutui hæc magorum fabula & potestas, uel potius ludibria magis pateant, penitiusq; cognoscantur, agite oculis non delusis contemplemur, solertiq; indagine inuestigemus magorū uel maleficorum Pharaonis conatus, opera & potentiam: sic & illis satisfiet, qui, cum deceptarum menteq; læsarum quarundam muliercularum fit mentio, confestim ad uoluntarios Pharaonis magos confugiunt, quasi eadem utrorumq; sit profeßio: quam longè lateq; differre sentio.

In manu

In manu Mosis, electi omnipotentis Dei ad Pharaonem legati, uirga reuerà in uiuum, Dei uerbo, transformatur draconem. Quo argumento se, à Deo cœli & terræ, & omnium quæ in eis sunt, conditore unico (cuius quippe solius est creare, & res uerè transmutare) missum esse testatur. Quòd autem idipsum à Pharaonis magis, carminibus factum dicit Scriptura, rem altius introspiciens, non eandem quæ à Mose uerè ostensa est, metamorphosim intelliget: sed saltem draconis præstigiosam formam, obtutibus regijs offusam apparuisse. quare etiam mendax draconis magicæ uanitatis facies, in præstigij reuelationem, à uero Mosis dracone deuorabatur: uti mendacium à ueritate absorbetur, uinciturq;. Propterea, Iosepho teste, Moses inquit: Iam declarabo manifestè, non esse hæc præstigias, ueritatis specie parum cautis imponentes, sed ipsissimam Dei uirtutem, argumentum omnipotentis illius uoluntatis apud incredulos futuram. & cum dicto, uirgam in terram mittit, iubens ut fiat draco: quæ mox dicto parens, Aegyptiorum uirgas, quæ draconum specie reptabant, unam post aliam aggressa, omnes ad unã deuorauit. Enimuero si uerus extitit magorũ draco, dæmonis ope ex uirga ita transformatum esse oportuit. ineptam autem prorsus esse in uiuæ bestiæ transmutationem uirgæ materiem, cuiuis liquidò constat: quemadmodum creare etiam ex nihilo, uel rem in multo dissimillimam, aut etiam cõtrariam pro suo arbitrio transfun

Exodi 7.
Veritas trãsformationis in opere Mosis.

Præstigiæ magorum Pharaonis.

Li. 2. ca. 5. antiq. Iudaic.

dere essentiā, penes diabolū est minimè. Corpoream materiam non subijci potentiæ dæmonis, quātum ad transmutationem ipsius ad formam, confirmat Augustinus: Non est putandum, inquiens, istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hāc rerum uisibilium materiem, sed soli Deo. Fatendū tamen, dæmones etiā celeritate incredibili, quibusdā rebus emotis, serpentes, dracōes, uel quid aliud earū loco subijcere posse. Magi signa uidebantur potius facere, quàm faciebāt: ait Clemēs. Rectè item Iamblichus de Mysterijs: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta, nullam habent actionis & essentiæ ueritatem. Eiusmodi nāq; finis est magicæ artis, non facere simpliciter, sed usq; ad apparentiam imaginamenta porrigere, quorum mox nec uola (quod dicitur) nec uestigium apparet. Eodem censendum modo de reliquis signis: quòd nimirum Moses eleuans manum, uirga ferierit fluminis aquam coram Pharaone & seruis eius, quæ tota mutata est in sanguinem: mortuisq; piscibus tantus extitit foetor fluminis, ut Aegyptij de eius aqua bibere non possent, totaq; Aegyptus sanguine redundaret. Idem suis incantationibus Aegyptiorum magi effecerunt, à quibus plerique omnes Aegyptij, idololatræ & idonea satanæ organa pendebāt: quorum oculis cuiuscunq; coloris aut imaginis spectrum fraudulenter offerre, Dei permissu, dæmonio facile erat, ut cor illud Pharaonis (quod Deus præuidebat fore ut induraretur) iusto Dei iudicio, maiori occallesceret.

August. 3. Trinit.

Li. 3. Recog.

Aqua in sanguinem mutata.

callesceret duritie, meritãq; tandẽ lueret pœnã. Magorum autem fuisse præstigias facinus illud, uel hinc palàm est, quòd unicus ille Aegypti fluuius Nilus in sanguinem conuersus erat, eiusq; pisces computruerant opera Mosis serui Dei. Nec ulla præterea erat reliqua uniuersæ Aegypti aqua non tincta: ut Aegyptij omnes undique circum flumen aquam effodere cogerentur, quã biberent. Vnde proculdubiò colligendum, magos tantũmodo paucula aquæ antea in uase cõseruatæ, uel effossæ, rubicundã præstigiose faciem ostendisse suis carminibus uel fascino, ut Scriptura testatur: hoc est, ludificãte dæmonum operatione, qui etiã agitatis ad hanc delusionẽ commodis humoribus, spiritum opticũ uel uisualẽ quibuscunq; imaginibus imbuere queũt: quẽadmodũ plerisq; melãcholicis usuuenire obseruamus, atq; in hypochymatis uel suffusionis oculorũ initio ex humoris affluxu ad uisus organa ueluti pusillos culices obuersari intelligimus, interdũ quasi lucẽtia quædã corpuscula, plerũq; ueluti caliginosa se oculis offerre, nõnullis tanquã lanarum filamẽta & aranearũ telas apparere, quibusdam circa lucernas circulos uideri: item regio morbo laborantibus, propter suffusam bilem omnia lutea & flauescentia sese ostendere: atq; hæc fiunt magis uel minus, hac uel illa forma, secundum humorum & spirituum uisoriorum constitutionem, quemadmodum naturæ peritis cognitum & perspectum est.

Quid aliud dicendum de ranis ex Aegypti fluminibus

Exod. 8. nibus eductis, quibus terra cooperta est, Dei manda-
Ranæ Ægypti. to, Aarone manu uirgam in fluuios & lacus proten-
dente? Magorum ranas solummodo fuisse eadem ra-
tione merè imaginarias, hinc luce meridiana clarius
euadit, quòd tantam ranarum colluuiem eos creare
Genes. 1. oportuisset, munus Deo omnino peculiare, nec ulli
unquam creaturæ, multo minus satanæ eiusúe clien-
Creare solius Dei est. telæ concessum. Singularis hæc Dei ab initio fuit &
mansit prærogatiua, qua neminem dignatus est. Præ-
terea si ueras in terram ex aqua hi produxissent ra-
nas, utique & reducere uniuersum hoc ranarum ge-
nus, eadem arte potuissent. Procliuius etenim multo
fuit, uisas in natiuum naturalemq; suum locum, flu-
uium nimirum & lacus repellere, quàm in domos, pe
netralia, cubicula, cubilia, furnos, cellas, loca hisce ani
malibus aliena, imò aduersissima, primùm eas nō ap-
parentes excire, ubi illis moriendū est, quum in aquis
(ut designato his uiuario) liberi uictitent: aut saltem
uitam illis adimere, quibus donasse uidebantur, faci-
limum fuisset. Vel quam sortitos credemus magos
nocendi aut perficiēdi potentiam, si ne ranas quidem
lædere, aut carminibus, quibus eductæ putabantur,
tantum abigere ualuerunt? Hoc usque adeò nequiue-
runt, ut Pharao rex posito priore supercilio, coactus
fuerit suos aduersarios Aaronem & Mosem hortari,
ut Deum pro depellendis à se suoq; populo ranis de-
precarentur. Quod etiam ita factum est, definitoq;
die ranæ sunt exterminatæ à domibus: ijsq; mortuis
in cumu-

in cumulum coaceruatis fœtebat regio. Sic Pharaonem etiam inuitum Domino Deo incomparabili honorem deferre oportuit: quemadmodum & ipsos magos, penes quos ea potestas minimè fuit. Nam quum Deo non amplius præstigias permittente, cyniphes uel pediculos, tū homines tum bestias infestantes, producere, Aaronem & Mosem imitati, frustra tentassent: coram Pharaone confeßi sunt, Digitus Dei est hic. quasi dicerent, Digitus uel potentia Dei est, quæ uerè progignit & condit ex puluere, uel etiam nihilo, quicquid pro suo arbitratu uult, & quādo illi placitum est. Id uerò quod à nobis effictum uidisti, satanæ digitus est, qui nihil unquā reuerà procreare, sed phantasticam saltem rerum imaginem dolose ostentare potest. quare nos eius clientes, ministrorum ipsius omnipotētis Dei ueritatem imitati sumus præstigijs, quibus te ac tuum populum hactenus illusimus, Deo uero ob tuam incredulitatē & cordis duritiem conniuente. At cessat iam illa permißionis hora, ut non amplius satanæ ludibrijs supersit locus, sed Dei uiuentis ueritati testimonium perhibere cogamur. Ita Dei manum iam agnoscunt, qui ei antea suis imposturis derogarunt: Dei gloriam prædicant, qui eam suis fucis prius obscurarunt. Nec postea uiuum usqueadeò glorificassent Deū, nisi antea impediti, frustra suam tentassent artem. Nec Deo tam iusta puniendi contumaces occasio fuisset reliqua, nisi prius ad præstigias conniuisset, deinde impedijsset, quo se suamq; poten-

tiam notam faceret, ostenderetq́; illā longè esse aliam, ac ueluti ex diametro pugnantem cum ea, quā Aegyptij idololatræ & magi in ueri Dei contemptum hactenus adeò uenerati essent. Non abs re hic Decretorum testimonium acciuero, in quibus hæc leguntur: Nec mirum de magorum præstigijs, quorum in tantum prodiere maleficiorum artes, ut etiam Mosi in illis signis resisterent, uertētes uirgas in dracones, & aquam in sanguinem. In gentilium etiam libris legitur, quòd quædam maga Circe socios Vlyßis mutauerit in bestias: item de sacrificio quod Arcades de suo Lycæo immolabant, ex quo quicunq; sumerent, in bestiarum formas conuerterentur. Sed hæc omnia magicis præstigijs potius fingebantur, quàm rerum ueritate complerentur. Vt ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorum proprietate atq; inuentoribus iuxta traditionem maiorum patrum dicere cōgruum arbitramur. Magi sunt, qui uulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi sunt, qui permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, &c. Hucusque Decreta.

In 2. parte, caus.26 questio. 5. episcopi.

Hinc, ut ad mulierem in Endor maleficam uel Pythonis spiritu impraegnatā, meo proposito obijciendam, confugiatur, per me licet: quū nullum hic æquè atque sacræ Scripturæ testimonium admittam. Ea Samuelem excitasse legitur, è terra ascendentem, solito corporis habitu & uestitu, ac futura in Dei manu

1. Reg.28.

adhuc

adhuc posita prædicentem. Ecclesiastici quoque au- Eccles. 46.
thor tradit, ipsius Samuelis hæc acta & uaticinia fuisse, quum ait: eum dormiuisse, regi notum fecisse finem uitæ suæ, exaltauisse uocem suam è terra, & uaticinatum esse, delendam esse impietatem gentium.

Pythia fœmina non Samuel, sed huius imagine spectrum diaboli excitatur.

Et*si uerò historiæ circumstantiæ, &* Ie*sus* Syrach *asserere uideantur, ipsum apparuisse Samuelem: penitius tamen rem intuenti ostendam, non ipsum* Sa*muelem, sed illius imagine diaboli spectrum,* Pythi*æ fœminæ libenter obsequutum, ut ludificaret, uisum fuisse: ubi ob* Py*thiæ uocem præmonuero,* Py*thium quibusdam dictum* Apollinem*, ob nocentissimum draconem πύθωνα, in infantia, eius iaculis interemptum: unde spiritus ille, quo afflati futura prædicebant,* Py*tho uocari cœptus est.* A*lijs* Py*thium oraculum ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, id est, à sciscitando, sortitum nomen putatur, quod de futuris occultisq; & ignotis consulebatur.* A*b oraculo autem oppidum, cui alioquin* Delphorum *nomen erat, πύθως & Apollo, quem hominis specie ex solido auro conflatum, in templo uenerabantur, ac præsidere loco fingebant,*Pythij *nomen adeptum est.*M*ulierem quæ cum halitu dæmonem excipiebat, atque ipsius incitatione* Græ*cè uaticinaretur,* Py*thiam ob eandem causam, & πρόμαντιν uocabant.* Ch*rysostomus de* Py*thia, uel* A*pollinis oraculo ita perhibet:* D*icitur hæc* Py*thia fuisse fœmina, quæ super tripode cruribus diuari-*

Pytho unde, & Pythium oraculum.

Pausanias in Phocicis. Strabo li. 9. *Pythia mulier.* πρόμαντις.

diuaricatis malignum spiritum inferius immissum, partesq; genitales è quibus loqueretur, subeuntem excipiens, furore repleretur, & crinibus sparsis spumansq; ore debaccharetur, funderetq; insana oracula. Diuinãdo etiam magnum præstabat quæstum suis dominis puella illa in Actis Apostolorum, Pythonis spiritum habens. Iam ad laruati Samuelis explicationem progrediamur.

Act.16.

A mortuis non quærenda ueritas.

Primò disertè seueroq; edicto à mortuis quæri ueritatem uetuit diuina uox, mulcta mortis constituta: nec per eos doceri uult uiuos, nec ab ijs aliquas expectare patefactiones. Non inueniatur in te consulens mortuos: qui hoc facit, est βδέλυγμα deo suo: hoc est, res talis quam odit Deus, abominatur, & in æternam abijcit damnationem. Proinde nos suo uerbo, in quo sese & uoluntatem suam expreßè declarauit, inniti firmißimè uoluit Christus, inquiens: Mosen habent, & prophetas.

Leuit.19. 20. Deuter.18 βδέλυγμα.

Luc.16.

Magorũ carminibus non obediunt beatorũ animæ.

Adhæc, animas maleficarũ carminibus è designata à Deo sede euocari, & in corpora inhumata compelli, uel falsißimum est: uel ne in sinu quidẽ Abrahæ, loco beatis aßignato, tutæ existunt eorum animæ, in Domini manu conseruatæ. At satanam nihil unquam ab hac morte in sanctorum animas potuisse, nec bonos spiritus magicis artibus obedire, nec secretas semel à corporibus & collocatas in definitis sedibus si reuocentur redire, ut Ethnicis persuasum erat, confessum est hactenus: sed ascititia se illarum imagine

ostentant

ostentant dæmones. Quocirca non à mortuis ipsis, uerùm à Dæmonibus illorum habitu uestitis νεκυομάντεις responsa accipiebant: quæ, si illi integris & expreßis mortuorum corporibus cernerentur, νεκυομάντειαι: sin uerò tenues, nebulosas & euanidas sibi circunfunderent umbras, σκιομάντειαι nuncupabantur. Verè D. Chrysostomus ait: Non anima defuncti est quæ dicit, anima talis ego sum: sed dæmon, qui hæc, ut homines decipiat, sic confingit. νεκυομαντειαι. σκιομάντειαι. In Matt. homil. 29.

Antea quoque Samuel plus minus biēnio mortuus fuerat, & eius corpus si non omnino computruerat, tamen ita deformatum fuisse certum est, ut eximia illa specie uiua, qua antea innotuerat, & qua se nunc denuò fictus hic sistit Samuel, apparere nequiuerit: neq; etiam deorum magnificentiam referre potuisse cadauerosum corpus, quilibet nouit: quum tamen deos è terra ascendere, se contueri affirmaret diuinatrix. Quorsum etiā Samuelis pijßimi uatis tam diu sepulti corpus, pallium consuetum eodem mométo, ex impiæ fascinatricis mulierculæ imperio incorruptum assumpsisset? Hoc autem sanctißimi uiri spectrum ostentare, facile fuisse illi, inficias ire nolo: qui se in lucis angelum transformat, cumprimis apud impium regem, tum perditā satanæ seruulam. Deinde quum ipsa historia paulo antè testetur, Deum cōtumaci & abiecto regi se consulenti, responsa dare noluisse, uel per uiuentes prophetas aut sacerdotes, uel per somnia: multo minus per diuinum uatem ex morte suscitatum, 2. Corint. 11.

tatum, uel per angelum è cœlis missum, respondit regi, quem in furore suo omnino repudiarat. qui hoc etiam nomine motus, Pythiam diuinatricem, professionis ergò, publico edicto iuxta Dei uoluntatem ex Israel exulantem, furtiuè uerò latentem, iniqua ratione consulere uoluit: quasi indignabundi animi institutum fuisset,

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

Ideo non potuit non odisse & execrari hoc factum Deus, et iusto iudicio deploratam illusione dæmoniaca Saulis impietatē cōtra suum & ipsius præceptum, contra etiam conscientiæ testimonium designatam punire, ut in præfracti Saulis mētem satanæ fascinum meritò permiserit. Nec nouum aut inauditum hoc est: ubi quos pertinacis impietatis homines esse præuidet, præscitq;, magis solet excæcare, indurare, & in reprobam tradere mentem. Exemplo sit Pharaonis inuicta pertinacia, & extrema punitio. Exod.7.8.9.10.11.14.

Quòd porrò historia commemoret, Samuelem indignè tulisse, quòd è sua quiete excitus esset, atq; eum Sauli regi uaticinatum fuisse: hinc non conuincitur, uerum extitisse Samuelem hoc spectrum, quòd diabolo non sit difficile quiduis fingere, simulare, & de futuris iam antea uaticinio patefactis prædicere: maximè uerò, de quibus manifesta præludia, & euentus minimè dubij indicia in foribus ferè uidebantur. Nec ignorauit satan certißima esse quæ Sauli uaticinatus fuerat uir dei Samuel: ideo à Samuele antea prædicta

repetit, potuitq; non temerè coniecturam facere ex apparatu hostiũ magnifico & instructis copijs, item ex dictis, factis & circumstantijs reliquis belli præsentis, quam sortem in eo conflictu assequeretur Saul: potißimum quũ ipsum à Deo abiectũ, nec resipiscentem, & aduersus Dei mandatum postremò Pythiam uatẽ diaboli mancipiũ consulentẽ, in sua haberet potestate, atq; pro suo impellere nutu et præsentis prælij obijcere posset exitio. Ideoq; Saulem mortuum testatur Scriptura in transgreßione sua, qua præuaricatus erat contra Dominum: nempe contra Domini uerbum, quod non custodiuit, & quòd Pythonẽ consuluit interrogando, neq; requisiuit Dominũ, ob hoc interfecit eũ, translato regno ad Dauidẽ filium Isai. 1.Paralip.10.

Iesu Syrach authoritas.

Porrò si Iesu Syrach testimonium urgeatur, quanquam (Hieronymo teste) illi ab Ecclesia non concedatur authoritas dogmata confirmandi ecclesiastica, nec rerum earundem cõtrouersias dirimendi: hæc tamẽ quoq; addere libet, ne pia huius libri institutio eleuari putetur, Iesum Syrach solummodo ex primo Samuelis libro historiã proponere: quod factũ est, simplici enarrare oratione, quẽadmodũ legitur, ut ad auitæ uirtutis æmulationẽ posteros inuitaret prouocaretq;: Samuelis laudes succinctè recẽsere: minimè disserere uoluisse, uerάne an ficta fuerit Samuelis apparitio. Inter Hebræorum Rabinos autem quanquam pauci aliter sentiant, tamen Pythonum opus esse, ferè omnes censent: & nihil aliud præter præstigias, uani-

Illusionẽ fuisse Samuelis apparitionẽ, censent Hebræi.

tatem, mendacium & deceptionem. Samuelem intelligunt spiritum Pythonicũ, qui induerat Samuelis speciem: item Samuelem uisum esse dicere Sauli. Mulier uidebat Samuelem, neque tamen audiebat eum alloquentem Saulem: sicuti nec Saul uidebat Samuelem, hoc est, illusionem illam diabolicam, quæ uidebatur illi Samuel. Sunt inter eos qui hæc omnia mulieris putant arte conficta, quæ ex certis coniecturis sic deluserit Saulem. Kimhi contrà aduersarios sic arguit: Si Deus suscitauit Samuelem, ut futurum euentum indicaret Sauli: cur euentum illum non magis reuelauit per somnia, aut per prophetas, aut per sacerdotum oracula, quàm per maleficã mulierẽ? Saadias uerò, & Aias, quòd ipsa mulier, cum præter solitum morem miranda uideret, stupefacta, cœperit magna clamare uoce, hanc ueram fuisse uisionem, non quidem mulieris arte, sed Dei uirtute apparentem, falsò existimarunt.

Quæst. 27. Cæterùm ut huic nostræ sententiæ roboris aliquid accrescat, audi argutissimũ sanctioris Theologiæ censorem Augustinum, lib. Quæstionum Veteris & Noui Testamenti: Indignum facinus æstimo, inquit, si secundum uerba, historiæ commẽdetur assensus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magica attraheretur uir & natiuitate sanctus, & uitæ operibus iustus? aut, si non attractus est, consensit: quod utrunque de uiro iusto credere, absurdum est. Si enim inuitus adductus est, nullum suffragium habet iusticia: si autem

uolunta-

uoluntarius, amisit meritum spirituale, quod positus in carne quæsiuerat: quod ualde absurdum est, quia hinc qui iustus recedit, permanet iustus. Porrò autem hoc est præstigium satanæ, quo ut plurimos fallat, etiam in potestate se habere confingit: quod Apostolus inter cætera ait, Ipse satanas transfigurat se in angelum lucis. Vt enim errorem faceret, in quo & ipse gloriaretur, in habitu uiri iusti & nomine se subornauit: ut nihil proficere spem, quam prædicabant Dei cultoribus, mentiretur, quando hinc exeuntes iustos finxit in sua esse potestate. Sed hoc quosdam fallit, quòd de morte Saul & filiorum eius nō sit mentitus: quasi magnum sit diabolo, ante diem, occasum corporis præuidere, quum signa soleant quædam apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota uidetur: quanto magis diabolus, quē angelica maiestate sublimem prophetica oracula fuisse testantur, de cuius magnitudine Apostolus ait: An ignoratis altitudinem satanæ? quid mirum ergo, si imminentem prope mortem potuit præuidere, cum hoc sit unde fallit, & se in Dei potestate uult adorari? Nam tanta hebetudine demens effectus est Saul, ut ad Pythonissam confugeret. Deprauatus enim causa peccati, ad hæc se contulit, quæ damnauerat. Sed siquis propter historiam, ut ea quæ uerbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historiæ inanis sit: rectè faciet quidem, si tamen minimè istud ad ueri rapiat rationem, sed ad uisum & intellectum. Saul nanque re-

2. Corint. 11.

1.Reg.28. probus factus, poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saul & habitum Samuelis descripsit, ea quæ dicta & uisa sunt exprimens: prætermittens, si uera an falsa sint. Quid enim ait? Audiens in quo habitu esset excitatus, intellexit (inquit) hunc esse Samuelem. Quid intellexerit, retulit: & quia non bene intellexit, contra Scripturam alium adorauit quàm Deum: & putans Samuelem, adorauit diabolum, ut fructum fallaciæ suæ haberet satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quasi Deus. Si enim uerè illi Samuel apparuisset, non utique uir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat Deum solum esse adorandũ. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad uirum pestilentiæ, dignum ardore gehennæ, Cras mecum eris? His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodidit improuidus satanas: quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis, contra legem: & uirum peccatis pressum, cum magna distantia peccatorum & iustorum sit, cum Samuele iustißimo futurum mentitus est. Verùm potest uideri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo futurus erat. Ad eum enim transmigrauit, quem adorauit. In recitandis his Augustini uerbis copiosior sum studiò: quòd haud ita pridem monachum audierim, qui in publica concione ipsius Samuelis spiritum uerè euocatum fuisse, ex Augustino defendere conatus sit.

Adorari

Li.2. quęst.3. Idem ad Simplicianum, ubi ultro citroq; quæstionem de

nem de excitato Samuele agitasset, tandem ait: Quanquam in hoc facto potest esse alius facilior intellectus, & expeditior exitus, ut non uerè spiritum Samuelis excitatum à requie sua credamus, sed aliquod phantasma & imaginariam illusionem, diaboli machinationibus factam: quam propterea Scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines, rerum earum nominibus, quarum imagines sunt, appellari. Quis est enim, qui hominem pictum dubitet uocare hominem? quandoquidē & singulorū quorumcunq; picturam cum aspicimus, propria quæque nomina incunctanter adhibemus: ueluti cum intuentes tabulam aut parietem, dicimus, Ille Cicero est, ille Sallustius, &c. quū aliud nil sint quàm pictæ imagines. Et paulo pòst: Si uerò liquidò constat, nominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdē imagines appellari: non mirū est, quòd Scriptura dicit Samuelem uisum, etiamsi fortè imago Samuelis uisa apparuit, machinamento eius qui transfigurat se uelut in angelum lucis, & ministros suos uelut ministros iusticiæ. Iam uerò, si illud mouet, quomodo à maligno spiritu Sauli uera prædicta sint: potest & illud mirū uideri, quomodo dæmones agnouerint Christū, quem Iudæi non agnoscebant. Cū enim uult Deus etiā per infimos & infernos spiritus aliquem uera agnoscere, temporalia duntaxat, atq; ad istam mortalitatem pertinentia, facile est, & non incongruum, ut omnipotens & iustus, ad eorum pœnam quibus ista prædicantur, ut malum

2. Corint. 11.

Matth. 8.

quod eis impēdit, antequam ueniat prænoſcendo patiantur, occulto apparatu myſteriorū ſuorum, etiam ſpiritibus talibus aliquid diuinationis impertiat: ut quod audiunt ab angelis, prænuncient hominibus. Tantum autem audiunt, quantum omnium Dominus atque moderator uel iubet, uel ſinit. Vnde etiam ſpiritus Pythonicus in Actibus Apoſtolorum atteſtatur Paulo Apoſtolo, & euangeliſta eſſe conatur. Miſcent tamen iſti fallacias ſuas: & uerum, quod noſſe potuerint, non docendi magis quàm decipiendi fine prænunciant. Et fortè hoc eſt, quòd cum illa imago Samuelis, Saulem prædiceret moriturum, dixit etiam ſecum futurum, quod utique falſum eſt, &c. Hactenus Auguſtinus.

Act.16.

Nec uerò ex Iſraelis cœtu hic ſolus deliquit Saul, nec etiam ſoli Ethnici dæmones mortuorum umbris inuolutos conſuluerunt: quos, cum neſcirent Deum, minus mirum eſt uarias exquirendæ uoluntatis diuinæ, placandorum numinum, & explorandorum futurorum rationes effinxiſſe: ſed & in reliquum Dei populum peruaſit furor ille, qui etiam uſque ad hoc noſtrum ſeculum in quibuſdam malè ſanis perdurauit ingenijs. Vſitatiſsimam etenim ſuperioribus annis fuiſſe conſuetudinem acciendorum & interrogandorum manium, norunt maiores: & hac de re peculiaria & magna uolumina fuiſſe conſarcinata, eademq; in quibuſdam ſcholis palàm propoſita, ſunt qui meminerunt. Nobis autem cura mandata incumbit, ut

omnem

omnem consociationem cum dæmonijs et eorum ministris execremur, ne eorum usu polluamur, & oscitantia uel securitate eorum retibus implicemur incauti. Apud Lucanum quoque, Erichtonem maleficam Thessalam fascinatricemq́; euocasse mortuum narratur, qui belli Pharsalici euentum Sexto Pompeio denunciat. Dicitur & Apollonius Romæ uerbis occultè pronunciatis, puellam nuptiarum die resuscitasse, cuius ille nobilis scriptor Philostratus testis est. Idem gloriatur se Achillis animam ab inferis euocasse, ut corporis sui molē sibi ostentaret, & ad interrogata de gestis in bello Troiano illi respōderet: Non, inquit, sicut Vlysses terram effodiens agnorum sanguine, manes Achillis eduxi: sed omnes adhibui preces, quas placandis heroum animabus sacerdotes Indorum dici iubent. Appion quoq; Grammaticus memoriæ prodidit, se umbram Homeri euocasse, ut ab ea percunctaretur, cuias esset, & quibus parentibus editus. Sed eadem est ratio, & Dæmonij ludibria, si ea uidebantur ita acta esse. νεκρομαντείαν & νεκυομαντείαν hanc uocant, quæ sacrificijs solenni ritu institutis & peractis, atq; diris execrationibus ab Orco manes educit, accitosq́; de futuris sciscitatur. Hanc Aeneam exercuisse traditur, cum in Italiam uenisset, occiso Miseno tubicine.

Lib. 6.
Erichtone malefica.

Philost. lib. 4. in Apollonij uita.

Horat. lib. 1. Ser. sat. 8.

νεκρομαντεία.
νεκυομαντεία.

Porrò ritus, quibus cōmoueri ex imo animas, produciq́; arbitrabantur, item uariarum diuinationum monstrosas species, prodigiososq́; modos, satanæ ar-

tificio in æternam hominum perniciem dolose confi-ctos, in historijs annotatos, & ab Ethnicis usurpatos, eruditè in doctißimis suis, de Præcipuis diuinationũ generibus, Cõmentarijs describit multijugæ lectionis uir GASPAR PEVCERVS: ubi plurima lectu dignißima, atque huc facientia, uberius comperies.

λεκανομαντεία.

Λεκανομαντείαν describit Psellus, & eam fuisse in usu apud Assyrios ait: sed & Chaldæis & Aegyptijs familiaris fuit, ea etiamnum hodie utuntur Turcæ, licet nonnihil diuersè. In peluim aqua repletam imponebantur aureæ & argenteæ laminæ, lapidesq; preciosi characteribus certis signati. & postquam consueta essent prolata uerba, quibus dæmon exciebatur, proponebatur quæstio. tum primò quidem sonitus tenuis absq; uoce audiebatur, qui signum erat ingredientis dæmonis: pòst aqua inundãte, uoces exiles ex ea emergebant, quibus ad quæstionem respondebatur: at opera data exiles admodum, ne mendacij coargui posset dæmonium, in his quæ non nouerat.

γαστρομαντεία.

Γαστρομαντεία hoc à priore discrepabat, quòd non uoce, sed picturis respõsa expediebat. Collocabantur uasa uitrea, rotunda, aquis conferta limpidissimis, & circum collocabantur accensi cerei, cumq; euocatio dæmonis secreto murmure finita & quæstio relata esset, adhibebatur puer impollutus, aut mulier prægnans, quæ uitra studiose accurateq; intueretur, ac circumspiceret, rogaretq;, imperaret & flagitaret responsa. Ea tandem imaginibus aquæ impreßis,

impreßis, & per uitra pellucida remittentibus, diabolus ostendebat.

Κατοπτρομαντεία, ex nitidis tersisq; diuinat speculis, in quibus propositarum rerum imagines effictæ, redditæue à diabolo fulgent. Ea usus est Didius Iulianus Imperator: & pleraque satanæ monitu præuidisse, quæ acciderunt, scribitur. κατοπτρομαντεία.

χρυσταλλομαντεία, ex chrystallis fabrefactis atq; expolitis, colludente in his diabolo (in plerisq; enim minuta specie, aliàs materiæ alterius, conditus delitescit) depictas notas atque figuras euentuum ac rerum quæsitarum, quasi uaticinans suis magis renunciat. χρυσταλλομαντεία.

Δακτυλιομαντεία appellatur, quando ex annulis ad certos cœli positus fabrefactis, uel diabolico ritu consecratis diuinant malefici. At qui uetitis his diuinationum dæmoniacarum modis utuntur, nimis impunè inter Christiani nominis homines degunt quàm plurimi. δακτυλιομαντεία.

ὑδρομαντεία uariè usurpabatur. Aqua implebatur cyathus, annulusq; filo suspensus ex digito librabatur in aquam, atque sic conceptis uerbis postulabatur rei quæsitæ declaratio, uel confirmatio. Si quod proponebatur, uerum erat, annulus suo nutu, non impulsus, cyathum feriebat constitutis ictibus. Hanc exercuisse Numam Pompilium, & excitos in aquam deos consuluisse tradunt. Extant & alij eius modi. ὑδρομαντεία.

ὀνυχομαντεία perficiebatur, oleo & fuligine in unguem ὀνυχομαντεία.

unguem pueri alicuius impolluti illitis, soliq; obuersis. Confici enim ex mixtione olei, fuliginis & radiorum solarium simulachra rerum expetitarum, opinio erat: quæ tamen formabat mille artifex diabolus, ut ex hac mixtura in ungue reddi ac refulgere uiderentur.

κοσκινομαντεία. ἀξινομαντεία.

Κοσκινομαντεία & ἀξινομαντεία, ad perstringendos atque detegendos occultos scelerum authores, & res alias obscuras manifestandas, magi utuntur. Hanc securi perficiunt rotundo palo infixa, aptataq; ad normam, & cum præfatione, ordine enumeratis suspectorum nominibus. Ad cuius uerò mentionem securis uel leui impulsu se circumagit aut nutat, eum culpæ reum peragunt. Illam administrant cribro forcipi imposito, & forcipe binis tantum apprehenso atq; eleuato digitis: itidemq; præfatis precibus, & suspectorum nominibus recitatis, quocunq; nominato cribrum uel tremit uel nutat, uel uolutatur, eum reum statuunt. at quàm uerè, testatur omnis dæmonum ueritas.

κεφαλαιονομαντεία.

κεφαλαιονομαντεία, asini capite super prunas assato, nescio quibus perficitur ritibus.

κληρομαντεία.

Κληρομαντεία, sortilegium. Sunt autem sortilegi, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam quas Sanctorum seu Apostolorum uocant sortes, diuinationis scientiam profitentur, aut quaruncunq; Scripturarum inspectione futura promittunt, secundum Isidorum. Huc sortes uariæ pertinent, puncta figuræ iactatæ, taxillorum iactus, plumbeæ figuræ in aqua proiectæ,

Lib. 4. Etymol. & habetur 6. q. 1. Sortilegi.

proiectæ, in apertum librum repens oculorum intuitus: occursus ex improuiso sententiæ, quæ ad quæstionem conducat: & alia uæsana indicia, quæ uno sortiũ nomine comprehenduntur. Superstitionis autem genus est, cui occultò colludit dæmon.

Incantatores, ariolos, haruspices, augures, Pythonissas, genesianos, salitores, sortilegos, discernit Augustinus lib. de Nat. dæmonũ. Habẽ itẽ 26. q. 4. igitur.

Diuini autem omnes dicũtur, quum uel inita cum dæmonibus manifesta societate uaticinantur: uel superstitiosis quibusdam artibus, quæ ex occulto cum dæmonibus pacto scaturiunt, mancipati idẽ efficiunt. Diuini.

Hodie adhuc in cœmiterio uel foro publico Constantinopoli diuinandi artem profitentur, uictũ hinc quæritantes Turcæ uiri & mulieres, cũprimis Aegyptiæ, ab initio idololatræ. Hi in arena notatis figuris, uel eiectis colligatis aleis, & notarum numero collecto, in libro nescio quid legentes submurmurantesq; uaticinantur: uel ceram cum oleo confundentes, donec refrixerit expectant, ex apparentibus deinde characteribus diuinant: nonnunquam ex aqua, speculo, uitro, & id genus similibus organis præsagiũt, haud dubiè ab impietatis & τῆς ἀπιστίας magistro ita instructi, ut eos longa annorum serie quasi ab uberibus maternis uirulentum eiusmodi lac exuxisse, minimè hæsitem. Sic de quodam diuino Diophanes nomine, refert Apuleius: Corinthi nunc apud nos passim Chaldæus quidam hospes, miris totam ciuitatem re- Li. 2. de Aur. asin.

sponsis turbulentat, & arcana fatorum stipibus emerendis edicit in uulgum, qui dies copulam nuptialem affirmet, qui fundamenta mœnium perpetuet, qui negociatori commodus, qui uiatori celebris, qui nauigijs opportunus. mihi denique prouentum huius peregrinationis inquirenti, multa respondit, & oppidò mira, & satis uaria.

At omnes hi prædictionum modi ἀναιτιολόγητοι dicti, qui nullas in natura causas habent, seuerißimè in lege diuina prohibentur, ubi diuersis appellantur uocibus: ut semper apud omnes gentes diuinationum imposturæ fuerunt uariæ. Mirandum uerò magnopere, eò usque prudentiam hominibus eripi, ut audire, dicto parêre, compelli ligariq; spiritum natura nobilißimum, malicia autē ob rebellionem nequißimum propria uirtute hominis, natura eo inferioris, & malignitate penè non imparis quandoque, arbitrentur: quasi se homini præter naturam dedere uoluerit is, qui Deo creatori natura inuitante subijci recusarit. Qui ergo naturæ fœdus uiolarit, hic'ne in usum nostrum unquam seruabit pactionem? Adde, mendacem mendacijq; parentem, quæcunque uera ad falsitatem, & quæcunque bona ad malitiam intorquere. Quis nisi luxatæ mentis huic fidat, ut de futura ueritate percunctetur, quam uel nullo modo sciat, quia eius naturæ est minimè nota, uel desuper non reuelata: aut si sciat, malicioso astu mēdacijs inuoluat. quòd si purè eam quandoq; proferat, uel coactus id facit: uel si

uel si sponte atq; libenter, malo tamen animo, pessimoq; fine proposito, ut scilicet perniciosius offendat in posterum, & ueritate qualicunque quæ in rebus agendis parum emolumenti allatura sit, prolata, demum sub alia (quæ nisi integrè pernoscatur, sit graue incommodum uel exitium paritura) atrocius lædat, & mendacium ipsum ceu uenenatam escam & exitialem hamum cautius tegat Tartareus ille piscator. Stultus itaque ille, qui hunc consultum abit: at stultior multo, qui inde redit, nisi resipiscat. Interim non inficiar, cum ille rerum naturas cognoscat, multa ex causis naturalibus eum prius scire, quàm ab humano intellectu percipiantur: & tãto exactius, quanto eius ingenium est sublimius: ea autem ignaris uelut fur prænunciat, præsertim quorum in actu uiderit initia, ut uaticinari & occulta rerum prænouisse credatur. Copiosè, doctè & piè in hanc rem contra magicas prænotiones disputat libris nouem de Prænot. maximè uerò li. 7. Ioannes Franciscus Picus, philosophus insignis.

Atqui exquisitiorem artium harum diabolicarum enumerationem permitto illis qui eas didicerunt, ac magistri doctorisq; sui opera, ductu & consilio, exercere perpetuo suo aliorumq; exitio audent, quos in nefariorum suorum scelerum communionem perditissimè adducunt: proserpitq; hæc pestis immaniter in totum Christianum orbem, grassaturq; nimis: maximè ubi uox Euangelij obscurius sonat, & nescio

quibus

quibus gentilitijs, & dæmoniaco astu non dubiè in hominum deceptionem excogitatis superstitionum ritibus, diuini cultus ueritas conspurcari uidetur.

Suum tamen adhuc locũ in familia turgidorũ Pythio spiritu, hic inueniunt, magorum albo inscribendi meritò, nec ulla ratione prætermittẽdi, pleriq; sacrifici & monachi ut indoctißimi, ita & incomparabilis impudentiæ, perditißimæq; impietatis homines (uiris pijs, quos unicè ueneror, nihil detractum hic uolo) qui medicinæ sacræ, quã ne primis quidem labris eos gustasse constat, cognitionem mentientes, facile cuiuis uulgari (Consulares, uel alicuius doctrinæ, iudicij, existimationisúe uiros nominare pudet) de morbo sciscitanti, consiliũq; quærenti, è maleficio uel incantatione esse morbum progenitum, ore mendaci respondere, persuadereq; non uerentur. ac Pythij hi uates sæpenumero incantatricem uel sagam nõ toria sua arte per indicia, si dijs placet, indigitare nefariè audent: honestæ alicui, inculpatæ ac piæ matronæ hoc cauterium crebrò inurentes, à quo illa nunquam, ne in multam quidem posteritatem, uel eius soboles, sanari poterit. Enimuerò non rerum suarum sategisse se arbitrantur, quòd morbum mendaciter commententur, nisi etiam insontes calumnijs opprimant, odiaq; plus quàm Vatiniana apud hoc credulum nimis hominum genus concitent, litibus integras uicinias personare faciant, amicitias diuellant, sanguinis neceßitudine constrictum unionis uinculum dissoluant;

Sacrifici & monachi quidam inepti, maleficij morbum mentiũtur, & eius reas statuunt insontes.

soluant, ad pugnas promoueant, carceres procurent, cædes tandem uariè architectenntur aut eorum qui insontem denotatam huius maleficij ficti effectricem uel uindicare, uel illi patrocinari student: aut etiam huius feminæ ab alijs cæsæ, siue à magistratu instituto, punitæ. Horum uiuum si me testem dixero, mentiar minimè, etiamsi indignatione rumpantur ilia Codro, aut eius sectæ asseclis. Ita hos ecclesiasticos scilicet uiros, eximia sui instituti mancipia, religionis potißimum pallio, strenuam sibi nauare operam & experitur & gloriatur heros illorũ Beelzebub: qui ob pecuniæ aucupium, aut falsæ existimationis cupidine prurientes, hoc modo suas aliorumq; animas, dæmonibus prostituunt & deuouent: medicinam artium ut uetustißimã, ita & utilißimam, maximeq; necessariam, eiusmodi incantationum opinione in naturalibus morbis ad uitæ & salutis perniciem defœdantes. Ex horũ numero quidam nugaci Dialogo nuper Germanicè (Latinè etenim ob insciтiam non potuit) typis effuso scribit, mulieri cuidã uentrem in eam extumuisse molem, ut uterum gerere censeretur. & cum ante Bacchanalia se partum edituram speraret, eoq; frustraretur, hanc ad ipsius opem confugisse: qui propinato pharmaco se expulisse duos nucleorũ cerasorum iam partim germinare inchoantium, partim ad digiti altitudinẽ natorũ cantharos (quartas uulgus dictitat, sex libris mensura propemodum æquiualentes) addito iuramento

Medicina artium uetustissima.

Commentũ cuiusdam pastoris.

asserit. Mendacij uerò impudentia hinc cognoscitur, quòd nusquã in alia cauitate huic excretioni idonea, quàm intestinorum sinu contineri potuerint nuclei. si autem nouẽ circiter mẽses, à cerasorũ postremò natorum tẽpore, in illis impacti, tumorem tantum excitarint iam egerminantes: quæ uia quæso interea temporis per intestina arctißimè nucleorum mole infarcta distentaq́;, naturalibus patuit excremẽtis? Mirum quòd eidem cõmento nõ assuerit, feminã hanc medicamenti oblati operatione, eadẽ opera nucleorũ germen emittentiũ aceruo agrũ cõseuisse: uel nisi eos expulisset, potuisse actis loco benè stercorato (cũ uenia id mihi dicere ob rei insulsitatẽ liceat) radicibus, post paucos menses læta gignere protrudereq́; in apertũ aerem cerasa. Idem ille in celebri apud Geldros oppido, ubi olim medicinã publico feci stipendio, in uirginũ arctius occlusarũ cœnobio, uni ualetudinis nõnihil afflictæ, maleficiũ esse quo exerceretur, persuasit: nec id nisi missæ sacrificio super puellæ uentrẽ celebrato, tolli posse, addit: quo permisso, peractoq́;, eam primùm maleficio cœpisse exagitari, quũ leuiter antea naturali afficeretur malo, postea sæpenumero monasterij gubernatrix (quã matrẽ appellant) nobilitate, ætate & probitate ueneranda expostulauit. Suos interim qui ipsum, ob religionis fortaßis nomẽ, admirẽtur, habet ridiculus hic actor et ineptiarũ scriptor, etiam officio pastor: cuius, quanquã mihi intus & in cute noti, nomini parcit calamus, ob conscientiã, quæ

Maleficium pastoris cuiusdam sacrilegum.

modestiam

modestiam imperat, aliorumq; uitia tegi uult. Quare & alios eorundem maleficiorum reos, eiusdem ordinis homines penitius mihi cognitos, prudens prætereo: qui nisi resipiscant, quod ex animo illis optarim, timendum ne de ijs dixerit Isaias, Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.

Isaiæ 27.

Nec interim aliorum quoq; ineptorũ hominum, medicinæ cognitionem impudenter doloseq; iactantium, unicum esse asylum inficias eo, ut quum morbi essentiam, multo minus eius curationẽ, ignorent, coganturq; ex imperitia, uelut cæci de coloribus iudicare, maleficiũ mox esse affirment: hoc uelamine suam tegentes in artis sacræ operibus inscitiam, elabẽtesq;: non secus quàm indocta illa chirurgorum turba, confestim ad diuos, uelut Quirinũ, Antoniũ, uel qualemcunque alium refert gangrænam uel sphacelum uel phagedænam, aut ulcera alia maligna siue curatu contumacia, quæ tamen ab initio non usqueadeò fuerunt praua, quàm paulatim illorum, saltem ex quibusdam unguentorum formulis, incerta periculosaq; ἐμπειρίας, medicantium ignorantia, in eiusmodi maliciam degenerarunt. At calumniam, aut potius iustè in eos instituendam actionem, hoc prætextu cautè declinant hi uerè malefici.

In diuos inscitiam suã & errores referunt indocti chirurgi.

Huc referẽdi, qui canis rabidi morsus curationem apud D. Hubertũ Ardẽnatẽ ex præscripto emẽdicandã impiè cẽsent: & qui epilepsiã D. Ioãni, Cornelio, Valentino aut Egidio cõsecrant. Næ hos eorũ qui ad

Diuis non est asscribenda morborũ curatio.

diuinos aut Pythiam familiam confugiunt, pœnam non meritò subituros timendum est. Non inconuenienter hic adducam obiter, sententiam ex senioris Hippocratis, uel alterius memorabilis uiri (ut uult Galenus) libello de Morbo sacro aut Comitiali, quam epilepsiam Græci dicunt: in quo, quum prius diuini nihil amplius huic inesse malo quàm alijs morbis demonstrasset, sic inquit: Qui primi hunc morbum sacrum esse pronunciarunt, tales homines mihi fuisse uidentur, quales etiam nunc sunt magi & expiatores & circulatores, & quidam arrogantes, qui se uehementer pios esse simulent, & amplius quid scire. Hi itaque consilij ac mentis inopiæ obuelantes ac prætexentes diuinitatem, quum nihil haberent quod exhibitũ prodesset, ut ne manifesta fieret ipsorum ignorantia, sacram hanc esse affectionem pronunciarunt: & rationibus idoneis collectis, curationem constituerunt sibijpsis securam, expiamenta offerentes & incantamenta, & à balneis abstinere iubentes, & à cibis multis ac ineptis ad hominũ ægrotorum esum, &c. Deinde pallium nigrum non esse habendum præcepere: niger enim color mortalis est. neq; pedem supra pedem habendũ esse, neq; manum supra manum: hæc enim omnia curationis impedimenta esse. Omnia autem hæc diuinitatis gratia apponunt, uelut amplius quid scientes, & alios prætextus proferentes, quò si sanus æger euadat, ipsis gloria & dexteritas ascribatur: sin moriatur, in tuto positæ sint

Contra uersutos medicos, & sacrilegos magos, eximia Hippocratis sententia

sitæ sint

sitæ sint ipsorũ excusationes: habeantq; prætextum, quòd ipsi non sint in causa, sed dij. Neq; enim medicamentum aliquod edendũ aut bibendũ exhibuerũt, ut ipsi in causa esse uideri possint. Et paulo pòst: Talia itaq; dicentes & excogitantes, amplius quid se scire simulant, & homines decipiunt, proponentes his lustrationes ac purificationes, quũ uerba ipsorũ magna ex parte se ad Deum & dæmoniũ extendãt. Atqui mihi sanè non de pietate uerba facere uidentur, uelut ipsi putant, sed potius de impietate: & quòd Dei non sunt, pietasq; ac diuinitas ipsorũ impia est ac scelesta, uelut ego docebo. Si enim & lunam abolere, & solem obscurare, tempestatẽq; & serenitatẽ facere, pluuias itẽ ac siccitates, & mare sterile, itemq; terrã, & alia huiuscemodi omnia, se scire profitẽtur, siue ex sacrorũ mysterijs, siue ex alia quadã professione aut meditatione hanc potẽtiam iactent, qui talia studio habent, impij sanè mihi esse uidẽtur, & Deos non esse putare: neq; si sint, aliquid posse, neq; ullum aliquod extremũ etiã malum prohibere. Quod quũ faciant, quomodo nõ ipsis infesti sint? Si enim homo incantamentis ac sacrificijs utens, & lunã abolebit, & solem obscurabit, & tempestatẽ ac serenitatẽ faciet: non utiq; ego horum aliquid diuinũ esse putauerim, sed humanum, si diuinitatis potentia ab humana uoluntate superatur, & in seruitutem redacta est. Fortassis autem hæc non hoc se modo habent: sed homines uictus indigi multa & omnigena moliũtur &

euariant, tum in alia omnia, tum in hunc morbum, in singulis affectionis speciebus causam Deo ascribētes. Non enim semel, sed sæpius eorundem mentionem faciunt. Siquidem enim capras imitentur, & si balatum edant & frendant, & si dextris partibus conuellantur, Matrem deorum causam esse aiunt. Si uerò acutiorem & concitatiorem sonum emittant, equo assimilant, & Neptunum authorem esse dicūt. Sed si aliquid stercoris etiā emittant, quod sæpe quibusdā contingit præ morbo coactis, Hecates Enodiæ appellatio additur. Si autē tenuiorem & densiorem uocem edant, uelut auiculæ, Apollo Nomius, id est pastor: si uerò spumam ex ore remittant, ac pedibus calcitrent, Mars causam habet. Quicunque porrò pauores noctu ingruūt, timoresq; ac deliria, et exultationes è lecto, terroresq; ac fugæ foras, Hecates insidias esse dicunt, et heroum insultus, expiamētisq; utuntur ac incantamētis, & scelestissimū ac impijssimū (meo sanè iudicio) faciunt numen. Expiant enim morbo correptos sanguine, itēq; alijs sceleribus inquinatos aut iniustos, aut ab hominibus intoxicatos, aut qui scelestū aliquod facinus perpetrarunt: quos cōtraria his facere oportebat, sacrificare nimirū ac precari, & ad tēpla progressos dijs supplicare. Nunc uerò horū quidē nihil faciūt: uerùm expiant, & alia expiamēta terra occultāt, alia in mare proijciunt, alia ad mōtes deferunt, ubi nemo attingat, neq; conculcet. Oportebat autem ea ad tēpla deferre, ac Deo contribuere, si quidem Deus

Posteri nimis religiosi, idolorum nomina cū nostræ religionis diuis commutarunt, quibus uarias illas epilepsiæ species dedicauerunt.

dem Deus est author. Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari, sordidißimum scilicet à purißimo. Verùm etiamsi contingat ab alio inquinari, aut quid perpeti, cupierit utiq; à Deo purgari ac purificari magis quàm inquinari. Deus itaq; est qui maxima ac sceleratißima peccata purgat & purificat, & liberatio nostra existit: ipsiq; terminos tẽplorũ ac delubrorũ dijs designamus, ut nullus qui nõ purus sit eos transcẽdat: & ingreßi respergimur, nõ uelut qui inquinemur, sed si quod etiã prius scelus habemus, purificemur. Et de expiationibus quidem sic se res habere mihi uidetur. Hic uerò morbus nulla re diuinior reliquis mihi apparet: sed naturam habet quam etiam alij morbi, & causam unde singuli gignuntur. Naturam autem & causam ab eodem Deo fieri, à quo etiam alia omnia. Hactenus Hippocrates: cuius argumenta, ut nostro instituto non inutilia, fusius commemorare uisum est.

Christiana Hippocratis sententia.

At cum Plinio & Mosis edicto, telam enarrandis breuiter fallacium magorũ operibus contextã absoluo. Tradit ille, ætate sua principẽ Neronem uanas falsißimasq; comperisse artes magicas: Quippe, inquit, non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi uitijs: primumq; imperare dijs concupiuit, nec quicquam generosius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Adhæc nõ opes illi defuẽre, non uires, non discendi ingenium, aliaq; non patiente

Lib. 30. ca. 2.

Magicas artes uanas esse comperit Nero.

mundo. Immensum & indubitatũ exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero. Magus ad eum Tridates uenerat, magos secum adduxerat, magicis etiam cœnis eum initiauerat: non tamen, quum regnum ei daret, hanc ab eo artem accipere ualuit. Proinde persuasum fuit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam ueritatis umbras: sed in ijs ueneficas pollere artes, non magicas. Nero in exquirendis magicis artibus paulo curiosior, quòd nullum certæ ueritatis signum argumentumúe perspexisset, eas sustulit. Eò etenim earum uanitas proserpserat, ut sapientibus etiam ethnicis odio essent, et execrabiles. Interdicuntur quoq; & damnantur eorum assectatores seuerißimo Dei mandato in Leuitico, tum etiam Deuteron. Non inueniatur in te ducẽs filium aut filiam in ignem, diuinans diuinationem, obseruans dies, non diuinans ex sortibus, non incantans aut exercens præstigias diabolicas: non consulens Pythonem, non interrogans mortuos: quia abominatio est Domino omnis faciens hæc. Ad Lamiæ, uulgò strigæ, à strige aue nocturna & infausta, historiam me confero.

Aliàs inuitauerat.

Leuit. 19. 20. Deuter. 18.

Lamiæ cur dictæ, indicat Duris Lybicorum lib. 2.

Lamia quid.

HANC APPELLO, quæ ob fœdus præstigiosum aut imaginarium cum dæmone initum, propria ex suo delectu uoluntate, uel maligno dæmonis instinctu impulsuúe, illiusq; ope, qualiacunque mala uel cogitatione uel imprecatione, uel re ludicra atq; ad insti-

ad institutum opus inepta designare putatur: velut aerem insolitis ignire fulminibus, tonitru terrifico concutere, damnosa grādinis insoliti multitudine ferire, segetem in agro lætam aliò transferre aut depopulari, morbos præter naturam hominibus bestijsq; ciere & mederi, paucis horis longißimè euagari, choreas cum dæmonibus ducere, epulari, succubum agere, homines in bestias commutare, & mille monstrosa rerum ludibria ostentare. Hanc & Sagam dicunt. Ad cuius longiorem descriptionem facient quorundam poetarum (licet peculiare illud nostrarum Lamiarum genus, quod ob maleficij hominibus & brutis in exitium eo quo audietur modo illati opinionem, nostro seculo comburitur, eos non nouisse existimem) uersus, ex peruersæ opinionis officina deprompti: ut Virgilij lib. 4. Aeneid. ubi Dido ad Annam sororem ait,

Hinc mihi Maßilæ gentis monstrata sacerdos,
Hæc se carminibus promittit soluere mentes
Quas uelit, ast alijs duras immittere curas,
Sistere aquam fluuijs, & flumina uertere retrò,
Nocturnosq; ciet manes: mugire uidebis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.

Et in Damone:

Carminibus Circe socios mutauit Vlyßis. Item:
Picus equûm domitor, quem capta cupidine cõiunx,
Aurea percussum uirga, uersamq; uenenis
Fecit auem Circe, sparsitq; coloribus alas.

Omnipotentiam quoque Circes maleficæ prædicat Homerus. Item:

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

Quibus non apud Ouidium gloriatur malefica?

Cum uolui, ripis ipsis mirantibus, amnes
In fontes redire suos, concussaq; sisto,
Stantia concutio cantu freta, nubila pello,
Nubilaq; induco, uentos abigoq; uocoq;,
Vipereas rumpo uerbis & carmine fauces:
Viuaq; saxa, sua conuulsaq; robora terra,
Et syluas moueo: iubeoq; tremiscere montes,
Et mugire solum, manesq; exire sepulchris,
Te quoq; Luna traho. Item de Medea legitur:
Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatũ, quæ flumina concita sistũt. Itẽ:
Carmine læsa Ceres sterilem uanescit in herbam,
Deficiunt læsi carmine fontis aquæ.
Ilicibus glandes, cantataq; uitibus uua
Decidit, & nullo poma mouẽte fluũt. Horatius:
Quæ sidera excantata uoce Thessala,
Lunamq; cœlo diripit. Et Tibullus de fascinatrice:
Hanc ego de cœlo ducentem sidera uidi,
Fluminis ac rapidi carmine uertit iter.
Hæc cantu finditq; solum, manesq; sepulchris
Elicit, & tepido deuorat ossa rogo.
Cum lubet, hæc tristi depellit lumina cœlo:
Cum lubet, æstiuo conuocat orbe niues.

Lib. 6. de bello ciuili. Item de incantationis ui copiose scribit Lucanus:

Mens

Mens hausti nulla sanie polluta ueneni,
Incantata perit. —— Paulo pòst:
Cessauere uices rerum, dilataq́; longa
Hæsit nocte dies, legi non paruit æther,
Torpuit & præceps audito carmine mundus.
Et paulò antè:
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit,
Non fatis adductus amor. Item:
Gens inuisa deis, maculandi callida cœli,
Quos genuit natura mali, qui sidera mundi,
Iuraq́; fixarum possunt peruertere rerum.
Nam nunc stare polos, & flumina mittere norunt,
Aethera sub terras adigunt, montesq́; reuellunt.
C. Manilius Astronomices suæ lib. 1.
—— *Linguas dixêre uolucrum,*
Consultare fibras, & rumpere uocibus angues,
Sollicitare umbras, imumq́; Acheronta mouere,
In noctemq́; dies, in lucem uertere noctes,
Omnia conando docilis solertia uicit.

Vbi uerò Lucanus agit de maga illa Thessala manes euocante, maleficij materiem affingit:
Huc quicquid fœtu genuit natura sinistro,
Miscetur: non spuma canum, quibus unda timori est:
Viscera non Lyncis, non duræ nodus hyænæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla:
Non puppim retinens Euro tendente rudentes
In medijs echineis aquis, oculiq́; draconum:
Et reliqua.

Quan-

Quanquam poetarum assertio, uel etiam contradictio, parum ponderis hic apud me obtinet: tamen ut curiosioribus satisfiat, libet paucis hæc tela obiter eodē retorquere arcu. Si quid Medea, hac arte cumprimis celebris, hic potuisset, minimè prætermissura erat, à Iasone uincta, cum clamaret:

—— Si possem, sanior essem:
Sed trahit inuitam noua uis. ——

Maleficijs Medeæ præponderabat Iasonis forma. Adhæc Circe maga famosissima, quæ quicquid uellet, posse repellere, allicere, ligare, impedire, euocare credebatur, suum nequiuit remorari Vlyssem: magisq; sine arte Vlyßi deuincta est, quàm Vlyssem cum omnibus suis artibus uel uinxerit, uel deluserit. Sic de Vlysse cecinit Ouidius:

Lib. 1. de Remed. amor.

Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet uiuo sulphure uictus amor.
Quid te Phasiacæ iuuerunt gramina terræ,
Cum cuperes patria Colchi manere domo?
Quid tibi profuerint Circe Perseides herbæ,
Cum tibi Neritias abstulit aura rates?
Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret:
Ille dedit certæ lintea plena fugæ.
Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:
Longus in inuito pectore sedit amor.
Vertere quæ poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi uertere iura tui.
Diceris his etiam, cum iam discedere uellet,

Dulichium

Dulichium uerbis detinuisse ducem:
Non ego, quod primum (memini) sperare solebam,
Iam precor, ut coniunx tu meus esse uelis:
Et tamen ut coniunx essem tua, digna uidebar:
Quòd dea, quòd magni filia Solis eram.
Ne properes oro, spacium pro munere posco:
Quid minus optari per mea uota potest?
Et freta mota uides, & debes illa timere:
Vtilior uelis postmodo uentus erit.
Quæ tibi causa fugæ? non hic noua Troia resurgit,
Non aliquis socios rursus ad arma uocat.
Hic amor & pax est, in qua malè uulneror una,
Totaq; sub regno terra futura tuo est.
Illa loquebatur, nauem soluebat Vlysses,
Irrita cum uelis uerba tulere noti.
Ardet, & assuetas Circe decurrit ad artes,
Nec tamen est illis attenuatus amor.
Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
Deme ueneficijs, carminibusq; fidem.

Porrò quod Virgilius in Damone dicat,
Carmina uel cœlo possunt deducere Lunam:
Et saga apud Ouidium iactet,
Te quoque Luna traho: — hoc scitè ab Hippocrate diluitur. Libel. de Epilepsi.

Si enim, inquit, homo carminibus Lunam deducere cœlo posset, tum certè Deus & mens diuina, astrorum conditor & rector, hominum potestati magorumq; incantamentis (quod dicere nefas est) esset obnoxius.

De præcept. connub.

Luna unde dicatur cœlo deduci.

obnoxius. Sed hāc fouet eiusmodi opinio causam. Aganice, ut Plutarchus *refert,* Hegetoris Thessali *filia, siderū in plenilunijs defectus perita, ac temporis quo luna obiectu terræ umbra obnubilaretur, gnara, quū hæc mulierculis credulis præsaga futuri prædiceret, præcantatione lunam subducere cœlo credebatur.* Tamen Pirithoum *primū à cœlo detraxisse lunam, fingi à poetis, non ignoro.* Hæc Propertius *ita ridet:*

At nos, deductæ quibus est fallacia lunæ;
Et labor in magicis sacra piare focis:
En agedum dominæ mentem conuertite nostræ;
Et facite illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim uobis, & sidera & amnes
Posse Cyrenæis ducere carminibus.

Quorundā poematū huius argumenti explicationem etiā circa libri sequētis finē cōperies. At apud hæc poetarū cōmēta locū merētur infinitæ historiæ, fabulis fabulosiores, XI *libris* Metamorphoseos *siue lusus asini cōscriptæ à* L. Apuleio Madaurēsi, *philosopho* Platonico. *Ex ijs accipe duas, ut cū his cōferātur fidéq; sortiātur parē illa, quæ freqūeter adhuc nostro hoc æuo à male credulo ac demētato uulgo tanquam uera narrātur, licet sint mēdacia mera, quibus etiā facile ab alijs datur fides. Cauponā reginam hoc modo describit: Saga est, et diuinipotēs, cœlū deponere, terrā suspēdere, fontes durare, mōtes diluere, manes sublimare, deos infirmare, sidera extinguere, tartarū ipsum illuminare. Amatorē suū, quòd in aliā temerasset,*

Lib. 1. de Asino aur.

Apuleij fabulæ.

merasset,

merasset, unico uerbo mutauit in ferā castorem: quòd ea bestia captiuitati metuēs, se ab insequētibus repræcisione genitaliū liberat: ut illi quoq; simile, quòd Venerē habuit in aliā, proueniret. Cauponē quoq; uicinū, atq; ob id æmulū, deformauit in ranā: et nūc senex ille doliū innatās uini sui, aduentores pristinos in fece submissus, officiosis ronchis raucus appellat. Aliū de foro quidē, quòd aduersus eā loquutus esset, in arietem deformauit: & nunc aries ille causas agit. Eadem amatoris sui uxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, iam in sarcinā imprægnationis obsepto utero & repigrato fœtu, perpetua prægnatione damnauit. Et ut cuncti numerant, octo annorū onere misella illa, uelut elephantem paritura, distenditur. Et lib. 2. de Pamphile Miloni nuptui tradita hæc scribit: Maga primi nominis, & omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quæ surculis & lapillis, & id genus friuolis inhalatis, omnem istam lucē mundi sideralis, imis tartari & in uetustum chaos submergere nouit. Nam simul quenquā conspexit speciosæ formæ iuuenem, uenustate eius sumitur, & ilicò in eum & oculum & animum detorquet. Minus morigeros & uiles fastidiens, in saxa & in pecua, & quoduis animal punctò reformat. Alios uerò prorsus extinguit. Longioris moræ in ijs recensendis me pudet, quare figmentorum enarrationem obsignabo cum his Apuleij uerbis lib. 1. Næ istud mendacium tam uerum est, quàm si quis uelit dicere, magico susurramine amnes

ne amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, uentos inanimes expirare, solem inhiberi, Lunam despumari, stellas euelli, diem tolli, noctem teneri.

Fœdus præstigiosum est.

Iam ad ipsam rem, fœdus nimirum progredior: quod esse præstigiosum, phantasmate aut imaginatione, uel phantastico præstringentis spiritus corpore fallaciter apparente: uel neruis opticis seu uisorijs indita subdolè, quam satan uult, specie: uel sibilo, susurro aut murmure in organis auditus, uitiatæ formis imagini respondente, spiritus arte excito conflatum stabilitumq́; ac inde nullius esse ponderis, facile cognoscitur: potissimum si diuersa contrahentiũ essentia, contractus forma, modus, & circumstantiæ, perspicaci mentis acie inspiciantur, atque rationis fideiq́; nostræ æquilibrio exactius pensiculētur. Sic plerasq́; omnes actiones Lamiæ hactenus attributas, quas suas esse, male sana quoque fatetur, ex corrupta à præstigiatore uirtute imaginatiua, non Lamiæ, sed ipsius satanæ existere, palàm fit: cui minimè opus est alterius adminiculo in sua potentia ostendenda, aut actionibus declarandis, qui nec ullius uoluntate aut imperio cogitur quàm Dei, & huius ministrorum bonorum: malis non coactus, sed sponte & quidem libenter obsequitur malignus ille ueterator, secus licet fingat, simuletq́;, teste Porphyrio, ut suis præstigijs nos magis irretiat. Non autem strictè colligari pactum imaginarium, doloq́; malo mendaciter ab altera parte initum necesse est, quũ à præstringēte spiritu apud

stupen-

stupentem nec mentis compotem satis hominem, aliter fieri non potest. Praeterea dolosa haec stipulatio, maxime in perniciosum finem conficta, sine testibus aut uadibus contra Dei uoluntatem, si tantum habebit momenti, ut nulla queat rescindi ratione: at necessariò eius uirtute alter alterius uoluntatem sequi, illiusq; praecepto morem gerere compellatur: quur pactum illud prius in baptismo ex peculiari Dei uoluntate & mandato, solẽnibus uerbis uerè sancitum, & quidem interpositis fideiussoribus, tanquam praerogatiuâ non praeponderabit? Atqui, fidem Christianam hic abnegasse anum miseram, obijcies. Et nos, quotquot aliam salutis uiam quaerimus, quàm Christum IESVM, eius praecepta obseruantes, uestigijsq; insistentes, uiua in ipsum fide per dilectionem operante, fidem abijcimus: reipsa testati, mente sana, quòd illa uel aetate stupida, uel sexu inconstans, uel impotentia mentis lubrica, uel animi morbo desperans, aut imaginariè aut maligni arte delusa fecisse putatur: Aures Pauli uerbis, quibus fidem Christianã uerè abnegantes scitè depingit, paulisper accõmoda: Illud scito, inquit, quòd in extremis diebus instabunt tempora periculosa. Erunt enim homines sui amantes, auari, fastuosi, superbi, malefici, parentibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, nescij foederis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, praecipites, inflati, uoluptatũ amantes potius quàm aman-

Fidem Christianam abnegantes.

Gal. 5.

2. Timoth. 3.
1. Timoth. 4.

Pietatis uim qui abnegarunt, circa fidem reprobi.

tes Dei: habentes formã pietatis, sed qui uim eius abnegarint. Et *istos auersare: ex his enim sunt, qui subeunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiscentijs uarijs, semper discentes, nec unquam ad cognitionẽ ueritatis uenire ualentes.* Q*uemadmodũ autẽ* Iannes & Mambres *resistebant* Mosi, *ita & hi resistunt ueritati: homines mẽte corrupti, reprobi circa fidẽ.* Sed *nõ proficient amplius.* Siquidem *amentia eorũ euidens erit omnibus, quemadmodũ & illorum fuit. hæc* Paulus.

Exod. 7.

Chrismatis uim si qua est, non posse externa exemptione tolli.

Ad chrisma in fœderis cõtractu exẽptum si confugias, licet uel unico uerbo hic satisfacere possem: id tamen ne plus facessat negocij, tutius erit respõdere. Si *qua uis sit chrismatis, eam non in externa illinatione magis consistere, quàm in externa aquæ superfusione in sacramento* Baptismi, *qui fide intercedente sacrificatur, atq; ita confirmatur, ut si postea centies aqua corpori infusa abluatur, imò tota cutis abradatur, nihilominus ex charactere fide impresso permanet baptismi essentia: etiamsi eius uirtutem homo quandoque lapsu abneget, tamen si resurgat, à peccatis ad uitæ emendationem pœnitudine conuersus, eadem stabit baptismi semel administrati energia.* Ratio *chrismatis erasi erit eadem, apud resipiscentẽ, si ita uoles: alioqui uel uulnere syncipiti inflicto, aut putrido ulcere ea in parte exorto, illud quoq; interire sequeretur: quanquam etiã non uerè synciput in fœdere fortaßis colliditur, sed imaginariè: quemadmodum*

udmodum reliqua multa hic contingere animaduertimus, quò credulum hoc malesanorũ hominum genus persuasione mala inducatur, ut se diaboli retibus iam inde implicitum usq; adeò seruumq; credat, quasi omnis resipiscentiæ uia deinceps sit præclusa, quò hac ratione tandẽ extrema cogitet moliaturq;. Quamuis nõ magis huic, quàm quibusuis alijs grauiter peccantibus, conuersionis locus erit præcisus. Petrus siquidem, antea breui à Christo præmonitus, contra conscientiæ testimonium ter Christum, addito etiam iuramento, negat: atqui agnito errore, lachrymisq; fusis, in gratiam recipitur. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.

Atqui ut omnia satanæ instituta minimè coherẽt, uariaq; & mendacia comperiuntur: ita & professionis modus ineptus mancusq; est, ac diuerse à quolibet eius factioni reo, quæstionibusq; subiecto narratur. Exempla sunt obuia in Malleo maleficarũ, libro sic inscripto, ubi legitur: Modus profitendi duplex est. unus solennis, per simile, ad uotum solenne: alius priuatus, qui seorsum dæmoni quacunq; hora fieri potest. Solennis inter eos fit, ubi Lamiæ in certam concionem statuto die ueniunt, & dæmonem in assumpta effigie hominis uident, qui quum de seruanda sibi fide admonuerit, successumq; in rebus mundanis prosperum & uitæ longitudinem promiserit, quæ præsentes sunt, nouiciam suscipiendam ipsi cõmendant. Et dæmon si in abneganda fide, cultu Christianismi, & extensa muliere (sic enim beatissimam uirginem

Professionis Lamiarum modus ineptus, nec cohærens:

Prima secundæ partis quæst.1.cap. 2.3.

Mariam nuncupant) & in sacramentis nunquã uenerandis inuenerit nouitiam seu discipulum procliuem, tunc dæmon manum extendit, ac uiceuersa discipulus seu nouitia stipulata manu, illa seruaturũ se pollicetur: hinc dæmon subiungit, ea non sufficere, sed omagium deinde petit cõtinens, ut anima & corpore se in æternũ illi dedat, & pro uiribus alios quoscunq; utriusq; sexus illi adiũgere uelit. Addit deniq;, ut certa unguenta ex osibus & membris puerorũ, & præcipuè renatorũ fonte baptismatis, sibi conficiat, per quæ omnia sua instituta ipsius adminiculo explere poterit. Hunc modũ nos inquisitores (scribunt Mallei maleficarum authores) cognouimus in oppido Brisiaco Basiliensis diœcesios, plenè à saga iuuencula informati. Deinde pòst legitur: Præfato inquisitore mihi referente intellexi, in ducatu Lausanensi quosdam magos coxisse & comedisse proprios infantes. Modus autem discendi talem artem fuit, ut dixit: quòd magi in certam ueniant concionem, & opere eorum uerisimiliter dæmonem in asciticia hominis specie conspicerẽt, cui discipulus necessariò dat fidem de abnegando Christianismo, de eucharistia nunquam adoranda, & de calcando super crucem, quando latenter posset. Fuit insuper fama communis, Petro iudice in Boltingen narrante, quòd in terra Bernensium tredecim infantes à Lamijs essent deuorati: quamobrem etiam in tales parricidas satis duriter exarserat publica iusticia. Alius postea iuuenis,

uenis, tamen uxoratus, hunc refert ordinem: Oportet primò, Dominico die, antequam aqua benedicta consecratur, discipulum futurum cum magistris templum ingredi, & ibidem abnegare, &c. Deinde omagiũ præstat magisterulo, id est paruo magistro: ita enim dæmonem, nec aliter, uocant. Sequitur postremò: De utre bibit, quem audies: quo facto, statim intrinsecus sentit se imagines nostræ artis concipere, & principalibus ritibus huius sectæ imbui, confirmariq;. Quum autem modum quo infantes comederent, à saga capta inquireret Petrus: hæc respondit, illum talem esse. Infantibus nondum baptizatis insidiamur, uel etiam baptizatis, præsertim quando crucis signo & orationibus non muniuntur. Hos in cunabulis, uel ad parentum latera iacentes, ceremonijs nostris occidimus; quos postquam putantur oppreßi esse, uel aliunde mortui, ex sepulchro clàm suffuramur, & in olla decoquimus, donec euulsis oßibus, uelut cera ferè potabilis efficitur. De solidiore materia unguentum facimus, nostris uoluntatibus, artibus & transuectionibus commodum: de liquidiore uerò humore, utrem implemus, ex quo quicunque biberit, additis ceremonijs paucis, euestigiò nostræ artis conscius redditur, & magister. Hæc ille.

Vnguentum terribile.

Potus tartareus.

Quàm hæc nõ cohæreant, sint absona, indignaq́; quibus fides uel leuiter adiungatur, quilibet, dummodò non omnino sit mentis inops, facilè iudicabit: & præter reliqua paulo pòst diluenda, quòd ullis

Ceremonijs non posse occidi pueros.

Infantes mortuos ex sepulchris effodi, delusoriũ est.

Potus ille Stygius imaginarius.

ceremonijs pueros occidere quis poßit, falsißimũ est, meraq́; satanæ suggestio, ac inanis credulitas. Item quòd illos ex sepulchris clàm effodiant, nihil esse nisi diabolicam persuasionem ex imaginatiua ui corrupta, aut alto somno uitiata, palàm constabit, si monumenta inspiciantur, unde eos extractos esse narrant: ibi etenim reconditos adhuc comperient. Nec hæsitare uolo, eodem modo in mentem illis inductam esse infantis decoctionem in olla confectam, donec exemptis oßibus caro redderetur potabilis. Tam enim id existit inhumanum, tetricum, crudele, & creditu difficile, ut si uel meis intuerer hoc oculis, citius huius horribilis spectaculi fascino eos mihi præstrictos crediderim, quàm nefandum hoc et plusquàm tragicum, omnemq́; exuperans fidem condimentum uerè apparatum esse fatear. Sed esto, quòd ex Stygia palude proserpant eius unguenti artifices horrificæ striges, quæ omnem humani sensus imaginem prorsus exuerint: cedo tamen, unde illi unguento ea uirtus, ut siquis eo inungatur, fiat sceleratarũ uoluntatum, execrabilium artium, & transuectionum incredibilium particeps? uel si eo sedile aut lignum illinatur, mox alter huic innixus, per aera feratur, quemadmodum sagæ persuasum habent? Non libet hic anxiè de mortuæ putidæq́; huius carnis decoctæ temperamẽto & uiribus disceptare, siquidem in rerum natura eam ita paratam non inueniri, firmiter credo: idem de liquidioris materiæ in utre, ut dictum est, cõseruatæ præ-

paration

paratione, potatione & uirtute dictum uolo. Interim negandum non est, miseras has mulierculas ita formis uirtuti phantasticæ impreßis, à dæmonio dementatas, non aliter ac si hæc ita uerè fierent, scire: uti ferè omnes illarum præter naturam actiones, imaginariæ saltem uidentur: & propterea quæstionibus adactæ, flammisq; propinquæ, sua apertè confitentur flagitia, per somnum uel simulachrum illis solummodo cognita. Idipsum confirmatur in Decretis, ad hunc modum: Quædam mulierculæ inseruientes satanæ, dæmonum illusionibus seductæ, credunt se alia nefanda quoque agere, puta paruulos à lacte matris auellere, assare & comedere, domi per caminos seu fenestras intrare, & habitantes uarijs modis inquietare, quæ omnia & consimilia solum phantasticè accidunt eis. Cum ea uerò, quæ fossula facta, & lotio infuso uel aqua, digitoq; moto se tempestatem ciere arbitratur, colludit dæmon aerem turbās, ut illam sibi addictam in officio contineat. Huius ergo ex utre potionis tartareæ, sed imaginariæ in fœdere usus, ipsum quoque præstigiosum esse, præter multam eius diuersitatem, apertius demonstrat: uelut et pacti uanitatē id quoq; docet, quòd eo inito ceremonias quasdam contra Ecclesiæ statuta cogantur obseruare: quēadmodum diebus Dominicis ieiunare, aut sextis ferijs (ut aiunt) carnibus uesci, aut crimina in Confeßione celare, uel tempore eleuationis in terram spuere, uel sub Missæ actione uerba proferre inutilia, uel aliquid simile de- signare:

In secunda parte, caus. 26. quæst. 5. episcopi.

signare: ita Mallei referunt fabricatores. Hæc qualia & quanta sint delicta, quilibet pius, tenuiter modò sacrarũ literarũ cognitione tinctus, intelligit. Etenim quum dies Dominicus sit audiendo Dei uerbo, orationibus & diuino cultui cumprimis consecratus, his nemo fructuosius uacarit, quàm qui mentem à cibi nebulis serenam conseruarit. Est (inquit Christus) aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationibus et ieiunijs eijcitur. Sobrios hinc nos esse iubet Petrus, & uigilantes ad orandum, quia aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Item Paulus docet suos Corinthios: Ne fraudetis uos inuicẽ, nisi siquid ex consensu pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi. Ita ieiunium & oratio ferè coniunguntur, & quidem ordine optimo: ut quod apud Tertullianum legitur, ieiunare die Dominico, nefas existimari, non immeritò mirer.

Die dominico utiliter ieiunari.

Matth. 17.

1. Petr. 4. 5.

1. Corint. 7.

Quòd uerò carnibus uesci, urgente necessitate (si modò absit offendiculum, contemptus & gula) liceat diebus à Pontifice Romano uetitis, alij defendunt ex his Christi uerbis: Audite & intelligite: non quod ingreditur in os, impurat hominem: sed quod egreditur ex ore, hoc impurum reddit hominem. item ex Paulo ad Coloss. 2: Ne quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbathorũ, quæ sunt umbra rerum futurarum, corpus autem Christi. Et pòst: Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo, decretis tenemini?

Carnibus uesci diebus à pont. Ro. uetitis quando liceat.

Matth. 15.

Ne tetige-

Ne tetigeris, ne gustaris, neque contrectaris: quæ omnia ipso pereunt abusu, iuxta præcepta & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidē speciem habent sapientiæ per superstitionem ac humilitatem animi, & læsionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis. Ad Timotheum hic quoq; scribit: Spiritus certò loquitur, quòd in posterioribus temporibus descīscent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentiū cōtrahere matrimonium, iubentium abstinere à cibis, quos Deus creauit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognouerūt ueritatem: quòd quicquid creauit Deus, bonum sit, & nihil reijciendū, si cum gratiarumactione sumatur. Sanctificatur enim per sermonem Dei, ac precationem. De his si commonefeceris fratres, bonus eris minister IESV Christi, enutritus in sermonibus fidei, bonæq; doctrinæ, quam usquè secutus es. Cæterùm prophanas & aniles fabulas reijce. Hæc Paulus. Item: Omne quod in macello uenditur, edite, nihil interrogantes propter conscientiam. Domini siquidē est terra, & plenitudo eius. Adhæc, quòd ex pacto certa celare crimina in Cōfeßione cogātur: quis amabò singula distinctè enarrabit peccata, quū plerunque omnes nostri cogitatus, uerba & actiones sint peccatorum labe conspurcata? aut quónam diuinæ uoluntatis testimonio, exacta illa nostrorum scelerum enar-

1. Timoth. 4.

1. Corint. 10.

Psalm. 23.

Celare crimina in confeßione.

Luc. 18. Luc. 23. rum enarratione opus esse conuincetur? Quo ordine ea recensuit publicanus ille in templo, aut latro in cruce? Tam quoque graue est delictum, in terram tempore eleuationis spuere, quàm sputum in ore continere: & æqualem pœnam merentur uerba inutilia tam sine Missa, quàm sub eius actione prolata. Huc adducatur, commissum in calcanda secretò cruce flagitium: item, quòd die Dominico ante lustralis aquæ consecrationem templum ingrediantur. Hic præstigiosi fœderis neruum palàm cernit quilibet pius.

In terrā spuere tēpore eleuationis.

Verba inutilia sub missa proferre.

Crucem calcare secretò.

Ante lustralis aquæ consecrationem templum ingredi die Dominico.

Rectißimè ergo Augustinus ait: Omnes artes huiusmodi uel nugatoriæ, uel noxiæ superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & dæmonum quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ, penitus sunt repudiandæ. Superioribus nugamentis ex Psello accensere libet de Euchetis & Gnosticis, qui nefanda sacrificia perpetrare dicuntur, ut dæmonia toto cōcipiant pectore. Conueniūt die quo passus est Saluator, uespere statutum in locum, unà cum puellis sibi notis: & post quædam sacra extinctis luminibus, mistim congrediuntur siue cum sorore, siue cum filia, siue cum qualibet. Nono rursus mense reuertuntur, puellasq; accersunt, et infantes iam natos ab his euellunt, perq; totum corpus pueros circumcidunt, & circumfuso sanguine phialas implent, corpora cremant, cinerem cum sanguine miscent. Hoc condimento epulas & pocula condiunt, tum sua inter se, tum aliorū clàm quorumcunque possunt. Existimant enim hoc sacrificij & ali-

Li. 1. de doct. Christ. & legitur 26. q 2. illud quod est.

Euchetæ & Gnostici.

& alimenti genere tanquam maximè profano, characterem diuinū nobis impressum, ac dæmonia procul arcentem, penitùs aboleri, itaq; dæmonia liberius ingredi. Gnosticis (ut Irenæus attestatur, uir & Christianus & eruditus) præbuit incunabula Carpocrates. His enim præstigias Simonis magi, non ut ille clàm, sed publicè ac palàm tradebat, & uelut pro summis ac optimis studijs laudem confessam & publicam de nefarijs actibus, à deceptis auditoribus requirebat, & magicas tenebras in luce publica perorabat de amatorijs duntaxat somnijsq; immißis, ac dæmonijs parædris, alijsq; similibus fraudibus.

Carpocrates magiam scelestam publicè docuit.

Hic porrò id hominum genus potißimùm impetitur, quod tali est temperamento, uel à causis externis, ut à dæmonis spectro appetitum: uel illius suggestione tentatum, se uti organum illius uolūtati non ineptum, ex fucata inductione facile præstet. Huiusmodi sunt melancholici, & ob iacturam uel qualencunq; aliam causam tristes, teste Chrysostomo, cuius hæc uerba sunt: Omni diabolica actione potentior ad nocendum est mœroris magnitudo: quia dæmon quoscunq; superat, per mœrorem superat. Sunt item Deo diffidentes, impij, illicitè curiosi, peruersè in religione Christiana instituti, inuidi, maliciosi, uetulæ uix mentis compotes, similesq; lubricæ fidei (qui enim facile credit, facile & recedit) uel insignis maliciæ mulierculæ. His ut instrumentis congruis insidiatur quibuscunque potest modis, suo tempore & loco:

Apta satanæ organa.

Li. 3. de prouidentia ad Stagirium monachum.

Ob mœrorem multos superat dæmon.

Clemens lib. 2. Recog.

August. li. 2. de doctri. Christ. ca. 24.

loco: singulos, ut cuiusque animi studia & affectus ex certis iudicijs cognouerit, peculiari aliqua ratione adoritur, insectatur, illicit, uel assumpta plausibili forma, uel cogitatione imaginationeq; uariè agitata & corrupta, donec tandem ipsius proposito consentiant, se ipsius persuasioni dedant, quicquid in mentem ille ingerat credant, tanquam fœdere obligati, ab illius nutu pendentes, ipsi obtemperantes, uera omnia esse quæ suggerit rati, formas in imaginatiua uirtute uel phantastica ab eo ingestas reuera substantialiter (ut sic dicam) existere confidentes sanctißimè: nec aliter queunt, quum illorum mentem ex primo assensu imaginibus inanibus uitiarit, consopitis uel concitatis in hoc opus corporis humoribus & spiritibus, ut hac ratione ad organa accommodata species aliquas inducat, perinde ac si extrinsecus ea occurerent uerè, non solùm dormientibus, uerùm & uigilãtibus: atq; hoc modo aliqua extrinsecus uel existere uel fieri putentur, quæ tamen reuera nec sunt, nec fiunt, nec sæpe in rerum natura existunt. Ea est horum immundorum spirituum subtilitas incomprehensibilis propè, & fraus infatigabilis, sensus hominum eludens. Sic & ueterũ Aegyptiorum sensus obsedisse dæmonem, docet apud Clementem D. Petrus. Plurimum uerò huc sexum femineum, nimirum temperamenti ratione lubricum, credulum, maliciosum, impotentis animi, & ob eius affectus quibus difficulter imperat, melancholicum: cumprimis autem effœtas,

Li. 5. Recog.

Sexus feminei credulitas.

fœtas, stupidas, menteq; titubantes uetulas inducit subdolus ille ueterator. Quo nomine Euam conuenientius suæ persuasioni organum non Adam, in rerum primordijs, quum duo saltem existerent homines, aggressus est: quam leui etiam disputationis uelitatione uicit. Genes. 3. 1. Timoth. 3.

Porrò ne imaginatiuæ uirtutis instrumenta in his mulierculis hoc modo uitiari & oculorũ aciem perstringi, usqueadeò absurdum uideatur, animaduerte melancholicorum cogitatus, uoces, uisa & actiones: ac quàm omnes sensus ex humore melancholico cerebrum occupante, mentemq; immutante, in his sæpe deprauatos uideamus, ut alij se esse bruta animalia credant, ipsorumq; uoces & gestus imitentur. Nonnulli se uasa fictilia factos esse putant: ob id occurentibus, ne collidantur, cedunt. alij mortem timent, quam sibi tamen consciscunt interdum. Plerique se criminis reos imaginantur, ut pauidi quencunque uiderint ad se ingredientem exhorrescant, ueriti, ne manibus ipsis iniectis captiui abducãtur, & ad tribunalia supplicio afficiendi pertrahantur. Quidam senex nobilis, quandoque è sede exiliens subitò, ab hostibus se impeti credebat: quos arreptos, retrò se in furnum confertim, sua quidem opinione, intrudebat. Alius metuebat, ne Atlas, uniuersum terrarum orbem sustinens suis humeris, defatigaretur, & onus excuteret lassus, cuius intolerabili ruina omnes opprimerentur. Vidi qui cibum & potum pertinaciter

Melancholicorum corrupta imaginatio.

citer auersaretur. Sunt quos tā miserè exercet plenā scrupulis consciētia, qui nodos in leui scirpo quæritantes, culpam imaginantur ubi nulla est: & diuinæ misericordiæ diffidentes, se orco destinatos, lamentatione sedulò noctc diuq; deplorant. Noui, qui se fratrem multis inde miliaribus degentem uidere diceret: item qui suis auribus semper obstrepere (masculorum concubitor) quemcunque obuium, etiam coniunctißimum quereretur: atq; hoc nomine ad me is scribebat disertè, num quid consilij à me adhiberi ualeret, quum in auditus organo uitium esse alij existimarent. Mens autem huic sacrifico erat læsa. Scio quoq;, ubi sulphur & picem redolere aliquem occlamaret melancholiæ uitium patiens, & cibum oblatum piper resipere iudicaret: quæ quàm alienißima eße à rei ueritate, cognoscebantur. partes item pudibundas inflammatione putoreq; ita uitiatas asserebat, ut gangrænam suborituram pertimesceret, his interim locis ab omni uitio immunibus. Infinita alia huc coaceruari possent exempla, ubi sensus omnes multifariam uitiatos cernas, ex unico illo humore, uel fuliginoso atræ bilis uapore, mentis sedem inficiente, unde phantastica illa procreari monstra constat. Imaginatricem quoq; interdum totam ex alijs humoribus corrumpi, exoluiq;, docet Galenus de Sympt. differentijs: quemadmodum in catalepsi: plerumque autem uitiari, ut in delirio: est quum deficit atq; debilitatur, quod in lethargo contingit. Quare

idem non licebit diabolo, tanquã spiritui, ut Deo conniuente, in sensuum organa sese insinuet, & humores sibi commodos uel uapores commoueat, uel aerem idoneum conferat ad organa: maximè delectu habito ex temperamento, ætate, sexu, uel alia causa externa aut interna apta: unde nouæ species in imaginatiua ui conceptæ, plerunq; etiam spiritui uisorio per neruum opticum communicentur, quò se uidisse uel designasse, mortis etiam periculo affirmare audeant, quæ nunquam uel uisa, uel in rerum natura extiterunt? Leuia eius rei argumenta in hypochymate oculorum uitio apparẽt. Meritò igitur Thomas frequenter allegat illud Augustini in lib. 83. q. Serpit hoc malum dæmonis per omnes aditus sensuales, dat se figuris, accommodat se coloribus, adhæret sonis, odoribus se subijcit, infundit se saporibus.

De phãtasia sic scribit Iamblichus: Phantasia omnibus animæ uiribus est adnata, omnesq; figurat atq; effingit similitudines specierum, & apparitiones, uisáq; seu impreßiones uirium aliarum transmittit in alias: quæ quidem à sensu micant, in opinionem excitat: quæ uerò ab intellectu, secundo loco offert opinioni, sed in seipsa ab omnibus imagines suscipit. Hæc utique omnes actiones animæ fingit et exprimit, atq; externas accommodat intimis. Hic Marsilius Ficinus Platonicus, in explicatione Prisciani philosophi Lydi, interpretantis librum Theophrasti de phantasia & intellectu, ca. 2. ait: Imaginatio actiones rationis Phantasia.

effingit

effingit sub rerum sensibilium conditione, ac potest ultra sensuum actus latius phantasmata promere. Superat sensum: quia enim nullo mouẽte, imagines edit. Imaginatio est tanquam Proteus, uel chamæleon. Idem li.13.ca.1.de Theologia Platonica: Phantasiam, inquit, quatuor sequuntur effectus: appetitus, uoluptas, metus, dolor. Hi omnes quando uehementissimi sunt, subitò corpus proprium omnino, nunquam alienum afficiunt. Quid non fœtui adhuc matri unito imprimit imprægnatæ imaginatio: ut si imaginetur malum granatum, illius secum notas proferat fœtus. Quum amaram potionem alicui offerri contueantur plerique, in ore mox amarorẽ sentiunt, quem haudubiè uehementem mouere imaginationem credendum est. Quibusdam eiusmodi cogitatione aluus cietur: nonnullis, quod mirabile est, ex alicuius rei aspectu, uel etiam auditu (quod mihi usuuenit) stupescũt dentes. Theodorus Bizantinus in ea est sententia, uiros fortes rarò uel nũquam spectra uidere, quòd ipsi ob timorem hæc minimè imaginentur. Nam solet timor, præ omnibus alijs affectibus, firmas in nobis gignere imagines: pòst amor. Scythæ, apud quos homines occidere sacrificium est, cum fortes natura sint ac institutis, neque mortuos neque lemures uidẽt: sic nec latrones. eiusmodi autẽ simulachra frequẽtius obuia sunt pueris, mulieribus, uæcordibus, mollibus, atque ægrotis, qui propter imbecillitatem animi & corporis assidua formidine uanisq; insomnijs quatiuntur.

Imaginationis uis.

Imagines fortes gignunt timor et amor.

Spectra non uident fortes.

Aristote-

Aristoteles lib. de Motibus animalium, secundum communem commentationem ca. 6. Alterant autem, ait, phantasiæ & sensus, meditationes. Phantasia uerò & intelligentia habent rerum uirtutem: aliquò enim modo species intellecta calidi & frigidi, aut delectabibilis aut tristis, talis existit, qualis quidem & rerum unaquæq;. Propter quod tremunt & timent intelligentes solum. Adde item, quòd absentibus sensibilibus, phantasmata remanent, & imaginationes, teste Aristot. 2. Anim. & inde ex motu locali formarum sensibilium remanentium in uirtute phantastica, cũ humoribus in quibus sunt ut in subiecto, apparent aliqua quæ non sunt. Sic in libro de Somno & uigilia idem inquit: Descendẽte plurimo sanguine ad principium sensitiuum, simul descendunt formæ in imaginatione conceptæ. Qua ratione poßunt dæmones humores mouere interiorũ exteriorumq; sensuum, atq; ita ad organa species aliquas inducere, quasi extrinsecus occurrerent dormiẽtibus nobis & uigilantibus.

Vt autẽ supradictis pondus accedat, Augustinum latius hic disserentem adducere placuit: qui dæmones eiusmodi multa poße docet, duabus rebus ueluti quadam prærogatiua, sensus nimirum acrimonia, & motus celeritate: sicq; hominum sensibus uel ingerere, uel prænunciare, quæ ipsi dæmones facturi sunt, nec ita ab hominibus præ terreni sensus tarditate dignoscantur, discernanturue. Accipiunt enim, ait ille, potestatem & morbos immittere, & ipsum aerem

Lib. de Diuinat. dęmonũ ca. 3. & 5. itẽ lib. de spiritu & anima, ca. 28.

uitiando

uitiando morbidum reddere, & peruersis atq; amatoribus terrenorum commodorũ malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quòd sint eis talia suadentibus consensuri. Suadent autem miris & inuisibilibus modis per illam subtilitatẽ suorũ corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, seq; cogitationibus eorum per quædam imaginaria uisa miscendo, siue uigilantiũ siue dormientium. Aliquando uerò non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscunt, quæ signa in hominũ sensus uenire nõ possunt, antè prædicũt, &c. Et pòst: Quid autem mirum, si quemadmodum medicus in corporis humani uel turbata uel modificata temperie, seu bonas seu malas præuidet ualetudines: sic dæmon, in aeris affectione atq; ordinatione sibi notas, nobis ignotas præuidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones, non solùm uoce prolatas, uerùm etiam cogitatione conceptas, cũ signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, tota facilitate perdiscunt, atq; hinc etiam multa futura prænunciant: alijs uidelicet mira, qui ista disposita non nouerunt. Sicut enim apparet concitatior animi motus in uultu, ut ab hominibus quoq; aliquid forinsecus agnoscatur, quod interim secus agitur: ita non debet esse incredibile, si etiam leuiores cogitationes dant aliqua signa per corpus, quæ obtuso sensu hominum cognosci non possunt, acuto autem dæmonum possunt. Adhæc lib. 3. de Trinitate docet, facile esse spiritibus nequißimis
Cap. 11.

per aerã

per aera corpora facere multa, quæ mirentur animæ terrenis corporibus aggrauatæ, etiam melioris affectus. Si enim corpora ipsa terrena nonnullis artibus & exercitationibus modificata, in spectaculis theatricis tanta miracula hominibus exhibēt, ut hi qui nunquam uiderunt, talia narrata uix credant: quid magnū est diabolo & angelis eius, de corporeis elementis per aera corpora facere, quæ caro miretur: aut etiam occultis inspirationibus ad illudendos humanos sensus, phantasmata imaginum machinari, quibus uigilantes dormiētesúe decipiat, uel furentes exagitet? Quare ad Simplicianum scribit: Fallacia satanæ, atque imaginum simulandarum callida operatio, decipiendis humanis sensibus multiformis inuigilat. Fallit autem studio fallendi, & inuida uoluntate, qua hominum errore lætatur. Sed ne apud cultores suos pondus authoritatis amittat, id agit, ut interpretibus suis signorumq; suorū coniectoribus culpa tribuatur, quando uel deceptus fuerit, uel mentitus. Vitiatam quoq; phātasiā pulchrè depingit lib. de Cura pro mortuis agenda, his uerbis: Similia sunt somnijs nonnulla uisa uigilantiū, qui turbatos habent sensus: sicut phrenetici, uel quocunq; furētes modo. Nam & ipsi loquuntur secum quasi uerè præsentibus loquantur, & tam absentibus quàm præsentibus, quorū imagines cernunt siue uiuorum siue mortuorum. Sed quemadmodum hi qui uiuūt, ab eis se uideri, & cū eis se loqui nesciunt (neque enim reuera ipsi adsunt, aut

Li.2.quæst.3.

Li. de diuin. dæmonum cap. 6.

Cap.12.

ipsi sermocinantur, sed turbati sensibus homines talia uisa imaginaria patiuntur) eodē modo & hi qui ex hac uita migrarunt, sic affectis hominibus uidentur quasi præsentes, cum sint absentes, & utrum eos aliquis imaginariè uideat, omnino nescientes. Huic rei simile est etiam illud, cum homines altius quàm si dormirent, subtrahuntur corporis sensibus, & occupantur talibus uisis. Et his enim apparent imagines uiuorum atque mortuorum: sed cum fuerint sensibus redditi, quoscunq; mortuos uidisse se dixerint, uerè cum eis fuisse creduntur: nec attendunt qui hæc audiunt, similiter ab eis absentiū atq; nescientium quorundam etiam imagines uisas esse uiuorum. De phantasia deprauata in cogitatu alto, uel somno profundo, item an uerè dæmonum arte in bestias transmutari possent homines, quid idē explicatius dicat, fusius addam: Non solum, inquit, animum, sed nec corpus quidem ulla ratione crediderim, dæmonum arte uel potestate in membra uel lineamenta bestialia ueraciter posse conuerti: sed phantasticum hominis, quod etiam cogitādo, siue somniando, per rerum innumerabilia genera uariatur: & quum corpus non sit, corporum tamē similes mira celeritate formas capit, sopitis aut oppreßis corporeis hominis sensibus, ad aliorū sensum nescio quo ineffabili modo figura corporea posse perduci, ita ut corpora ipsa hominū alicubi iaceant, uiuentia quidem, sed multo grauius atq; uehementius, quàm somno suis sensibus obseratis: phantasti-

Li.18.cap.18. de Ciuitate Dei.
Idem ferè dicit li. de Spiritu & anima ca.26.
Phātasia uariè corrumpitur.

phantasticum autem illud ueluti corporatum, in alicuius animalis effigie appareat sensibus alienis: talisq; etiam sibi homo esse uideatur, sicut talis sibi uideri posset in somnis, & portare onera, quæ onera si uera sunt corpora, portantur à dæmonibus, ut illudatur hominibus, partim uera onerum corpora, partim iumentorum uera cernentibus. Nam quidam nomine Præstantius patri suo cõtigisse indicabat, ut uenenum illud per caseum in domo sua sumeret, & iaceret in lecto suo quasi dormiẽs, qui tamen nullo modo poterat excitari. Post aliquot autem dies, eum uelut euigilasse dicebat, & quasi somnia narrasse quæ passus esset, caballum se scilicet factum, annonam inter alia iumenta baiulasse militibus, quæ dicitur retica, quoniam ad retia deportabatur. quod ita ut narrauit, factum fuisse compertum est, quæ tamẽ ei somnia sua uidebantur. Indicauit & alius se domi suæ per noctem, antequam requiesceret, uidisse uenientem ad se quendam Philosophum sibi notissimum, sibiq; exposuisse nonnulla Platonica, quæ antea rogatus exponere noluisset. Et cum ab eodem Philosopho quæsitum fuisset, cur in domo eius fecerit, quod in domo sua petenti negauerat: Non feci, inquit, sed me fecisse somniaui. Ac per hoc alteri per imaginem phantasticam exhibitum est uigilanti, quod alter uidit in somnis. Ad eundem modum prolixius hic de socijs Vlyssis à Circe carminibus mutatis, & de Diomedeis uolucribus agit Augustinus: additq;, huiusmodi præstigias dæ-

Præstãtij pater in longo altoq; somno se equum putabat factũ.

gias dæmonibus iudicio Dei permissas, non esse difficiles. Nisi uerò altius dormientem Præstantij patrem obseruassent, ipse omnino ratus fuisset, & narrasset, ea reuerà à se gesta fuisse, quæ saltem per somnum cognouerat, atq; ita ueritatis opinionem apud multos sortitus fuisset rumor falsus. Huc facit, quod lib. de Spiritu & anima tradit Augustinus: Quædam futura prædicunt dæmones, & quædam mira faciũt, quibus homines alliciunt & seducunt. Vnde quædam mulierculæ post satanam conuersæ, dæmonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se & profitentur nocturnis horis cum Diana Paganorum dea, uel cum Herodiade, uel Minerua, uel innumera mulierũ multitudine equitare, uel earũ iußionibus obtẽperare. Decreta interserunt, paruulos à lacte matris auellere, assare & comedere, domos per caminos seu fenestras intrare, & habitantes uarijs modis inquietare: quæ omnia & consimilia solum phantasticè accidunt eis. Quapropter sacerdotes Dei prædicare debent populo, ut nouerit hæc falsa omnino: & non à diuino, sed maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari. Ipse namq; satanas, qui transfigurat se in angelum lucis, quum mentem cuiusque mulierculæ ceperit, & hanc sibi per infidelitatẽ subiugarit, ilicò transformat se in angelum lucis, in diuersarumq; formarum species & similitudines, & mentem quam captiuam tenet, in somnis deludens, per deuia quæque deducit. Et quoniam solus hoc patitur spiritus

Cap.28.

26. q. 5. episcopi ex concil. acq.

Lamiarũ nostrarum confeßionẽ phãtasticam esse, ex August. & Decret. constat.

2. Corint. 11.

spiritus infidelis, nec in animo, sed in corpore eueni-re opinatur: idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia quæ in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur. Inter hæc quoq; Augustini uerba interponūt Decreta: Quis enim in somnis et nocturnis uisionibus non extra seipsum deducitur, & multa uidet dormiendo, quæ nunquam uigilando uiderat? Hinc Synesius de Somnijs rectè inquit: Anima fascinata materiæ donis, perinde afficitur atque illi, qui cum liberi sint, ad certum tempus mercede conducuntur ad opus, ubi ancillæ cuiusdam pulchritudine capti, moras trahere uolunt, ipsius amatæ domino seruire constituentes.

De phantasticæ porrò mutationis hominum in bestias opinione, recentior est memoria nostrorū ferè temporum, quàm ut inter obliterata poßit nesciri. Refert enim Guillelmus Malmes, Beriēsis monachus in sua historia, quòd tempore Petri Damiani fuerunt duæ uetulæ in uia publica qua Romam itur, quales Augustinus appellat stabularias, id est transeuntes ad hospitia pro mercede suscipientes (nam stabulum propriè hospitium uenale & publicum dicitur) Hæ in uno commorantes tugurio, una quoq; arte malefica imbutæ, hospitem quandoq; solū aduenientem, in equum uel suem uel asinum mutabant, & certo precio mercatoribus diuendebant. Quodam die iuuenem histrionicis gesticulationibus uictum exigentem, hospitio exceperunt, & in asinum uerterunt, multum

Vincent. in Spec. natur. li.3.ca.109.

Stabulum.

Mutati in asinum iuuenis figmentū.

multum eo lucrifacientes, qui gestuum miraculo distineret transeuntes: nam ad anus mandatū nutumq; quocunq; modo mouebatur. Non enim illi intellectus perierat, sed loquela. Ingentem inde quæstum fecerant uetulæ. Quo cognito, uicinus carè asinum redimit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita est, ut custodiretur ne in aquam descenderet. seruatus diu ab aqua: & tandem incautiorem nactus custodiam, in lacum proximum se coniecit, & ibi se aliquandiu uolutans, propriæ restituitur formæ. Cumq; ab eodē obuius sciscitaretur eius custos, num asinum uidisset, ille se esse respondit: famulus ad herum retulit: herus ad Apostolicum Leonem, uirum eo seculo sanctißimum. Conuictæ anus idem fatentur: dubitantem Papam cōfirmauit Petrus Damianus, uir eruditißimus, prolato exemplo de Simone mago, qui suam Faustiniano imaginem impresserat. At hæ & similes nugæ eandem sortiantur fidem, quam Apuleij metamorphosis meretur. Ex Vincentio hic adde: pudicam feminam, in quam amore uesano exarserat Aegyptius quidā, à malefico in equam uersam, & à D. Machario Aegyptio heremita restitutam. Guilielmus Brabantinus scribit in sua Historia, uirum prudentē diaboli arte eò perductū fuisse, ut aliquibus anni temporibus nō secus sciuerit, quàm se rapacem esse lupum, qui per loca syluestria & specus oberraret. ac maximè pueros persequeretur, & cum sæpe uelut amentem per nemora uagari inuentum fuisse: qui tandem

Lib.18, Hist.

Dei

Dei gratia ad mentem rediit. Melancholia exagitatũ hunc fuisse, mea est sententia. Si qui uerò obuagari in Liuonia & locis proximis uideantur lupi noxij: quos Lamias putant, Germanis werwölff dictos: ij certè dæmones censendi sunt, ut qui eam assumpserunt formam, ut male credulum hoc hominum genus magis irretirent suis uaframentis, insontes grauarent, & sanguinis innocentis reum redderent magistratum. Nullum hic locum habet, quod de fœminis in mares uersis abstruso naturæ miraculo, Plinius, Sabellicus, Pontanus, & pleriq; alij scriptores non obscuri tradunt: quũ hic saltem de phantasticis dæmonum illusionibus agatur.

Vuerwolff.

Sabell. lib. 9. cap. 8. de ostentis.

Cæterum uetulæ illæ, de quibus hic instituta est oratio, non absurdè ἐκστατικοῖς aßimilari possent, qui uelut rapti extra sese, sensuq; omni & motu priuati, iacent exanimis similes, & post ceu ex profundißimo expergefacti somno, aut à morte ad uitam reuocati, redeunt ad sese, & miras fabulas, miráque commẽta narrant: at in has cogitationes se ingerens dæmon, earum seriem texit, hancq; uariat mira arte & scitè, repetitis præteritis, annexis præsentibus, & aspersis etiam quibusdam admonitionibus de futuris, ne in suspicionem anilium fabularum aut temerè cogitatarum ineptiarum ueniant, inducta etiam persuasione ut coràm spectasse quæ diabolus offudit, imaginentur: ita dementat eos, quos ad talia usurpat ministeria, ut sui prorsus non sint compotes: sed ue-

ἐκστατικοί.

lut κατα‌δαλωθέντες, ea agitent mente, in eaq; intueantur, quæ dæmon obijcit: ex sese nihil faciant, nisi quantum aliquando permittitur. At homines, Augustino teste, malarum rerum cupidi, occulto quodam iudicio diuino traduntur illudendi & decipiendi pro meritis uoluntatū suarū, illudentibus atq; decipientibus eos præuaricatoribus angelis, quibus ista pars mundi infima secundum pulcherrimum ordinem rerum diuinæ prouidentiæ lege subiecta est. Idipsum docent decreta his uerbis: His portentis per diabolorum fallaciam illuditur curiositas humana, quanto id impudenter appetunt scire, quod nulla ratione competit eis inuestigare. Hæc potestas immundis spiritibus ideo datur, ut perniciosos sibi aptēt, hoc est prauos homines seducant: illos scilicet, qui spernunt ueritatem, & credunt mendacio, iuxta Pauli sententiam: Sanam doctrinam non ferent, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros, prurientes auribus: & à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autē conuertentur, onerati peccatis, ducentur uarijs desiderijs, semper discentes, nunquam ad scientiæ ueritatem peruenientes. Hos Paulus uocat filios contumaces, in quibus agit spiritus ille cui potestas est aeris, eludens subtilitate & dolo inimitabili hæc sua instrumenta, in ipsius inductiones propendentia: nimirum has mentis acie læsas, effascinatas, maleq; feriatas mulierculas, quas ita dementat, ut quicquid illarum phantasiæ suggerit, aut quodcunq; etiā malum ab

De doctrin. Christ. lib. 2. cap. 23.

Dæmonis ludibrijs qui magis expositi.

In 2. Parte, caus. 26. quęstio. 5. episc.

2. Timoth. 4.

2. Timoth. 3. Ephes. 2.

lum ab ipso, uel etiã alijs, Dei abstrusa permißione, perpetratum est, aut quæcunque ludibria præstigijs conspicienda illis ostendit, eius malesuadi suggestione à se designata (licet phantasmate uel in somnijs solummodo nota) perperam credant his miseræ, quæstionibus subiectæ confiteantur, à propria confeßionem mortis sententiam audiant, dirisq; tandem flammis deuoueantur. Sic in ipsius uerba iuratis, animi & corporis oculorũ aciem perstringit cacodæmon, sic sibi addictos demeretur, hoc deuotæ illi mẽtis autoramentum. Hinc pulchrè Augustinus: Maligni (inquit) spiritus, quos isti Deos putant, etiam flagitia quæ non admiserint, de se dici uolunt: dum tamen humanas mentes his opinionibus uelut retibus inducãt, & ad prædestinatum supplicium secum trahant. Lib. 2. de Ciuit. dei ca. 10.

Delusionum eiuscemodi modus, & quid in ijs dæmon ualeat, & quid item nequeat, non inscitè describitur in eo libro cui Fortalitium fidei, inscriptio est, ubi ita legitur: Decima differentia dæmonum est, eorum qui decipiunt quasdam uetulas, quæ xurguminæ siue bruxæ nũcupãtur. Sciendũ ergo, esse quosdã homines apostatas in fide, hæreticos et falsos, qui seipsos uolũtariè offerũt diabolo: qui & eos recipit, traditq; artes inanes, quibus uidẽtur ducẽta euagari miliaria, & quatuor aut quinq; horarũ spacio redire: item destruere creaturas, sugẽtes eorũ sanguinẽ, atq; alia perficere maleficia pro suo nutu ex dæmonis uolũtate. At à satana miserè decipiũtur, illudũturq; nõ solũ hi, sed & qui Li. 5. de Bello dæmonum.

et qui eis fidē accōmodant. Veritas autē rei sic habet. Quādo peßima hæc figmēta usurpare statuerint malæ mulieres, se uerbis & unctionibus cōsecrāt dæmoni, qui eis ad opus suū utitur, & cuiuslibet earū phantasiā regit, ducitq; per loca ab ipsis desiderata: corpora uerò earū sine sensu permanent, quæ umbra cooperit diabolus, ut nulli sint conspicua. Et cū in earum phātasijs impleta esse quæ uoluerūt, obseruarit, umbra sublata, proprijs motibus illas permittit. A loco autem non fuerunt amotæ, sed phātasiæ idolum extitit, quale cacodæmon efformauit. Nec mirum est hoc eius studium, quo miseras animas deridere conatur, uolēs imitari Dei opera per angelos bonos expleta: quemadmodum Abacuc prophetam coma capitis ex Iudæa in Babylonem reuerà trāslatū legimus. Atqui mutare essentiam creaturæ, aut efficere ut unum corpus per aliud, sine unius uel amborum iniuria transeat, aut maius corpus penetret per spacium improportionatum (ut sic dicam) loco, uidelicet quòd per foramina domorum exigua ingrediantur tales feminæ: siue unum corpus posse diuersis in locis existere, & similia: hæc dæmones omnino facere nequeunt, quum naturali philosophiæ repugnent, soliq; Deo sint poßibilia. Suam quoque horum ludibriorum rationem annotauit Martinus de Arles Theologus, his uerbis: Non fiunt illa maleficorū operatione propria & immediatè, sed talia administrantur per dæmones, qui uiso opere, mox ex pacto dudum cum sagis inito

Phantasiam Lamiarum quomodo regit dæmon.

Daniel.14.

Lib. de Superstit.

gis inito sciunt, qualem effectum ad sagarum intentionem producere oporteat. Exempli gratia, scopa quam in aqua intingit saga, ut pluat, non existit pluuiæ causa: sed uiso indicio, eam dæmon procurat, qui (Deo permittente) potestatem habet in omnia corporalia, in aerem, uentos, nubes, eaq; statim excitare potest. Maga per scopã signum ostendit: sed ut pluat, per dæmonis actionẽ efficitur, cui mala fide & opere seruit saga, & se tradidit obsequijs illius. Item, si quando imaginem terream uel characteres uel simile aliquid, quo uelut maleficio alter lædi poßit, conficit magus: uel si aliquando maleficio alicuius in aqua uel plumbo apparet, quicquid molestiæ tali infertur imagini, idem quoque (experientia teste) inferri illi cuius proposita est imago, siue sit punctura, uel alia læsio, imagini per magum uel aliũ hominem impressa. Sed hominem maleficio affectũ reuera modo non uisibili, Dei permißione, lædit dæmon, si meruerit alter. Admirabilem eius rei historiam ex Hectore Boethio historiographo addam, ab Hieronymo Cardano tamen refutatam, ut hinc de reliquis eiusmodi enarrationibus eodem cẽseatur modo. eam ita refert. Duffus rex incidit in morbum, non tam grauem, quàm cunctis uel eruditis medicis (Scotorum tunc uiuendi modi, corporeæq; constitutionis, quos nondum peregrini inuaserant morbi, habita ratione) cognitu difficilem. Siquidem sine ullo signo bilis, pituitæ, alteriusue peccantis humoris redundantiæ, uel ab humano

Historia mira de Duffo rege maleficio læso: si uera.

humano temperamento lapsus, Duffum sensim afflixit. Noctu enim sub perpetua uigilia decubens, in sudorem immẽsum soluebatur: interdiu uix dolore, quo nocte laborauerat, leuatus, quieti se dabat. Corpus lẽta conficiebatur tabe, effœto simillimum. Hærebat cutis rigida, uenas, neruos, & qua forma ac situ constituta essent ossa humana, spectantibus ostendens. Suauis ac uniformis spirituum à corde motus: quod, tactu cordialis uenæ arteriæ deprehẽdere, uitale humidum nihil temperie excessisse demonstrauit. Viuidus illi color, aurium oculorumq; uigor integer aderat, & temperatus frequentior cibi potusq; appetitus. Hæc sanitatis signa in languente, multoq; dolore afflicto cùm medici admirarentur, & quæ suarũ erant partium egissent, nihilq; inuenissent quo superfluus noxiusq; sudor coerceretur, aut quod somnũ prouocaret, sed rex in horas magis magisq; sudore & continua uigilia angeretur: uersi ad patientis consolationem (nam eorum sententia, huic soli locus supererat) precati sunt ut benè de salute speraret, nec sibi deesset: fore ut externorum medicaminum medicorumq;, quos ipsi ocyus accirent, ope, quòd peregrinus & parum eis cognitus esset morbus, aduentãte uere, soleq; (uitæ in animãtibus assertore) ad nos redeũte, sanitatẽ consequeretur. Obortus est sub id tẽpus incerto authore rumor popularibus susurris, regẽ ueneficarum mulierũ arte dæmoniaca, et nõ naturali morbo tabescentẽ, per tã longa tẽpora corpore et uiribus cõfici,

Rumoris huius autor esse potuit satan.

casdemq;

easdemq; apud Forres Morauiæ oppidũ, magicã & sortilegam artẽ in regis perniciem exercere. Horum fama ilico ut ad regis aures peruenit, ne auctus rumor, re propalata, fascinatrices ut supplicium euaderent, in fugam ageret: mittuntur in Morauiam, qui an uera essent quæ ferebantur, perquirerent. Missi nuncij itineris causam dissimulabant, et ueluti ineundæ pacis gratia inter Duffum regem & coniuratos Morauos, Forres adiere: noctuq; in arcẽ admissi (steterat ea adhuc in regis fide) ob quam uenerant causam Doneualdo arcis præfecto, ut imperatum eis erat, exponunt, eiusq; fidem & auxilium ad negocium conficiendum implorant. Milites qui in arcis erant præsidio, tenuit nonnihil huiusmodi rei suspicio. Nam ex prostituta quadam (erat huic mater sortilega & incantatrix) dum blandiusculè eam tractaret amator, de regiæ ualetudinis tempore, modo, perpetuitate, quibus sortibus, quibus magicis carminibus uterentur Lamiæ, postea quam nonnihil audiuerat, sodalibus indicauit, & illi Doneualdo, Doneualdus autem regijs legatis: meretricemq; tempestiuam tanti facinoris nũciam (erat ea tum fortè in arce) Doneualdus ad se accitã, quæstionibus quo ordine cuncta gerebantur, & in quibus ædibus, ubi fateri coegerat, mittit intempesta nocte milites ad rẽ omnem explorandã. Hi in sortilegarum ædes foribus ui reclusis irrũpentes, sagarũ unam cereũ simulachrum ad regis Duffi imaginem dæmoniaca arte (ut credere

Quorsum hæc aliquis nouisset, nisi dæmõ locũ designasset, ubi demẽtata sanus ad fictitiũ eiusmodi opus permouere se posse sciuerat.

Sparso dæmonis operã, eo rumore, de Duffi ualetudine apud Forres uitiata à Lamijs, eas dementatas, dein in eiusmodi ludibriorum apparatum excitare potuit, ut Duffum et subditos in incredulitate confirmaret, cædem feminarum procuraret, nouasque in Morauos faces mendacijs incenderet.

par erat)

par erat) confectum, ligneo affixum ueru ante ignem torrentem: alteram, carminibus recitatis liquorem quendam fundentem sensim supra statuam inuenerunt. Prehensæ itaque ocius sagæ, coniectæq; in uincula, & tractæ simul cum simulachro in arcem, rogatæq; ad quid sub noctem carmina recitãtes, effigiem regis igni exponerent? responderunt, dum simulachrum igni adhibitum torreretur, Duffum regem in sudorem solui: carminibus uerò recitatis, perpetua teneri uigilia, & ad liquescentem ceram macie confici: consumptam autem ceram, regis mortẽ continuò subsequuturam. ita se malos dæmones docuisse: ad facinusq; exequendum, mercede à Morauorum primoribus conductas fuisse. Perciti ira astantes ad anus uerba, confracto simulachro, ut sagas scelus graui luentes supplicio, flamma consumeret, extemplò curarunt. Ferunt, sub tempus quo hæc in Forressensi arce sunt acta, regem languore leuatum, & nocte absq; sudore quieuisse: postridieq; redeuntibus uiribus, quæ erant humanæ facultatis, promptè egisse, perinde ac si nulla aduersa ualetudine antea fuisset detentus. uerùm utut res res se habuit, Duffus recrescentibus uiribus sanitati breui restitutus est.

Vnde in seiũctißimo interuallo uis tostionis, liquoris infusi, simulachri et carminum recitatorum in Duffum resultare potuit. Ob præfractiores, in figmentũ hæc annoto.

Post huius historiæ, atq; eius argumenti aliarum enarrationẽ, in hunc scribit modum Cardanus: Doceamus, an inter tot miraculorũ cõmenta quicquam ueri subsit. nam maximam eorum partem fabulosam esse, atq; confictam, uel ipsi qui hæc constantißimè

De uariet. rerũ lib. 15. cap. 80.

astruunt,

astruunt, negare non audent. Quæ igitur Boethius refert, condendæ historiæ haud iucundæ non ignauus author, alliciendi lectores causa conscripsit: ut quos Scythica facta moresq;, tum regionis descriptio non delectarent, fabulæ saltem tædium minuerent. Neque id uitiosum historico: sed ubi historia per se sterilis est, licet eam locis ac fabulis exornare. Quamobrem & iure ab his T. Liuius abstinuit: & Herodotus iustè damnatur, & Saxo Grammaticus laudatur. Tũ uerò maximè accedit, quòd hæc Boethius scripta inuenit, & factũ ipsum extra historiã est. In ipsa autem historia enarranda, utpote moribus gentis, bellis, prælijs, numero cæsorum, aut nominibus eorum qui prælio interfuerunt, quiúe strenuè se gesserunt, familiarum initijs, causis bellorum, temporum ratione, gestis ac serie principum, quibus tanquam membris historia constat, fuit diligentißimus. Quinetiam in his quæ ad historiam pertinent, nihil tam exiguum fuit (talia autem sunt, regionis & urbium situs, magnitudo, oppida, insulæ, nemora, montes, plantarum noua genera, animalia quadrupeda, aues, serpentes, pisces, soli fœcunditas, uentorum uicißitudines, cœli clementia, stagna, paludes, distantiæ, cæteraq; omnia quæ rara sunt, intelligendæ historiæ accommodata) quod neglexerit, omiseritúe, aut secus quàm esset enarrauerit. In talibus uerò existimauit ornandam historiam, seu quòd uera esse crederet, alioquin sacris philosophiæ haud initiatus. Quæ autem Ber-

Superioris historiæ de Duffo refutatio.

tē Berna & Pumetus (quorū pòst ubi de Incubo agitur, meminimus) & noster ille rusticus, uitrū capillos clauosq́; euomēs, et sonū confracti uitri in uentrē, & horarum ictus in corde sentiēs, aut uidere, aut audire sibi persuadebāt, partim uera, partim falsa esse reor: nam uerè aliquid uidere, diuq́; in uisione perseuerare, ni aliquid sit quod uideatur, absurdum est. Vident tamen quædā, tum audiūt: atq; causam horū in atram bilē reijcere oportet, quæ partim cibis & potibus, & aëre & mœrore, timoreq́; paupertatis, partim à cœli constitutionibus, partim ex consuetudine aliorum delirantiū cōtingit. Habebā ego olim amicum, cui contigit, ut in una harū ualliū octodecim menses cōmorari cogeretur. Vbi redisset ad me, multa de his incredibilia, quamuis philosophiæ haud ignarus, enarrabat: admonui hominē, ne amplius talia proferret, ni pro fatuo haberi uellet, et uitæ periculū subire. Immiscuit itaq; se negocijs arduis: commutataq́; uictus ratione, dum aliorū consuetudine fruitur, ad se redijt. Seminis quoq; ac mēstrui sanguinis retētio, pluribus causa est huius morbi, aut ortus, aut incrementi. In uniuersum tribus maximè hæc deceptio constat: atræ bilis imaginibus, cōstantia ipsorū qui hac labe correpti sunt, ac fraude iudicū. Nam olim permissum erat, ut ijdē accusarent, condēnarentq́;, ad quos damnatorū bona redibant. Vnde ne hos miseros adeò iniustè dānare uiderētur, multa fabulæ addebant. Cæterùm in illorū examine, confeßionibusq́; nihil non inane aut falsum, aut incon-

Historia huius rustici li. 3. describitur

incōstans, aut nullius momenti reperiebatur, præter contemptam religionē. Quædā enim Christum abnegabant, aliæ sacrificiū ipsum inter uestes consuebant: conspuebant aliæ imagines diuorū, atq; alia similia perpetrabant. Sublata primum in hos miseros ac insanos potestas fuit à sapientißimo Senatu Veneto: cum animaduerteret eò progressam illorū luporum rapacitatem, ut omnino insontes damnarent spe prædæ: neq; contemptor diuini cultus quærebatur, sed diuitiarum possessor. Inter hæc exorta est Lutheranorum secta: cumq; in hac, quòd per urbes propagaretur, non iam miseri, sed opulenti deprehenderentur, omissa priorum cura, ad hos conuersi sunt. Sed nunc cū illis mitius agitur, ut omnia uel stulticiæ uel auariciæ plena esse cōperias. Hi ergo (ut ad propositū redeā) quandoq; sibi uidere quædā persuadebant, atq; audire: postmodum rem ipsam ex propria leuitate augebant mendacijs, tum uerò mutuis colloquijs (ut dici solet) è culice elephas exoriebatur. Nam & plerisq; hominibus quandoq; aliqua insolita uidentur, audiunturq;: sed ea contemnētes, sanoq; iudicio abigentes negligunt. Hucusque Cardanus: qui interdum contigiße quoque perhibet, ut aliquis, quem maleficio affectū uoluerint hæ mulierculæ, naturali causa eodem tempore in morbum maleficio congruum inciderit: quo cognito, à ueneficio prognatum esse credebatur, quoniam morbi natura & tempus conueniebant. Sic anui dementatæ falsa suggestione phan-

Dominicani.

Opes aliorū, non religionē quærunt iniqui iudices.

tasiam uitiat naturalis morbi, illiusq; exitus conscius dæmon, & reliquos ob incredulitatem eo modo illudi permittit Deus. Quum uerò censores à rerũ naturaliũ cognitione essent alicui, minusq; in literis sacris exercitati, in historias (quicquid id est) ex sua opinione retulerunt: quod paulatim auctũ, exornatũq;, materiem uberẽ huic stulticiæ præbuit. Quæ ut omnium oculis euidentissimè pateat, ex Ioanne Grammatico asscribam bona fide historiam, ab eo ut ueram inter reliqua intextam: quam tamen merè mendacem, aut mendacijs egregiè excultam (quod equidẽ cum docti alioqui uiri uenia dictum cupio) facile is iudicabit, qui ad rationis trutinã reuocarit, nũ grato epuli gustu, rationis atq; eloquẽtiæ summũ munus, ac manuũ feliciter conserendarum donum consequi quis possit.

Historia admirabilis, si uera.

Ita scribit lib. 5. Historiæ Danicæ: Erant Ericus & Rollerus, Regneri pugilis filij, patre eodem sati, diuersaq; editi matre. Matrem quippe Rolleri, eandemq; Erici nouercam, Cracam uocabant.

Craca saga.

Mittitur Rollerus à patre cognoscendi causa, quæ domi interim dũ abfuissent, essent acta. Is ut maternum fumare tugurium uidit, foris accedens, paruulumq; foramen furtiua luminis applicatione traijciens, introspecta æde, animaduertit matrẽ in furni cacabo coctilia pulmenta uersantem. Suspexit præterea tres colubras supernè tenui reste depensas, ex quarum ore proflua tabes guttatim humorem epulo ministrabat: duæ quippe calore piceæ erant, tertia squamis albida uidebatur, reliquis

reliquis modico eminentius pensa. haec nexum in cauda gestabat, quum caeterae immisso uentri funiculo teneretur. Ille rem maleficio consentaneam ratus, silentio quod uiderat pressit, ne matrem ueneficij ream astruere putaretur. Ignorabat enim innocuam anguium extitisse naturam, nescius quantum illo uigoris epulo pararetur. Superuenientes deinde Regnerus & Ericus, ut fumidam aspexêre casam, ingressi discubitum petiuêre. Quibus ad mensam sitis, Craca priuigno filioq; unà cibum capturis, catillum discoloris dapis admouit. Pars quippe picea, sed croceis guttis interlita, pars albida uidebatur: quippe pro uaria serpentum specie, geminus pultem color infecerat. Cuius quum solam uterq; particulam delibasset, Ericus non ex colorum habitu, sed interni uigoris effectu epulas aestimans, nigrantem dapis partem, sed succo potiore confectam, catino quàm celerrimè uerso ad se transtulit, albidamq; sibi admotā prius Rollero applicans, coenam felicius gessit. Et ne mutationis industria notaretur, Taliter (inquit) aestuante freto puppim in proram referri solitam. Nec tenue uiri ingenium fuit, industrij operis dissimulationem à nauigij consuetudine mutuantis. Ericus itaque fausta iam dape refectus, interna ipsius operâ ad summū humanae sapientiae pondus euasit. Quippe epuli uigor suprà quàm credi poterat, omnium illi scientiarum copiam ingenerauit, ita ut etiam ferinarum pecudaliumq; uocum interpretationem calleret. Neque

enim solum humanarum rerum peritißimus erat, uerùm etiam sensuales brutorum sonos ad certarum affectionum intelligentiam referebat. Præterea tam comis atque ornati eloquij erat, ut quicquid dißerere cuperet, continuò prouerbiorum lepore poliret. At ubi superueniens Craca concham transpositam, partemq; pultis potiorem ab Erico comesam cognouit, fortunam filio præparatam, priuigno ceßisse condoluit. Cui mox gemebunda supplicare cœpit, ne unquam sua fratrem ope deficeret, quem ipsius mater tot nouæ felicitatis opibus cumulasset: quippe sapido unius epuli gustu, rationis atque eloquentiæ summam, necnon gerendorum prosperè conflictuum gratiam assequutus uidebatur. Adiecit quoque, Rollerum propemodum consilij capacem, futurumq; ut destinati sibi opsonij prorsus expers nõ esset. Monuit quoque, si suprema neceßitatis uiolentia postularet, nominis sui nuncupatione remediũ celerius esse quærendum: affirmans, se diuina partim uirtute subnixã, & quasi consortem cœlitum, insitam numinis gestare potentiam. Ericus se ad astandum fratri, natura pertrahi dixit: probrosum referens alitem, qui proprium polluat nidum. At Cracam magis propria molestabat incuria, quàm fortuna filiũ grauaret aduersa. Artificem enim ingenio suo deludi, magnum olim ruboris incitamentum fuit. Hæc Saxo. Si confectum hoc uirulentum epulum ab Erico uoratum illis pollebat uiribus, quare in Rolleri filij usum nõ denuò adornabatur

ornabatur cautius? nisi mendaces huius condimenti uirtutes semel alicui edenti consecratas, cum benedictione qua Isaac filium suum Iacobum confertim extremè bearit, conferēdas ridiculè quis urgeat. Mirandum interim summopere, tam manifesta mendacia à præclaris illis ingenijs inter res uerè gestas describi, citra præmonitionem commenti alicubi lecti uel auditi: sic tutior earum existeret lectio. Genes. 27.

At fabularum pertæsus, factum uerum subnectam, non illepidum, nec à nostro instituto planè alienum, effœtæ cuiusdam mulieris phantasticæ. Phantasticos enim quandoque à communi sensu deuios appellat uulgus: & phātasiam, intellectus uel rationis, uel cogitationis deprauationem. Ea misera in Vualdsaßia conficiebat pharmaca, & uaticinabatur circa annum 1555. Quamobrem ab earum ditionum ministro ad quæstionem uocata, uolens interrogata deludere, amentiam alijs exprobrabat, qui eam sectarentur. Quum uerò tormentorum minis grauius premeretur, se inquit ex eorum esse numero, qui uagabundi Germanis dicuntur spiritus, & quotannis quater corpus quasi exanime relinqui, spiritu interea longius euagante ad solennes cœtus, cōuiuia & choreas, quibus quoque interesset Cæsar: atque sibi codicillorum à Cæsarea maiestate donatorum authoritate, licere medicari, futura prædicere, necnon spiritu euolante eos celebrare cōuentus. Iussa eos ostendere, protulit literas Latinas sacræ initiationis N. Sacellani

Phantastici. Phantasia.

Historia uera.

Cæsareæ maiestatis, nũc episcopi, in expeditione uersus Saxoniam Egeræ perditas: item agyrtæ cuiusdam schedas addidit, quibus ille sua unguenta, & execandi calculi artem, idq́; genus reliqua prædicabat. His testimonijs subnixa maleferiata, ac à dæmone procul dubiò delusa (si uera narrauerit) anus, nihil non sibi licere in propinandis pharmacis & diuinationibus confidebat. Sed ut desisteret resipisceretq́; admonita, exilio puniebatur. Interim tamen sibi restitui codicillos maximopere cupiuit, sine quibus nullum fœlicem successum ex arte consueta sperari posse, persuasum fortaßis habuit. Corpus autem eius tanquam exanime uisum esse quum alij assererent, illi ignem admoueri, si denuò ita spectaretur, prudenter antea admonuerat Vualdsaßiæ olim administrator D. HENRICVS VVESIVS, LL. Doctor consultißimus, qui hæc mihi ordine retulit.

In aere concitãdo quomodo à dæmone illudantur Lamiæ.

Singulari insuper ratione in aere concitando illuduntur hæ aniculæ à diabolo, qui simulatq; ex elemẽtorum motu, & naturæ cursu citius faciliusq́; quàm homines, mutationem aeris & tempestates fore præuidet: uel alicubi infligendam ex abstrusa Dei uoluntate plagam, cuius ipsum spectat exequutio, intelligit: tunc harum muliercularum mentes agitat, uarijsq́; imbuit imaginibus, & suggestione multiplici, quasi ob inuidiam in proximũ, uel ob uindictam aduersus inimicum sint aerem turbaturæ, tempestates excitaturæ, & prouocaturæ grandines. itaq; eas instruit,

struit, ut quandoque silices post tergum, occidentem uersus proijciant: aliquando ut arenam aquæ torrentis in aerem conijciant, plerumq; scopam in aqua intingant, subinde in olla porcorum pilos buliant, nonnunquam trabes uel ligna in ripa transuerse collocẽt, & alia id genus deliramenta efficiant: atq; ut arctius eas satan illaqueet, diem & horã his actionibus præfigit. Quum uerò successum hæ uidẽt, nimirum quascunque desideratas in aere turbationes: magis confirmantur, quasi euentus hic subsequatur ipsarum operationem, qua ne aquæ quidem stillã elicere possent. Nec sanæ mentis hominem opinari decet, futili uesanarum muliercularum actioni obedire elementa, & ad harum nutum institutam à Deo naturaliũ rerum seriem impediri uel inuerti: quod haud dubiè contingeret, si harum arbitrio tempestates, pluuiæ, grandines & fulmina inseruiant, ut quandocunque & quomodo hæ iubeant, ea insequantur. Si autem maligna imprecatione, aut certa uerborum obmurmuratione, se aliquid non uulgare perpetrare posse, in animum induxerint: cum Socrate dixerim, incantationes esse uerba animas decipientia humanas, aut secundum interpretationem, aut secundum timoris incussionem, aut secundũ desperationem: quæ sanè ne pili quidem facienda sentio, quum nullum effectum reuerà naturaliter producere queant, nec ob id etiam sanitatem in morbum cõmutare, quanquam ijs se posse falsò arbitrentur uetulæ. at eiuscemodi morbi à dia-

Incantationum uerba nihil posse.

bolo, conniuente Deo, ob horum hominum incredulitatem, maleq; conceptam de sagarum potentia opinionem, sæpenumero accersentur, infligũturq;. Idem dictum uolo de frugibus, quæ nullo modo incantationum uerbis aut imprecationibus lædi possunt: sed à dæmone quidem, Deo concedente, uel ueneficijs multo minus eæ queunt aliò traduci: aliam licet opinionem ex poetarum uberibus hauserint ueteres, ad nos quoque deriuatam. Hinc celebratur illa duodecim Tabularum lex:

Agrum non posse à Lamijs excantari, nec lædi nisi à dæmone uel ueneficis.

Sub tit. de Iniurijs, alijsq; delictis. l. 9. ad tit. 11.

QVI FRVGES EXCANTASSET, POENAS DATO: NEVE ALIENAM SEGETEM PELLEXERIS EXCANTANDO: NE INCANTANTO, NE AGRVM DEFRVGANTO.

Ansam uerò huius incredulitatis pronam admodum obtulerunt rustici, fiducia in Deum uiua minus confirmati: qui multifariam hoc etiã tempore secundum eorum incredulitatem uexantur à satana, ut aliàs lac ademptum, aliàs fœtum, aliàs segetes, aliàs armentum etiam interemptum à Lamijs putent: & uniuersam agriculturæ rationem non ad benedictionem Dei in uera fide, sed ad meras anicularum uoluntates referant. Adijciam doctißimi uiri IVLII SCALIGERI uerba ad Cardanum: Ais ad maleficij efficaciam conferre malefici constantiam: putasti cuiuspiam affectum agere in aliũ, quàm in eũ cuius affectus est. Neq; uerum est, ab homine homini noceri posse uerbis. Nam quis illa eum uerba docuit? Non homo alius,

Li. 16. de subtil. exer. 349.

lius. Nam quis illum? Non cœlestis intelligentia. Quis enim eam facere audeat authorem fascini? Ergo malus dæmon: non ut hominem faceret potentiorē, sed ut ipsum deciperet credulitate, atque socium haberet tum impietatis, tum æterni exitij. Ipse igitur agit dæmon: stultus ille ac uecors, putat suis sese uocibus agere.

Interdum porrò Empusæ exornandæ adhibentur etiam naturalia quædam pharmaca, quibus ubi se inunxerint, confricuerintq́; ita à fraudulento magistro institutæ Lamiæ, per fornacem mox se euolaturas, ac per aerem longè latèq́; euagaturas ad tripudia, dulcissima symposia, concubitus & gratissima rerum spectacula confidunt: quæ tamen per insomnia ipsis ingerit ille milleartifex, ubi ab inunctione somniferi omnino unguenti, in profundissimum lethargicumq́; somnum dilabuntur insciæ. Hæc ne somnia uideantur, libuit adducere, quid solertissimus occultarum causarum indagator Ioannes Baptista Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis, siue de miraculis rerū naturalium scribit: Adeò dira, inquiens, cupido hominum mentes inuasit, ut quæ natura mortaliū commoditati elargita est, abutantur, ut multis horum simul coaceruatis componant Lamiarum unguenta: quæ quanquam ipsæ superstitionis plurimum admiscent, naturali tamen ui euenire patet intuenti: quæque ab eis acceperim, referam. Puerorum pinguedinem aheneo uase decoquendo ex aqua capiunt, inspissando

Naturalibus usæ pharmacis quandoq; deluduntur à satana Lamiæ.

Lamiarum unguenta.

spissando quod ex elixatione ultimum nouißimumq; subsidet. inde condunt, continuoq; inseruiunt usui: cum hac immiscent eleoselinum, aconitum, frondes populneas & fuliginẽ. Vel aliter sic: Sium, acorum uulgare, pentaphyllon, uerspertilionis sanguinem, solanum somniferum, & oleum: & si diuersa commiscent, ab ijs non parum dißidebunt: simul conficiunt, partes omnes perungunt, eas antea perfricando ut rubescant, & reuocetur calor, rarumq; fiat quod erat frigore concretum. Vt relaxetur caro, aperiantur pori, adipem adiungunt, uel oleum ipsius uicem subiens, ut succorum uis intrò descendat, & fiat potior uegetiorq;, id esse in causa non dubiũ reor. Sic non illum nocte per aera deferri uidentur ad cõuiuia, sonos, tripudia & formosorum iuuenum concubitus, quos maximè exoptant: tanta est imaginationis uis, impreßionũ habitus, ut ferè cerebri pars ea quæ memoratiua dicitur, huiusmodi sit plena: cumq; ualde sint ipsæ ad credendum naturæ pronitate faciles, sic impreßiones capessunt, ut spiritus immutentur, nil noctu diuq; aliud cogitantes: & ad hoc adiuuantur, cum non uescantur nisi betis, radicibus, castaneis & leguminibus. Dum hic pensiculatius perquirendo operam nauarem (ancipiti enim immorabar iudicio) incidit mihi in manus uetula quædam (quas à strigis auis nocturnæ similitudine Striges uocãt, quæq; puerulorum sanguinem è cunis absorbent) sponte pollicita breuis mihi temporis spacio allaturam responsa,

Striges. Historia memorabilis.

iubet

iubet omnes foras egredi, qui mecum acciti erant testes: spolijsq; nudata, tota se unguento quodam ualde perfricuit, nobis è portæ rimulis conspicua: sic soporiferorum ui succorum cecidit, profundoq; occubuit somno. fores ipsi patefacimus, multũ uapulat: tantaq; uis soporis fuit, ut sensum eriperet. Ad locum foras redimus, iam medelæ uires fatiscunt, flaccescunq;. A' sommo seuocata, multa incipit fari deliria, se maria montesq; transmeasse, falsa depromens responsa. Negamus, instat: liuorem ostendimus, pertinaciter resistit magis. Hactenus Ioannes Baptista. Lamiarum quoque unguentum propemodum simile tradit Hieronymus Cardanus, quod mirabilia uidere facit. Nam & de his quæ non sunt, & tamen uidentur, ibi sermo est. Constat pinguedine puerorũ, ut dicunt, succisq; apij, aconiti, pentaphylli, solani, ac fuligine. Sed tamen dormire creduntur, dum hæc uident. Spectare autem uidentur theatra, uiridaria, cœnas, ornatus, uestes, formosos iuuenes, reges, magistratus, imò res omnes quibus delectantur, quibus etiam se frui arbitrantur. cernunt item dæmones, coruos, carceres, solitudinem, tormenta. Hæc igitur sunt uiolentorum insomniorum causæ. Hinc etiam illas apio uictitare ait, castaneis, fabis, cepis, caulibus, phaselisq; somnos turbulentos cientibus: sic magis per somnum ferri uidentur in diuersas regiones, atq; ibi multifariam affici, prout uniuscuiusq; fuerit temperies, unguento adiuuante. Cui non absimile ad inducendum

De Subtil. li. 18. de mirabilibus.

Somniferum admodum oleum.

dum profundum longumq; somnum, adiungam hic oleum. rec. semin. lolij, hyoscyami, cicutæ, papaueris rubei & nigri, lactucæ, portulacæ ana unc. iiij. sem. fabæ inuersæ unc. j. ex his omnibus fiat oleum, & pro qualibet uncia istius olei misceantur unc. ij. opij Thebaici. Hinc sumantur unc. ij. uel iij. & duorũ dierum subsequetur somnus. Eiusmodi quædam simplicia, puta lolium, faba inuersa, opium, hyosciamus, cicuta papaueris species, solanum furiosum, atque id genus reliqua, naturalium rerum peritis non omnino ignota inueniuntur, quibus intellectus uel aufertur uel turbatur, ut qui ijs utatur, loquẽdo, audiendo & respondendo amens uideatur, uel in somnum altißimum ad dies etiam aliquot præcipitetur: at eorum usum, & aquas, uina, pulueres, trociscos, olea, aliasq; formas hinc conficiendi modum, silentio inuoluere malui, ne ijs abutendi ansam alicui subministrasse uidear. Perpetuò iuuandi, & non lædendi, animum donauit omnis boni author benignißimus.

Simplicia sensus turbãtia & auferentia.

Hic obiter ob raritatem, & rei quasi miraculum, non erat prætermittendum, opij esum Turcis, & multo magis Persis, tam esse familiarem, ut nihil propè familiarius: quòd eo uorato se ualidores esse, minusq; belli pericula timere persuasum habent: quemadmodum in his regionibus, ebrios quoque intrepidius se quibuscunque naufragiorum & discriminum fluctibus obijcere obseruamus. Quocirca ubi exercitum colligit Turca, opio uniuersa spoliatur terra, licet quo-

Opij frequẽs apud Turcas & Persas usus.

cet quotannis id incredibili colligatur copia ex papauere albo leuiter uulnerato, postquam capita protruserit: unde lactis aliquot guttæ emanant, paulatim concrescentes. Eius semine apud Turcas non minus terra conseritur, quàm in his ditionibus tritico, præsertim Acharæ, Caracharæ, Spartadæ, Emetetindæ, & in alijs uicinis oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ & Ciliciæ. Vix Turcam inuenias, qui opium non redimat: etiam si unius asperi ualorem tantum possideat, eius dimidietatem opio impendet, secum id tam togæ quàm pacis tempore collaturus. Quidam eius esui assuetus, semel drachmam mediam innoxiè uorabat: postridie uerò drachmam integram idem ille deglutijt citra ullum aliud incommodum, quàm quod uelut ebrius appareret. Bellonius, qui huic nunquam assueuerat, eo sumpto, nihil incommodi sensit, quàm in uentriculi orificio calefactionem, leuē cerebri turbationem, & somnium inquietiorem. Tritum Turcis in obijcienda calumnia prouerbium est, Opium comedisti: ac si alterius prouinciæ homini exprobrares ebrietatem. Optimum habetur, amarum ualde, gustu calidum ut os inflammet, ad modum pilorum leoninorum colore fuluum, odore molestum & graue. In extremo refrigerandi gradu id designari, cum insigniter amaricet, inflãmetq;, mirũ est. Masschlah uulgares Turcæ nuncupant, Aphion peritiores. In usu quoque habent puluerem illis dictum Heiran luc: cuius circiter coclear quicunque sumpserit, nihil lo-

Vide etiam Dioscor. lib. 4. ca. 60.

Lib. 3. ca. 15. Obseruationum.

Masschlah.

Aphion.

Heiran luc.

hil loquitur, at continuò ridet, admiranda se uidere ratus: atque hinc suos instituit gestus, ut ingentem omnibus spectatoribus risum moueat. qui ubi ad mentem redierit, se his uel illis fuisse locis, & mira uidisse rerum spectacula, asserit. Rogati illi, puluerem cannabinum esse pleriq; responderunt: qui quanquam ex Galeni doctrina, largius paulò sumptus caput feriat, uaporem sursum ob multam calefactionem mittens: citius tamen suspicarer ex solano furioso paratum esse, cuius radicē ad drachmæ unius pondus ex uino potam, excitare species uanas, imaginesq; non iniucundas, docet Discorides: sed duplicatum eum modum, ad tres usque dies mentis alienationem afferre, addit. His, & id genus similibus, fortaßis quandoque utuntur nostræ Lamiæ.

Lib.1. de aliment.

Solani furiosi radix imagines uanas inducit.

Lib.4. ca.69. *Potus dementantis & soporiferi ualde, meminit Paulus Venet. de reg. or. lib.1. cap. 27.*

¶Hinc iam incuborū succuborumq; laruas aggrediamur, quid in his ueritatis foueatur, studiosè & latius inuestigantes: ut non modo è uulgarium, sed & prudentium animis, semel hoc falsæ persuasionis simulachrum excutiatur. Quum itaq; huius hæresis maleficio & præstigijs delusæ dementatæq; anus, à dæmone se comprimi, incubosq; pati arbitrentur, hanc cōmixtionem, ut reliqua propemodum omnia, merè esse ex læsa mente imaginariam, uel saltem qualicunque affrictu titillationē cieri, accedente rei imaginatione, nec uerè congressum fieri, rationibus demonstrabitur euidentißimis: ubi prius commonuero, nostris medicis morbum quendam dici Incubum, ab incuban-

Cōgressus dæmonis cū muliere imaginarius.

Incubus.

incubando, quòd pondus quoddam nobis dormientibus incumbere, & super nos consistere putamus, respirationem opprimens, & ob id uocem impediens: ita ut si uelimus clamare, non poßimus, cum somnijs horrendis & imaginationibus plurimis nos ab alijs inuadi existimantes. Epilepsiam esse quidam sentiunt diminutam, quæ fit in somnijs, de qua Aristoteles intellexit lib. de Somno & uigilia: ἐφιάλτης Græcis nuncupatur, id est insultor, quasi aliquis insiliat, uim inferens, & eum comprimens, ut non poßit moueri, donec liberetur ab inuasore. quæ signa ab imminuto calore proueniunt: & quum spiritus animales existentes in cerebro, ob uapores ascendentes à pituita & melancholia obtenebrantur, ita ut uirtus opprimatur, & uideatur aliquid graue sibi inferri, quod tamen reuerà non fit. Contingit autem potißimum resupino corpore iacente, plerunque ore uentriculi aut pituita crassa lentaq;, aut ciborum concoctu difficilium copia oppresso. Quum uerò sagæ sint ob sexum ut plurimum pituitosæ, & ob animi affectus melancholicæ, cur non supinè cubantes, huiusmodi morbo erunt obnoxiæ? atque accedente illo sensu communi, ab immundi spiritus aßidua suggestione uitiato, putabunt, fatebunturq; uerè se passas esse, quod saltem uel per somnum uel imaginatione intensa innotuit. Conuenientem hic ex Iasone Pratensi historiam de ocioso quodam sacrifico asscribendã duxi: ita narrat: Nuperrimè sacrificus quidam me conuenit. Do-

ἐφιάλτης.

De cerebri morb. ca. 26.

mine, inquit, nisi succurras misero & afflicto, actum est, et prorsus perij: tabes me habet. Viden' quàm sim emaciatus, quàm exanguis, uix tenui pelle contegor. succulentus esse soleo, speciosulus & bene habitus: nunc fœdum spectrum uideor, hominisq; inanis imago. Quid, inquam, te cruciat, & quam affectus tui causam opinaris? Dicam, ait, intrepidè, & ualde admiraberis. Sub quamlibet fermè noctem ad me commeat muliercula mihi non ignota, & pectori meo illabitur, ipsa uiolenter comprimit, atq; coarctat animæ meæ uias, ut ægrè respirare queam. Quin clamitare cupienti, uocis iter præcludit, ut quanquam præ pauore nitor attollere, minimè queam. Nec manus ad propulsandam iniuriã, nec pedes ad capessendam fugam expedire ualeo. Vinctum me et affixum tenet. Heus, inquam subridens, nihil admirandum prædicas (ex narratione incubum intelligebam) merum est phantasma, merum ludibrium. Nec plura moratus: Phantasma, inquit: ludibrium, inquit, profectò nõ est: ita me Deus amet, quæ hisce oculis conspicatus sum, & quæ hisce manibus exercui, enarro. Equidem uigilans, mentisq; compos, eam uideo coràm, & inuadentem accipio, conorq; obluctari, sed præ languore, metu, angustia & impacta ui, nihil efficio. Hac de re horsum uorsum amens cursitaui, unumquemlibet percunctans, posset'ne succurere miserabiliter pereunti. Minoritam consului, quem callidũ ueteratorem dicunt, ab hoc præsentaneam opem sperabam: sed spe

Incubum passus sacrificus.

sed spe mea frustratus sum plane, nullam is salutẽ attulit: tantum monebat, Deum optimum maximum, quem iampridem precibus fatigarã, strenuè adorandum, ut dignaretur infestam uexationem auertere. Adij uetulam quandam, pro fama populari, sagã atq; uersutam. Hæc aiebat, qui sub crepusculum diei statim ab excreto lotio matulam obturarem dextra caligula, & fore ut eo ipso die malefica me inuiseret. Id etsi uanum uidebatur, nec parum me ab experimento absterreret religio, uictus tamen impotentia & diuturni laboris tædio, tentaui. Et per Iouem, accidit uaticinium. Veniens in domum meam, uesicæ cruciatum querebatur: nec potui ab illa aut preculis supplex, aut contẽtione minax impetrare, ne sub noctem ad me terrifica commearet: sed implacabilis ueterem morem asseruat, semelq; constituit me fœdo angore conficere. Hominem hunc uix quiui ulla oratione ab insania reuocare: sed à secũdo tertioue congressu hilarior factus, morbum agnoscere cœpit, & sanationis spem fiduciamq; concipere. Iam ad congressum imaginarium.

Primum huius congressus uanitas, fucusq;, apertißimis atq; adeò oculatis testimonijs, ac argumento irrefutabili conuincentur, si uirgo hoc deprauatæ imaginationis fascino agitata, ludibriaq; eiusmodi perpessa, quæ à dæmonis initu corrupta creditur (qualem apud Hollandos uestalem, ex propria per actæ cum dæmone huius spurciciei confeßione flam- *Concubitus dæmoniaci uanitas.* *Virgo Vestalis apud Hollandos ob incubum precipuè exusta.*

mis adiudicatam scio) ab obstetrice perita, uel alia non indocta femina inspiciatur, contrecteturq;: eam enim adhuc uirginitatis zona, hymene nimirum munitam esse (si alioqui à uiri concubitu fuerit libera) comperietur. Ea siquidem omnes uirgines ab initio dotatas, obuinctasq; à conditore Deo fuisse, contra multorum secus contendentium sententiam ostendere uolui: primumq; generale Mosis ex Dei uoluntate consilium, de indicijs uirginitatis indubitatè cognoscendis, si de uirgine matrimonio tradita, in læsæ antea pudicitiæ suspicionē maritus uenerit, proponam, explicaboq;, id tale est: Si duxerit uir uxorem, accesseritq; ad eam, & odiße eam cœperit, quæsieritq; diuortij occasiones, nomen peßimum ei obijciens, & dixerit: Vxorem hanc duxi, & ingressus ad eam, nō inueni uirginem, uel uirginitatis signa: tollent eam pater & mater eius, & proferent signa uirginitatis puellæ ad seniores ciuitatis qui sunt in porta. dicetq; pater: Filiam meā dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen peßimum, ut dicat, Non inueni tuā filiam uirginem. & ecce hæc sunt signa uirginitatis filiæ meæ. Expandent uestimentum coram senioribus ciuitatis, apprehendentq; senes urbis illius uirū, &c. Quod si uerum est uerbum illud, & signa uirginitatis in puella non fuerint inuenta, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruentq; eam ciues illius ciuitatis lapidibus, ut moriatur. Ad huius loci explicationem, & ut medicis in omnibus puellis hymena non

Hymene dotatæ sunt omnes uirgines.

Deuter. 22.

non agnoscentibus satis fiat, ac meum interim prosequar institutũ, breuiter paucorum sententias prius annotabo: obiter deinde, quæ à me in hanc rem obseruata sunt, adiecturus. Ad hunc modum scribit Auicenna: Ante uiolationem puellæ uirginis sunt in collo matricis panniculi cõtexti ex uenis & ligamentis subtilibus ualde, ortis ex omni parte eius: quos perrumpit mas, & effluit quicquid in eis est sanguinis. Item Almansor: Os uirginis constrictum est, & rugosum: & in rugis colli uirgulares uenæ texuntur, subtiles: quæ quando corrumpitur uirgo, rumpuntur, & prædictæ dilatantur rugæ. Hymenis, in humani corporis exquisita dissectione incomparabilis ANDREAS VESALIVS, leuiter ex Arabibus in hæc uerba meminit: Arabum nonnulli quinq; numero uenulas in medium longitudinis uteri ceruicis diffundi astruunt, & dextrarũ uenarum ora cum sinistrarum oris conniuere, cõmittiq;, ac ab illis puellarum hymena constitui docent, uenarum huc pertinentium copiam centonem nuncupantes. Explicatius de eo scribit doctißimus medicus Ioannes Guinterius: Vteri ceruicem, digitis in eam insertis, secabis ad os usque, si uenerem experta fuerit mulier: alioqui digitos haud ita facile propter hymenæi impedimentum inseras. Nam ceruix membranosa ex musculis ipsius textura conniuet. Quæ ut disrumpatur, prima coitio acerrima est. Intra muliebre pudendum, siue in uteri ceruicis medio, engion est (ait

Li. 3. fen. 21. tract. 1. ca. 1. *Hymen.*

Li. 3. Fabricæ Hum. corp. cap. 9.

Lib. 1. Instit. Anat.

Lib. 2. ca. 24. anat.

Lib. 2. antiq. lect. ca. 55.

Alexander Benedictus, & Cælius) siue hymen, integritatis uel uirginitatis argumentum. Ea uerò neruosa intelligitur exilitas, uenulis dispersa tenuibus, quam primus conuellat congressus. Virginei siquidem locelli arctissimè circunquaq; sub coriaceis carũculis nymphe nuncupatis, membrana hymene Græcis dicta muniuntur, qua primo insultu disrupta, uenarum uteri orificia hic intexta desinentiaq; sanguinem fundunt, menstruum uulgò appellatum. Vnde nuptis uirginibus, prima concubitus nocte, ex huius membranæ uiolenter ruptæ uenulis sanguis promanat: cuius lituris, ut uirginitatis uel uirginalium notis testibusq;, tincta quibus teguntur uel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspicacibus, coniugesq; uiolatæ antea pudoris zonæ falsò insimulantibus maritis expandi ostendiq; iubet Moses. Hoc quoq; munimentum cognouit author carminis uulgo triti:

Virginitatis signa. Mosis locus explicatur.

Est magnum crimen, perrũpere uirginis hymen.

In explicatione nominis Iesu

Historia de Christi diuinitate et Maria semper uirgine memoranda omnibus seculis, maximè contra Iudæos.

Ad ualidiorem argumenti propositi assertionem, historiam cunctis seculis memorabilem hic ex Suida breuibus contractam, ascribere, uisum est nõ inutile. Ea ita habet. Quo tempore Iustinianus imperium obtinebat, erat quidam inter Iudæos princeps, Theodosius nomine. Hic cum familiariter admodum uteretur argentario Christiano, cui nomen erat Philippo, qui ipsum crebrò ad amplexandam Christianam religionem hortabatur: tandem ingenuè fassus est, se nihil dubitare quin IESVS, quẽ nos Christum colimus, is sit

is sit quem sacri uates mundi Seruatorẽ prædixerũt: uerùm se animũ inducere non posse, ut abdicatis quibus nunc apud suã gentẽ fungitur honoribus, nomen suũ IESV Christo det. Vt autẽ ita de IESV Christo crederet, se non solùm sacrorũ uatũ oraculis persuasum esse: sed mysterio quodã, quod apud Iudæos in arcanißimis scriptum adseruatur, cõpertum habere, idq; huiusmodi esse: Mos erat olim apud gẽtem Iudaicam, quo tempore ædes sacra in Hierosolymis extabat, uiginti duos perpetuò sacerdotes, quot scilicet linguæ Hebraicæ elementa, & Veteris testamenti libri numerantur, habere: & quoties de eo numero unus aliquis mortem oppeteret, mox alium in defuncti locum allegare: allectumq; in codicem, qui ad eam rem in æde seruabatur, cùm illius ipsius, tum parentis utriusque expresso nomine, referre, notatis etiam tum defuncti, tum suffecti diebus. Cum itaq; quo tempore Iesus Christus in Iudæa uersabatur, necdum tamen sese prodere, ueramq; fidem propalàm docere cœpisset, mortuus esset quidam ex dicto sacerdotum numero: nec post multa ac uaria suffragia, quispiam satis idoneus esset repertus, qui in illius locum asscriberetur: tandem propositus est Iesus, Ioseph fabri (ut aiebant) filius, tanquam homo ætate quidem iuuenis, cæterùm & uita & moribus & doctrina in primis commendatus. atque hoc suffragio ab omnibus demum approbato, uisum est matrem eius in consessum arcessere (pater enim obierat) cognoscendorum no-

minum gratia, quæ in codicem, ut dictum est, describenda essent. Illa igitur accita, & de filio eiusq; patre sedulò interrogata, respondit: se matrem quidem IESV esse, atq; ipsum peperisse. Nam eius rei testes sibi esse eas mulieres, quæ cum páreret, præstò fuissent. patrem uerò nullum illi in terris esse: quod ex me (inquit) quibus uultis discite argumētis. Dum enim uirgo in Galilæa agerem, angelus Dei in domum, in qua uersabar, ingressus, non quidem dormienti, sed uigilanti mihi nūciabat, futurum ut è Spiritu sancto párerē filiū, iubebatq; nomē illi IESVS indere. Itaq; uirgo cum essem, per eam uisionem concepi, peperiq; IESVM, permanens uirgo in hunc usque diem. His auditis, sacerdotes iubebant adesse fidas obstetrices, easq; summa cura explorare, an etiamnum uirgo esset Maria. Illæ uerò cognita ueritate ex ipsa re, affirmabant eam uirginem esse. Aduenerunt quoque & illæ mulieres, quæ fortè fortuna adfuerant parienti, conspexerantq; edentem infantem, quæ & ipsæ attestabantur filium eius esse IESVM. Quibus rebus attoniti sacerdotes, denuò rogabant Mariam, ut liberè profiteretur, quibus esset editus ille parentibus, quo ea ipsa parentum nomina possent in sacerdotum album referre. Ibi rursus Maria: Ego, inquit, reuerà eum peperi: uerùm nullius conscia patris in terra, audiui ab angelo filium Dei esse. Filius est igitur meus, & Dei. Sacerdotes ergo cum hæc intellexissent, in allato codice scripserunt hæc uer-

Maria post partum & mortuum Iosephū uirgo.

hæc uerba: Eo die mortuus est sacerdos ille, illis natus parentibus: cooptatusq́; est pro illo sacerdos communi omniũ nostrûm suffragio, IESVS, filius Dei uiui, & Mariæ uirginis. Porrò hic codex è templi & urbis excidio à primatibus inter Iudæos uiris magno studio ereptus est, asseruaturq́; in Tyberiade, &c. Tandem subijcit author, se hæc ab ijs audiuisse, qui è Philippi argentarij ore intellexerant.

In sacerdotē cooptatus fuit Iesus.

Cæterùm illa obfirmari membrana orificij uteri ostium seu uirginitatem, eo hic demonstrare prolixius stat sententia: quòd id non infimæ sortis, usus atque existimationis doctißimi plerique medici inficientur: quum tamen in quatuor puellis me id obseruasse ob incumbentem neceßitatem, uiuis adhuc oculatisq́; testibus comprobare, non fuerit difficile. Primæ, circiter octodecim annos natæ, in ciuitate Grauiensi, chara mihi patria, ualida hæc mẽbranula sanguinis saburra distendebatur, tumebatq́; cum ingenti dolore: quam quũ ex litura à uiuo colore aliena, uno in loco putrere iudicarem, uellicans leuiter, aperire frustra nitebar: ea tamen postea perrupta sponte, copiosus profundebatur sanguis, unde paulatim conualuit. Ad alteram puellam extremè Craneburgi decumbentẽ, matronæ uicinæ cum obstetrice accurrentes, eam gestare uterum uno ore, fœtus patrem quoq; denominantes, occlamabant (illa licet interposito etiam iuramento contradicente, ac se uirum nũquam admisisse, liberius affirmãte) usqueadeò huic uterus,

Hymene munitas esse omnes uirgines, contra multorum medicorum opinionem probatur.

 potißi-

potißimùm in dextro uentris inferioris latere protuberabat. Ad hanc quoque uocatus, re apud mulieres & obstetricem desperata, eius scilicet partus doloribus intolerabilibus in tertiam septimanã nocte diúq; perdurantibus, cum aliqua urinæ suppreßione, uigilijs continuis, & appetitus deiectione, partem affectam secundum artis legem & postulantem neceßitatem tracto. ubi tam ualidè obfirmatum illud munimentum comperi, ut ne subtilißimi etiam specilli cuspidem usquam, præterquam in oris uesicæ extremitate huic annexa admiserit (quemadmodum in superiore quoque contigit) tametsi diligenti indagine circumquaque tentaretur. Re autem penitius introspecta, pensiculatáq;, quum puellam hanc annum agentem uigesimumprimum, forma uenusta, florida uiuidáq;, constitutionis prorsus sanguineæ, antea expurgationes menstruas nunquam sensisse, præter leue paucarum stillarum indicium, quatuor antè annis matre defuncta, intelligerem: earum partium uenarum orificia magis hic introrsum reserata, hunc in ea ætate, temperamento, uitæ ocio (sartricula etenim erat) & anni uerno tempore, efferuescentem profudisse sanguinem, apud me collegi. Itaque anhelitum puellæ comprimere iubeo, retractis diductè cruribus, quo magis uirginitatis custos testisq; tenax pellicula reniteretur, atque uestigio impresso in medio eius à perinæo uersus uesicæ collum, & iusto utrinq; relicto in-

Hymenis incisio.

cto interstitio, chirurgum, ob casus illi inauditi raritatem tremebundum, ut rasorium mei nominis naufragio imprimeret adhortor, ac reiterata ob neruosam craßitiem bis sectione, supra octo sanguinis atri libras paulatim profluxisse, testabuntur plures matronæ. In eo decubitu eam ad tertiũ permanere diem propter hæmorrhagiam iubeo, licet se mox ab incisione maximopere leuatam sentiret, de nulla debilitate ob largißimam sanguinis tanto tempore extra uenas in ijs partibus retenti effluxionem, conquesta. Elotis inde huius eluuiei reliquijs, aqua hordei cum melle rosaceo syringe iniecta, post tertium diem suæ restituebatur libertati, ualetudinem pedetentim consequuta inculpatam, ut uicesimosecundo die post incisionem legitimè cœperint fluere menses, suum deinde seruantes naturæ tenorem. Similem casum recenset Antonius Beniuenius, quanquam membrana hac omnes præmuniri uirgines ignorarit, quum dicat, naturalia fœminarum interdum claudi. Siquidem munimentũ illud uni homini in multis uirginibus obseruatu difficile est, quum rarò sit obuium, si quando uenarum sanguinem menstruum fundentium orificia introrsum puellis fortè reserari contingat, ac reliqua excretionis uia hoc sepimento præcludatur. Ita narrat ille: Incidit in manus nostras puella quædam, iam matura uiro, iam plenis nubilis annis, cui naturalia ipsa clauderentur. Quæ cum ego huiusmodi malum curaturus inspicio, membranulam quandam uideo,

De abditis Sanat. causis ca. 28.

uideo, quæ ipsius uuluæ ori opponeretur. Quare duabus lineis inter sese transuersis eam incido, statimq́; tanta ac tam ingenti impetu nigrior materia profluxit, ut grande lumen, quod tunc minister admouerat, extinxerit. Menses enim præteriti intus tenebantur, qui & dolores etiam singulis mensibus excitarent. Tum reliquum curæ ex aliorum ulcerum more prosequutus, haud multis pòst diebus puellã ipsam sanam, & coniugio aptam relinquo. Hæc ille. Proxima *adhæc hyeme, quum puellæ octo circiter menses natæ urina impeditius flueret, nisuq́; hymẽ prominerет, uteri orificio filiolam carere suspicata mater indocta, eam mihi offert inspiciendam:* ego *aciculæ capitello membrana hac circumscripta, & uesicæ colli extremitate ostensa, matrem rectius institui: & quid ad eliciendum liberius lotium faceret, edocui.* Præterquam *quòd in quarta uirgine quoque certissimè tegumentum illud solidissimum cognouerim, à pudicissimis mihiq́; familiaribus matronis, quæ hoc pudicitiæ munimentum prima admissione obseruarunt, idipsum pudica collatione resciui: hæ, omnes uirgines eo donatas esse, ex feminis, quibuscum familiariter & occultè hac de re contulissent, se intellexisse, uno quoq; asseruerunt ore.* Alias *duas iam nuptui collocatas, ab obstetrice perita sectas etiam noui.* Membrana *interim aliàs crassiore firmioreq́;, aliàs tam ualida ut sectione opus sit, quasdam tenuiore fragilioreq́; hic obseptas esse, minimè dubium est: plerisq́;*

Alexand. Bened. lib. 2. Ana. cap. 24. *Hymen mẽbrana aliàs crassior, aliàs ualidior, ut sectione opus sit: aliàs fragilior.*

etiam

etiam putrescere eam ex humorum affluxu, & ex morbo perrumpi constat. Exemplo id testatum facilè fecerim: uerùm non est nostri instituti, longiorem huius argumenti hic contexere telam. satis sit indicasse, imò apertas ostendisse rationes, quibus succuborum incuborumq; falsitas detegitur: item Mosis locū nonnihil explicuisse, & medicis ansam subministrasse, membranam hanc oculatius obseruandi: cuius quidem uitiatæ prius nomine, uxorem secretò arguisse non immeritò maritum, olim memini.

Si quis iam præfractior, ad illam Mosis sentētiam mihi obtrudendam confugiat, Quòd filij Dei ad filias hominum ingreßi sunt, atq; hæ genuerint potentes & celebres uiros: & hinc cum multis alioqui doctis uiris inferre studeat, dæmones posse mulierū concubitu frui, atq; generare: huic Augustini Steuchi Eugubini, episcopi Kisami, uerba hæc, quibus errorem hunc solidè refellit, opponā: Illud, inquit, reijciēdum separandūq; à natura dæmonum uera, & penè inter fabulosos dæmones cēsendū, quod nō modò è nostris quidā, sed etiam prophanæ philosophiæ professores pleriq; sibi persuaserūt, de filijs illius Dei, qui dicūtur apud Mosem filias hominū uidiße, accēsosq; in earū cupiditate, ex eis filios genuisse: qui quum dicantur Hebraicè Nephilim, ab Hebræis nescio quibus, & nostris, quinetiam externè philosophis, dæmones crediti sunt, qui partem diuinam atque humanā mistam habuerint. fueruntq; multi, filios illos Dei angelos su-

Genes. 6.
Locus Mosis explicatur, quòd filij Dei ingreßi sunt ad filias hominum.

Lib. 6. ca. 32. de Perenni philosop.

Genes. 6.

Nephilim.

Lib. 1. cap. 3. gelos suspicati: è quibus, cum multis Hebræis, Iosephus in sua de antiquit. Iudaic. historia. quem tamen Zonaras historicus excusat, quasi angelos ille appellarit filios Seth, ut Deo placentes, & angelorum uitam æmulantes. Fuerunt et alij in ea opinione, ut Lactantius: uideturq; antiquißimus error è libris Mosis non rectè intellectis haustus. Siquidem perhibet Plutarchus, Pythagoram, Xenocratem, Platonem, Chrysippum, superiores Theologos sequentes credidisse, dæmones fuisse hominibus quidem robustiores, uiribusq; longè præcellentes, diuinitatē (inquit) habentes neque synceram neq; puram, sed cum animæ natura & sensu corporeo coniunctam, uoluptatis & laboris capacem. Hoc etiam credidit Athenagoras philosopus Christianus, Iustinus item idem philosophus, & Tertullianus, omnes ambiguitate uocabuli ducti: arbitratiq;, filios Dei, angelos, purosq; deos, genitos ex eis: alij dæmones, alij heroas uocantes eos, ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, amore illo quo illi filij Dei in feminas exarsissent, filiosq; eximiæ uirtutis & audaciæ genuißent, quod in Cratylo etiam retulit Plato. & Athenagoras in legatione scribit: Similis quoq; conditio fuit angelorū. Etenim cum omnes essent liberæ uoluntatis, alij in ea qua creati à Deo fuissent conditione permanserūt: alij naturam suam & conditionem uiolauerunt. Is ergo dæmon materiæ, & formarum quæ sunt in ea, imperator extitit, & cæteri qui ex his circa primum æthera uersantur.

Heroes unde dicti.

Scitis

Scitis autem nihil absque testimonio nos prædicare, cum nitamur dictis Prophetarum. *Illi igitur à carne uicti, & in concupiscentiam prolapsi: is autem neglector & prauus circa rerũ sibi creditarum curam, est inuentus*. Ex his *uerò qui in uirgines exarserunt, nati sunt hi qui* Gigantes *sunt appellati.* Itaque *angeli lapsi de cœlo, circa aerem & terram, prohibiti deinceps cœlum repetere, uersantur: animi quoque* Gigantum *circum mundum. hæc ille*. Tertullianus *quoque eadem sensit.* Q*uæ quidem doctiores melioresq́; theologi, quibus filiorum* Dei *notior fuit appellatio, nunquam dixissent: non* Hieronymus, *non* Augustinus, *non* Gregorius Nazanzenus, *non prudentissimus* Chrysostomus. Nec *difficile est erroris fontem agnoscere: nec durum probare, solitas sacras literas filios* Dei *nuncupare dilectos illi, illumq́; colentes.* Vt de Israele: Ex Aegypto *uocaui filium meũ.* Et *in* Exodo: *Filius meus* Israel. In Psalmo *quoq; clara existit differentia, cum homines sunt filij* Dei, *& cum non sunt:* Ego *dixi, dij estis, & filij excelsi omnes: uos autem sicut homines moriemini.* Ecce *eosdem filios* Dei *& homines appellat: sed filios* Dei, *quia creati ab illo, factiq́; uelut dij, futuriq́; si* Deũ *coluerint: homines autẽ, in terrenã fragilitatẽ delapsi, regis cœlestis imagine denigrata.* Tales *erãt illi eluuionis tẽpore filij* Dei, *bona progenies ex* Seth, *quæ cõmista cũ filiabus hominũ, scilicet corruptissimis feminis, quæ sicut uxor* Adam, *deincepsq́; fermè omnes, sic mari-*

Filij Dei qui.
Oseę. 11.
Numer. 24.
Matth. 2.
Psal. 81.

Filij Dei.

sic maritos suos corruperunt: unde corruptiores filij nati, origo mali, sanguinis pij cum impio commistio: propterea nati bellicosi, superbi, contumeliosi. Hæc *sunt ueriora, à natura non abhorrentia: cum illa non absint à fabulis poetarum.* Nec *naturâ fieri potest, nec assentitur philosophia, spiritus corpore nudatos, amore feminarum capi, aut ex eis generare potuisse.* Habet *enim fontem suum, & inferiores ortus, cupiditates: si desit causa, desit effectus.* Vbi *non sunt membra genitalia, non est amor coeundi.* Vbi *non est cibus & potus, non est sperma.* Vbi *non fuit quærenda successio & propagatio, non adhibuit natura cupiditatē generandi. Sicut spiritus nudi sitire aut esurire non possunt, sic ueneris libidine nequeūt inflammari.* Ab*surdum quoq; duo esse genera dæmonum: tum ipsos angelos lapsos in concupiscentiā, tum animas* Gigantum. Fuerunt *enim Gigantes homines, nec ex hominibus faciēdi sunt dæmones: nec casus eorum fuit, quòd exarserint in amorem.* Erunt *igitur fabulosi dæmones, tam quos libido rapuisset, quàm generati ex eis.* Tales *erunt, quales* Hector, Achilles, Aeneas, Hercules, *ex hominibus & deis nati, apud poetas.* Hæc Augustinus Steuchus. *Se amore captos esse mentiuntur dæmones, ut amentes uicißim feminas in officio arctius constringant, ardenter animarum perditionem depereuntes.*

Quod uerò peculiare dæmonis prius cum uiro, deinde cum muliere congressus figmentum commententur

tentur nimis imprudenter, ac argumententur absurdè admodum pleriq; Theologi (ut Mallei maleficarum architecti, Henricus Institoris & Iacobus Sprenger ordinis Prædicatorũ, sacræ paginæ doctores & hæreticæ pestis inquisitores, atq; Martinus de Arles theologiæ professor, ac huius farinæ alij) eundem scilicet dæmonem uiri scelerati prius succubum, effici mulieri deinde incubum: semenq; uiro antea ademptum, mulieris inde sinui in ipso actu instillari, atque hinc prolem concipi, progigniq;: næ id ridiculum nimis uidetur, quàm quòd multis debeat confutari argumentis. Hoc solummodo dicam: illam seminis ex sanguine et spiritu temperiem generationi aptam, in ordinatis à Deo locellis extra propria conceptacula, qualicunq; præcipuè trãslatione corrumpi & interire. Neque hic credendum Alberti scholiastæ, quasi per somnum referenti, si semen emissum ad terram poneretur ad matricem, possibile esset quod conciperet: & sæpius contingere, quòd in balneo, ubi uir sperma emittit, muliere præsente, ipsa tanquam in coitu concipiat, quia matrix est maximè attractiua, & semen adhuc uigens, nec exhalatione impotens, atque ideo fœtum produci posse, idq; experientia comprobatum esse. Nam si semen super saluiam effunderet felis, atq; saluiam hanc aliquis comederet, tum ex illo semine generarentur in uiri uentre feles, per uomitum expellendi. Absurdiora hæc sunt, & mendaciora, quàm ut lõgiori refutatione indigeant.

Tract. de superst.

De eodẽ dæmone succubo & incubo absurdum quorundam Theologorũ argumentũ.

Lib. de format. hom. ca. 1. de Gener. embryi.

Idem sit responsum feminæ habitãti in uicinia Auerrois, qui scribit eam iureiurando confirmasse, quòd infantẽ conceperit semine ex balneo attracto, quod profudisset lasciuiens masturebator.

Lib 15. de Ciuit. Dei ca. 23.

Li. 1. quæstionum super Genesim. quæst. 3.

Nec dubium est, alios mihi Augustinum hic de incubis dæmonibus obiecturos, ità scribentem: *Quoniam creberrima fama est, multiq; se expertos, uel ab eis qui experti essent (de quorum fide dubitandum non est) audisse confirmant, Syluanos & Faunos, quos uulgo Incubos uocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum: & quosdam dæmones, quos Galli Dusios nuncupant, hanc aßiduè immundiciam & tentare & efficere, plures talesq; asseuerant, ut hoc negare impudentiæ uideatur: non hic temerè aliquid audeo diffinire, utrum aliqui spiritus, elemento aereo corporati (nam hoc elementum etiam cum agitatur flabello, sensu corporis tactuq; sentitur) poßint etiã pati hanc libidinem, ut quo modo possunt, sentientibus feminis misceantur.* Hæc parũ aut nihil facere cõtra nos, intelliget is, qui cum nostris rationibus suprà adductis, exactius singula discusserit, expenderitq;. *Quæ enim rumore acceperit ille, dũtaxat recenset, nec certi aliquid statuere audet. & si demus, spiritus aliquos elemento aereo corporatos esse: minimè tamen hinc sequetur, ab aereo corpore, cum eo quod contemperata quatuor elementorum permixtione consistit, naturalem, uel similem ei qui inter paria terrenã magis*

contem-

contemperatione imbuta contingit corpora, exerceri congressum. Præponderet itaque hic ratio, & ueritatis robur.

De Satyris illis alacibus qui etiã obtrudũtur, & eandẽ cũ Syluanis & Faunis rationẽ habent, an ueri fuerint dæmones, quid in Atticis scripserit Pausanias, breuiter adijciam. Equidẽ (ait) de Satyris qui nam sint, ut aliquid certius, quàm ab alijs traditum sit cognoscerẽ, singula ex multis sum percunctatus. Euphemus Car tandem, uir non ignobilis, hæc mihi recensuit: se, cum in Italiam nauigaret, uentorum impetu in extremas Oceani oras delatum: ibi multas esse insulas desertas, quæ ab hominibus agrestibus incolũtur: ad alias insulas appellere nautas noluisse, quoniam antea in eas appulsi, à quibus tenerentur incolis, non ignorarent: sed tũc etiam præter eorum uoluntatem tempestate eò adactos, insulas à nautis Satyrides appellari: incolas ruffos esse, & caudas non multo equinis minores, infra clunes habere. Hos, ubi primum hospites sensissent, euestigiò nulla edita uoce ad nauim concurrisse, ac mulieribus quæ in naui erant, manus iniecisse. nautas uerò pauefactos, mulierem Barbaram in insulam exposuisse: in quam Satyri irruentes, non tantũ eam quæ natura uiris exposita est, partem, sed aliam quamlibet petulantißimè appetiuisse. *Satyrides insulæ. Satyri.*

De Satyro quoque animali hæc scribit Ant. Sabellicus: Ex Athenis Sylla per Thessaliam & Macedoniam ad mare descendit, mille & ducentis nauibus *Li 3. nEnea. 6.*

ex Dirrachio Brundusium transmissurus. Proxima est Dirrachio Apollonia, & circa hanc Nympheum. Sacer ibi locus uirenti colle ac pratis, quæ fontes multifariam irrigant. Hic sub id tēpus, quo Sylla eò cum exercitu uenerat, Satyrum, animal humano ore, atq; ea forma qua pingitur, somno pressum, atque ita captum, locorum accolæ ad Syllam uinctum perduxerunt. Ibi haud una uoce interrogatus, quis esset, multisq́; uariarum linguarum peritis ad hoc ipsum adhibitis, tantum uociferatus dicitur: uoxq́; aspera ex eo profecta, inter balatum & hinnitum media. Sylla religione tactus, datis comitibus, qui eū in solitudinem deducerent, missum fieri imperauit. Animalia etiam fuisse quæ Satyri dicerentur, scribit Hieronymus in uita Pauli primi heremitæ: eosq́; locutos esse, & rationis officia peregisse. Refert quoq;, Satyrū quempiam Antonium quondam allocutum fuisse, & gentilium errorem in se colendis animalibus damnasse. affirmatq́; unum uiuum olim productum in publicum, & mox ad Constantinum principem destinatum. His addit tamen, diabolo facillimū esse Satyri imaginem & nomen assumere. Apud Strabonē inde legimus de Satyris, Silenis, Bacchis, & Tityris, quos (inquit) dæmonas quosdā, deorumq́; ministros Citretas nūcupat.

Tract. de Superst.

Nec solum (inquit Martinus de Arles theologus) apud maleficas, sed et circa alias probas mulieres accidit hæc incubi illusio. Nam ex sacerdotis cuiusdam relatu accepi, hoc tempore ipsi in confeßione releuatum fuisse

Illusio incubi alijs quoque mulieribus probis accidit.

tum fuisse à quadam proba muliere nupta, cui sæpe in somnis uidebatur, se reuerà super iumenta equitare per campos cum alijs: atque ita euagando super aquam, coire hominem cum ea, & intensam in actu se persentire uoluptatem: & hoc sæpe ei accidisse phantasticè, illusione dæmonis manifestum est. Vnde Augustinus super Genes. Illa enim quæ accidisse ut quidam recordarentur, in quorundam animaliū corporibus, aut falsa facta narrarentur, aut illusionibus dæmonum hoc in eorum animis factum est. Si enim contingit, ut quis in somnis fallaci memoria recordaretur, se aliquid fuisse quod non fuit, aut fecisse quod non egit: quid mirū est, si quodam iusto Dei occultoq; iudicio sinantur dæmones in cordibus hominum tale aliquid posse?

Delusorij adulterij exemplum his accedat, apprimè ridiculum. Mercatoris cuiusdam uxor circiter sex uel septē miliaria à Vuittemberga, Slesiā uersus, absente negociationis causa marito, peculiarē solet admittere concubinum. Contigit itaque marito peregrè agente, amasium noctu redire: & post curatam cuticulam, uenereamq; peractam uelitationem, ut uidebatur, hora matutina specie picæ assumpta momentò, concubinum insidere promptuario, ac cōcubinæ his uerbis ualedixisse: hic tuus fuit amasius, dictoq; citius euanuisse, nec redijsse unquā. Vuittembergæ ab eximio ecclesiaste id accepit insignis doctrinæ uir Ioannes LITHODIVS, medicus excellentissimus, ac

Adulterini congressus illusio diabolica.

Ioannes Lithodius medicus.

collega mihi singulari necessitudine coniunctus.

Nullo ergo modo, ait Cassianus, credendum est, spirituales naturas cum feminis carnaliter coire posse. Nam si hoc aliquādo posset fieri, quomodo nunc uel nunquam uel rarò uideremus, aliquos ex eorum concubitu de mulieribus absque uirili semine nasci? cum præsertim constet, eas libidinum sordibus delectari admodum, quas proculdubiò per semetipsos potius quàm cum hominibus exercere mallent, si illud ullo modo effici posset? Nec item immeritò doctissimo philosopho & medico Iulio Scaligero libet cum stomacho excipere, quæ de dæmonum coitu Psellus effudit. Quare cum Iamblicho concludamus: Quæ fascinati imaginamur, præter imaginamenta nullam habent actionis & essentiæ ueritatem.

Li. 16. de Subtil. ad Card. exerc. 355.

Li. de Mysterijs.

Hinc constat, cunctas quoruncunque historicorum enarrationes, commixtionis eiusmodi phantasticæ & diabolicæ figmentum comprobantes, ut fabulosas, ab omni ueritate excidisse, optimoq; iure pessum ire: & uel ab alijs primùm fuisse chartis illitas, uel ex aliorum relatu à facile credulis deinde falso transscriptas, & ad posteritatem traductas: quarum aliquas, ne silētio eas sepelijsse studio uidear, hic loco dignabor. Hanc describit fabulam Boethius historicus. In Marrea regione, uti ex his qui rem hanc conspexerant, accepimus, nuper puella nobilis formosaq; auersata coniugium, inuenta est grauida. Parentes cum stupratorem quærerent, fassa est puella

Incubum dæmonē approbantes historiæ omnes fabulosæ.

est puella, nocte diéque secum formosißimum cubare adolescentem, nec se scire unde ueniret. Illi, tametsi parum fidei responso adhiberent, tertio die, indice ancilla, cognoscentes illum adesse, cum tedis ac facibus subitò ingrediuntur reseratis foribus: horrendum monstrum, & supra humanam fidem terribile, in filiæ complexibus conspicantur. Accurrunt ocyus uicini ad fœdum spectaculum, atque inter illos sacerdos probatæ uitæ, nec sacrarum literarum ignarus, Euangelium beati Ioannis cum recitaret, eóq; peruenisset, Et Verbum caro factum est: dæmon asportans cubiculi tectum, incensa supellectile, stridore emisso horribili abijt. femina post triduum peperit monstrum undequaque aspectu fœdum, & quale unquam in Scotia uisum non est: quod obstetrices, ne in familiæ dedecus seruaretur, extructa pira exusserunt. Huic simile admodum est, quod de Venerea Psyches uelitatione cum formoso deo Cupidine, qui alijs uenenatus serpens & sæuißima bestia dicebatur, scribit Apuleius. quare etiam eandem ueritatis opinionem iure meretur.

Psyches uelitatio uenerea cũ Cupidine.

Lib. 5., de Asino aur.

Aliud idem Boethius recitat, quod suo tẽpore etiã contigit anno 1486. E' Phortea æstuario cũ soluerẽt in Belgicam, tanta uis uentorũ ac maris nauim quendam afflixit, ut uelis, malo, cæterisq; quæ ad nauis tutelam adhibentur, fractis, sola imminẽs submersio expectaretur. Exclamat nauta, hoc dæmonum esse

factum, quod præter temporis rationem sit: siquidem sub æstiuo solstitio, quàm maximè eã Oceani partem tranquillam esse. Cum diu sic questus esset, auditur uox mulierculæ, quæ ex imo nauis accusat seipsam consuetudinis cum dæmone iam multis annis: ac tum demum in naui ab illo subactam se fuisse fatetur. ob idq; rogat, ut quando perniciem afferat omnibus, sola dedatur mari. Ea cum lachrymans exponeret, aderat fortè sacerdos, qui hortatus feminam ad pœnitudinem, & ut de Deo nõ desperaret, admonuit. Sic illa lachrymis, suspirijs, animiq; dolore peccatũ horruit. interim nubecula quædam è nauis sentina expirans, sono, flamma, fumo, fœtore prodit dæmonem. Cuius recessu pacata tempestas, omnesq; cum rebus suis insperatò salui in portum uenêre. Idem existimauit Merlinum, cuius maxima adhuc fama est in Anglia, sic genitum esse. Hinc quilibet palàm uidet, quantum hisce miraculis fidei debeatur. Vt autem rerum mendacium collatione clarius eluceat ueritas, ridicula illius superstitiosæ ætatis commenta de Merlino, uelut de Cygno quoque, illinere ex Vincentio, non pigebit. Ab eo narratur, Vortigernum regem consilio capto quid ad sui tuitionem facere deberet, iußisse acciri artifices, qui turrim fortißimam extruerent. Sed cum eorum opera tellus absorberet, suasum est regi, ut hominem sine patre inquireret, cuius sanguini lapides & cementum conspergerentur, quasi eo modo stabile redderetur cementum. Inuentus igitur adolescens

Si uerũ hoc sit, potuit incubũ in somnopati imaginariũ: & ut cautius omnes illuderentur, eam postea à dæmone fuisse excitatã nubeculam cũ sono & fœtore.

Li. 21. Hist. ca. 30.

Merlinus

Merlinus nomine, qui cum matre adducitur coram rege, quæ illũ ex spiritu in hominis specie conceptum esse fatetur. Merlinus hic multa obscura reuelauit, & futura prædixit. Aperuit enim, sub fundamento esse lacum: sub lacu duos latêre dracones, quorũ unus rubeus populum Britonũ, alter uerò albus Saxonum designaret: & uter eorum in conflictu alterum superaret, uaticinatus est: atque Aurelium Ambrosium, deuicto Hengisto, & combusto Vortigerno, regnaturum. Ex Helimando idem hæc refert: In Coloniensi diœcesi famosum & immane palatium Reni fluminis supereminet, Iuuamen nuncupatum: ubi pluribus olim congregatis principibus, inopinatò aduenit nauicula, quam collo alligatam cygnus argentea trahebat catena. Inde miles nouus & incognitus omnibus exilijt, cygnusq; nauem reduxit. Postea uxorem duxit miles, liberosq; procreauit. Tandem in eodem palatio residens, & cygnum inspiciens aduentantem cum eadem nauicula & catena, statim in nauem se recepit, nec uisus est amplius: progenies autem eius in hunc usque diem persistit. Hoc exemplo, spirituum quoque fieri cum feminis congressum, defenditur: & ex eo figmento in arce Cliuensi (ubi & altißima turris uetusta conspicitur, Cygnea nuncupata, in cuius fastigio cygni simulachrum uoluitur) antiquißimis tapetis intexto, originis illustrißimorum ducum Cliuensium uetustatem deducunt: quemadmodũ potentißimorum regnorum & clarißimarum familiarum

Merlini historia uel fabula.

Lib. 4.

Iuuamen.

Cygnus nauiculã argẽtea trahens catena.

Cygnea turris Cliuensis.

Obscura clariß. familiarum initia.

initia eiusmodi adornari lenocinijs solent, ut diuinitatis aliquid ijs inesse, citius persuadeatur. Ex Gaufrido Antisiodoro eiusdem fidei miraculũ, lib. 3. idem ille Vincentius scribit, narrans decanum quendam sacerdotum, cum sorore ducis Burgundiæ regi Siciliæ Rogerio desponsata, aliquandiu in eo regno inhabitasse, qui se rem ibi comperisse admirabilem certißimè affirmaret: iuuenem uidelicet quẽdam strenuum, & natandi peritum, circa noctis crepusculum luce lunæ in mari balneasse, & mulierem post se natantem crinibus apprehendisse, tanquam ex socijs aliquem qui eum mergere uellet. Quam alloquens, ne uerbum quidem extorquere potuit: quare opertam pallio, domum duxit, & tandem in uxorem solenniter accepit. Increpatus aliquando à socio, quòd phantasma amplexus fuisset, expauescens, gladio extracto coniugi minitabatur, se filium quem ex ea susceperat interfecturũ, nisi ipsa loqueretur, suamq; fateretur originem. Quæ, Væ (inquit) misero tibi, utilem perdis uxorem, dum me effari cogis. Tecum mansissem: ac in rem tuã esset, si iniunctũ mihi silentium permisisses. Nunc autem me posthac non uidebis: & euestigiò euanuit. Puer autem adoleuit, & marinum cœpit frequentare balneum. Tandem die quodam coram multis puerum in eisdem fluctibus occurrentem rapuit phantastica illa mulier. Vlricus Molitor LL. Doctor, puerum hunc dæmonem fuisse in pueri forma apparentem, & matrem succubam, dæmonium scilicet,

In tract. de Lamijs & phytonicis.

scilicet, arbitratur: militem item incubum, & Merlinum ex matre delusa dæmonis artificio suppositicium. At mihi fabulæ erunt. De dæmone succuba gratißimæ omnium formæ adolescentem infestante, memorabilem ex Boethio historiam etiam comperies libro huius Operis quarto.

Delusionis huius & fallaciæ diabolicæ duo adhuc exempla adijciã, ex illustri philosopho Francisco Mirandula. Agnoui (inquit) uirũ nomine Benedictum Bernam, ætatis annorum septuagintaquinque, eundemq; sacerdotẽ ex his quos presbyteros uocant, qui annis plus quàm quadraginta cum dæmone familiari sub forma feminæ illi associato concumbebat, in forũ deducebat, alloquebatur, adeò ut astantes qui nihil uidebant, eum pro fatuo haberent. Vocabat autem illam Hermelinam, quasi mulier esset. Alium quoq; Pinnetum (ait) nomine noui, qui ad octoginta et amplius annos peruenerat, cum dæmone alio, qui muliebri forma ei uidebatur, uocabatq; eum Florinæ nomine, plus quadraginta annis uenereas uoluptates exercuisse. Sed is, dum hæc scriberem, uiuebat: alter pœnas iam dederat, confessus arcana se in sacrificio non protulisse, consecratum uerò munus mulierculis ad ueneficia præbuisse, pueris sanguinẽ exuxiße, atq; alia eiusmodi grauia scelera, tormentorũ tamen ui, ne iocum fuisse credas. Atq; hæc aliaq; plura (ait Cardanus, post eorum recitationem) si uellem adijcere, absurda, uiroq; tã graui profectò indigna sunt, ac uana, & ab

Hermelina dæmon, amasia sacerdotis.

Pinneti amasia, Florina, dæmon.

De Varietat. lib. 15. ca. 80.

na, & ab omni ratione aliena. Primumq; ex ipsius exemplis illum cõfutare licet. nam iuuenculæ illæ uel uera uidebantur corpora, cum non essent: quod non solùm sensibus & naturali rationi repugnat, sed etiã Seruatoris authoritati. Si enim non solùm uisus, sed etiam tactus hoc modo decipi potest, Christi dictum nihil concludit aduersus Thomam. Sin autem corpus fictum illis uidebatur, quod atrocius poterat esse tormentum, quàm uelut damnatũ à Mezentio, cum mortuo concumbere? Horret animus, mens stupet, ubi talia cogitat. Sed uir alioqui non imprudens, & nimiũ quorundam Platonicorum figmentis addictus, monachorum mendacia, uulgi famam, muliercularum nænias fabellasq; aureo asino dignas, sanctis philosophiæ sermonibus immiscuit, totamq; artem fœdissimè conspurcauit, nec Peripateticus usquam, nec satis hac in parte Christianus: nec Platonicorum celebrium, è quorum grege se unum fore existimauit, placitis consentiens. Eo igitur factum est, ut delectare potius lectores, atq; allicere, quàm seriò tractare quicquam uisus sit. Sed & beatus Augustinus à tam absurdis narrationibus si abstinuisset, licet forsan pauciores habiturus lectores, grauioris tamen uiri opinionem assequutus fuisset apud eruditos. Sed ea fuit seculi labes, ut plurimi, uelut nunc de regno, sic grandioribus mẽdacijs decertarẽt: quæ ille uir sanctus pro ueris accipiens, ac quasi æmulatione gentiliũ figmentorum, libris suis inseruit. itaq; illi tãtum fidei habeo,

quantum

quantum se oculis uidisse testatus est: in alijs, minimè. Iam enim constat unicuique, maiorem talium narrationum partem fabulosam esse. Sed unde tāta incrementa tam absurdis deliramentis, iam penè dictū est. Auaricia ipsorum quibus inquisitio talium, iusq; eas puniendi permissum est: uanitas ac stulticia delinquētium, nouitatis desiderium, & ignorantia causarum, euentuumq; naturalium. Hæc Cardanus. Meo tamen iudicio sacerdos & Pinnetus à diabolo illusi fuerūt, qui mentem utriusq; ita uitiarit, in illorū phantasiam illapsus, quā imagine mulieris imbuit perpetua, quā illi ualde delectati, facilius induci potuêre.

Risu sanè excipiendum, quod in hāc rem quidam, me præsente, coram potentißimo, eodemq; prudentißimo Principe narrabat: famulum scilicet diluculo nuper rus conceßisse, ut equos maturè domum è campis reduceret: atq; in agro quandam eiusdem pagi fœminam maleficij insimulatam inuenisse, supino decubitu prostratam, cui incubuisset dæmō. Ad hæc, quænam fuisset dæmonij forma, sciscitabatur Princeps. Respondit alter: Canis nigri. Hic ludibria eiusmodi, præstigias & uulgi opinionē salsè irridens Princeps: Ignorabam diabolum cani nigro similē esse, ait: alio profectò mentis acumine, quàm uulgares censere solent. Nec dubito, mulierē illam tunc temporis etiamnum in lecto decubuisse: & simulachrum hoc rustico à satana fuiße obiectum, ad sinistræ de ea conceptæ opinionis confirmationem. Vberior equidem fui studiò, in

dio, in fœdißimo ludibriosæ huius commixtionis negocio, ut quum omnis illa sagarum turba se ea uitiari confiteatur, & unaquæque suum certo indigitet nomine procum, si huic congressui nihil inesse ueritatis obtinuero, promptius uniuersa illa phantasmatũ dæmoniacorum machina collabatur, ueritas elucescat clarius, diaboli regnum eat pessum altius, & unio in populo Christiano citius renascatur, inuiolatiusq́; conseruetur.

Cæterum ut tandem hunc fabulæ actum finire occipiam, quemadmodum hæ Lamiæ *nec longiori peregrinatione, labore aut studio, corruptæ mentis doctrinam cum magis sceleratis conquirunt: ita nec ullos habent libros, quorum adminiculo in sua profeßione instituantur, promoueanturúe: nullas etiam præscriptas coniurationum formulas, quas sequuntur: nullum adhæc annulo incarceratum, aut crystalli soliditate obseptum dæmonem, in suum ministerium, uelut plerique* Magi, *circumferunt: corruptam uarijs imaginibus ab immundo spiritu ingestis, phantasiam solummodo doctorem uenerantur & colunt: cui ut plurimum propensius confisi, miserè decipiuntur, ac in perniciem ruunt.* Nec *quidem præter uulgarem morem quicquam peculiare ob indolis craßitiem & spirituum inhabilitatem possunt, quod tamen dæmoni ob tenuitatem subtilitatémque erit facilimum.* Et *si sustinuero, nusquam dictarum nobis Lamiarum mentionem in uniuersis fieri* Biblijs *sacris:*

Lamiarũ doctor, corrupta phantasia.

sacris: non fortaßis facile conuincar. Neq; etiam delusorum horum monstrorũ sanationem restitutionẽq; prætermisisset Dei filius in terris, si eo tempore dira hæc sæuijsset pestis.

Quòd uerò hæ maleficiũ, aut, si mauis, ueneficiũ, etiam sine contactu inferre posse credantur, cum aliquo eius excremento cui nocere debet maleficiũ (cuiusmodi est urina, stercus, sanguis, capillorum & unguium præsegmina) atque hæc generaliter includi membris cauis, similibus aliquo modo his quorum in homine sunt partes aut excrementa, claudiq; osse mortui hominis, ac in illius nomine sepeliri, alia quidem in uestibulo, alia in uijs crucis formam habentibus, alia in torrentibus: cum bona uenia mei olim heri & præceptoris uenerandi Agrippæ (qui ex hisce nugis librum consarcinauit) hæc merè inania esse, adeoq; ridicula cum Cardano liberè assero, atq; satanæ instinctu in usum uocari: quasi aliquid hic possent res prorsus inefficaces, friuolæq;, quò à se designatum id quod apparet malum, à dæmone constructum, uel aliàs Dei occulta uoluntate aut naturæ uitio natum, credant non sanæ feminæ: potißimum quum eas noua imbui uirtute, ex inepta uel blasphema aliqua admurmuratione, aut imprecatione maligna, falsa persuasione opinentur.

Ridiculæ res, quibus sine contactu se lædere posse existimant uesanæ feminæ.

Agrippæ herus & præceptor Vuieri.

Li. 18. de Subtil.

Quòd etiam res uiles, aut noxia pharmaca alicubi recõdita, ex interuallo trãscensa aut præterita, noxã inducere, uel ex disiunctißimo etiã spacio, ceu neruo emissa

Res uiles aut pharmaca in locis semotis sepulta non posse nocere.

emissa excussáq; uiolenter ferri in eos quos petunt, nonnulli arbitrentur etiam insignes et docti uiri, non mihi sit uerisimile. Si enim ingenita ueneni uirtute eiusmodi infertur uirulentia, eam quoscunq; uel transcendentes uel prætereuntes ferire necesse est. Secus autem experientia & res ipsa docet. Sin uerò quibus malè uolunt illæ uetulæ, solummodo læduntur: non ueneni halitu continget noxa, sed maleficij ratione. Id porrò nihil eatenus posse, iam demonstraui: quum tamen nocumentum hinc subsequi uideatur: reliquum est ut ab ipso satana, ex Dei assensu, ob hominis lædêdi incredulitatem, uel etiam ut hic ipse cum Iobo probetur, idipsum excitetur. Ille est qui excæcat, mutilatq;. Interim huic anui, quæ materiã uenenosam uel qualemcunq; aliam sepelijt, id, ut dixi, quod ab ipso perpetratum est, uel aliàs contigit, ita in mentem firmiter suggerit, persuadetq; dæmon, ut à se factũ esse illa credat, asseratq;. Atqui ea diaboli ludibria ut plurimùm uim suam sortiuntur ex impia hominum credulitate, qua in eiusmodi potentiam dæmonis consentiunt. Enimuerò si serpens sub ostij limine repositus fœcũditatem amoliri potuit, ut in Maleficarum malleo legitur: cur in illis regionibus ubi serpentum numerus domos peruagatur, non omnes sterilescunt feminæ? Si quoque olla in fundo putei arcis recondita, ad congressum reddere potuit impotentem quendam Comitẽ: cur non omnes ex cõmuni puteo aquam usurpantes elanguere? At organa generationi destinata præ-

Prima 2. partis, quæst. 1. ca. 1. 6. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. ubi uaria in hanc rem leguntur exẽpla: multa itẽ superstitiosa & impia per totum sparsa librum.

nata præpedijt dæmon (id quod uariè ratione naturali potest) donec ollam concremasset male credulus Comes, tum destitit ille dæmon: quò in falsam de uetula opinionem, Comitem reliquosq; pertraheret. Sic quoq; in feliũ (si uera sit historia) specie in operariũ insilire potuit dæmon, atq; eodẽ tẽpore in operarij forma uerberare matronas, ut insontes tãquam maleficij reæ, hinc tandem cum iudicum periculo & animarum pernicie, ad supplicium cogerentur. Nec scopa aquæ intincta à muliere, & in aere sparsa, pluuiam accit: sed dæmon, ut suprà dixi, ex præcognita aeris constitutione colludens, ut illam his ludibrijs demẽtatã, in officio arctius detineat. Eadẽ ratione sunt reliquæ eius artes, dolosæq; actiones, et instituta in Malleo sparsim enarrata, exactius discutiẽda.

Diaboli delusiones quomodo inuestiganda.

Pluuiã non potest excitare Lamia.

Si quædam fortè in Africa sunt uoce & lingua effascinantium familiæ (ut tradunt Isigonus, Meraphodorus & Solinus) quæ si impensius pulchras casu laudauerint arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu cultúque opimos, emoriantur repentè: uel eiusdem etiam generis fortè existunt in Triballis & Illyrijs, ut Isigonus adijcit, interimantq; quos diutius intueantur, iratis potißimùm oculis, in quibus singulis pupillas (authore etiam Cicerone) habeant binas, & hoc malum sentiant puberes: aut si quoq; inueniantur fortaßis eiusdem sortis feminæ in Scythia, quæ uocantur Bythiæ, teste Apollonide: uel in Ponto genus Thibiorũ,

Quæ occultè quibusdam conata sunt, nõ debent ad potestatẽ Lamiarum delectu habitã referri.

sicut & multi alij eiusdē naturæ, authore Philarcho, qui eorum notas etiam prodit, in oculo scilicet altero geminam pupillam, in altero equi effigiem: nec eosdem posse mergi, ne ueste quidem degrauatos. siue quoque haud dißimile ijs genus pharmacū in Aethiopia comperiatur, ut refert Damon, quorum sudor tabem cōtactis corporibus afferat: horū causam priuatim reddit Plinius, naturā in quorundā toto corpore in aliorū oculis uenena genuisse, ne quid usquā mali existeret, quod in homine non esset. Atqui hæc rara, & quasi miraculo priuatis quibusdā irrogata, ingenitaq; (quemadmodū & quibusdā cōtigit animalibus) nullū hic habent locū: quippe non pro delectu & arbitrio ex fœderis cum dæmone initi uirtute acquisita quæ hic agitatur quæstio. Idem de Psyllis & Marsis (quos à Circes filio ortos ferūt) è uulgi opinione, gratia sancti Pauli celebribus, dictū uolo. Huc accēseantur effascinatrices gentes Paletheoborū, Pontū incolentes, quas Plutarchus & Philarchus narrāt, nō pusionibus modò, quorū habitus sit imbecillis, sed adultis etiā, qui solido cōcretioriq; cōstant corpore, pestilētes esse, & intuitu soloq; halitu in tabē resoluere, morbosq; perimētes accire non solū his qui cōtinuò adsunt, uerùm et hospitibus, et qui ab eorū cōmercio alienißimi sunt. Adijciantur & Telchines Rhodi populi, qui omnia aspectu suo in peius cōmutasse leguntur. Peregrina hic quoq; erit, naturalis rubentium & lipporum oculorū cōtagio. Nec enim ullū reperiri in

Lib. 7. ca. 2.

De fascinō per oculos, Plutarch. Symp. 5. Gellius. li. 9. c. 4.

humani

humani corporis fabrica organũ, quod tãta spirituũ copia scateat, & ex quo eorũ fulgor usqueadeò emicet, ut de oculi pupilla, certũ est. Quin Augustus Cæsar tam lucidos traditur habuisse oculos, ut in quos paulo attentius eos defixisset, hos uelut ad solis fulgorẽ oculis conniuere cogeret. Author quoq; Suetonius est, Tiberiũ Cæsarem expergefactum, etiã in tenebris, ut felem, uidisse. Scribit adhæc Gellius, in ultima terra cui Albaniæ nomen est, incolas in pueritia canescere, & noctu acutius quàm interdiu cernere, fulgore scilicet tenerã uisus aciem obtundente. Nec est quod hic confugiatur ad Plutarchi ἀποῤῥοίας, id est uaporum defluxus, eorumq́; potentiam, qua ignis instar proxima quæq; depascant, dispergantq́;. Nec ingenita naphtæ uis, uaporem & scintillas alliciendi: aut natiua proprietas occulta charadrij auiculæ, galguli latinis dicti, regio morbo laborantibus primum conspectæ, croceos bilis uapores attrahendi, huc adducenda. Connata enim ea sunt: at de quibus hic rei uersatur cardo, ea delectu & uoluntate haberi creduntur.

Charadrij uirtus. Heliodor. in hist. Aethio. li. 3. Plutarc. Sympos. 5. cap. 7. Suidas in dict. χαραδριος Aelia lib. 17. cap. 13. *Galgulus.*

¶ Atqui iã ad Veneficos, uel si liceret, Venenificos progrediamur, quos Græci φαρμακοὺς, itẽ φαρμακεύτας, et φαρμακεύτριας feminas, perniciosißimæ artis (quã Magiã ueneficã, si uoles, appellare licitũ est) conscias, dicunt. Hos pharmacis uel uenenis ex quacũq; materie, siue ex metallorũ, siue ex stirpiũ, siue ex animantiũ uel excrementorũ genere, uel ex cor

Venefici.

poribus mixtis, propinatis, illitis, aut alicubi recon- ditis ut halitu feriant, periculosos ciere morbos cum atrocißimis symptomatibus: alios in corporis extenuationem uiriumq; imbecillitatẽ inducere, quibusdam iuncturarum compages dissoluere, uarieq; cruciatibus excarnificare, nonnullos diuturna torquere ægritudine: plerisque præcipitanter, quasi uitæ filo mox rupto, interdum & cum intolerabilibus doloribus uitam præscindere constat.

Enneadis 4. li. 4.

Veneficia horrenda.

Horrenda sunt quæ de Veneficis scribit Antonius Sabellicus in hæc uerba: Infamis inde annus secutus, M. Claudio Marcello & T. Valerio Flacco (siue Potito, ut alij scripserunt) consulibus, quum multi ex primoribus patrum simili morbo & euentu mortui essent, ancilla quædã ad Q. Fabium Maximũ Aedilem Curulem uenit, causamq; eius cladis proditurã se professa est, si fides sibi daretur, quòd id indiciũ apud dominos haud futurum esset sibi noxæ. Fabius re ad Consules delata, à Consulibus ad Senatum, fide, consensu ordinis, indici data, patefactũ est muliebri fraude eam cladem accidere: multas esse quæ in uirorum perniciem coquerent uenena: ac si secum eant, fore ut multæ ueneficio occupatæ deprehenderentur. Mißi, qui ancillam sequerentur: hi quasdam medicamenta coquentes, apud alias recondita inueniunt. Quibus in forum delatis, uigintiq; numero matronis, apud quas id pharmaci genus fuerat deprehensum, publicè accersitis, & in his Cornelia & Seruilia patriciæ gentis: quæ

tijs: quæ quum salubria esse contenderent, à confutante indice bibere iussæ, spacio ad colloquendum sumpto, inter se loquutæ, id haurire statuũt: medicamento in conspectu populi epoto, ad unam interiêre. Inde ad centum septuaginta eiusdem sceleris conuictæ, capitali sunt supplicio affectæ. Atrocitas rei, quia ad eam diem in nullam de ueneficio unquam fuerat inquisitum, prodigij est loco habita: uelut alienatis furore mentibus, id flagitium perpetrari contigisset.

Veneficium quoque fuit, quod Casali, in urbe Salaßiæ regionis Italiæ contigit. Circiter annum Domini millesimum quingentesimũ trigesimumsextum coniurarunt uiri ac feminæ, quadraginta ferè numero, inter quos & carnifex erat: ut quũ pestis antea sæuijsset, & iam cœpisset mitescere, unguentum conficerent, quo illitis portarum uectibus, inficerentur qui uectes tractarent: apparârant & puluerẽ, quem uestibus clàm inspergentes, noxam inferebant. Latuit aliquandiu dolus, sublatiq; multi, à coniunctis sanguine uel affinitate: data etiam ueneficis, ut ferebatur, pecunia hæreditatis ergò. Sed cum cuiusdã Neci nomine fratrem atq; unicum filium enecassent, uixq; alij quàm domini ipsi domuum aut filij perirent: simulq; animaduertissent Androginã se in domos insinuare, atque eos maximè interire quorum ædes ingrederetur: deprehensa coniuratione, omnes exquisitißimis tormentis interempti sunt. Faßi etiam quòd in celebri cuiusdam Diui pompa subsellijs perunctis,

uniuersos trucidare ciues decreuissent: paratasq; in hunc usum fuisse supra uiginti ollas. Idem postea Geneuæ tentarunt nonnulli, qui & pœnas dederunt. Alios etiam Mediolani uectes inunxisse constat: sed quæstionibus subiecti, quum nihil confiterentur, nec quisquam obijsset, dimißi sunt. Baßianus Landus scribit, Pataui monachũ quendã cum alijs plerisq; identidem conspirasse, qui pestis tẽpore infecta linteamina in domos occultè conijciebant, ut in multos deriuaretur contagio: sumptũ quoq; ab his est supplicium.

In nobili familia de Petrinis Bononiæ, duo erant fratres, quorũ alter maritus cum numerosa prole in eisdem ædibus cõmorabatur matri uiduæ: alter uerò iunior, spe consequendæ hæreditatis uniuersæ, totam familiam è medio tollere statuit, coniecto in uini dolium arsenico. Ex cuius usu quum grauibus torquerentur symptomatibus, omnes accersebantur medici celeberrimi, Mattheus Curtius, Ioãnes Maria Bettus, & Hispanus Philippaldus: qui in ueneni suspicionem mox uenerunt, quòd ijsdem cruciatibus uicinos quoque exagitari, qui fortè domum ingreßi, uinum illud hauserant, intellexissent. Eorum itaque consilio uas infringitur, uinoq; effuso inuenitur arsenicum. Hinc curationem aggreßi medici, omnes restituerunt, excepta matre, uetula debili, & puero infirmo. Fuga sibi consuluit ueneficus, atque ita ueneficij author innotuit Facinus hoc contigit anno millesimo quingentesimo tricesimooctauo, in Augusto.

Socrui

Socrui adhæc gener quidam cantarides, extractæ caßiæ mixtas, obtulit Bononiæ. Quam uesicæ cruciamentis tam atrociter afflictam, ut etiam sanguinem largum ex uesica excreuerit, felici successu curauit D. Helidæus Paduanus Foroliuiensis, clarißimus & in artis operibus exercitatißimus medicus: quemadmodum recensuit D. Ioannes ECHTIVS medicus Coloniensis ornatißimus, illius olim discipulus, qui tunc temporis ipsum sectabatur, & superiori quoq; curationi interfuit. Huic quoq; narrarat D. Gisbertus Horstius, medicus experientißimus: Romæ quendam hydropicum diu decubuisse, cuius uxor tandem impensarum pertæsa, ueneno illum interimere decreuit. quare bufonis in olla usti puluerē ægroto propinat, unde ille copiosum reddidit lotium: hinc denuò eundem puluerem exhibet, ut citius ille ærumnosam sumptuosamq; uitam cum præcipite commutaret morte, qui multo uberiore exonerata saburra aquea conualuit præter coniugis expectationem. Eandem ipse Gisbertus aliàs sensit calamitatem ab ijs, à quibus minimè decuit.

Helidæus Paduanus Foroliuiēsis, medicus.

Venefica itē erat Ioanna puella, quæ anno millesimo quingētesimo quinquagesimoquarto, in Nouēbri nobili & piæ matronæ Annæ à Virmont, dominæ in Vuell, optimè de ea meritæ, bis clandestinè arsenicum propinauit. Ego ad morbi, ex prioris ueneni assumptione, curationē accersitus, post alia feliciter administrata, ius caponis simplex ab ægrota sorberi uolui.

Venenū propinatū Annæ à Virmont, dominæ in Vuell.

Cui denuò, ut è medio (uellē nollem) tolleretur domina, arsenicū largius infuderat Ioāna, quæ illi à cubiculis erat. Eo autē non satis iuri immixto, gustu et uisu maximè, ob eius copiā, ab ægrota & me deprehēsum est uenenum. Necdū enim in animos antea irrepserat oblati arsenici suspicio, sed uenenatū aliquid pisis ab ea comestis adhæsisse opinabamur. Inde, nū destinatū gliribus perimendis puluerē alicubi occlusisset ægrota, sciscitabar: qui cum altero collatus, certiores nos redderet. Nec defuit successus. Hoc etenim modo innotuit, uenenum dominæ denuò exhibitum: et postea à me & puero, ueneficij adornati ignaris, gustatum in iusculo. Concitato autem utrinque mox uomitu, & ijs quæ ueneni uim infringerent oblatis, additoq; antidoto, nullæ ueneni manserunt reliquiæ. Veneficium confessa puella, morti adiudicabatur: aliorū tamen intercessione ob ætatem iuuenilem, qua uix decimumquintum attigerat annum, uitæ beneficio rursus donata, carceri perpetuo mancipabatur. unde post menses paucos effractis cancellis eam liberarūt milites. Vt quilibet hoc doctus exemplo, prouidè magis suis consuleret rebus, facinus hoc quam breuissimè commemorare libuit.

Femina triū uirorum uoluit detruncare capita.

Hoc catalogo dignabor mulierem famosam, malicia non inferiorem quacunque uenefica, ob raritatem inauditam facinoris, in Septembri proximo anni sexagesimi secundi supra millesimum quingentesimum, recenter instituti ad hunc modū, in oppido circa Mosam

ca Mosam in Brabantiæ limitibus sito, Grauia nuncu pato, loco mihi natalicio. Vt ex quinque captiuis tres eodem die supplicio ob sua flagitia afficerentur, accitur ex proxima ciuitate Geldrorum Neomagio carnifex, qui sperans eos ex magistratus decreto suspendendos, subsequitur: pronũciatam autem sententiam de capitum feriendorũ pœna ubi intelligeret, de imbecillitate sua apud satrapam Stheinhusium conquestus est, quam ante annũ contraxisset ex ueneno ipsi clam propinato à suo famulo, ut in heri sui ministeriũ possit surrogari, (quæ solet esse in dignitatibus & præclaris officijs inuidia). ne uerò diutius procrastinaretur supplicium, se statim missurum ad coniugem pollicetur, quæ suum collegam Arnhemia uocaret, in sententiæ latæ exequutionem. cum eo enim se contraxisse de opera mutua, et communi lucro, asseuerabat: quemadmodum plerumque fit, ut inter fideles artifices æquale redeat ex pacto emolumentum. Consensit præfectus, mittiturq; Neomagium ad tortoris uxorem, ut euestigiò accerseretur Arnhemia publicus eiusdem officij administer. Illa cõmodi cupida, aliud statuit animo, mariti scilicet defectũ suis supplere uiribus: quare gladium eiusmodi postremo actui tragico destinatum, pro marito impetrat, cultrorumq; fabro dextrorsum exacuẽdum mox defert: ipsa etenim sinistra erat. Inde hora uespertina sibi capillitiũ clam secari iubet, & summo mane uestes uiri induta, imposito capiti pileo plumis ornato, latoq; illo gladio ac-

cincta, incunctanter Grauiam properat. Quam satrapa uidens imberbem, Arnhemiensemq́; ratus esse lictorē, rogabat num in ea iuuenili ætate trium simul truncare capita auderet? Hoc sibi committi debere, nec iam primum in illud se prodituram theatrum, quum eandem sæpius experta esset aleam, respondit. Itaq; ad captiuos ingressa, ab uno agnoscebatur: qui eam nomine appellans, sciscitabatur, num ipsa hoc statuisset exequi supplicium. Cui illa ait: Perinde ne est, quis exequatur? Ita illi tandem producti, ut mox gladio feriendas submitterent ceruices, publicè Steinhusium præfectum orant, ne ipsorum capita à scorto sineret truncari. Hic cum uniuerso comitatu ad stuporem usque consternatus, re cognita, reos ad custodiam reduci iubet: tantusq́; est rumor exortus, ut nisi clam hoc feminei sexus monstrum se subduxisset, ne uel ab hominū turba in aquas proximas, detruderetur uel alioqui ab alijs oppidi maliciosis feminis trucidaretur, uerendū erat. Reuersa autē Neomagiū, risu apud multos celebratur, uelut tāto facinore nobilitata.

Philtrum. Huc quoque pertinet amatorium poculum aut pharmacum, Græcis φίλτρον nuncupatum, sensus uitians, ijsq́; uarias species & amores concitans furiosos. Eius meminit Iuuenalis:

Satyr. 6. Hic magicos affert cantus, hic Thessala uendit
Philtra, quibus ualeāt mētē uexare mariti. In hoc

Hippomanes. ueneficij genere est hippomanes, carūcula haud parū famosa, caricæ magnitudine, specie orbiculatū, la-

tiusculum,

tiusculum, colore nigro, quæ in fronte nascentis pulli equini apparet, quam edito statim partu mater lābendo abstergendoq; deuorat: & si præripiatur, animum à fœtu penitus auersum habet, nec eum ad ubera admittit. ob hoc maximam esse uim eius ad amorem concitandum ferunt, quando in puluerem uersa, cum amantis sanguine propinatur in poculis: hinc equis innasci amoris ueneficiū, ait Plinius. Eius mētio nē fecère Solinus, Aristoteles, & cæteri. itē Virgilius: Lib. 8. cap. 42. 4. Aeneid.

—— Crines effusa sacerdos,
Ter centum tonat ore deos, Herebumq;, Chaosq;,
Tergeminamq; Hecaten, tria uirginis ora Dianæ:
Sparserat & latices simulatos fontis Auerni,
Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte ueneni.
Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus,
Et matri præreptus amor. —

Dicū & eodē nomine uirus illud lētū, quod ex equarū libidinis œstro stimulatarū pudendis defluit. à Virgilio ita describitur:

Hinc demum hippomanes uero quod nomine dicunt 3. Georg.
Pastores, lentum distillat ab inguine uirus:
Hippomanes, quod sæpe malæ legére nouercæ (lū:
Miscētes herbas, & nō innoxia uerba.

Et apud Tibul

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ.

Nouit Iuuenalis quoque, Hippomanes, carmenq; loquor, coctumq; uenenum Priuigno datum. — Nomen ueneno inditum ἱππομανὲς, quòd effreni equinæ cupidini similes hominib. amoris accēdat faces.

ces. Hinc Pausania & Aeliano authoribus, tantam in eo nouit uim Olympiæ Phormis Arcas, quod illo æri mixto & effuso equam posuerit, abscissa cauda, huic hippomanes incluserat, fabrica non tam accurata, ut ea falsitate tãtopere ad huius conspectum furijs excitari oportuerit equos. Ita enim eos alliciebat, tantaq; agitabat insania, ut disruptis frenis in ipsam uiolentius, quàm in uiuam insilirent equam. Neque quòd ungulæ inhærentes æreæ statuæ, lubrico eliderentur lapsu, idcirco cessabat appetitio, imò ardẽtius multo in his antè ore adhinniebant: neque prius ab æneo potuêre depelli simulachro, quàm flagris & equisonum uiolentia abstraherentur. Est & Hippomanes, ut docet Theocritus, φυτὸν ἵππων, id est plãta siue herba, qua gustata equi in furias agũtur: unde & nomen. Inter amatoria adhæc uenena connumerantur, in extrema lupi caudæ pilus, eiusq; uirga, remora pisciculus, felis cerebrum & lacertæ, stellio cui stincus nomen: item os de rana uiridi, in formicarum aceruo exesa: sinistri etenim oßis contactu amorem, dextri uerò dißidium excitari tradunt. Vtero hyænæ sinistro lacerto quoque religato, siquis mulierem inspiciat, usui hic esse etiam perhibetur. Componuntur ea quoque interdum ex excrementis, aut animalibus è putredine genitis, aut ex connata nobis materie, quæ tamen ut illicita meritò mentem potius turbant, mutantq;, quàm ad amandum cogant: sic menstruus mulierum, præsertim biliosarum & rixosarum, potus, adeò

Amatoria uenena.

ius, adeò bibentes effascinat, inficitq́;, ut lunaticos & amentes efficiat. Habentur & alia philtra, à mortuorum uestibus, candelis, mensuris, acubus, & ijs uniuersim quæ funerum gratia parantur, sumpta: quæ eò libentius, quòd nugarum plus quàm ueritatis habeăt, nomino. quemadmodum natiua illa uenena, nimisq́; efficacia silentio hic sepelire malui, doctioribus medicis ex sexto Dioscoridis de materia medica, & reliquis itẽ Græcorũ & Arabum, tum etiam quorundã recẽtiorum libris, atq́; usu quotidiano satis cognita.

Animantia adhæc, pharmacis pabulo iniectis, aut alicubi sparsis ut degustentur, uel halitu attrahantur, lædunt perimuntq́; ueneficí. Idem uel affrictu uel applicatione præstari posse, ut minimè nego, ita meminisse oportet, quosdam studiò, lupi stercus clàm in præsepibus condere, quod olfactu animaduertentia pecora, uoracemq́; hostem uerita, ob quandã antipathiam, miro exagitantur furore: ut maleficio ea torqueri, firmißimè credant ignari, apud ueneficij huius artifices consilium inquirentes. Eadem ratione dicunt, caudam lupi in boum uel equorum præsepi suspensam, eos ab esu exterrere. Metu etenim ob odorem perculsi, obliuiscuntur cibi esurientes: quemadmodum hominibus quoque in magnis timoribus usu uenire experimur. Fusius naturalia prosequi uenena, non est nostri instituti: quum huc saltem spectet orationis filũ, ut actiones & morbi præter naturæ legem percellentes detegantur.

Veneficia peremunt animantia.

DE IIS

DE IIS QVI LAMIARUM MALEFICIO AFFECTI PUTANTUR. Lib. III.

Maleficio affecti qui.

MAleficio affecti dicuntur, qui uarijs & insolitis plerumque modis, præter naturam, Dei assensione, à dæmone in suis corporibus exercentur, siue homines sunt, siue bestiæ: quum ille ea aliàs uel subit, uel etiam non intrò subit, aut utiles corporis humores exagitat & inficit, aut noxios in partes traducit principes, uel hisce uenas ductúsq; naturales obstruit, uel instrumentorum structuram luxat, uel spiritus turbat, multifarijsq; imbuit formis, siue uenenata materia siue halitu intus aut foris conspurcat, defœdátque, ac id genus reliqua, quibus ex causis morbi progignũtur innumeri, graues & admirandi. Nec interim hominũ substantia et facultates ab huius subtilis artificiosiq; hostis maleficio immunes liberæq; permanent. Exemplum luce meridiana clarius in Iobo cernimus, cuius, diaboli studio, primùm quinquaginta boum iuga & quingentæ asinæ abripiuntur, puerique cæduntur: secundò, ouium septem millia cum pueris igne cœlitùs demisso consumuntur: tertiò, camelorum tria abducuntur millia, & famuli occumbunt: quartò, domus, ob procellas impetuosissimas à satana excitatas, ab imis sedibus conuulsæ ruina oppri-

Iob 1.
Iob maleficio affectus.

mitur

mitur omnis ſoboles. Vbi nec harum calamitatum aceruo Iobum à Dei cultu tranſuerſum agere poſſet, quin adhuc nomen Domini ille conſtanter glorificaret: demum, conſentiente Deo, eum ulcere peßimo à planta pedis uſque ad uerticem percutit, deformatq; tam fœdè direq; ſatanas, ut ille in ſterquilinio ſedens miſerabiliter, ſaniem teſta abraderet, adeò atroci excruciatus dolore, quò etiam mortem illi precaretur coniunx, nec ab amicis eum uiſitantibus agnoſceretur. Quid aliud de eo, quàm ipſum maleficio affectum fuiſſe, & incantatum in cunctis ad illum pertinentibus, quis dicet? Quæ hic interceßit dæmonis cooperaria malefica, quæ peruerſa Lamiæ maleuolentia, quod execrabile ueneficæ pharmacum? Quibuſcunq; malis rebus perficiendis ſatis per ſe potens eſt & uoluntate promptißimus diabolus, ſi diuinæ maieſtatis tantummodo accedat permißio: cuius nutui morem gerere, uelit nolit, cogitur. Iob 2.

Nabuchadonezarem regem Babyloniorum furore perditum, & in deſerta ab hominum conſuetudine pulſum, fœno ueſcentem, figura uitiata, capillis eius in aquilarum ſimilitudinem creſcentibus, & unguibus eius quaſi auium, mente adhæc turbata, acerbißimè exagitat totum ſeptennium diabolus. *Maleficio læſus Nabuchadonezar.* Daniel 4.

Satanæ maleficio multis cruciabatur temporibus dæmoniacus in regione Gadarenorum, è monumentis, ſuo quippe domicilio, egreſſus nudus, ac ſupra modum *Dæmoniacus apud Gadarenos maleficio correptus.* Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8.

modum sæuus, adeò ut per illam uiam transire posset nemo: neq; enim catenis eum ligare poterat quisquam; propterea quòd cum sæpe compedibus constringeretur, & catenis uinciretur, ijs ab illo discerptis, comminutisq;, à dæmonio in deserta agebatur. Vociferabatur autem, Quid rei nobis tecum est Iesu fili Dei? Venisti huc ad cruciandum nos ante tempus. Dæmones uerò rogabăt, ne imperaret ut in abyssum abirent, sed eos in porcorum procul in monte pascentium gregem demigrare permitteret. Christo hic annuente, egreßi in porcorum gregem abierunt, eumq; præcipitem impetu egerunt in mare, ut suffocatus interierit. Hic & porci fermè bis mille dæmonum maleficio agitati, in suam ruunt perniciem.

Marc. 1. Luc. 4. *Non'ne ille quem spiritus immundus discerpens, proijciensq; in mediū, qui et Christi iussu exijt, nihilq; nocuit, inter maleficio correptos suū sortietur locū?*

Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9. *Maleficio læsus lunaticus.* *Huc referatur lunaticus, qui à puero spiritum habebat mutum, quo ubi agitaretur, lacerabatur spumans, ac dentibus stridens atque arescens: quem frequenter etiam in ignem coniecit spiritus, et in aquas, ut eum perderet: neque à Christi discipulis, ob eorum incredulitatem, expelli potuit: puerum uerò tandem ad Christum accedentem, continuò discerpebat, ut in terram prolapsus uolueretur spumans, usqueadeò à spiritu exeunte Christi iussu, iterū dilaniatus, ut mortuus à multis haberetur: donec manu illius arrepta, à Iesu erigeretur.*

Nonne

Non'ne paria cum nostris, qui maleficium patiere duntur, sensit mulier quæ infirmitatis spiritũ habuit, à satana alligata octo & decem annis, atq; ita contracta, ut omnino caput erigere non posset, uinculo isto à Christo sabbathi die soluta? Quis nisi animi planè præfracti, inficias ire audebit, si hi quos recensui, nunc temporis spectarentur, uno sanè ore acclamarent pleriq; omnes, hos peruersæ alicuius uetulæ artificio ita præter naturam uariè exagitatos, miserè dementatos, contractos, lancinatos, distractosq;? Atqui cuius arte, dira hac calamitate illos opprimi testatur Scriptura? Dæmonis. Cuius cooperatione, aut imperio? Nullius, sed duntaxat propriæ dæmonum uoluntatis malicia, & Dei permißione ex arcano ipsius consilio, ut illi uel probentur, uel castigentur, emendenturq;. Nec usquam in uasto Veteris & Noui testamenti uolumine exemplum, ubi in affligendis corporibus, alicuius Lamiæ operam usurparit, aut etiam requisierit satan, comperies: nihil illic tamen prætermissum esse, quod huius potentiam, actiones fraudesq; ostendere queat, fatendum est. Neque etiam alicuius opera indiget ueterator ille, abundè suo marte potens ludificare homines, eorum mentis & oculorum aciem perstringere, morbis præter naturam cruciare, ulceribus ferire, aerem multifariam turbare. Per se maleficia operari diabolum, in Malleo legitur, nec in his indigere consensu. sed & sagæ perditionem quærit: unde & ipsam cooperari ali-

Luc. 13.

Secunda 2. Partis quæst. 2. ca. 7.

quo modo cogit. Permissu tantum illi opus est, teste Gregorio, cui uoluntas semper mala. Interim tamen à se designari eiusmodi flagitia, aliosq; seuerè torqueri, & in rebus externis fœlicem impediri successum, & quæcunq; alia diaboli miracula perfici, habent persuasissimum, confitenturq; delusæ quædam aniculæ.

Eas iam dixi, diuersis de causis, à dæmone ita obsidione uallatas, earum mentem tam grauiter fascino læsam, cerebrum cogitatuum imaginationumque organum, tam raris fraudulentisq; phantasmatibus & formis ob incredulitatem implicitum, confirmatumq; (quemadmodum in grauibus somnis, atque etiam melancholicis usuuenire quotidie, ostendi) ut aliud nesciant, torturisq; subiectæ fateantur sua esse facinora, quæ ipsarum saltem sunt phantasiâ, reuera autẽ satanæ, Deo huc conniuente: sic aliquem crebrò à se læsorum recensent numerum, quorum alios occæcatos, alios mutilatos, nonnullos hoc uel illo modo à se excarnificatos, falsa opinione dicunt: quo nomine non tam maleficæ, quàm maleficio affectæ effasci natæq; appellari merentur. Quotquot uerò tam crudeliter & multifariam, quibuscunq; etiam conuulsionum generibus, morbis prodigiosis, uomitu & deiectione, præter naturam torqueri, hunc uel alium imitari sonum, uocem edere, certos mendaciter notare, denominare atq; accusare homines, uti atrocis spectaculi architectos, obseruamus: cunctos à dæmone mali

Qui dæmoniaci, maleficio correpti creduntur.

ne maligno, mendacique citra alterius cooperationem agi, uexarique (nisi quandoque uenenum uel propinatum uel applicatum accessisse intelligatur) ingenuè fateor, atque adeò sanctissimè astruo.

Huc spectat rerum monstrosarum per os reiectio, qua præstigiator ille quorundam sensus ita præstringit, ut eas ex corporis meditullio eductas esse, dubire nollent. Sunt autem panni lanei rudioris laciniæ ut plurimum, item claui ferrei iustæ interdum magnitudinis, eorumq; fragmenta, fibulæ ferreæ & æreæ, acus, aciculæ, eæ que complures numero, quandoque colligatæ, uel panno insertæ, fili inuolucra. Hæc à me uisa sunt.

Materies, quæ ore reÿciuntur, non omnes fuisse in corpore:

Nonnunquam & ossa euomuntur, atque reliqua id genus longè absurdiora monstra: sæpius magnitudine œsophagi etiam, quoad fieri poßit, in homine uiuo tensi distractique naturalem diductionem exuperantia, quibus nec alius ab ore introrsum laxior patet meatus. quo uel unico irrefutabili argumento facile conuicero, ea dæmonis subtilitate celeritateque imperceptibili, ori ingesta, nostris ad hæc oculis uel celeritate eius uictis, uel fascino delusis, uel interiecto corpore aereo aut aliter caligantibus. Sic nos fallaci suo machinamento multiformiter exercet ille millеartifex.

Si porrò instes, urgeasq;, ea non ex ore solum, sed penitiùs è corpore reiecta esse: dic quæso, quo loco antea in corpore hæserint aut delituerint, quũ nul-

lus sit corpori reliquo cum ore meatus communis, excepto œsophago, præter arteriam asperam, cuius caput larynx ex tribus componitur cartilaginibus. Eius orificiũ, dum respiramus, dilatatur: quum deuoramus, comprimitur utplurimùm, nonnunquam exactè, ob quod ligamentis membranosis neruosisq; coartatur. Ea arteria solummodo spiritum purum et impurum, recrementitiumúe efflatu inspiratuq; trãsmittit: aut humidum quiddam, puta sanguinem, pituitam, saniem, aut pus tußi expectoratum: nihilq; grauius hanc, nisi cum uitæ naufragio, etiamsi exigua admodum materies dura hâc casu aberret, tolerare, manifestum est. Enimuerò quàm graues laterum dolores, cum sicca quadam tußicula, triennio cum mortis periculo prius excitarit, quàm ex pectore tußi propelleretur auellanæ magnitudine lapillus, narrat Antonius Beniuenius. Recitat quoque Alexander Trallianus exemplum de quodam, qui longo tempore tußi uexatus, non potuit, ne ualde tußiret, liberari, quousq; calculum expuisset leuem, durum & renitentem: & nisi consilio usus fuisset, illum similiter ijs qui tabe laborarunt, moriturum censebat. Idipsum cuidam ciui Duisburgensi accidisse memini. Hac itaq; ratione strictius hoc uas, durum cartilaginosumq; ab illa multa, ampla, solida, uarieq; conformata substantia liberum esse constat. Hinc per οἰσοφάγον, cibo potuiq; destinatã uiam, atq; alterum oris interiorem meatum, è uentriculo illa rerum miracula

Arteria aspera.

Larynx.

Lapillus tußi reiectus.

De abditis morb. & sanat. causis ca. 24.

Lib. 5. ca. 4.

Oesophagus.

racula uomitari, si imis corporis partibus antea inhæserint, necessariò sequetur. Eum autem omnino neruosum existere, et cũ primis eius orificium, ideoq; exactißimo tactus sensu præditum esse, ac leui flatu aut halitu putrido facile affici, humore etiam acri uel acido grauiter pungi, sæuißimaq; cieri mala, norunt medici. Plerosq; enim ex flatibus in uentriculo generatis ex pituitosis, aut alioqui uitiosis humoribus, aut ex cibis in uapores ab imbecilli calore resolutis, grauißimis uideas torqueri doloribus: alios ex coaceruatis crudis humoribus, uel etiam uitiosis aut acribus in uentriculi ore, in syncopem aut præceps animi deliquium concidere. Quosdam etiam ex alimentorum prauitate, aut malignorum humorũ qualicunq; copia, ut à bile admodum corrupta, aut à pituita salsa acri, excruciat cholera morbus, in quo uomitibus & deiectionibus tanto plerunque impetu biliosa excernuntur, ut cum humoribus, multis quoque exhaustis spiritibus, uires affatim prosternantur, sitiant ægrotantes, ac sudent, tremor cordis syncopeq; succedant, interdum & mors acerbißima. His exactiore lance pensiculatis, collataq; grauißimorum morborum, symptomatumq; exitialium causa materiali, cùm durißimæ atque adeò acutißimæ materiei, uelut ferreæ, æreæ, ligneæ, osseæ præstigiosa uomitione, tum etiam expulsione rei lineæ laneæq;, uentriculo & eius sensili apprimè orificio ita noxiæ, ut suffocationẽ plerunque quis uereatur, si in faucium partes exquisiti

Orificiũ uentriculi neruosum, & ualde sensibile.

Ventriculi dolores.

Cholera morbus.

admodum sensus, uel pilus impegerit, nedum acicula aut acus (quas etiam cum periculosa uitæ lucta uel dispendio ignoranter subinde deglutiri cernimus) uno profectò consensu, adeóque ore uno, ob rationis ueritatisq; robur, hic asserendū atq; proclamandum erit: dictam rerum ore egestarum congeriem, à præstigiatore subtili celeriq; dæmonio in os & fauces unas, nec ultra, impelli penitiusq; impingi, quasi strangulationem minitantem, acie oculorum nostrorum interim elusa, uel spiritu optico turbato, uel eius radijs obscuratis, ne prodantur præstigiæ, ut simpliciores exiguæq; fidei homines expeditius in suam illiciat nassam ueterator: quorum aliqui ab alijs insontibus, & se magis fortè pijs, ipsiq; Christo fideliotibus, hanc sibi irrogatam iniuriam, mendaci satanæ suggestione, imò ipsius facticia uoce ebuccinant: id quod meis coràm animaduerti auribus.

Adde quòd sæpenumero nihil doloris in stomacho, ante acutæ, pungentis, radentisq; huius substantiæ rudioris expuitionem uiolentam senserint: quum fieri nequeat, quin in ea huiusmodi rerum copia, una transuersè acta, facilè alicubi infigatur, quæ suos pariat continuos postea cruciatus: quemadmodum de muliere quadam, quæ acum æneam deglutierat, tradit Beniuenius: unde primum nihil sensit incommodi, inde cœpit eam circa uentriculum urgere dolor satis acutus: quo dum indies magis magisq; affligeretur, plures consuluit medicos, nihil de

De abditis morb. causis ca. 20.

Ex acu deglutita noxa.

hil de acu uorata, quæ memoriæ penitùs exciderat, referens. Variæ fuerunt hinc inde sententiæ. Alij enim ab acriore humore, alij à uento inter stomachi tunicas recluso, cæteri uerò ex malo habitu excitari hoc malum putabant. Sicq; annis iam decem ex una acu, urgente dolore acerbo, miserrimam illa trahebat uitam: donec acus perforato uentriculo se prodidit, prodijtq;. Se acum & uidisse, & mulierem curasse, addit Beniuenius.

Ad nostrum quoque facit institutum, quòd tametsi mox uel paulo longius à cibo subsequatur uomitus hic ludibriosus, nihil tamen cibi uel chyli appareat mixtum: quod à me diligenti inspectione obseruatum est. Adhæc euestigiò ab eiusmodi dura, acuta, multiformiq; re expulsa, qua omnino uentriculũ & œsophagum lancinari, radiq;, si profundius quàm ex oris cauo reijceretur, oportuit, innoxiè quasi in ijs locis illæsi comedunt. Hoc à me nõ semel circiter annum quadragesimumoctauum supra millesimum quingentesimum, apud Geldrorum Arnhemiam, ubi tum stipendio publico medicabar, uisum est: quo hominum hisce modis à dæmonio exercitorum, adducebantur plaustra, quorum uentriculũ (in quo eas res portentosas supradictas resedisse necesse est, si ex imis coporis partibus, quod omnium propè erat iudicium, expellebantur) quum ante & post uomitionẽ summa diligentia uigilantiq; studio in multorum conspectu contrectarem, ualideq; sursum ac deor-

ſum pugno, palma ac digitis uario torquerem modo, ut ſi quid grandioris, aſperæ, acutæq; materiæ in illo contineretur ſinu, non amplius poſſet latere, ſed reniſu in diriorē ultrò citroq; impellentē manus meæ, hinc etiam ſuam læſionem ſenſuræ, contrectationem ſe detegeret: uel nauſea, ob non leuem certè eiuſmodi palpitationem, uiolenter concitata reijceretur: nihil prorſus tamen animaduerſum eſt unquam eo momento euomi, nec ullam à contentis putatis iniuriam ſenſit uentriculus. Quod omnino fieri nequiuiſſet, ſi altius quàm ex ſinuoſo oris hiatu proſilijſſet obiecta oculis noſtris ex ore materia. Puella uerò ſedecim plus minus annos nata, ea ratione à me habita, poſt alicuius moræ intercapedinem facie obſeruabatur à patre, & altero qui his eius moribus aſſueuerant, uomiturire: cuius os cum mox uigilanter & perquàm circumſpectè intueri ſtuderem, eodem inſpectionis momento inſtratam linguæ panni lanei rudioris nigri laciniam uideo: in quam digitis incunctanter iniectis, appēdices prodigioſarum rerum dictarum ex oris parte altiori, quò eas in uentriculo antea non latitaſſe oſtenderem (id quod paulo antè ibidem latius perſuadere conatus fuerā) emulgere uolui. Frequenter enim prius ſic propulſam fuiſſe uariè congeſtam ſimul materiem, narrabat parens: oſtenſis quoq; ueritatis documentis, utpote panno rudi nigro, cui aliquot acus & aciculæ infixæ, filoq; conuolutæ adhærebant, item clauorum ferreorum uetuſtorum fragmentis.

Hiſtoria admirabilis de puella dæmoniaca.

mentis. At *quod meis obiectum dixi oculis, attriti panni nigri laciniosum rudimentum, uix sputo irrigatum erat hora etiam tertia pomeridiana, post solitum quoque prandium, quo tẽpore illud crudo cibo uel chylo oblitum esse oportuit, si reddiderit uentriculus.* Vt *autem aliquam opinionem, qua ex stomacho id proiectum esse induceremur, relinqueret satanas:* Q*uàm amarum hoc est, inquit mox post ablationem puella, uoce à natura prorsus aliena, puerili & sublallante, à dæmone haud dubiè elisa, teste* Augusti*no: qui eius lingua diabolum uti affirmat, cuius corpus intrauerit.* Atrox *uerò paulo antè spectaculum, mereq́; tragicũ, aliquandiu durans in hac puella ediderat tortor ille, quo puellæ os ut prorsus obmutiret, arctissimè constringi, manus atrociter conuelli, oculos toruè intorqueri, corpus deniq́; totum horrendo certè cruciatu exagitari contuebamur: nec citra crucis consignationem, manus aut os aperiri posse, asserebat parẽs cum suo comite: à me autem, qualicunq; in* D*eum fiducia contra dolosam diaboli hypocrisin, absque illius signi impreßione tandem diducebãtur, & restituebantur.* Non *quòd cruci quicquam derogatum uelim (sermo enim crucis potentia* Dei *est, ijs qui salutem consequuntur:) hæc autem non in signo, sed in* CHRISTI *crucifixi imitatione consistit, ut nimirum ipsius uestigijs insistentes, nosipsos abnegemus, & crucem nostram tollamus quotidie, & sequamur illum.* Iud*æi signum quærunt: sed* Paulus *prædicat*

Lib. Quęstionũ, quæst. 31.

1. Corinth. 1

Sermo crucis, potẽtia Dei.
1. Petr. 2.
Matth. 16.
Marc. 8.
Luc. 9.
1. Corinth. 1.
Philipp. 4.

Non crucis signum, sed ipsam crucē timet damō.

Matt.8.

De corona militis.

dicat Christum cruci affixum. Per hunc nos corroborantem omnia possumus. In huius nomine expulerūt dæmonia Apostoli. Non crucis signum timet diabolus, sed ipsam crucem, uel cruciatum aut punitionem. Proinde Christo oblatrat, Venisti ad cruciandum nos ante tempus. Et si quid picturis uel statuarijs credendum est, nusquam cruci Christi latronū cruces affingi uidemus, quarum sinistræ non terribilis insideat dæmon. Nec interim ignoro, Arabes philosophos crucem cœlestium fortitudinem dicere, quòd eorum fortitudo per rectitudinem angulorum & radiorum resultaret: & stellæ maximè fortes essent, quando in figura cœli quatuor obtinerent cardines. Ruffinus quoq; in Sacra historia narrat, crucem ab Aegyptijs sacerdotibus inter sacras literas relatam, cuius uis portendebat salutis spem hominibus, credentibus CHRISTO saluatori nostro. Hieronymus Demetriadem hortatur, ut crebrò signaculo crucis frōtem muniat, ne locum in ea exterminator Aegypti inueniat. Et ad Eustochium de Custodia uirginitatis: Ad omnem (inquit) actum, ad omnem incessum, manus pingat crucem. Idem Tertullianus dixerat: Ad omnem progressum atq; promotum, ad omnem aditum & exitum, ad uestitum & calceatum, ad lauacra, ad mensas, ad limina & cubilia, ad sedilia, quæcunque nos conuersatio exercet, frontem signaculo terimus. Harum & aliarum huiusmodi disciplinarū si legem expostulas Scripturarū, nulla legis traditio tibi prætenditur:

tenditur: auctrix consuetudo, confirmatrix, & fidei obseruatrix. Factum quoque crucis signaculum in aqua cum fide aspergenda, ad dæmonum ex Iouis templo comburendo expulsionem, qui aquæ uirtutem non tulit, per Marcellum episcopum Apameiæ, commemorat historia ecclesiastica Tripart. Signum iure sugillet nemo: sed eius absus omnino accusandus, maximè si qui crucifixo & uiuæ in eum fidei debetur honor, ad crucem referatur. At ad inceptam historiam redeamus. Vbi deinde curationem mali puellæ dictæ promitterem, illius puerilis uocis sono, sibi nihil rei uelle mecum esse, & me astutũ esse, atq; En quàm callidos habet oculos, respõdit. Percunctante præterea me, num huius calamitatis authorem cognosceret: eadem lasciuiente pueriliter uoce respondens, honestam (meo quidem iudicio) matronã eodem tempore in custodia detentam ob incantationis peractæ suspicionem, insimulat: quæ tamen postea manumissa, domum auehebatur liberè, unà cum matre & duabus alijs mulierculis, propter maleficij crimen illis falso intentatum, iam integrum mensem captis. Illud quoq; hic silentio minimè præterundum censui, puellam hanc, illas panni lacinias, fila, aciculas, acus uel claues ore nunquã reiecisse, quàm quum à dolore qualicunque, ob incredulitatẽ (quòd à causa naturali ex abstrusa Dei uoluntate dolor ortus, minus agnosceretur, sed imputaretur maleficæ, ac ad illicita confugeretur consilia) prius Amersfortum, Lib. 9. ca. 34.

proximum

proximũ illius habitationi oppidum, ad sacrificum uel templi custodem (ni fallar memoria) itum esset, qui aquam (consecratam opinabantur) numismatis Snapphani precio diuẽdebat, qua propinata prodigiosus hic ciebatur uomitus. Ad hæc siquidem ludibria maximè Deus conniuere solet frequenter, ubi ab ipso & naturalibus medijs, in hominum usum diuinitùs ordinatis, cõtra manifestum Dei mandatum, fide Christiana postposita, ad satanam curritur, uel eius angelos: quales hi censentur, qui huiusmodi aquã uel ex baptisterio sublatã, uel aliter impiè lustratam, aut cereæ paschalis thus, aut eiusdem religionis nomine sacratas res alias, ausu uetito nefarioq; in conceptæ de maleficio opinionis iniquæ, diaboli instinctu, confirmationẽ, lubricæ fidei hominibus offerunt.

Vnde diabolo illudendi neruus accrescit.

Deuter. 18. Leuit. 19. 20.

Angeli satanæ.

Porrò feminis, quarum paulo antè memini, incarceratis, ac in concilium productis cum à Senatu Cæsareo imperaretur, ut hominibus plurifariam excruciatis, ob maleficij suspicionem formula benedicerẽt præscripta, nimirum, Benedico tibi in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, in tuis bonis, sanguine et armento: eæq; imperata facerent, euestigiò sanabantur ægroti. Benedicebatur autem quilibet ab ea, quam sui tormenti genitricem suspicaretur; uel dæmonis, aut eius ministri accusatoris Pythij, custodia quoque coerciti suggestione putaret. Ne lectorem interrupta historiæ series remoretur, turbetq;, ea hic paucis prosequar, quæ alioqui ad sequentis libri argumentum perti-

Formula benedictionis uulgo in maleficij curatione usurpata.

tum pertinent. Hic sanciebatur ille omnium ore tritus canō: Quæ ligauit, ut & soluat necesse est. Quæ uerò huius sententiæ sit absurditas, hoc colliges modo: Si Lamia est, suam habere cum cacodæmone communionem & fœdus, eiusq; ope alios uariè crudelibus colligare torturis (quæ uulgi est opinio) eosdem quoque pro suo arbitrio, ab eo suo & satanæ opere, cruciatibus scilicet, soluere, ipsius dæmonis ope, quæ antea ligauerat, existimatur. Serua autem est & mancipium illius, cui se pacto & stipulatione obstrinxisse creditur, ut hanc sanè nihil diuinis posse uerbis peculiariter efficere, certius fidas: quibus recitatis si aliquid uirium erit donandum, per fideles Ecclesiæ ministros, piæq; monetæ homines ea pronunciata, citius suum ex Dei nutu sortientur effectum, quàm per eas quæ Dei societati ex professo renunciasse, bellumq; uelut hostes indixisse iudicantur. Christus cum à dæmonio uexatum cæcum & mutum sanasset, atq; à scribis & pharisæis, Beelzebub principis dæmoniorum præsidio dæmones expellere diceretur, eos confutans ait: Quomodo potest satanas satanam eijcere? Et si regnum aduersus sese diuisum fuerit, non potest stare regnum illud: & si domus contra seipsam diuisa fuerit, non potest stare domus illa: & si satanas insurrexerit aduersus semetipsum, ac diuisus est, non potest stare, sed finē habet. Qui nō est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit. Nec etiam ab impio suam gloriam, quæ in sanan-

Quæ ligauit, eandem non soluere necessariò.

Matth.12.
Marc.3.
Luc 11.
In nomine dæmonis nihil boni fit.

Ab impio suā non uult Deus prædicari gloriam.

in sanandis in ipsius nomine hominibus elucet, uelle prædicari Deũ, his diuinus uates docet uerbis: Impio autẽ dicit Deus, Quare tu enarras iusticias meas, & assumis testamentũ meũ per os tuum? Quum odio habeas disciplinã, & uerba mea post te abijcias. Os tuũ addixisti malo, & lingua tua dolũ concinnat. Hinc palàm est, eiusmodi curatione, eas incantationis aut maleficij reas esse non posse cõuinci, & canonẽ eneruem existere. Eleganter dicit Origenes: Magi nesciũt benedicere, quia dæmones nesciũt benefacere. Quòd autẽ sanentur, nõ alia profectò fit ratione, quàm, quũ hæc corpora Dei permissu, ob incredulitatem exercuerit diabolus, in hac ut afflictos & astantes, & quibus inusitatum id malũ innotuit, tum demum magistratũ cõfirmaret, nõ coactè, sed ultrò ac suapte spõte cedit: licet se cõpelli simulet, quò magis fallat, illaqueetq́; : atque indubitatius eo modo credatur, illas mulierculas benedictionis uerba recitãtes, quãquam innocentes, esse tamen sagas: et alios fide uacillantes, uindictamq́; spirantes, suis technis irretiat: ac sententiæ inconsideratæ reum magistratum, in carnificinam insontium feminarum & punitionem, uoracesq́; flammas inuitet. ita enim suarum rerũ pro uiribus satagit, ut ab initio in ueritate nõ stetit: quicquid loquitur & agit, mendacium est, uel falsitatis fermento conspersum: quum optima agere & loqui uidetur, homicidia struit, & mẽdacia architectatur, ut
Ioan. 8. animas illaqueet et perdat, homicida ab initio. Destitit itaq;

tit itaque in his ægrotis à læsione, quam ipse intulit.

Huc quum faciat singulare D. Pauli Grillandi, iurisconsulti clarißimi, iudicium, id asscribendum duxi. Aliàs uidi (ait) sæpenumero, quòd prædicti maleficio infecti, ubi liberationis remedium usurparunt, frequenter ex ore euomerent, uel per secessum exonerarent acus, capillos, ferramenta, clauos, plumas, sulphur, lapides, & res demum tales, quas dictum maleficio læsum uorare potuisse, erat impoßibile: non solùm integras, sed nec fractas, nec minutè in frusta concisas. Vnde quid mirandum uidetur: sed dic, ut quidam censuerunt, satanam ad maiorem hominum deceptionem facere dictas apparere species extraneas in resolutione facturæ, ut res miranda magis uideatur: quandoquidem inspiciuntur & considerātur ea esse talis naturæ, formæ & qualitatis, ut impoßibile fuerit alia potuisse ingredi in corpus maleficio læsi per aliquā partē naturaliter: sed in rei ueritate nō sunt species naturales. & quod uerū sit, hinc appparet, quia illa eijciuntur per uomitū uel secessum: atq; ita inter materias illas liquidas apparent à principio, cū primū è corpore emittūtur: at si seruaueris illas materies biduū aut triduū, aut dies quinq;, quemadmodū ego aliàs studiosè seruari feci, uidebis omnia ea liquefacta penitùs, & ipsarū formas perijsse totas. Quòd si naturalia essent, profectò in sua priori siue primæua forma remanerent, nec poßent per aliquos liquores aut humiditates corrumpi, maximè

Tractatu in uoluminero. de sortilegijs.

Dura materies uomitu eiecta liquescit.

maximè ferrum & lapides, propter eorum naturalem duritiem: ut manifestum est omnibus. Quidam alij dixerunt, dæmones, ut res miranda uideatur, tunc temporis, quando maleficio affectus irritatur ad uomitum, uel ad uentris opus, uelocißimè & inuisibiliter afferre ibi species illas siue materias, de quibus suprà, ueras & naturales, quas aliunde acceptas, eò attulerant. Sed nota, licet dæmon potentia sua naturali hoc quidē posset, & tam dextro modo illas inserere in uomitu & stercore maleficio agitati, ut nullus hominum aduerteret: prior tamen opinio magis mihi placet, esse scilicet apparentes species sub illis formis non naturales. & quòd hoc uerum sit, apparet ex ratione prædicta: quia communiter non durant sub illa forma, sed breui tempore in illos resoluuntur liquores, cum quibus mixta prodierant: uti ego frequenter uidi, & manibus proprijs contrectaui, quæ à principio (uti dixi) apparebant ueræ & naturales, & retinebant in se nescio quid duri: tamen breui tempore, ut dictum est, resoluebantur & peribant. Hæc Grillandus. Acuum quoque, oßium, capillorum, & id genus reliquorum reiectionem per os, technas esse sentit Cardanus.

Li. 15. de Variet. cap. 80.

Accidisse suis temporibus nouum et admirandum morbi genus, tradit Antonius Beniuenius. Mulier sextum decimum agens annum, ab ima uentris parte dolore exorto conuellebatur manibus. Cumq; in horrendum clamorem erumperet, intumescebat ilicò totus uen-

De abditis morb. causis cap. 8.

Maleficio læsa mulier clauos & acus uomit.

tus uenter, adeò ut uterum crederes gestasse octo menses: & uoce exhausta, ubi per totum cubile hinc inde reiectans sese, & plantas interdum ceruici connectens resiliebat in pedes, iterum procidens ac exiliens, isthuc ipsum identidem factitabat, quoad paulatim ad se reuersa, quoquo modo recrearetur. Inter rogata quid egisset, penitùs ignorabat. Nos uerò eiusmodi morbi causas inquirentes, arbitrati sumus hoc malum ex matricis suffocatione, & uaporibus malis sursum elatis, ac subinde cor & cerebrũ ferientibus, prouenire. Sed cum medicamentis nihil promoueretur, ea ferocior facta, ac toruis oculis circumspiciens, tandem prorupit in uomitum, quo longiores & recuruos clauos, æneasq; acus, unà cum cæra & capillis conglomeratis reiecit: & nouißimè ex ientaculo frustum tantæ magnitudinis, quale integrum nullius deglutijssent fauces. Cumq; idipsum sæpius etiam uidente me factitasset, teneri eam arbitratus sum spiritu malo: qui dum hæc ageret, spectantium oculos perstringeret. Quare ecclesiasticis medicis commendata, manifestioribus deinde signis & argumentis rem comprobauit. Nam & nos eam uaticinantem audiuimus, & ea præterea agentem uidimus, quæ omnem morbi uim supergressa, humanum etiam captum excederent. Hucusque Beneuenius. Hæc omnia certè in corpore non fuêre, sed diaboli oculos spectatorum effascinantis, ne huius materiæ in os impulsio animaduerteretur, præstigijs

t & celeri-

& celeritate in os saltem illata sunt, & tanquam uomitu mox eiecta. Id œsophagi huic materiæ imparis angustia, illæsus post uomitum uentriculus, & ante uomitum (ut suprà dictum est) uentriculi robur testantur: quæ profectò minimè erant expectanda ex acie, & durißimæ substantiæ inæqualitate. Si ea eructauit uentriculus, quando usque adeò insensibiliter ingesta sunt, aut unde tam innoxiè reuomuntur, potißimum ore uentriculi ita sensibili, ut uel pauco humore acri extremè affligatur?

Quæstoris filius Morsæ aduersa nonnihil afflictus ualetudine, eam credidit inductam à muliercula, cui herbarum plenum corbem in porcorum pasturam attulisset: quòd hæc gratias agens, ipsius preßisset humerum. Vnde territus eo tempore puer, cœpit paulatim, etiam animo deiecto, peius habere. Hinc trica feminei capillitij nigri & cinerei sicca, citra alterius materiæ admixtionem, excerni uisa est. Tandem admiranda magis, puta setas porcorum, pelli etiamnum inhærentes, ita siccas aluo deponebat, ut papyro conseruarentur, interdum similia cum excrementis deijciebat. His ludibrijs circiter medium fatigabatur annum: quæ dein pedetentim, ut cœperunt, euanuêre. Nec dubium est, ea ob parentum, & adolescentis incredulitatē fuisse permissa: quòd quum hic secundum naturæ ordinem nonnihil morbo grauari conspiceretur, eum non in naturæ uitium, aut Dei uoluntatem, sed in mulierculæ impreßionem retulerunt.

tulerũt. Eam itaq; delusionẽ diabolo, quib. explicatũ est modis permisit Deus, donec fortaßis resipuêre.

Noui itẽ cuiusdam uiri consularis coniugem, cuius aluus sæpenumero arenã reddere uidebatur, diabolo colludente, conniuẽteq; Deo: quòd ægrota ad illicita maleficorũ diuinorumq; auxilia confugisset, contra diuinæ maiestatis edictũ, impias horũ hominũ actiones comprobans. Cui certam polliceri opem cum Dei gratia, si imperata faceret, audebam. Morbum siquidẽ, quo afficiebatur, ex naturali causa ortũ esse iudicabam: at arenæ deiectione, quòd incredula ad uetitũ declinasset consiliũ, eã à satana ludificari, dictabat animus. Frequenter etenim hoc usuuenire uidemus, ut quum à naturali quis infirmetur causa, Deiq; (qui naturaliũ rerum usum docuit, atq; eum nos affectare & inquirere uoluit) potentiæ diffisus, uoluntatiq; immorigerus, ad dæmonij clientelam cõsulturus cum Saule accurrat, uoluntariè in reprobum tradatur sensum, ludicrisq; maligni obijciatur illudendus.

Arena per aluum mulieris reddita. Deut. 18. Leuit. 19. 20.

Commemorat Cardanus, probũ quendã rusticum & amicũ, qui facilius decipi poterat quàm decipere, sic ipsi narrasse, quòd morbo incognito plures laborarit annos: quo tẽpore excãtationibus sæpius uitrũ, clauos, & capillos euomuisset: & quanquã demum restitutus fuisset, tamẽ in eum diem quo hæc referret, sentire se uentre asseuerabat maximã uitri confracti congeriẽ, sonumq; non leuẽ, quasi quis saccum uitri fragmentis plenum concuteret, à quo nõ parum ue-

De Variet. rerum li. 15.

xaretur: tum uerò singulis octodecim noctibus septima hora, etiamsi horarum numerum non obseruaret, totidem ictus annis octodecim, quibus iam sanatus fuerat, in corde maxima cum molestia perferre. Quis in eo organo, diaboli ludibrijs ob simplicitatem apto, non uidet dæmonis actus, præstigias & uexationes?

Rusticus horarum ictus in corde sentiens.

Admirabilis & horrifica fuit uexatio uirginum quarũdam Vestaliũ, occlusarum, Vuerteti in comitatu Hornensi, à dæmonijs exercitarum. Initia autem eiusmodi dedisse pauperculam fœminam narrãt, quæ in ieiunio salis libras tres (quartam uulgus nostras uocat) mutuò à uirginibus acceperat, ferèq; duplum circa Paschæ solennitatem restituit. Hinc in loco uirginum dormitioni dicato inueniebantur sphērulæ candidæ, uelut incrustata saccaro semina, at gustu salsæ, quæ tamen non edebantur: nec quomodo peruenissent eò, sciebatur. Postea eodem in loco obseruabatur incessus rei ingemiscentis, uelut hominis ægroti: audiebatur item quandoq; uox, plerasq; uirgines ut surgerent, & ad ignem secum accederent, se ægrotam esse, commonefaciens: ubi porrò surrexissent, morbidam sororem inuisuræ, nihil inueniebant. Si quando etiam hæ in arrepta matula meiere tentarent, ea uiolenter eripiebatur, ut lotio conspurcarent lectum. Aliquoties pedibus è lecto ad passus aliquot subtrahebantur, atq; adeò sub plantis titillabantur, ut præ nimio risu morituras se uererentur. Quibusdam car-

Dæmoniacarum uirginũ Vestaliũ historia horrenda.

Dæmoniacæ uirgines Vestales Vuerteti occlusæ.

dam carnis particulæ euellebantur, plerisque in aduersam partem prorsus intorquebātur tibiæ, brachia & facies. Quædam sic excarnificatæ, licet ad dies quinquaginta duos, nihil præter raparum ius citra panem sorpsissent, attamen atri liquoris, uelut atramēti scriptorij multa uomitu reijciebatur copia: quæ tam ferebatur amara & acris, ut etiam pelliculam ex ore abraderet: nec ullum effingi poterat cōditum, quo afficerentur. Aliquæ supra hominis caput euehebantur, & uicißim deijciebantur. Quum ægrotas tūc sedatas lætasq;, recreaturi circiter tredecim numero amici simul monasterium aliàs ingrederentur, illæ è mensa deorsum citra uocem & intellectum dilabebantur, nonnullæ inuersis tibijs & brachijs tanquam mortuæ iacebant. Vna in altū sustollebatur, & quanquam manibus iniectis obluctarentur aßistentes, tamen supra eorum caput abripiebatur: eóq; denuò præcipitabatur modo, ut haberetur mortua. Postea ad se tanquam è somno rediens, è nosodochio in monasterium progreditur. Nonnullæ incedebant tibiarum extremitatibus innixæ, uelut ἄποδες, citra pedum usum, qui uidebantur trahi tanquam ligamentis nimium laxatis, in saculo penduli. Arbores quoque conscendebant ut feles, ab ijsq; proserpebant, nulla corporis immutatione. Contigit item, ut cœnobij præfectæ (quam matrem uocant) in eius ambitu colloquendi cum generosa & insignis pietatis domina Margareta comitissa Burensi (cuius in iu- *Margareta comitissa Burensis pia.*

 storum re-

storum resurrectione meminerit misericordiarum pater) ex fœmore erueretur caro: illaq; præ dolore exclamans, in lecto deponebatur. Vulnus autem partim lucebat, partim nigricabat: sed curabatur. Accidit quoq;, quum duæ sic excruciatæ uirgines simul considerent ridentes & exhilaratæ, mutuoq; colloquerentur de fele nigra in κοιμητηρίῳ corbi inclusa à matrona, quã in oppido cõmorantẽ nominabant: collatione uerò clàm obseruata, à tertia uirgine sana, corbis ab hac, & præfecta cũ duabus aut tribus uirginibus inquiritur, aperiturq;, unde felis exiliens aufugit. Ea hinc notata mulier tanquã maleficij rea in carceres conijcitur, cũ septem deinde alijs, inter quas senior numerabatur matrona: de qua uicini & pauperes, eam fuisse usq; adeò misericordẽ & in egenos profusam, ut ipsa etiã indiguerit, testabantur. Hæc eadẽ quæstionibus à tortore subiecta, nullis unquã tormentis ad sceleris confeßionẽ adigi potuit. Tandem ubi ex more uictum offerret Burchgrauius, se infirmiorem esse quàm ut cibũ admitteret, ait: at se potũ solũmodo desiderare. quo à Burchgrauio mox subministrato, ipsius uestẽ illa apprehendebat, & eius innixa femori expirabat. Alia quoque rerũ miracula hic uisa sunt: durauitq; ea carnificina ad annos tres manifesta, quam postea celarunt. Eas uerò uirgines satanam obsedisse, dubitandum minimè: qui ludificandi occasionem sibi commodè porrectam ratus ex sale à muliercula reddito, credulis uirginibus maleficij opinio

nem

nem inijcere, & insonti feminæ insanabile inurere cauterium studuit. quapropter formam sparsit granorum quasi saccharo obductorum, ut ad eorum gustationem pellicerentur uirgines: salsedinẽ autem indidit, ut suspicionẽ de ea quæ salem restituerat, citius ingereret. Nec defuit euentus. Concessit porrò Deus eam diuexandi potestatẽ, uel ut tentarentur uirgines, uel castigarentur, uel ob earũ incredulitatem. Lubricæ fidei notæ fuerunt, quòd non ad Dei uoluntatem, sed in feminas cruciatuum causas retulerunt. Hinc satanicum illud duarum uirginum concilium ab astuto fuit institutum diabolo, qui earum rexit uoces, ut innocenti matronæ maleficij stigma imprimeretur, carceresq; tormẽta & cædes promouerẽtur. Si quoq; felis fuerit uera, eã dæmoniũ hauddubiè eò inuexit: atqui ut dæmonem assumpto felis simulachro, fuisse credam, potius inducor. Vides etiam constitutos illi præcise lædendi limites, ut ex alta illa euectione & præcipiti deiectione, etiamsi una mortua uideretur, nihil tamen læsionis senserit: sed uelut è somno experrecta, abierit.

Non absimile fuit quod uirginibus Brigittæ, strictis legibus inauguratis, in cœnobio non procul à Xanctis dissito olim usuuenit, quæ miris quoque modis diuexabãtur, plerunq; exilientes, nõnunquam balatum uocesq; elidentes horrendas: urgebantur interdum ex designatis in templo sedibus, ubi & capitis uelamen quandoq; abripiebatur: fauces his etiam, *Brigitæ sacræ uirgines dæmoniacæ.*

ne cibum admitterent, nonnunquam præcludebatur. Perstitit uaria & dira ea calamitas in plerisq; ad decennium. Tragœdiæ causa imputabatur uirgini iuuenis amore aliquando sauciæ, quem ea affinitate non dignarentur huius puellæ parentes. Idcirco huic in extremo mœrore positæ, dæmon accita iuuenis illius effigie, se obijcit, eam in uotum illud monasticum cogens: quæ dicto audiens, se cancellis constringi patitur. Inclusa, uelut furore percita, omnibus horrendum plurifariam exhibuit spectaculū: quod quidem malum uelut contagio in multas proserpsit uirgines: quæ ob propriam illius confeßionem, ipsam uniuersæ eiusmodi miseriæ genitricem fuisse, certò crediderunt. Ex ea deinde capta, alioq; euecta, prolem bis sustulit carceris custos: ac tandem manumissam, à maleficij opinione inculpatam uixisse arbitror. Delusio fuit merè diabolica, qua illa decepta, se ea fecisse confiteretur, quæ peculiaria ipsius satanæ erant opera. At in quem finem ea fuerint à Deo permissa, sequenti intelligetur libro, ubi omnibus imitanda harum proponetur curatio.

Dæmoniacæ uirgines nobiles iuxta Hammonē.

Huc pertinent nobilium uirginum in monasterio Centorpio, prope ueterem Marcam iuxta Hammonem inclusarum, monstrosæ omnifariæq; conuulsiones, à dæmonibus excitatæ: quarum in primo memini libro, ubi de satanæ potentia agebatur. At hæ omnes à dæmonibus afflictæ, tormenta nec Dei uoluntati subijciebant, nec diabolo imputabāt: sed ad Elsæ Kamensis,

mensis, in cœnobio coctricis, maleficas artes uno ore & consensu referebant: quæ quidem capta, tragicum hoc spectaculum à se editũ fuisse fatebatur primùm, uenenata mixtione: moritura autem, nihil unquam uirulenti à se alicui propinatum fuisse, sed quicquid id esset mali, se mente & mala imprecatione effecisse confessa est. Num uerò hoc ita fieri posset, paulopòst explicabitur. Ab eius & matris exustione tanquam suæ potestatis iam neruum adeptus satanas, oppidi proximi ciuibus non paucis uario tormentorum genere insultat: è quorum numero quinque, ubi ecclesiæ pastor in suum acciuisset cubiculum, ex Sacris literis eos aduersus satanæ ludibria instructurus, muniturusq́; : atque hi Decẽ præcepta, Symbolum Apostolorum, & orationem Dominicã recitassent: hinc alter alterius nomen inquirit, mutuoq́; ludicrum nimis indicat, primo libro inter ficticia dæmonum nomina expressum. atq; unus pastorem irridens, in hæc erumpit uerba: Quid nunc facturi sumus? expellere nos conatur pastor? Respondit alter: se uelle in hirco nigro equitare, ad quandam mulierem non ita seiunctè habitantem, quam etiã nominabat, se gratum illi fore hospitem iactans: ut maleficæ artis nomine redderet illam suspectiorem. Identidem se facturum alter quoque narrabat, ac eodẽ uectore profecturũ ad aliam feminam, nomine designatam in eundem finem: ac uterque sedi insidens tanquam fatuus, continuò uocis indicijs ad dictas equitando uidebatur ferri mu-

Dæmoniaci ciues Hammonenses.

ri mulierculas, quum interim ne à loco quidē dimouerentur. Tertius adhæc quasi in globum cōuolutus, cōtractusq;, ad clausum cubiculi abripiebatur ostium, per quod inopinatò apertū, è gradibus decidit illæsus. Nec procul hinc in alia ciuitate similiter diris torqueri modis à dæmone interea cœperūt oppidani: quare aliquæ fuerunt uinculis traditæ mulieres, at plures accusatæ, quemadmodum in negocio eiusmodi diabolico fieri assolet.

Puella à dæmone uexata.

Huic albo accenseatur uirgo illa uestalis Busciducensis, à dæmonio horribiliter torta: cuius raros cruciatus libro primo descripsi, ubi dæmonis potentia depingitur Accedat & cognita mihi puella, uirgini nobili in cœnobio ancillans, cui fidē dederat rusticus, qui deinde ad aliam animū adiecit. Qua re cognita, mœrore turbari illa cœpit: ablegataq; mediū circiter miliare à monasterio, in eximij iuuenis forma obuiū habet dæmonē, qui se familiari colloquio in eius insinuans amicitiam, omnia rustici amati secreta huic detegit, cunctosq; cum altera puella habitos sermones enarrat: & cū ad angustum peruenissent ponticulū, ille assumpto oleo, quod ea manibus gerebat, ut minus impeditè transiret, eam iuuit, inuitauitq; tandem, ut ad notū comitaretur locum. Quo nam cò sequerer (respōdit illa) ubi paludosæ tantūmodo sunt aquæ! Hinc ipse euanuit, illaq; perterrita in animi incidit deliquiū: quare iussu dominæ mihi familiaris, bigis in cœnobium reducebatur. ubi uelut mente turbata,

multi-

multifariam sensu distrahebatur, querebaturq; se etiamnum miserè ab illo dæmone uexari, ac illum aliquando per fenestram uel aliò uelle eam abripere. Nulla certè alia huius maleficij extitit causa, quàm meditabundus animi moeror, ob amoris impotentiam: quam illudendi perdendiq; occasionem præproperè arripuit satanas.

Cæterùm illud quod à Christi natiuitate anno millesimo quingẽtesimo tricesimonono, in quodã Eistettensis episcopatus pago Fugenstal, accidisse perhibet multijugæ lectionis uir IOANNES LANGIVS, illustrißimorum Principum Palatinorum Rheni medicus doctißimus, omnem superaret fidem, nisi oculati spectatæ fidei testes adhuc superessent. In hoc pago Vlricus Neusesser agricola, cum crudelibus dolorum tormentis circa alterum hypochondrium conficeretur, subitò clauum ferreum sub illæsa cute manu apprehendit, quem chirurgus illic balneator nouacula exciderat: nec tamen cessarunt dolores, sed in dies magis incrudescebant. Quapropter quum nec aliud doloris remedium fore miser, quàm mortem, suspicaretur, arrepto cultello, sibi guttur abscidit. Itaque dum tertio die ad sepulchrum mortuus efferretur, aderant tum Eucharius Rosenbader ex Vueissemburg, Noricorum oppido, ac Ioannes ab Ettenstet balneator, qui astante magna hominum frequentia, demortui agricolæ uentriculum inciderunt,

Lib. 1. Epist. 38.

Clauus ferreus sub illæsa cute latens & excisus.

in quo

Lignum & cultri in uentriculo inuenti.

in quo lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultros, partim acutos, partim instar serræ dentatos, ac duo ferramenta aspera repererunt, quorum singula spithami longitudinem excedebant: aderat et capillorum instar globi inuolucrum. Sed quid potissimum hic admiraberis? an quomodo tot & tanta ferramenta in uentriculi cauitate cõtineri potuerint: an qua arte sint ingesta? Certè non alia, quàm dæmonis astu & dolo. Hæc Langius.

Vlrico etiamnum superstite non ea in uentriculo hæsisse, ut nec clauum sub illæsa cute in carne ante sectionem uerè impactum fuisse, ausim dicere. Enimuero cum in illis locis ex mala intemperie, aut humorum acrium affluxu, uel flatuũ copia, huiusmodi poterat prouenisse dolor, qualem in iliaco & colico affectu experimur: & sinistra opinione iam fortaßis ægrotus, uel astantes, uel utrique, constanti de maleficio ducerentur, dæmonis, uel illius clientelæ, magis ueriti uolũtatem malignam, permissasq; uires, quàm Dei patrocinio & incomparabili potentiæ fisi: diabolo traditi sunt illudendi, ut in carnis, antea nonnihil duræ & tensæ uel à materia, uel dæmonis astu ita apparentis, sectione clauum, & in aperiendo stomacho reliqua hæc rerum monstra ingesserit, præstrictis secantium oculis, quo id in cuius finem hanc instituerat tragœdiam, nempe incredulitatẽ, stabiliret: quum in rebus aduersis, eo relicto qui languoribus nostris uerè mederi potest, perfidi, satanam nimirum

in corpus

in corpus humanum, Dei scilicet creaturã posse concedimus, extra eius potestatem in mutanda rerum natura, aut materia aliqua duriori & acuta, certã meatuum per quos inferri oporteret, proportionem exuperante, illæsè & insensibiliter penitius ingerenda impellendaue: quum tamen œsophagum & fauces latius diducere & extendere nequeat dæmon, quocunque suo artificio, quàm ex prima creatione ferãt: quemadmodum aliàs fusius ostendi. Dißidij quoq; seminarium hoc modo à diabolo spargitur, ubi eo nomine alios maleficij irrogati reos confestim incusamus: quos adminiculo dæmonis illud machinatos esse credere malumus, quanquã insontes reuerà existant.

Varia apostematum contenta apud Galenum, li. 2. ad Glauc. & li. 14. meth. & Celsum li. 7. ca. 6.

Interim naturali etiam ratione in steatomatum & atheromatum, aliorumq; apostematum sinibus, carne exesa, ex uiscosis & putridis humoribus ac fibris calore coquente exiccatis, materias lapidibus, tophis, arenis, urceolorum testis, lignis, carbonibus, capillis & amurcæ similes nasci, incantationibus ab imperitis asscriptas, scimus ex Galeno & Cornelio Celso. Nonne in morbo articulari plerisque à pituita resiccata, crasso terrestriq; humore indissolubiliter impacto tophos, Græcis πώρυς, uelut calcem, in iuncturis enasci uidemus: quam etiam exemptam, paulatim excipit alia? Qui post longam frequentemq; tußim ex thorace uiolenter calculum expectorarunt, suprà recensuimus. In panniculo item epar cingente, lapilli aliquo numero inuenti sunt letales. Vnum similiter ex inte-

Tophi in iuncturis.

Anton. Beniuenius de abdi. morb. caus. ca. 3. 18. 24. 94.

Calculi ex thorace et intestinis expulsi, inuenti etiã in epate, fellis folliculo, et matrica.

ex intestinis expulsum fuisse, & ex fellis folliculo, uelut & è matricis altero cornu duos excisos memini. At ab eadem causa in his partibus, qua in renibus uel uesica, generari potuerunt: nimirũ ab humore crasso, uiscido, terreo, & caliditate humorem hunc adassante, cogente & in lapidẽ indurante, qui interdum uariæ & admirabilis inuenitur formæ. Tradit Alexander Benedictus, mulieres calculis minus affici in uesica, præter calculos setarum, ueluti quædam capillamenta, qui non sine diro cruciatu innascuntur ex mucosa materia: additq́;, aliquibus quædam in uesica concrescere, quæ nihilo à conchilijs specie differunt. Rerum adhæc miracula alia huc facientia idem ille describit lib. 3 Anatom. in hæc uerba: Acies scalpelli fracta, dum uenam imprudens chirurgus cuidam incautè secaret, meatus penetrauit diuersos, postq; aurem constitit, ubi continuis ferè punctionibus sentiebatur, qua molestia sæpe à nobis leuari uoluit. Suprà fidem est, quod ipsi cum in Creta essemus, uidimus. Rusticus in quodam tumultu seditioso sagitta circa dorsum impacta uulneratus fuit: euulsa sagitta, ferrum in thorace relinquebatur. ac uulnus, perquisito frustra ferrea cuspide, chirurgus sanauit, at post bienniũ per inferna ea excidit: quæ miraculi gratia, barbatæ figuræ duorum digitorum latitudinis ostentabatur. Secundum enim diaphragma prius mucrone penetrauit, ubi pars carnosior est: deinde secundum intestina delapsa, iuxta aluum sensim podicem secuit,

Lib. 2. Anatom. cap. 21. *Calculi mulierum.*

Cap. 9. *Aciem scalpelli chalybeam per uenas tortuosas ascẽdisse, non mihi fit uerisimile.*

Cuspis ferrea in thorace relicta; quæ iuxta aluum post biẽnium excidit.

secuit, uiamq; sibi ad exitum fecit semiexesa: qua de re magna medicorum fuit concertatio. Idem lib. 2. Anat. Qui uenarum mesenteriacarum orificia inter intestina ampliora putant in uiuente, quæ in cadauere delitesant, longè decipiuntur arbitrantur enim, ciborum frusta per easdem fibras tenuissimas attrahi posse: putantq;, uirginem ætate nostra Venetijs, dum hæc conderemus, quæ crinalem acum quatuor digitorum longitudine, quam inter dentes dormitura continebat, incauteq; in somno deglutierat, per urinam post menses decem maximis emisisse cruciatibus, quoniam in uesica collectis uiscosis humoribus lapis circum acum coaluerat, gallinacei oui magnitudine: & à uenis mesenteriacis acum prius haustam fuisse contendunt. Obiter hic adijciam, acus illius per urinam redditæ exemplum plurimos dissectionis ignaros commouisse, qui eam per uenas meseraicas à stomacho ad iecur, ac per uenam maiorem ad renum angustias, inde ad uesicam penetrasse, falsò arbitrantur, ora fibrarum in uiuentibus patentiora esse ad acum suspiciendam putantes: acus enim sua acie paulatim multoq; tempore per intestina penetrauit (siquidem uiam sibi facit, quod à natura propellitur) hinc per uesicam qua parte carnosa est, inde per urinarium meatum excerni potuit. Ad eundem censeatur modum, de sagittæ ferrea cuspide, quæ biennium naturæ ductu cōmodas secuit partes: quòd & alijs mirabilibus facile comprobauero exemplis.

Cap. 9.

Acus deglutita, cum lotio excreta.

Anna

Anno 1549. commemorantur in Vngaria circa Thayſæ flumen inuenti homines, in quorum corporibus abſolutæ lutræ & lacertæ eſſent inuentæ: num uerisimile uideatur, aliorum eſto iudicium. licet non ignorem, uermes prodigioſos ex cauſa naturali quandoque in hominũ ſinibus ingigni. De qua etiam puella ſuſpicio ſpargeretur falſa, ſerpentem ſtomacho inhærere, cruciamenta excitare, & ſubinde ad fauces conſcendere: ſub mea fuit cura, belleq; iam habet.

Pilam magnam inſtar magni pugni æqualiter orbiculatam ſine ſutura, pilis paruis mollibus arctiſsimè infartam, ex bouis iunioris ſani laniena deſtinati uentriculo exemptam, aliquot annis penes me habui. Incantatione ingeſtam hanc, exclamarent multi: generatæ tamen huius pilæ cauſam inueſtigare naturalem libet. Vituli adhuc lacte uiuentes materno, ſi quando alimonia deſtituti, uel alioqui petulca ætate inſoleſcentes, ad parentem uel aliam accurrunt uaccam, eius ſuras uel quencunq; contigerint ore locum hirtum, maximè poſteriorum coxarum, tam exugunt auidè, ut etiam depilẽ reddant, piliq; ualido crebroq; ſuctu in uentriculum attracti, & frequenti motu ſaltúque laſciuo paulatim conglomerati, plerunq; chylo obuoluuntur, aut pituitoſo ſucco lento: qui temporis ſucceſſu tenacior redditus, mẽbranæ induit faciẽ: quemadmodum ſubſtantia limoſa albida ſtatim à ſectione uiſa eſt primum obducta hæc pilæ pellicula: quæ deinde exiccata pedetentim, corio tincto etiam

Pila in bouis uẽtriculo unde nata.

nigritie

nigritie aßimilabatur. qua una in parte cultro nonnihil excisa, eiusmodi uniformes pili molles (quales in illis dictis pecorum locis inueniri cernimus) admodum compacti apparuerunt. Citius huic sententiæ astipulabuntur, fidemq; habebunt, quicunque ueterinariæ rei assueuêre, et iumentorum educationem attentius obseruarunt. Ita nihil omnino rationi derogatum uolo, siquando ea in rerum miraculis uel manifestò adesse, aut occultè foueri uideatur. Verùm quæ præter naturæ ordinem & rationis cognitæ modum à milleartifice satana, dolo & præstigijs, ut non credentes in suam illiciat nassam, nemine uerè, licet quidem phantasticè cooperante, effinguntur, & incantamenta putantur (quorum nomine frequenter incusantur puniunturq; innocentes) propono, quò ueritas à mendacio secreta cognoscatur, & dæmonis ludibria penitius nota negligantur, atque sanguini innoxio posthac parcatur: æquioriq; sententia accusatores, peculiaria diaboli mancipia (diuinos alij uocant, mihi uerò erunt malefici) conuersa, male inolitæ consuetudinis fori forma exibilentur.

Illis porrò dæmonis actionibus sæpius uel peritissimos & in artis operibus exercitatißimos medicos circumueniri deprehendimus. Exēplum erit memorabile, quòd haud ita pridem, quum melancholia puellam uiginti annorum affici iudicaret clarißimus medicus, mihi unicè charus & obseruandus, Ioannes

Puella à dæmone obsessa.

Echthius,

Echthius, noctesq; ea insomnes circiter undecim trãs egisset, hic ex arte pilulas de cynoglossa somnũ cõciliaturas offerret. quarũ una deuorata, digito alterum ægrota occludens oculum: Vide, inquit, quàm nunc dormiam. Mox à dæmone eam obsidione subiugatam, nec perperam, asserit medicus: à quo se irrideri animaduertit. Quum uerò hinc hominum cogitatus dæmoniũ perspicere arbitraretur, quòd nulli se eas ad somnũ exhibiturũ pilulas aperuißet (id quod tamen satanæ puellam obsidenti innotuisse, docuit ironica illa de somno ex pilula exigua deglutita generato, obiectio) inquam ego, Medicum ad obsessæ curationẽ accitũ fuisse nouerat dæmon: quare omni eius instituto curandi hanc modo, & medicamentorũ præparatione uigilanter obseruata, ut spiritus est, eas somno prouocando destinatas fuisse pilulas, ex ratione naturali promptè intellexit: quo nomine captata occasione, medicum illudere, riderecq;, illi non fuit difficile. Nec hominum cogitationes nouisse dæmonem, tradit quoque Augustinus. In ea etiam puella, horrenda conuulsionum atrocium facies, crepitantibus quoque iuncturarũ compagibus, aliquando conspiciebatur. Ad aquæ lustralis aspersionẽ mirè etiam uidebatur exhorrescere.

Medicus irridetur à dæmoniaca.

Cogitationes hominum ignorat dæmon.

De diffinit. eccles. dogmat.

Narrat præterea insignis philosophus & medicus Ioannes Fernelius, quòd quum non ita dudum quidam per æstus nocte uehementer sitiret, è somno surgens, potu non inuento, obuium malum fortè prehendit;

De abditis rerum causis lib. 2.

A malo esu quidã factus dæmoniacus.

hendit: id mandens, fauces sibi quasi manu præcludi strangularíq; sensit: simúlque à subeunte dæmone iam obsessus, uisus est in tenebris uidere se à prægrandi nigerrimoq; cane uorari: quæ postea, restitutus integra mente, ordine recensuit. Hunc non pauci ex pulsu, ex calore & scabritie linguæ febricitare, ex uigilijs & mentis perturbatione simpliciter delirare iudicabant.

Iuuenis alius equestris familiæ, paucis antè annis, corporis concußione, & quasi conuulsione ex temporum interuallis laborauit, qua nunc solum sinistrum brachium, nunc dextrum, interdum etiam digitum unicum, aliàs crus alterum, aliàs utrunque, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, ut uix à ministris quatuor decumbens cohiberetur. Caput autem inconcussum iacebat, lingua & locutio libera, mens sana, omnésque sensus integri, uel in conuulsionis ferocia. Decies ut minimum quotidie corripiebatur: in interuallis sanus, sed labore confractus. Vera epilepsia iudicari poterat, si mentis sensuúmque læsio successisset. Peritißimi quique adhibiti medici, conuulsionem epilepsiæ finitimam à maligno uenenatóque uapore, spinæ dorsi impacto censuerunt, è quo uapor in eos neruos emanaret, qui à spina in artus quoquouersum, non autem in cerebrum dißeminantur. Hæc credita causa ut summoueretur, clysteres imperantur frequẽtes, purgationes generis

Equestris ordinis quidã dæmoniacus.

omnis & ualidæ, cucurbitulæ infiguntur neruorum initijs, fœtus, unctiones, emplastra primùm quæ discuterent, dein quæ roborarent, uenenatamq; malignitatem obtererent. His parum proficientibus, sudores proliciuntur balneis, æstuarijs, & Guaiacinæ hebeni decocto: quæ nihilo magis profuerunt, quoniam omnes longè aberamus à cognitione ueri. Nam mense tertio primùm deprehensus dæmon quidam totius mali author, uoce insuetisq; uerbis ac sententijs tum Latinis, tum Græcis (quanquam ignarus linguæ Græcæ laborans esset) se prodens. Is multa medicorum secreta detegebat, ridens, quòd eos magno periculo circũuenisset, quodq; irritis pharmacis corpus hoc penè iugulassent. Quoties laborantem pater inuisebat, is procul à conspectu inclamabat, Apellentem hunc arcete, & ab ingreßione propulsate, aut torquem è ceruice detrahite. ex hoc enim, ut Gallorum torquatis equitibus in more est, diui Michaelis imago propendebat. Ad hanc Fernelij narrationem, uelut parenthesi interiecta, respondeo: hunc dæmonem se Michaelis imaginem usqueadeò uereri simulasse, ut astantes falleret euidentius: quasi uerò hic ullius exhorrescat simulacrum, qui ne quidem ipsius Christi præsentiam timuit, quem aggredi, circumuehere atque tentare ausus est: Paulum, uas electionis, colaphis cædere: Iobum iustum affligere, Euam in innocentia constitutam uafro affatu fallere. Interrogatus hic (prosequitur ita Fernelius) quis esset, aut quomodo,

D. Michaelis imaginem se formidare simulat dæmonium.
Matth. 4.
Marc. 1.
Luc. 4.
2. Corint. 12.
Iob. 1. 2.
Genes. 3.

quomodo, & qua hæc potestate moliretur? dixit, multa intus esse domicilia, in quibus se recondit, & in quiete ad alios commigrare: se in hoc corpus iniectum à quodam cuius nomen non efferret, à pedibus ingressum in Regia, & à pedibus egressurum, quum præstitus dies aduentarit.

Hæc (mea quidem sententia) mendacij parens fingit, libenterq́; fatetur, non coactè, licet ceremonijs & execrationibus se compelli simulet, ut alios ludat, à Deo auocet, sinistram de innocēte opinionem inijciat, quò authorem iniecti dæmonis mox credant hūc de quo illis uolitet suspicio peruersa: ita rerum suarum sategisse arbitratur, si hac quoque ratione hominum diuellat animos, cædesq́; struat. Enimuerò ut ne dæmoni quidem licitum est, corpora aut hominum aut bestiarum ingredi pro sua libidine aut arbitrio: sic nulli uetulæ, nulli obstetrici (quæ corrupta multorum est opinio) nec ulli homini, quantumuis maligno aut scelerato diaboli mancipio, concessum est, corporibus dæmonas imprecando immittere. aliàs satanæ potentiam exuperaret hominis uirtus maligna, si homo pro corrupta sua uoluntate hîc posset, quod dæmoni denegatum scimus: quum hunc nihil omnino aut intus aut extra posse, citra peculiarem Dei assensum, ex Sacrarum literarum traditione manifestum sit: quo suffragante, in procinctu stat spiritus ille nequam, opinione celerius corpus uel ingrediens, uel collidens. Hæc unica est eius uoluntas, spes & expectatio:

Dæmones nemo alicui imprecando potest immittere.

ctatio: Dei nutum obseruat, & calculum expetit, non uerò maleficiosam ullius hominis imprecationē. quæ si tantillum haberet momenti, uix homo in rerum natura superesset, qui non uel dæmonū myriadibus infarciretur, uel ab ijs auferretur, uel peste tolleretur, uel lue Gallica, aut Iobis ulceribus fœdißimis conspurcatus lugeret: ita urbes, pagos, plateas & domos his diris & imprecationibus personare ubilibet audias, ut nec parentes liberis, nec liberi parentibus parcant, imò seipsos leui de causa plerique deuoueāt horribiliter, sitq́; eiusmodi execrabilis salutatio coniugi à marito plerunque etiam hora matutina expectanda, & ediuerso. Sæpenumero ira perciti nonnulli, usqueadeò his assuescunt uotis, ut in habitum ea denegerent: & pro decoro tandem habeatur, atque orationis lenocinio, si in familiari colloquio, uel amica salutatione, uel risu iucundo, horrendæ eiusmodi concrepent uoces: quas tamen nullum sortiri effectum in alium, palàm cernimus: tantum maledici hominis, olim rationem reddituri, nisi pœnitudine conuertatur, lædunt animam. Atqui potius, siquid imprecationes ualere quis urgeat, omnibus erit indubitatè æterna salus expectanda: quum nemo sit, cui non aliquis salutem precetur perpetuam: quæ precatio ex Dei uoluntate fit, quemadmodum ex satanæ impulsu illa maligna. Si quandoque ex maliciosa parentum in filios imprecatione sinister aliquis euentus sit ui sus, nihil contra nos facit, ob peculiarem

liarem ingenitamq; parẽtum cum filijs ſympathian.

Spectacula interim nõ uulgaria ſubinde oculis noſtris à Deo proponuntur, ut ijs territi, inueteratam malè imprecandi, uel etiam temerè iurandi, & ſæpe falsò, conſuetudinem declinaremus. Sic fertur militarem peditem ante paucos annos iter per Marcham feciſſe: ac nummoſos loculos cuidã ſuæ hoſpitæ, apud quam decubuit ægrotus, cuſtodiendos tradidiſſe. Poſt dies paucos reſtitutus, pecuniam repoſcit ab hoſpita, quæ iam cũ marito de ea retinenda deliberarat, pepigeratq;. Se itaq; eam habere negat, iniuriarũ alterum accuſans. Iratus pedes, hoſpitam uiciſsim infidelitatis inſimulat. Quo audito, coniugẽ purgat hoſpes, peditẽq; ex ædib. deturbat. Hic rei indignitate permotus, extractũ enſem in oſtiũ infligit incõſideratè. Vim ſuæ domui fieri ab hoc homine, proclamat hoſpes. Quamobrẽ à magiſtratu in carcerẽ conijcitur, agitaturq; ſentẽtia ob illatã uim, illum gladio feriendũ. Iam extremus dies iudicialis præ foribus erat, ipſiq; captiuo moriendũ eſſe, in carcere nũciat dæmõ: at ſi ſe ipſi dedere uellet, ut nihil ſit periculi, ſe facturũ pollicetur. In innocẽtia ſe mori malle, reſpõdet captiuus, quàm ea ratione liberari. Propoſita denuò periculi immẽſitate, ubi ſe aerẽ uerberare et nihil proficere animaduertit dæmõ, gratis ſuã illi defert operã, qua apud aduerſarios uindicaretur: cõſulitq;, Quãdo iudicio ſiſtêris, tuam in cauſa forenſi prætendes inſcitiam, præſertim in dicendo: eapropter tibi patronũ, quẽ aduocatũ dicunt,

Hiſtoria admirabiles ſi uera.

concedi orabis: atque me non procul stantem pileo cyaneo plumis insignito, postulabis causæ defensorē. Annuit captiuus, qui postridie in iudicium producitur: & cognita magistratus accusatione & instituto, rogat sibi in extrema illa necessitate permitti patronum: qui conceditur. Multa disputat hic doctor iuris uersutissimus, et argutè defendit, falsò accusatum esse & condemnari peditem: hospitem enim illi pecunia spoliato uim intulisse, ostendit: rem omnem ordine quo gesta est, & ubi seposita conseruaretur pecunia, aperiens. Hospite uerò audacius inficiante, & se diabolo deuouente, imprecanteq; aliquoties, ut ab eo sustolleretur, si pecuniam haberet: destitit tandem à defensione causæ LL. doctor pileolo cyaneo ornatus, ac hospitem abreptum per forum in aerem auehit, ut ubi manserit, nemo cognouerit unquam.

A diabolo aufertur hospes ob imprecationem maliciosam.

Anno 1551. in Megalopolicis finibus, non procul à Vuildstadia, in Pentecostes ferijs, plebem cereuisiæ poculis indulsisse scribitur: cui mulier intererat, quæ sæpenumero diabolum suis immiscebat iuramentis. qui, spectantibus omnibus, eam per ostium in aerem altius sustulit. Reliqui perterriti insequuntur uisum, quò deduceretur femina: cernūtq; eam extra pagum in aere aliquandiu pendulam, inde redditam in agro præcipitem compererunt mortuam.

A dæmone auehitur femina, ob nefaria iuramēta.

Superioris prætereà argumēti, nimirum de ægrotis dæmoniacis, historiam Langius recenset de quadam muliere, quæ, quum Bononiæ rei medicæ operam ille

tum ille nauaret, circa pudenda ulcere sanioso, meliceride scilicet, laborabat: simulatque uerò spem consolidationis maximè læto chirurgo ostentaret, tum repentè nouus ἰχὼρ, humor melli simillimus ubertim erumpebat, donec dæmon, quo obsidebatur, diuinis deprecationibus expelleretur: tum eadem nocte, nullo relicto cicatricis uestigio, ulcus sua sponte consolidabatur.

In hac muliere, quam obsidione constrinxerat dæmon, sua ipsum ostentasse ludibria, & ulceris illius speciem, certum est: atq; allato illitoq; humore melli simillimo, chirurgi oculos fascino delusisse, ut hic ex ulcere ἰχῶρα promanasse crediderit, quem à dæmone inuectũ fuisse in ulceris ferè consolidati uestigium, uel in ulcus phantasticum, ipsa momento peracta dæmonij secessu testatur curatio.

Hoc modo illorum quoque sensus à dæmone obtundi, & oculorum aciem perstringi censeo, qui carmine sibi testiculos totáq; pudenda auferri existimãt: quibus quum aliquãdiu orbati uideãtur, in integrum postea restituuntur. Hic satanæ potentia & arte nerui testium pudendorumq; ad suam conuelluntur originem, quemadmodum plerunque in deploratis morbis uidemus fieri, malæq; notæ argumẽtum dicit esse Hippocrates: Testiculi pudendáq; retracta, uehementes dolores atque letale periculum significant. Intermoritur enim facultas uitalis, & nerui uersus originem retrahuntur. In dæmonis uerò operibus minimè

Clem. lib. 5. Recogn.

Testes carmine nõ adimi.

Lib. 2. 10. Præsag.

u 5 illud

illud uitae naufragium hic pertimescendum: nec naturalis ea subest causa. ille etenim ad tempus fascino obiecto deludit, uel dolosa neruorum retractione fallit. Ita fit, quòd postea, ubi ad uetita cōsilia eos adegerit, impietatisq; reos effecerit, libenter ab opere desistat, coactus minimè: licet se compelli simulet, ut superstitionem qualemcunque confirmet, aliosq; arctius irretiat. Si enim haec membra uerè adempta fuêre, quando hoc factum est, & quibus medijs? num citra sanguinis effusionem, partium laesionem & uulnerationem, omni adempto sensu id fieri potuit, & uel momento sanari? Et si hoc quoque, licet ἀδύνατον, demus: unde quaeso contigit restitutio, si prorsus ea à corpore auulsa, & proinde alimento & uitali fomite destituta, tanto tempore mortua putredíniq; obnoxia fuêre? Num satanae est, & angelorum eius, noua creare: aut ablatis omnino partibus uitali uirtute destitutis, redintegrare pro suo arbitrio uitam, ac ueluti colla eas agglutinare, aut sua potentia genuino affigere loco: quemadmodum à Christo aurem Malchi à Petro abscissam, indubitanter credimus restitutam? Minimè gentium. Antea auditum est nihil planè daemonem posse creare: explicatumq; quid illi ἀμίμητον uel inimitabile.

Luc.22.

Impotentia concubitus quomodo effici potest.

Adhaec, quòd incantamentis quidam uinciri putentur, ut concubitus omnino impotentes, quasi euirati, reddantur: hoc naturali occasione uarijs de causis

usuenire

usuuenire potest, uitiatis, impeditisúe uel natura, uel ex accidente congressus organis, quæ etiam propinato pharmaco labefactari queunt. Vnde legem de frigidis & maleficiatis, et ad libidinis usum ineptis, tulerunt Theologi. Propterea nō semper erit incantationi imputādum illud uitium, nec statim suspicione aggrauandus insons. A' dæmone tamen ut quidem genituræ instrumenta posse cōcubitui inidonea reddi fateor: ita quoque spurcissimæ anus maligna uoluntate & insulsa imprecatione id effici, constanter nego: quanquam illa, iniqua à dæmone persuasione inducta, secus aliquando credat. Eodem authore, alius cum certa femina congressus, sæpe eidem homini permitti, relictis eius organis liberis, potest: alius cum altera uicissim præpeditis ueneræ actionis instrumentis inhiberi, ubi nullo alterius adminiculo illi opus est. Sic in Italia, & cum primis Romæ, uiros se quoque impotentes reddere arbitrantur nobilissima ac eadem putidissima scorta, si anterius subligaculi ligamen furtiuè extractum colligent: eo etiā reddito, ab ea impotentia se rursus eundē liberare autumant. Idem de lupi uirga in alicuius nomine ligata uel soluta creditur. Quidam narrat, quendā conterraneū suum, uirum nobilem iurasse, ligatū se esse, ne cum mulieribus congrederetur: ac se restitutum dexteritate quadam, qua alterius persuasionem confirmabat, adducens ei librum Cleopatræ, quem de feminarum informan-

Decretal. Greg. 9. tit. 15.

informanda speciositate fecerat: legensq; locum ubi eo modo ligati corpus totum inungi iubet coruino felle, mixto cum sesamelæo, & ita iuuari. Hoc audito confisus libri uerbis id fecit, citoq; augmentato libidinis æstu restitutus est. Quemadmodum impia credulitate quis læditur: sic & leuari eadem, credibile est, usuq; obseruatur.

De ludicro incuborum & succuborum cum hominibus congressu, prolixè superiori libro, ubi sagarum discutiuntur ponderanturq; actus, egisse mihi uideor.

Ligaturæ uariæ. Hic leuiter uelut in Catalogum reducantur multiplicis ligationis deliria: quemadmodū ligatio in amorem uel in odium, in ægritudines & sanitates, & similia: item ligatio furum & latronum, ut in aliquo loco furari non poßint: ligatio mercatorum, ut in aliquo loco emere uel uendere nequeant: ligatio exercitus, qui limites aliquos transgredi prohibeatur: ligatio nauium, ut nulla ui uentorum, etiam infinitis uelis uento obuersis, portum egredi ualeant: item ligatio molendini, ut nullo impetu uolui poßit: ligatio cisternæ uel fontis, qua aquæ extractio inhibetur: ligatio agri, ne progerminet: ligatio alicuius loci, ne quid in eo poßit extrui: ligatio ignis, ut in aliquo loco accendi nequeat, nec aliquid combustibile admoto etiam igne uehementißimo ardeat: item ligatio fulgurum & tempestatum, ne noceant: ligatio canum, qua uetatur latratus: ligatio auium & ferarum, qua

uolatus

uolatus uel fuga præpediuntur: atque id genus reliqua, fidem profectò exuperantia, quæ partim ficta sunt: partim, si euentus eiusmodi spectentur, non impijs imputandi hi erunt ligationibus, sed ad causas naturales, impiam credulitatem, dæmonis collusionem, uel ad occultam Dei uoluntatem referendi. Interea tamen eiusmodi ligationum opinio perficitur per maleficia, collyria, unguenta, potiones seu philtra, certas designatas materies: per alligationes, suspensiones: per sortes item imaginationes, & animi excessus: per imagines, characteres, annulos, lumina, sonos, numeros: per imprecationes, inuocationes, coniurationes, sacrificia, consecrationes, uota, nomina, uerba, perq; uaria obseruationum & superstitionum deliramenta. Quibus annumeretur conscripta ab Olao historia, magi Gilberti nomine, apud Ostrogothos, ut immobilis maneret, ligati in specu à præceptore Catillo, cui ille insultare solet. Se quoq; ligari simulant dæmones: at certè non alijs uinculis, quàm quæ ipsi tradiderunt, mendacijs scilicet, sacrilegis, adeoq; uanis obscœnisq; rebus, ut eas referri pudor sit.

Lib 3. hist. Sept. ca. 20. *Ligatus in specu Gilbertus.*

Quosdam insuper maleficio affectos, frequenter & uariè à diabolo transferri, ultrò citroq; rapi, linguas sonare diuersas, nonnullis itẽ insecti speciẽ ex auribus uel prodire uel euolare, et id genus miraculorũ plura, ipse obseruaui: quæ tamen solius dæmonij opera, effœtis mulierculis iniquè asscribũt malè creduli.

Symptomata uaria dæmoniacorum.

Plerosq;

In bestias nõ transformari homines maleficio.

Plerosq; etiam sagarum maleficio, in bestias conuerti, uoluit credula superstitiosáq; uetustas. Sic quoque Demarchum cõmemorat Plinius, degustatis pueri immolati in sacrificio extis, in lupum se conuertisse (meritò uorax dicatur lupus, qui hominis exta uorat) & Circe poculo socios Vlyßis in illo errore diuturno fertur mutasse in feras, ut est apud Virgilium:

Quos hominum ex facie dea sæua potentibus herbis
Induerat Circe in uultus & terga ferarum.

Item Eclog. 8.

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta uenena
Ipsa dedit Mœris: nascuntur plurima Ponto.
His ego sæpe lupum fieri, & se condere syluis
Mærim, sæpe animas imis excire sepulchris,
Atque satas aliò uidi traducere messes.

Huc facit Boetij carmen,

Lib. 4. de Consol. philo.

Vela Naricij ducis
Et uagas pelago rates,
Eurus appulit insulæ:
Pulchra qua residens dea,
Solis edita semine,
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula:
Quos ut in uarios modos
Vertit herbipotens manus,
Hunc apri facies tegit,
Ille Marmaricus leo
Dente crescit & unguibus:

Hic lu-

Hic lupis nuper additus,
Flere dum parat, ululat:
Ille tigris ut Indica,
Tecta mitis obambulat.
Sed licet uarijs malis
Numen Arcadis alitis,
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit hospitis:
Iam tamen mala remiges,
Ore pocula traxerant:
Iam sues Cerealia
Glande pabula uerterant,
Et nihil manet integrum
Voce & corpore perditis.
Sola mens stabilis super,
Monstra quæ patitur, gemit.
O leuem nimium manum,
Nec potentia gramina,
Membra quæ ualeant licet,
Corda uertere non ualent.
Intus est hominum uigor,
Arte conditus abdita.
Hæc uenena potentius
Detrahunt hominem sibi,
Dira quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori,
Mentis uulnere sæuiunt.

Hisce figmentis & Apuleij in asinum uersi fabulæ, In dialog. de asino.

asscri-

ascribatur Luciani metamorphosis: qui in Thessaliã profectus, ut magicas artes disceret, in hospitiũ fortè diuertit, ubi mulier se unguento illinens, in coruũ mutabatur. Lucianus eodem linimento se uolens inungere, in aliud errore incidit, quo unctus uertitur in asinum. Inductus autẽ in theatrũ uarijs conspersum herbis, ex ancillæ institutiõe per rosarũ esum restituitur.

Herbis & uenenis nõ sunt uires attribuendæ, quæ nec ad manifestas qualitates, nec ad totam illarum substantiam referuntur. his uerò rationibus homines ab illis non transformari in bestias, notum est: carminibus itaque eam imprimi illis efficaciam sequitur. Augustini hic audiatur sententia: Si dixerimus ea non esse credenda, inquit, non desunt etiam nunc qui eiusmodi quædam uel certißima audisse, uel etiam expertos se esse asseuerent. Nam & nos cum essemus in Italia, audiebamus talia de quadam regione illarũ partium, ubi mulieres stabularias his malis artibus imbutas, in caseo dare solere dicebant, quibus uellent seu possent uiatoribus, unde in iumẽta ilicò uerterẽtur, & necessaria quæq; portarent: pôstque perfuncta opera, iterũ ad se redirent: nec tamen in eis mentem fieri bestialem, sed rationalẽ humanamq; seruari: sicut Apuleius in libris quos aurei Asini titulo inscripsit, sibijpsi accidisse, ut ueneno accepto, humano animo permanente, asinus fieret, aut indicauit, aut finxit. Hæc uel falsa sunt: uel tam inusitata, ut meritò non credantur, &c. De Præstantij patre quæ postea re-

De Ciui. Dei lib. 18. ca. 18.

Lib. 3. & 4. ubi se à Fotide maga in asinum uersum, et quid tũ egerit, describit. at meræ sunt nugæ, ut etiã quæ in reliquis illis legũtur libris.

ſta recenſet, phantaſtica hæc eſſe teſtantur. cui opinioni ſuffragatur D. Thomas, in quæſtione de Miraculis. Pagano quoque & infideli deteriorem eſſe indicant Decreta, qui credit, poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius deteriusúe tranſmutari, aut in aliam ſpeciem uel ſimilitudinem transformari, quàm ab ipſo omnium Creatore. Sed in Lamiarum hiſtoria de ijs prolixius. 2. Parte. 26. q. 5. episc.

Socios porrò Vlyßis in beſtias uerſos, & Diomedis comites in aues, atque Arcades ſtagnum quendam transgreſſos in lupos commutatos, fabuloſa eſſe; & poetarum commenta, multi credunt cum Plinio: ubi illud de Diomedis ſocijs ideo cõfictũ à poetis tradit, quoniam aues Diomedeæ ſiue cataractæ dictæ, in ſolo totius orbis loco uidentur in inſula, ubi tumulus & delubrum Diomedis extant; cõtra Apuliæ oram, fulicarum ſimiles. Et quoniam aduenas barbaros clangore infeſtant, Græcis tantum adulantur; miro diſcrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemq; eam quotidie pleno gutture madẽtibus pennis perluunt, atque purificant. unde origo fabulæ, Diomedis ſocios in earum effigies mutatos. Illarum auium ſuprà quoque, in alium memini finem. Sunt qui ea ad mores referant: nimirum quòd Arcades luporum more uiuebant, ut homines uoraces & immanes, crudis ueſcentes carnibus, & fortè humanis. Idem de mutatione ſociorum Vlyßis, iumentis aſinimilitorum, prauitate morum intelligi poteſt: quemad-

Lib. 10. ca. 44.

De Diomedis & Vlyßis ſocijs atque Arcadibus in aues et feras conuerſis, fabulæ explicatio.

modum quoque de Nabuchadnezare Babylonis rege conuerso legitur. Atqui dæmonem, aut ullam creaturam, nihil posse condere, aut reuerà immutare, semel confessum est. Si fortaßis mulierem in marem degenerasse abstrusa naturæ operatione, ex Plinij, Sabellici, Pontani, & quorundã aliorum relatu contenditur, nullũ hic meretur locũ: ubi dæmonũ præstigias actionesq́;, quoad fieri potest, explicare (ut dictum est antea) institui.

Daniel. 4.

Sabelic. li. 9. ca. 8. de ostentis.

In hac eorum qui à dæmonum maleficio exagitantur, historica serie, non extra institutum fuerit, recensuisse naturale, rarumq́; tamen diabolicæ obsidionis figmentũ, à me olim Neomagij apud Geldros uisum, in quodam mẽdico nomine Iusto. Hic ut iusta occasione pecuniam emendicaret largiorem, ante templi fores decubuit, dæmonij in se dominium simulans. Nam perpetua inquietudine exiliebat, cõcidebatq́; iacenti uenter: interdum et fugam minacem, insultum uiolentum, & toruam faciei inuersionẽ fingebat. Custodes latus utrinq; obseruabant, eius coniunx & scortum: quæ prosilienti renixæ, ferramentis appositis eum coercendum mentiebantur: interea oratione mendicorum rhetorica oppidò instructæ, strenuã nauabãt operam, ut eleemosynã à populo die Dominico mane hunc adeunte locum, elicerent uberiorẽ. Tandem in dolosi machinamenti opinionem uenit magistratus. Adhibiti lictores, qui à cœmiterio discedenti, sub prandio, quo tempore ab hominum frequentia hic tutus est

Obsidij dæmoniaci figmenta.

Mendicus Iustus ficte dæmoniacus.

tus est

hus est locus, manus inijceret. nã hic eiusmodi apprehendisse hominẽ, erat religio, nefasq; ducebatur, ob prophanationẽ loci scilicet sacri. Postremò tamen cognito latrocinio quater perpetrato, abreptus, in uinculis artem cõfessus est, qua uentrem, ut pro suo nutu exundaret subitò, relabereturq; cõtinuo uortice, coegisset. Prius obice altius podici indito, & multo butyro simul deuorato, quo antea obliniebãtur præmuniebãturq; uentriculus & intestina aduersus uim hydrargyri deletoriã, argentum uiuũ deglutiebat, quod suo põdere ex uentriculo per pylorũ in intestina ferebatur, ubi ob pessum ostio obditũ, præcisa erat exitus uia: quare quũ uehementer id humidũ sit, et tenuium ualde partiũ, ac cognata mobilitate inquietißimum, quanquã à calore naturali excitatũ, non tamẽ ob intestinorũ butyro inunctorũ anfractus euaporare (etiãsi ea fuisset caloris uehemẽtia) potuisset. Hinc ciebatur ualida illa uẽtris perturbatio, et iactus inæqualis, illæsis interim ob præsumptũ butyri antidotũ partib. interioribus. Stipe autẽ collecto, et arbitris semotis, inquietũ dæmonẽ, captiuũ quippe Mercuriũ extracto pessulo liberabat. Hũc tragœdũ decimo post editum hoc spectaculũ die, propter latrocinium, Germanica punitione imponi rotæ uidi: ex quà horis duabus pòst descendit, eodem tamen repositus die, strãgulatusq;.

Hydrargyrũ ualde humidum & tenuium partiũ.

Ad hunc numerũ referatur impostura, uerè cõmenticijs ligaturis asscribenda, cuiusdam Ioannis Patris nomine, Germanis Hans Vatter: nati in pago Mellinge, me-

Ioannis Patris cõmenta.

ge, medium miliare dißito à Duringorum Vuymmaria. Hic profeßione bubulcus, triennium per celebres aliquot Germaniæ ciuitates uagatus est, simulans se ipsis D. Ioannis ferijs hora matutina, quum boum curam gereret, à Nicolao Gottel, postea ob sua flagitia Vuymmariæ exusto, incantatũ, pane assumpto cyaneo ex sextuplici sanguine confecto (nimirum infantis nondum baptismo initiati, & ab eo occisi, serpentis, bufonis, echini, uulpis ac lupi) ut duodecim annis atrociter à diabolo diuexaretur. Hoc Nicolaum in carceribus cõfessum fuisse asseuerabat. Hinc dæmonem excruciasse ipsum multifariam ait, ac tam strictè momento colligare manus sæpe in tergo uinculis ex pilis equinis & sericeis lacinijs intortis, ut nisi mox eorum incisione laxaretur, sanguinis subsequeretur eruptio. Coartabatur enim singulari artificio ligaturæ nodus inexplicabilis. Ac antea præ angore sanguinem è sinistra aure atque ore frequenter effluere querebatur: et inter reliqua, semel Mansfeldia in aera euectum se, & ualido uento Halam ultra muros translatum, ibiq; catenis argenteis colligatum fuisse narrabat: item Bornæ, ubi in turre inclusus fuerat, ut nonnihil à diaboli torturis leniretur, atque ab eius laqueis tutus conseruaretur, per foramen angustũ craßi fornicis à diabolo perruptum, se indusio saltẽ tectũ, à dæmone extractum fuisse, atq; in uastam traductum solitudinẽ: sed quo modo, se nescire: atq; ibi tres noctes sine ulla cibatiõe humana peregisse.

egisse. Addidit quoq;, se catenis ferreis crebrò à dæmone constrictum fuisse circum corpus, pedes & collum: ac semel ita in patibulo ad hoc spectaculum à satana ex ingentibus lignis constructo, in quodam horreo alligatum fuisse. Admiranda quoque phasmata, apparitiones & spectra annexuit, nec omnia enarrare breuibus se posse inquit: sed cuncta ordine uelut seriem historicam, conscripta esse, tandemq; per typographiam lucē uisura, ut mundo innotesceret, quanta crudelitate plurifariam à dæmonio excrucietur, dilanieturq;. Nec prætermisit suum in orando, concionibus sacris audiendis, & communicatione sacramenti corporis & sanguinis Domini singulis quatuor septimanis, studium. Ad resipiscentiam quoq; ut populum hortaretur, se impelli affirmabat. Post diutinam huius tragœdiæ ostentationem, Norimbergam tandem uenit, ubi ijsdem usus technis, à prudenti & circumspecto Senatu obseruari cum uigilanti sagacitate industriaq;, semotis custodibus solitis, iubebatur: & licet primum abitionem urgeret, desperationem deinde simularet, & nescio quæ non cōminisceretur ad artis suæ fucum: eò tamen ad extremum redactus est, ut se nunquam à diabolo ligatum fuisse, sed sibi ipsi laqueos à se paratos, celeriter semotis arbitris iniecisse, ubi item eorū materiem suffuratus fuisset, fateretur. Vinciendi etiam specimen ostendebat liberè: & suctu sanguinem ex gingiuis extractum fuisse narrabat, quē quoq; manu quàm ocyßimè in aurem scor-

ſum inſtilabat. Reliqua item enarrata miracula, merè fuiſſe mendacia faſſus eſt: uniuerſamq́; huc ſpectaſſe fabulam, ut inde rem faceret. Quapropter ob facilem, nec extortam confeſſionem, ſententiam mitigauit: reumq́; publico palo in ſpectaculum & irriſionem ad horæ dimidiũ alligatum, exilio puniuit eximiæ prudentiæ ordo Senatorius, 9. Maij, Anno milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo. Id uerò diabolicæ uexationis per incantamenta figmentum, tanquam rem ueram, alius antea epiſtola typis excuſa præmaturè euulgauit, tecto dolo falſus.

Puella Vuerlenſis epileptica, putatur dæmoniaca.

» Eodem anno, in Martio, Duſſeldorpiũ uenit puella quædam Vuerlenſis, circiter annos uiginti nata, bene habita, ſed uultu torua. Hæc, ut mendicandi ſolennior eſſet occaſio, literis munita teſtantibus, eam à dæmonio obſeſſam, ad D. Hubertum Ardennatem profectionem inſtituerat, ut ibi à ſatanæ iugo ſolueretur. Cum patruo & conducticio homine comitem etiam habebat monachũ, annum prope trigeſimum agentem. In collo, tanquam amuletũ contra diaboli ſcilicet impetum, dependebat ſtola eccleſiaſtica. Ab eximiæ pietatis & doctrinæ uiris ornatiſsimis, eccleſiaſtæ ſuo, & medicis collegis meis coniunctiſsimis (qui bona fide rem omnem mihi expoſuerunt, tum enim aberam) quicquid id eſſet negocij ſolertiſsimè inquiri uoluit Princeps noſter illuſtriſsimus, quibuſuis impoſturis non tam faciles (ob non uulgares ingenij dotes) offerens aures. Quantum itaque ex ægrota

grota

grotæ & aliorum relatu conijcere illi poterant, epileptica putabatur. At monachum comitari, quòd ob ecclesiastici uiri præsentiam, minus à dæmonio impeteretur, dicebat: tandémque eò adacta est, ut illum in eodem secum decumbere noctu lecto fatere-tur, non autem à suis exuuijs prorsus nudatum, sed qui indusio adhuc tectus esset. Quum uerò hora quadam matutina è somno excita, patruum, atque alterum custodem, uestitos in lecto secum conquieuisse obseruaret, (fortaßis uespere præcedenti, potu adeò consopita, ut minorem horum concubitorum habuerit rationem) se aliàs eos pedibus è lecto expulsuram minitabatur, si redirent: at nullam patiebatur repulsam monachus. Rogata etiam, quomodo aliæ monachi lupæ aut concubinæ (quas duas illum Vuerlæ *reliquisse non negabat) ipsius peregrinationem ferrent:* Aegerrimè, respondit. *Monacho quoque iactanti, se tribus uerbis horribile in ea posse spectaculum excitare: quum à collegis meis permitteretur, ut quicquid ad hanc rem ualeret, ostendere non grauaretur. nihil omnino potuit.*

Quidam in Hammoniæ *finibus* Mabusæ, *subiugatum se à dæmone simulabat: uocemq; horrificam, stridentem & boantem mentiebatur.* *Obseßionis dæmoniacæ cõmentum.*

In hanc scenam adornatus sacrificulus falsitatis conscius, & comes perpetuus, quocunque

alter proficisceretur. suis exorcismis diris nihil non à dæmonio extorquere interrogando nitebatur, potissimum quod peculiarem spiraret uindictã, aliorũq; calumniam. ad hoc ex uoto respondebat dæmon, antea instructus. Inter alia sciscitabatur ille, quid'nã omnium sibi inimicißimum sentiret maledictus satanas? Qui primùm aliquandiu tergiuersatus, tandem ueluti coactus, Aquam (aiebat) benedictam. Tum illi grunnitu renixo, eiusmodi aquam quasi maximè contrariam infundebat sacrificus: applicabatq; illius collo, uti præsentißimum alexiterium aduersus satanæ uiolentiam, D. Gundulæ reliquias aurata theca reconditas. Vnde collo arte mirum in modũ tumido, grauiter se torqueri fingebat uoce horrifica, uelut porci, manum lanij gulam secantem sentientis. Contigit etiam sacrificulum diris execrationibus urgere, ut cederet commenticius dæmon. tãdem pro singulari sua erudione inquit, Ipse est extrà. Vtroq; tamen ad ingenium redeunte, ac perseuerante in nefanda fallacia, post menses aliquot dolus detectus est. Relatu uiri docti & pij, fide dignißimi, qui ludi huius fuit spectator, hæc cognoui.

Veneficio infecti.

Cæterùm si qui ueneno oblato, uel illito, uel eius uapore attracto, à ueneficis infecti sunt, iudiciũ esto penes medicos: qui hîc inter uenena (quorum uis cæca & delitescens uario symptomatum cruciatu fatigat) & inter morbos ex illis natos (quæ nõ tantum manifestis qualitatibus, sed totius etiam substãtiæ dissidio,

ſidio, uitæ noſtræ primordia demoliri conſtat) atq; inter morbos alios uulgares, raros, occultos, naturales tamen, ſecundũ peculiares quorumcunq; notas, diſcernent. Siquidem uenenati, pro pharmaci hauſti uel applicati qualitatibus apertis, uel occulta totius ſubſtantiæ proprietate, multifariam afficiantur: ut ſtomachi, alui, inteſtinorum, iecoris, renũ & ueſicæ cruciatibus grauiter exerceantur, ut ſingultiãt, erodantur, contremiſcant, refrigerentur, obmuteſcant, conuellantur, pulſus difficilis fiat, ueternus premat, uertigo obuerſetur, caligent ſenſus, ſanguis erũpat: ut item ſtrangulentur, ſiti aut febre conflictentur, ægrè lotium reddant, torminibus uexentur, nauſea premantur, crebrò uomant, frequens animi deliquium ex nimia cordis anguſtia ſentiant, dyſenteria flacceſcant, rubeſcant, tabe putreant, liuore ſugillentur, palleſcant, deſipiant, ſtertant, uiribus deficiant: imò ex tarantulæ morſu alij perpetuò rident, alij plorant, alij clamitant, alij dormiunt, alij uigilijs afficiuntur, pleroſque uomitiones torquent, nonnulli ſaltant, ſunt qui ſudant, alij tremebundi fiunt, quidã pauoribus infeſtantur. alij alia patiuntur incõmoda, & phreneticis, lymphaticis ac maniacis aſsimilantur: & mirum, quòd auditis continuò muſicis inſtrumentis tripudiantes, donec ueneni uis inſenſibiliter per cutis meatus & per ſudorẽ diſcutiatur, liberẽtur.

Dioſcor. li. 6. in Proœmio.

Venena autem, eorumq; tam generalia quàm priuata indicia, præter reliquos, nõ minus diligenter &

x 5 exactè

Lib. 6. de materia med.

exactè, quàm etiam doctè descripsit Dioscorides: nec segnē in eo opere explicando, exornandoq; præstitit operam, solertißimus simplicium inuestigator Matthiolus. Inter ea uerò quæ intrò assumuntur, multo præsentius ac atrocius, quàm quæ contactu, offendunt. At quæcunque contactu lædunt, hebetiora, minusq; efficacia sunt: neque in solo spiritu uel in aere, uerùm in humore quodam promouente, uires sortiuntur. Porrò quod halitu ferit uenenum, omnium præsentißimum & efficacißimum est, nec humoris nec craßioris materiæ tanquam uehiculi indigum, ut in nos agat, commigrétque. Enimuerò tenuißimum quum sit, spiritu attractum, ocyßimè per pulmones in cor, uiscus uitæ primariū, & in arterias propagatur, in uniuersum deniq; corpus prorepit: primumq; spiritus, deinde humores, postremò ipsam partium substantiam uitiat. Morbi, teste Hippocrate, qui à corporis membrorum ualidißimo proficiscuntur, grauißimi sunt: atq; si, ubi cœperūt, permanserint, necesse est ualidißimo membrorum laborante, totum corpus affici. Interim meminisse oportet ex putredine longius grassata, uel alia abditiore ex causa, uirus etiam in nobis prouenire gigniq; posse. Hanc quæstionem ueteres disputasse, docet Galenus: rationibusq; apertißimis collegisse, eosdem affectus fieri & à lethalis ueneni haustu, & à corruptione, quæ à corpore scaturire potest.

Venena intrò assumpta.

Contactu lædentia.

Halitu ferientia.

6. de Nat. hum.

Lib. 6. de locis affect.

Huc pertinent eorum notæ, quos φαρμακεία læsit: ubi

fit: ubi scilicet philtra ad amorem ciendum porrigun tur, esu haurienda, uel potu. Sic in uita Marci Antonij Plutarchus de eodem refert, quòd magicis carminibus & amatorijs poculis deuincta mens, amissa libertate propria, in Cleopatræ uultu hærebat infixa, longè redeundi quàm uincendi cupidior.

Veneno adhæc propinato, uel ita collocato ut halitu lædat, iumenta perniciose affligi quandoq;, inficiatur nemo: sed ea numerosa, sæpius ad internecionem grauißima prosterni peste his peculiari, homines non infestante, item præcipitibus alijs morbis in suo quæque genere, partim hominibus quoque familiaribus, partim plerisque pecoribus proprijs, subitò tolli, ab optimis agriculturæ & ueterinariæ artis uel mulomedicinæ scriptoribus tam ueteribus quàm recentioribus memoriæ proditum est: qui tamen morbi à uulgaris ingenij hominibus, ne alios nominem, maleficia frequenter creduntur.

Pecudum ue nenatio.

Pestes animantium.

Sæpenumero id contuemur, & superioribus annis contigisse meminimus, ut solos iugularit boues pestilentia quædam. irrepit etiam quæ sues, & quæ oues, alia quæ gallinas interimat. Pecudes ferasq; tollentem pulchrè describit Virgilius:

3. Georg.

Hic quondam morbo cœli, miseranda coorta est
Tempestas, totoq; autumni incanduit æstu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum,
Corrupitq; lacus, infecit pabula tabo. Discrimen uerò paulò antè expresserat:

Quàm

Pestis pecorũ & frugũ sterilitas accidit sæpe ob nostra peccata.

Quàm multæ pecorum pestes, nec singula morbi
Corpora corripiunt. —— Pestem etiam pecorum, quemadmodum & frugum sterilitatem, interdum à diuina uoluntate ob populi flagitia prouenire, obseruatu necesse est. ut Iohelis 1. Dißipata sunt horrea, disiectæ apothecæ, confusum est triticum, ingemuit animal, mugierunt greges armenti, quia non sunt pascua eis, sed & greges pecorum disperierunt. Et Aggæi 1. Ponite corda uestra super uias uestras, dicit Dominus. Seminastis multum, & collegistis parum: comedistis, & non estis saturati: bibistis, & non estis inebriati. Et infrà: Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulistis in domũ, & ego exufflaui illud. Propter hoc, inquit, super uos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terræ prohibitum est, ne daret germen suum: & uocaui siccitatem super terram, & super montes, triticum, uinum, oleum, & quæcunque progignit humus, & super homines, iumenta, & omnem manuum uestrarum laborem.

Deuter. 32. Et cap. 2: Percußi uos uento urente, & aurigine, atq; omnia manuum uestrarum opera, & non fuit qui ad me conuerteretur. Item Leuit. 26: Si non feceritis mandata mea, dabo cœlum uobis desuper ferreum, & terram æneam, & consumetur incassum labor uester, immittamq; in uos bestiam agri, quæ orbos uos faciet, atq; exterminabit pecora uestra, & imminuet uos. Si autem in præceptis meis ambulaueritis, dabo uobis pluuias temporibus suis, & terra gignet germen suum,

men suũ. Resipiscentibus uerò hæc ubertatis fit promißio, Ioelis 2: Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo, & dicit: Ecce ego mittam uobis frumentum, uinum & oleum, & replebimini in eis. Et non dabo uos ultra opprobrium in gentibus.

Eam autem rerum suarum iacturam impatienter quidam tolerantes, nõ cum Iobo eam Deo acceptam ferunt: uerùm ad diuinos & ariolos, sacrificos, diabolicarum actionum patronos, quasi à Lamia, satanæ adminiculo, ad eam deuenerint stragem iumenta, confluunt: qui inde ementitis notis, & quacunque possunt fallaci persuasione, hos damno & incredulitate bis miseros homines in maliciosa opinione semel concepta obfirmant: adhibita etiã non solùm superstitiosa, sed & impia curatione, quã sequenti explicabo libro. ubi quoq; ostẽdetur, quòd stercore lupi in præsepib. posito, iumentor maleficiũ aliquando fugetur. At quo modo in pecoris uentriculo ex pilis, iustæ quantitatis pila increuerit, paulò antè dictũ est.

Gadarenorũ porci, satanæ maleficio adacti, in mare præcipites lati perierunt: ut Scriptura docet. Docuisse quoq; senẽ Hilarionẽ, tradit Hieronymus, diabolum hominũ causa etiã iumenta corripere: & tanto eorũ ardere odio, ut non solũ ipsos, sed & ea quæ ipsorum essent, cuperet interire: atq; huius rei propo suisse exemplum, quòd antequam beatum Iobum tentare permitteretur, omnem eius substantiam interfecerit.

Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8. In uita Hilarionis eremitæ.

Iob. 1.

CVRA-

CVRATIO EORVM QVI Lamiarum maleficio affici, uel dæmonis obsidione subigi creduntur.

Lib. IIII.

Vbi eadem opera ob argumenti communionem, curationes à maleficio diabolico non alienæ interseruntur: & ligaturarum, characterum, annulorum, periaptorum, & effigierum tam in sanando, quam in lædendo, siue claustris aperiendis, siue furibus inuestigandis, uanitas ostenditur.

Curatio aduersus diaboli conatus præseruans.

CVrationis ratio hic partim erit προφυλακτική, *exoptatißima medicationis pars, ut à fascino & incantationum ludibrijs quis præseruetur: partim etiam* μεθοδική, *ut ij quos iam maleficio collisos credimus, ritè legitimoq; restituantur ordine: atque erit illa aliquo modo communis, ex sacrarum literarum fontibus deprompta, non autem magica uel superstitiosa, tantopere à multis desiderata, excultaq;. Quum uerò, quicquid hactenus rerum monstrosarum in hanc relatum est historiam, diaboli sint artes, opera, ludificationes, laruæ & spectra: contra hunc nos circumquaque ualidis aggeribus, præsidijsq; infallibilibus communiri est operæprecium. Atqui spiritus quum sit, spirituali accingamur armatura: quam ex diuina Pauli exhortatione cognoscere, atque uniuersis complecti neruis decet, qui ita hortatur.*

hortatur: Quod superest, fratres mei, sitis fortes per Dominum, perq; potentiam roboris illius. Induite totam Dei armaturam, ut aduersus diaboli assultus consistere poßitis. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos, rectores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam Dei armaturam, ut poßitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare: State igitur lumbis circumcinctis baltheo per ueritatem, & induti thoracem iusticiæ, & calceati pedibus, ut parati sitis ad Euangelium pacis: super omnia assumpto scuto fidei, quo poßitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeámque salutaris accipite, & gladium spiritus, qui est uerbum Dei, in omni deprecatione & obsecratione, orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni sedulitate. Petrus item admonet: Sobrij estote, uigilate, quoniam aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite solidi in fide, scientes easdem afflictiones, uestræ quæ in mundo est fraternitati consummari. Hic enim agit in incredulis. Rectè ergo Hermes Trismegistus tradit, unam & solam custodiam hominum à dæmonum astu, esse pietatem. Pium enim hominem nec dæmon malus, nec fatum terret. Et quemadmodum uera fides mirabi-

Ephes. 6.
Armatura Dei.
1. Thessal. 5.
Gladius spiritus.
1. Petr. 5.
Ephes. 2.

mirabilia in credentibus operatur: sic & falsa credulitas, Deo permittēte, euentus inauspicatos interdum operatur, uel potius demeretur. Cum Dauide
Psal.117. confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Omnium itaque primum tanquam rei caput desideratur, ut in uera doctrina & genuino Dei cultu instituti, nos totos resignemus, tradamusq; ipsius uoluntati; fide uiua & spe indubitata, nos illi curæ esse, sub ipsius patrocinio & tutela securos degere, ipsius primum gratia progenitos, singulariq; nos consectante misericordia seruari: uerè confisos, Christum in hoc nobis na-
Esaiæ 9. tum, & filium nobis datum, qui peccata nostra super
Ioann.3. humeros suos in ligno pertulit: & per potentiam Pa-
1.Petr.2. tris, à morte suscitatus, mortem uicit, & satanæ imperium demolitus est, ut hic iam inde irrito conatu suas nobis machinetur insidias, si sepulti unà cum Christo per baptismum in mortem, & peccatis mortui, in nouitate uitæ ambulemus, iusticiæq; uiuamus. Si etenim
Rom. 6. Christo insiti, in illum atque Patrem eius credimus,
1.Petr.2. illius mandata obseruamus, uestigijsq; insistimus, abnegato dæmone, omnibusq; eius consilijs, uniuersa denique impietate, opera spiritus sectantes, fructusq;
Galat.5. fidei edentes, in charitate non ficta erga Deū & proximum, in mansuetudine, benignitate, lenitate, temperantia, continentia, castitate, sensuum cohibitione, constanti cuiuscunque aduersitatis, iacturæ & iniuriæ tolerantia, uitæ demum innocentia, puris manibus exten-

bus extensis orationi aßiduæ intenti, peccati inquinamentum ut ueneni pernicißimi perditißimiq; halitum, internecionis periculo repentè nos obijcientẽ, declinantes: maleficorum profectò minas haud difficulter cauebimus, uel negligemus, uel tolerabimus.
Si uerò quis peccauerit, inquit Ioannes, aduocatum habemus apud Patrem, IESVM CHRISTVM iustum. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et per hoc scimus quoniã cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit, noui eum, & præcepta eius non seruat, mendax est, & ueritas in eo non est. Qui uerò seruat sermonem eius, uerè in hoc charitas Dei perfecta est. Per hoc scimus, quòd in ipso simus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniã ab initio diabolus peccat. In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iusticiam, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum. Hinc Paulus, in Christo Iesu neque circuncisionem, neque præputium ualere asserit: sed fidem, quæ per dilectionem operatur. cuius fidei loco nouam creaturam sequenti capite ad Galatas, locat: & obseruationem mandatorum Dei, ad Corinthios, supponit. Vnde satis liquet, de qua hic fide loquar, quam amplecti, cuiq; firmiter insistere oporteat. Non simplicem formulæ fidei præscriptæ enarrationem propono, quam & facile pronun-

1. Ioann. 2.
1. Ioann. 3.
Galat. 5. 6.
1. Corinth. 7.

ciaret diabolus: non etiam ore iactatā ab ijs quorum cor à Christo procul est, quæ consopita, mortua, sterilisq; delitescit, nusquam se prodens, uelut infœcunda arbor excindenda, igniq; mandanda: sed hanc urgeo, quæ totum innouat hominem, uirtute uiua se in Christi membris exerens, fructificans, efficax potentia Dei ad salutem habenti, sacra saluationis nostræ ancora, prora & puppis, petra contra quancunque satanæ tempestatem impetumq; immobilis, in qua quicquid superstruitur, inuiolatum perdurat, imò aduersus hanc ne quidem inferi portæ præualent. Augustini hic audiatur consilium: De ista tota dæmonum ludificatione, ait, nos quid dicamus, qui hæc legent, fortaßis expectant: quid Christiani agere debeant, quando inter idola gentium miracula fieri asseruntur. Et quid dicemus, nisi de medio Babylonis esse fugiendum? Quod præceptum Propheticum ita spiritualiter intelligitur, ut de huius seculi ciuitate, quæ profectò & angelorum & hominum societas impiorum est, fidei paßibus, quæ per dilectionem operatur, in Deum uiuum proficiendo fugiamus. Quāto quippe in hæc ima potestatem dæmonum maiorem uidemus, tanto tenacius mediatori est inhærendum, per quem de imis ad summa conscendimus. Hactenus ille. Huic fundamento firmiter insistentes, tantum abest ut ulla unquam ratione, satanæ artibus siue astutijs à uera in Deum uiuentem fiducia dimoueri poßint, ut etiam uarijs ac multiplicibus

Vera fides.

De Ciuitat. Dei lib. 18. cap. 18.

Hierem. 51.

cibus

tibus illius conatibus & insultibus impetiti, exercitati, ac uelut aurum in fornace examinati, indies seipsis sanctiores iustioresq; euadant. Quare dæmonibus imbecillitatem in eos, quos diuina non destituisset gratia, exprobrare solet D. Antonius, in aßiduis suis aduersus illos luctis: & eos expauescere uerè credentes, asserit Petrus apud Clementem: item iustißimo Dei iudicio, in huiusmodi cogitationum uanitate languentibus, labores & afflictiones pro remedio conferri, idem Clemens tradit, postea addens: Dæmonem, nisi quis uoluntatibus eius se sponte subdiderit, potestatem aduersus hominem non habere. Vitæ igitur emendatione, & attenta aßiduaq; oratione ad Christum confugiendum est, exemplo Chananeæ mulieris. Hæc, Chrysostomo authore, non iuit ad diuinos, non quæsiuit ligaturas, non lefectionis reas mulieres: sed omnia reliquit tentamenta diabolica, & uenit ad Iesum. Si enim uolumus Deum sententiam mutare suam, nostram in meliorem mutemus uitam. Ritè hic hortatur Iesus Sirach: Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniusticia tua, & nimis odito execrationem, & cognosce iusticias & iudicia Dei, & sta in sorte propositionis & orationis altißimi Dei. Non demoreris in errore impiorum. Nec minus piè quàm prudenter, in tribulatione ini-

Li.4.Recog. *Dæmones expauescunt uere credentes.*

Matth.15.

Cap.17.

2. Paral. 20. micorum consulit Iosaphat rex Iuda: Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te Deus.

Ad huius fundamenti iacti perpendiculum, si recto filo superstruerent ecclesiarum pastores, obstructis quibuscunque adulterinæ doctrinæ impietatisq; fenestris, saluberrima præcautione subditis prospectum consultumq; foret contra dæmonis artes, præstigias & ludibria: quibus non usqueadeò temerè illaquearentur incauti, quemadmodũ quotidie cum animarum iacturà usuuenire cernimus; non modò pastorum quorum intererat, munusq; postulabat præcauere, negligentia: sed & eorum instinctu, consilio, peruersa doctrina, fallaciq; operatione, qua imperitum uulgus in rebus afflictis, morbis subitis, longis, cognitis, incognitis, ex causa naturali uel præter naturam, mox ad illicitæ opis inquisitionem illectant, quam & ijdem promissa certa salute ostentare, uenalemq; prostituere nõ erubescunt, homines planè inepti, rudes & indocti, sacræ medicinæ (quã ne à limine quidem salutarunt) cognitionem nefandè mentientes (de ijs saltem hic loquor, non de uiris bonis, pietatisq; nomine spectatis) ut uel hac suspensa hedera, ueluti pallio actiones suas tegant fraudulentas, potißimum quum profeßione sint uiri scilicet ecclesiastici, sacerdotes uel monachi, de quibus, ut gregis exemplaribus doctoribusq;, in sinistram tantũmodo impegisse calumniam nefas ducitur. Sed fortaßis

Quidam pastores ecclesiarum magi.

hanc

hanc artis quasi per manus traditæ prærogatiuam, iure sibi uendicant hæreditario hi magi: quòd Aegyptiorum sacerdotes, à quibus Pythagoras, Empedocles, Democritus & Plato magiam didicerunt, quo quisque remedio sanitati restitutus esset, id simul conscriptum, Memphis in Hephæstio, Vulcani & Isidis sacrario deponebant: quemadmodum & Græcorum sacerdotes magiæ antistites, suas obseruationes in adytis templorum Apollinis & Aesculapij in Pergamo etiam repositas custodiebant, quas uelut Aesculapij oraculo edocti sacerdotes, ægrotis cõmunicabant, à quibus summa cum fiducia eæ acceptari solent. Sancta extat in horum impudentiam, eximij Hippocratis, quanquam religione ethnici, sententia: qua non argutè tantum, sed & piè hos redarguit, & impietatis insimulat: Qui, inquiens, lustrationibus & magicis incantamentis morborum affectiones depellere se iactant, hi uictus indigi, uerba eorum ad dæmonium referũt, ut quiddã se amplius scire uulgo ostentent, & homines decipiant. Expiant enim morbo correptos, sanguine & sceleribus inquinatos, iniustos & intoxicatos, ac expiamenta alia sub terram defodiunt: alia in mare proijciunt, alia ad montes desertos, ne quis ea contrectet, asportant. At Deus, ait, qui maxima & sceleratißima peccata purgat, nostra est liberatio. Nec eò impudẽtiæ illos arbitror dilapsuros in liberioris incantationum usus defensionem, ut mihi obtrudere audeant, plerosq; Romanos põtifices

Galen. lib. 5. de comp. med. sec. gen. & lib. 6. Epidem.
Herod. lib. 1.

De morbo sacro.

Pontifices Romani pleriq; infames magi.

magiam infamem edoctos, eam quæstuosè uoluptuarieq; exercuisse: cuiusmodi erat Syluester secundus, qui (teste Platina & Nauclero) *eo artificio põtificatum adeptus est: quemadmodum & anno* 1924. Be*nedictus nonus, antea* Theophylactus *dictus, postea ob maleficia* Maledictus *nuncupatus:*Ioannes *uicesimus, &* Ioannes *uicesimusprimus (authore* Bennone Cardinale) *qui* Laurentio, Ioanne Gratiano & Hildebrando, *cardinalibus, incantamentorũ conscijs, ut &* Malsitano & Gerardo Brazuto *familiariter usi traduntur.* Nam *à* Syluestre *secundo ad* Gregorium *septimum, magũ eximiũ, qui (ut* Benno *refert) quando uolebat, manicas discutiebat suas, unde ignis in scintillarum modum dißilijt, omnes pontifices fuisse incantatores, scribitur in eorũ* Vitis: *ubi eius farinæ exempla execrabilia, quibus mulieres in amorem pellicerent, dæmonum sacrificijs in syluis & montibus dediti, leguntur: quæ silentio sepelire malui, ne hominum in eo dignitatis fastigio collocatorum flagitia ueneficiaq; commemorasse, in reprehensionem rapiatur. Licet etiam pauci tales fortaßis extitêre, maiorem tamẽ numerum à malis artibus fuisse liberum, nulli in dubium uenit.* Non *est itaq; quòd hoc pallio se tegant, aut aliud prætexant hi nostri recentiores malefici.* Hoc *tamen deplorandum, quod nusquam ullum genus hominum comperias tam iniquum, impunitumq;, atq; horum plerosq;: qui ubi in aliqua calamitate corporis uel animæ, rebus perditis uel*

quacunq;

quacunq; alia aduersitate, in consilium à simplicioribus uocantur, neutiquam eos admonent, hæc à Deo uel immitti, uel permitti, ut tanquam in igne probentur, & propterea ad Deum unicum afflictorum patronum confugiendum, ac diuina & à Deo in nostrum usum iusto ordine instituta auxilia ritè inquirenda: uerùm impietatis incredulitatisq; uiam sternunt, ore impudentißimo ac mendacissimo ad maleficium uel incantationem uicinæ alicuius matronæ, quicquid id est mali referentes, fictisque quibusdam notis, unde mali genitrix dignoscatur, insinuantes, næ sacrilegi perditionis authores. Odij certè plusquam Vatiniani seminarium hoc, frequenter inter proximos quosque uti pestilentißimum, ita & durantißimum, quò non modò integræ uiciniæ admodum antea pacatæ, hac arte grauibus conturbentur dißidijs, cædibúsque diuexentur, sed & pagorum atque urbium auita societate unitarum compages disrumpantur, ac inusta familijs calumniarum stigmata in longam propagentur posteritatem. Eius sectæ noui sacrificum, qui (designatum numerum exprimere propemodum pudet) trecentas sagas in oppido minus amplo aut populoso, ubi iã dego, quod fortè ingrediebatur ille, aliàs ipsi incognitum, commorari, mendaciter fingere non erubuit. Quemadmodum ea ratione satanæ regnum accrescit, confirmaturq;: ita Christo summa fit contumelia iniuriaq;, ac eius 1.Petr.4.

Ecclesiæ immedicabilia infliguntur uulnera ab illis, quorum studio ex professo sanari eam sauciam luxatamq;, magis decuit. De eius familiæ hominibus manifestò Paulus, ueluti digito commonstrans, suo uaticinatur Timotheo in hæc uerba: Spiritus certò loquitur, quòd in posterioribus temporibus desciscent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abstinere à cibis, quos Deus creauit ad sumẽdum cum gratiarum actione fidelibus, &c. Rectißimè igitur à Basilio scribitur: Qui incantatorem audit, illumq; obseruat, quacunque pressus est neceßitate, iam etsi uerbo dicat in Deum se fidere, re tamen ipsa ex futilibus uanisq; rebus auxilium sibi asciscit. nam iustorum rerum auxilium Deus est.

1. Timoth. 4.

Præter mendacem illam persuasionem, qua uulgo nimis credulo hi imponunt, ut aliquid scire præter doctorum hominum cognitionẽ in hoc inscitiæ theatro illi ἀναλφάβητοι, imperiti & impij uenditent, suis hinc inde emendicatis blasphemis exorcismis, se mendaciorum unicum authorem in speculo uel urnæ aqua, incantationis conscij imaginem præ se ferentem cogere, qui rei ueritatem tanquam irrefutabilis testis detegat, profitentur: Nec minus blasphemiarũ, multifarijs crucibus sæpenumero scelerata manu consignatis ornatarum, in ter miserorum hominum curatione

Sacrilegi huius seculi magi.

curatione effundere audent, mente reprobi, cum Ianne & Mambre olim pœnas daturi, nisi maturè resipiscant. Hic suã sortitur uim aqua extra primam Dei consecrationem benedicta, uel sæpius inspersa, uel propinata: sal item exorcismo expiatus, cereæ Paschatis eadẽ ui consecratæ particula, uel eiusdem thus, candelarum in die purificationis contra pauidum (si dijs placet) dæmonem lustrat arũ incensus, ramorum & frondiũ in die Palmarum sacratorum, item herbarum in ferijs D. Ioannis Baptistæ ante ædes suspensarum, uel in solennitate assumptionis D. Virginis in templo aspergine lustralis aquæ solenni, ex more, uirtute ex alto aduersus satanæ potentiam maiore, quàm in prima Dei creatione indutarum suffumigia: & nescio quæ non eiusdem religionis ostenta, quibus in admirationem imprudentes illiciant, stuporemq; incutiant. Scribit in hanc sententiã Martinus de Arles, Theologiæ professor, ijs uerbis: Quòd præstigiosi & pythones & necromantici sunt isti, ad quos quotidie populus stultus & insipiens concurrit, ut futura cognoscat, uel perdita restituantur: quibus fiunt, ut uulgo fertur, dæmonum apparitiones in uitris uel annulis, ubi ueniũt inuocati ad uocata prædicenda, uel ablata manifestanda: &, ut dicitur, isti arioli semper miscere conãtur sacra inter suas superstitiones, ut qui ad eos concurrunt, simplices hi attestantur. Nam & infœlices ipsi eodem die quo similia nefanda perpetrare non uerentur, sacrificium eucha- Tract. de superstit.

y 5 ristiæ

ristiæ celebrare infeliciter audent. quod magister Ioannes Nider in suo præceptorio ostendit, dicens: Malefici instrumenta suæ maliciæ per Ecclesiæ sacramenta, uel per alia diuina contingi uolunt: ut filum trahendo per chrismã sanctum, imaginem terream sub pala altaris ad tempus ponẽdo, & similia faciendo. Nam eucharistiæ sacramento (ut fertur) utuntur in suis maleficijs, & plurima talia committunt, immiscentes res sanctas suis superstitionibus. Sed ex instinctu dæmonis ista fiunt triplici de causa, ut recitat idem doctor. Primò, ut non solùm homines taliũ occasione perfidi fiant: sed etiam sacrilegi, diuina quantũ in eis est contaminando, ut magis creatorem suum offendant, & intimius animas proprias contaminent, & plures in peccata ruere faciant. Secundò, ut Deus grauiter ab hominibus offensus, secundum beati Augstini sententiam, dæmoni maiorem potestatem in hominibus malis tribuat: cui Deus concedit iratus, quod denegaret propitius. Tertiò, ut sic sub specie boni apparentis, plures simplices facilius decipiant, qui tacta diuinis rebus & orationibus à Deo putant aliquid numinis obtinuisse, ubi solum grauiora erant commissa peccata. Hæc ille. In alijs autem superstitionibus, quæ fiunt ab istis ruralibus, etsi dæmones non expreßè inuocentur, interserunt tamen se actibus & superstitionibus, ut hominum decipiantur mentes. Hactenus theologus ille. Et 2. q. 8. Episcopi à diabolo captiui tenentur, qui relicto

Creatore,

Creatore, à diabolo auxilium quærunt. Et pòst: *Attende ubi maleficium occulto* Dei *iudicio permittitur, non ad magos & necromanticos & sortilegos est recurrendum pro solutione & remedio, ut hac nostra tempestate ad quosdam nefandos sacerdotes paßim isti uulgares concurrere non uerentur: sed ad* Deum, *per humilem confeßionem & deuotam orationẽ: ut habetur* 33. *q.* 1. *ca. ultimo.* Nec *facienda mala, ut eueniant bona.* Plura *ibidem*. Item *postea:* Q*uare autẽ ad prædictos necromanticos sacrilegos & diuinos nullus debet concurrere, ultra hæc quod peccant mortaliter, & participes efficiuntur culpæ & damnationis ipsorum, ratio est: quia ipsi, etsi* Deo *permittente, aliquando uera dicunt, eorũ tamen testimonio non est utendum, quia sæpius fallunt & mentiuntur.* Patet, *quoniã in spiritu ueritatis, falsitas non est: in spiritu autẽ mendacij, plurimæ quoq; sunt ueritates, ut unica latente falsitate decipiat, ut dicit* Gerson *de* Probatione *spirituum:* Hac *ratione, inquiens, prohibuerunt à testimonio ueritatis, quam fatebantur,* Christus *dæmoniacos, &* Paulus Pythonissam. Act. 16.
Hic Augustinus: Fratres, *ait, nostis me supplicasse frequentius, ut consuetudines paganorum & maleficorũ minimè seruare deberetis, &c. ergo apud* Deum *me absoluo, dum iterũ atq; iterum admoneo & contestor, ut nullus ex uobis diuinatores aut sortilegos requirat, nec eos de qualibet re aut causa aut infirmitate interroget.* Nam *qui ad hos consultum accedunt,* In Sermone de augurijs.
eos fidem

eos fidem abnegare, probant Theologi ex Augustino 27. q. 7. Non obseruabitis. ubi enumeratis multis superstitionibus sic concludit: Qui hanc & quascunq; obseruationes aut facta aut auguria obseruat, aut attendit, aut consentit obseruātibus, aut talibus credit, aut ad domum eorum uadit, aut in domum suam introducit, aut interrogat, sciat se fidem Christianam aut baptismum præuaricasse: & ut paganum & apostatam & Dei inimicum, iram Dei inæternum grauiter incurrere: nisi Ecclesiastica pœnitentia emendatus, Deo reconcilietur.

Sacræ scripturæ & nominū Dei abusus detestabilis.

Huc, ut ἐμπῦσα suis fucata coloribus, multorum demereatur animos, atque in sui amorem emendicato lenocinio, aliòs cautè illiciat, uerba Scripturæ sacra pura, uel instituto immixta, item Dei nomina, uelint nolint, contorquentur: uerùm quàm conuenienter, iudicent illi qui penitius mysticum Dei uerbum, essentiam ac uiuā uim intelligunt. Sed hunc uerbi Dei abusum prorsus detestabilem esse, & hanc sacratißimi Dei nominis prophanationem scelus horribile dicendam esse meritò, fateamur necesse est. Nec profectò mendacium auditur impudentius, atq; in Deum contumeliosius, quàm ex prolata Scripturæ sentētia, aut nomine Dei pronunciato, contra designatum à Deo Scripturæ ordinem & sacratißimi nominis usum, in rebus quibuscunq; uel ludicris uel serijs, aut contra morbos, nouā exilire uim effectricē, qua id obtineamus quod proposuimus. Cuiusmodi hæc sacrosancta

de Christi

de Christi oßibus à Iudæis non confringendis existit prophetia: Os non cõminuetis ex eo. Si quis hæc uerba proferens, dẽtes cõtingat, dũ Missa peragitur, dentium dolorem sedari credunt. Alius ante febris accessionem manus cum ægroto lauat, secretò ad febris sanationem, psalmum illum enarrãs, Exaltabo te Deus meus rex. Est qui laborantis præhensa manu dicat: Aequè facilis tibi febris hæc sit, atque Mariæ uirgini, Christi partus. Vt uinum eo anno non peruertatur, uasi inscribit Aphricanus: Gustate & uidete, quòd bonus est Dominus. Sunt qui in sanguine sistendo hæc recitant: Sanguis mane in te, sicut fecit Christus in se. Sanguis mane in tua uena, sicut Christus in sua pœna. Sanguis mane fixus, sicut Christus quando fuit crucifixus. Ter repete. Aliud, De latere eius exiuit sanguis & aqua. Item, ex quacunque corporis parte profluentem sanguinem cohibere nituntur his uerbis: Christus natus est in Bethlehem, & passus in Hierusalem, sanguis illi turbatus est: dico tibi per Dei uirtutem, & omniũ sanctorum auxilium, ut consistas, quemadmodum Iordanus, in quo sanctus Ioannes Dominum nostrum Iesum Christum baptizabat, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti. Tene innominatum digitum in uulnere, & fac cum eo tres cruces super uulnus, dic quinquies Pater noster & Aue Maria, et semel Symbolum in sanctorum quinque uulnerum honorẽ. Hic insignis philosophiæ Iulius Scaliger ad Cardanum scribit: Declarasti præcantantis

Exod. 12. Ioann. 19.

Psal. 144.

Psal. 33. Cardanus de subt. lib. 18.

Ioann. 19.

De subtilit. exerc. 112.

cantantis fidem magnopere cõferre ad efficaciã præcãtationis, in tuis Antilogijs, exire à fascinatricis animo facultatem, atque aerem immutare, cuius corruptione ueneficæ spei finem illa consequatur. Quòd si uerba tua sanguinem sistunt ex incisa uena profluentem, nulla cum eorum robore magnetis potentia comparari mereatur. Haud minor, propè dixerim, impietas in alia ratione.

Vidi haud ita pridem apud magnæ authoritatis uirum nobilem, librum conscriptum execrabilem, flammis dignißimum, plenum exorcismis, frequenti crucis consignatione, et ex sancta Scriptura formulis in nomine Patris & Filij & Spiritussancti finitis, contra equorum non modò morbos quoslibet, sed & quæcunque eorũ impedimenta: ut si uel calceus equo ferreus in itinere excidisset, statim precatione eiusmodi recitata, illæsus ungula ad stabulum progredi crederetur, etiam longißimè dißitum. Carminibus equos apud Nigritas etiam strenuiores & in bello tutiores reddi, docet Aloysius Cadamustus. Interim scelera hæc & blasphemiæ exterminandæ suos habẽt & admiratores & cultores: et à quibus impunè exercentur, noui. Atqui uix hæc merentur ut Cabalistarũ cõmentis aßimilentur, qui decẽ Dei ueri nominibus, & angelorum, quorum in sacris Biblijs fit mentio, ea quæ magnificè pollicentur (quemadmodum & illi nefandæ impietatis patroni, diabolo operante, & Deo ob præfractam eorum incredulitatem conniuente,

In nauigat. ca. 32.

nente, plerunque conficiunt) peragere se asseuerant. Horum Cabala ligaturis & nefarijs magiæ nugis scatet, fœtetq;: de quibus etiam librum conscripsit Costaben Luca apud Hebræos. Verè hic Clemens ait: Vsque ad hoc res deniq; accessit, ut cum uerbo Dei fugentur dæmones, per quod esse prouidentiam declaratur, inuenerit ars magica ad infidelitatem confirmandam, quomodo etiam hoc ex contrarijs imitetur. Sic serpentum uenena mitigare carminibus inuentum, & uerbo ac potestati Dei contrarias inducere sanitates. Angelis quoque Dei contraria reperit ars magica ministeria, animarum suscitationes, contra hæc & figmenta dæmonum ponens.

Li.8.Recog.

Serpentes à Nigritis fascinari, scribit Aloysius Cadamustus in nauigat. ca. 28.

Non alienum ab hoc argumento modum inuestigandi furis interseram, quem sic experiendum quidam præscribunt. Conuersus ad Orientem, in crystallo crucem facito cum oleo oliuæ: & sub cruce scribatur, Sancta Helena. Inde puer castus, ex legitimo toro natus, annorum decem uel circiter, capiat manu dextra crystallum. à cuius tergo tu genibus flexis prouolutus, ter summa cum ueneratione hanc recitabis orationem: Deprecor te domina sancta Helena, mater regis Constantini, quæ crucem Domini nostri Iesu Christi inuenisti, & per illam sanctißimam deuotionem & inuentionem crucis, & per illam sanctißimam crucem, per illud gaudium quod habuisti, quando illam sanctißimam crucem inuenisti, & per illam dilectionem quam circa filium

Inuestigandi furis modus dæmoniacus.

filium tuum regem Constantinum habuisti, & per illa summa bona quibus frueris æternaliter, ut debeas demonstrare in hoc crystallo quicquid peto & scire cupio, Amen. Et cum angelum in crystallo uidebit puer, rogabit quæcunq; uolueris, & respondebit angelus. Hoc autem facies in solis ortu, cum iam emerserit, & aer serenus clarusq; extiterit.

Lib.16.ca.93. de rerum uarietate.

Irridere eiusmodi commenta (inquit Cardanus) semper consueueram, quanquam hoc ipsum experimentum à multis probaretur, haberetúrq; secreti loco. Verùm contigit, ut puer quidam contubernalis ac sciolus affirmaret, se uidisse in phialæ collo furem, de quo interrogabatur, qui in imum descendisset, nec amplius apparuisse, idemq; alios duos spectasse: in aduentu item ipsius quasi fulgur illuxisse, ac manum capiti imaginem admouisse, capitiumq; ante retraxisse. Erat autem phiala uitrea, nitidáq;, aqua sacrata plena, in linteo expiato collocata: linteũ uerò erat instratum scamno, tres cãdelæ cereæ accensæ & lustratæ. super os phialæ duo oliuæ folia, transuersè in crucis formã imposita. Perbreuis accedebat coniuratio: Angele sancte, angele candide, per tuã sanctitatem, meamq; uirginitatẽ, ostende mihi furem. & hæc super os phialæ obmurmurant: prius uerò precationem Dominicam et salutationem Angelicam singuli genibus flexis proferunt ter, ac singulis uicibus pollicis ungue crucem super phiala signant. Soli astant in obscuro. Videbant integrum hominem, et pallium habentem,

habentem, capite prono, caluũ, ascendentem descentemq́; in phialæ collo, non aliter quàm solent atomi in sole. Visus est autem fermè ad octauam horæ partem. Totum hoc spectaculum ad tres horas perdurauit: nihilominus, ut autor rei ait, fur non est deprehensus, neq; inuenti calices duo argentei qui perierant. Referunt eum qui sustulit, si ritè hæc peragantur, aliquid pati, dum peraguntur. Hæc dum ille narraret, experiũdi talia incessit cupido, adfuitq́; occasio. Mulier quædam contubernalis desiderio uidẽdi quædam capta, aduocat aliam mulierem admodum eiuscemodi rerum peritam: adornant sacrificium, tres puellæ (ut referebant ipsæ) uiderũt multa: ego tunc temporis aberam. Denuò mulierem aduoco, paratur sacrificium: folia oliuæ non intererant, nulla precatio Dominica, nulla salutatio Angelica, sed tentoriolum solum undiq; conclusum additur. Adest & ipsa femina, quæ non solùm uidebat, sed & puellæ: non in phialæ collo, sed in cono illo qui super eius fundo consistit: non in aqua, sed uitro: non perfectas imagines, sed quasi partem solum superiorem: non magnas effigies, sed non minores minimi digiti ungue: non descendentes è superiore parte, sed ex imo quasi coni uacuo ascendentes. Videre se referebãt puellæ, puerq́; ille de quo iam antea dictũ est, qui & fratrem tunc in Hispanijs degentem conspicere se asserebat, puellæ alios sibi cognatos: mira res, seu fabula. Cum ab initio filium magæ cernerent (is erat puer & mo-

z nachus)

nachus) illiusq; aspectu delectarentur, rogabant eam ut dimitteret: negauit se facturã, quòd interim ipsius filius torqueretur. Referebat aliquando Iosephus Niger, harũ rerũ maximè peritus, dæmonẽ pueris se sub forma Christi ostendisse, petijsseq; ut adoraretur: quod cum polliceretur se facturũ ea conditione, si dæmon eius cogitationes aperiret: inde iratus euanuit. Spectabant præterea in phialæ collo quid rubens, quod quasi in extrema erat aquæ superficie (nã phialæ aqua tantũ ad collũ usq;, aut paulo altius consurgebat) hoc saga angelũ cũ nauicula textoria in manu, esse dicebat: puellæ illius faciẽ in uacuo se uidere aiebant, tanquã puerulì: puer, solũ brachiũ cum nauicula. Hic, ut referebant, perpetuò circũfertur ac uidetur: nam reliquæ imagines statim abeũt: unde anus illa imperare uidebatur, ut pueris ludimagistri, unãq; imaginem statim post aliam euocare. Cumq; ipsa alijs commonstraret, sciscitatus sum, quo modo ipsa quæ iam filios quinque pepererat, spectaret quæ ego non uiderem? se facturam respondit ut conspicerem: uerùm opus esse festo D. Ioannis Baptistæ, aut Natalis Domini, ait. Iam in foribus erat id festum, accedo media nocte, docet arcana: ea erant sex uerba, quæ multiplici sensu explicari poterant, sed (meo iudicio) in Christi contemptum potius maximũ, quàm gloriam: uelut, Iesus transit, significare potest quòd moriatur, quòd transeat per uiam, & quòd finem habeat: qui sensus uidetur uerior esse, cum subijciat, Ego

sum.de-

ſum. deinde, Angele ſancte, & reliqua. Deprehendi meras eſſe fabulas, nec quicquã illam ſcire præter nugas. Cum enim bullas in aquæ margine excitaſſet neſcio qua arte: ut margaritæ mihi uiderentur, uolebat. Forſitan conſtanti illa ſua intrepidaq; opinione puerulos alioqui faciles, in ſuam trahit ſententiam: atque ita ſe uidere fatentur, quæ minimè uident. Etenim puellas, de quibus dixi, tandem eò adegi, ut nihil ſe uidiſſe faterentur: cum multæ, ne uideantur corruptæ, ſe uidere ſimulent. Huc uſque Cardanus.

¶ Vt in hoc actu blaſphemus nominis Dei & ſacrarum literarũ abuſus euidentius innoteſcat, exempla prodendi furis uel ſagæ, ex ſacrifici libro clàm à me ſubtracta annectam. Accede fluentem aquam, inde collectos tot numero lapillos, quot ſunt de quibus furtum commiſſum ſuſpicaris, domum confer, & igneſcant: hinc ſub limine ſepeliãtur per quod ingredi conſueuerũt homines, & triduũ relinquantur, poſtea ante ſolis ortũ eximantur: deinde ſcutella cũ aqua imponatur circulo, tanſuerſa obliquaq; mixtim cruce inſignito, cui inſcriptum eſt, Chriſtus uincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat. Scutella adhæc cruce ſignata, & formula coniurationis per Chriſti paßionem, mortẽ & reſurrectionẽ adhibita (quã propter impiè curioſos celo) in aqua ſinguli lapilli in cuiuſq; ſuſpecti nomine conijciantur: & ubi ad rei lapillum fuerit uentũ, tum calculus tanquam ignitũ ferrũ, fervorem concitat. Vt inſontem grauet, fraudetq;, eiuſmodi fin-

Vt fur deprehendatur.

modi fingere ebulitionem, diabolo non est difficile.

Quomodo furi oculus excutitur.

Ex oculo excusso sic fur cognoscetur. primum leguntur septem Psalmi cum Letania: deinde formidabilis subsequitur oratio ad Deum patrem & Christum, item exorcismus in furem. hinc in medio ad oculi similitudinem, uestigio figuræ circularis nominibus barbaris notatæ, figitur clauus æneus, incutiturq; malleo cypreßino, & dicitur: Iustus es Domine, & iusta iudicia tua. Tum fur ex clamore prodetur. (Psal. 118.)

Impius modus lædendi furis, sagæ & inimici.

Si furem, sagam, inimicum secus lædere uoles, & malum tolli: ante solis exortum die sabbathi, auellanæ ramum unius anni abscindes, sic dicens: Ego te ramum huius æstatis reseco, in illius nomine, quem cedere aut mutilare institui. Inde in mensa sternatur tegumentum, additis his uerbis: + in nomine Patris + & Filij + & Spiritussancti + ter hæc & sequētia recitētur, & incute, droch, myrroch esanaroth + betu + baroch ass + maroth. postea dic: Sancta trinitas puni hunc qui id mali designarit, atq; hoc aufer per magnam iusticiam tuam, + eson elion + emaris ales ege: in tegumentum incute.

¶ Porrò, quod nam sacrilegiū grauius existimaueris, quàm omni propriæ salutis memoria pertinaciter excussa, tam scelerate uenerabili Dei nomine abuti, & sacrosancto eius uerbo uim inferre, & rapere intorquereq; ad dæmonij præstigias in Dei contumeliam tegendas, quod ex arcano Patris æterni sinu humani generis amore uictus Dei filius CHRISTVS

IESVS

IESVS depröpsit, promulgauitq; miserorũ et perditorũ hominũ causa, ut hi cũ essent lapsu primorum parentum à Deo separati, omniq; gratia excidissent, ex hoc se in gratiam repositos discerent, haberentq; certa & expressa diuinæ erga se uoluntatis testimonia, quibus se in ueris animorum consternationibus, & ancipitibus distractorum sensuum fluctibus erigerent & erudirent? ut prolixius docet Peucerus in suo de Diuinationibus commentario. Verbi Dei genuinus usus.

De genuino sacræ Scripturæ usu sic Timotheo scribit Paulus: Omnis Scriptura diuinitùs inspirata, est utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iusticia, ut integer sit Dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Item Romanis: Euangelium est potentia Dei, ad salutem omni credenti. Ad hos usus, nimirum ad renouandam hominum corruptam naturã, traditum est Dei uerbũ. Hæc præstat fide apprehensum in cordibus credentium, cooperante Spiritusancto, qui per uerbum efficax est: non, ut mentitur diabolus, à sceleratis & impijs ipsius ministris prolatum, alias exerit uires, quàm quò destinatum ab initio fuit. Cumq; pronunciet Dei lex, Non assumes nomẽ Domini Dei tui in uanum: non enim insontem habebit Deus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui in uanum: certissimum est, & irrefragabiliter uerum, eos omnes qui eiusmodi incãtationum Scripturæ sanctæ fuco uelatarum, ritibus & modis utuntur, atrocissimas

2. Timoth. 3.

Rom. 1.

Deuter. 5.

manere pœnas. Quare si quis affectus sub horum uerborū pallio, uel uerè uel fascino uideatur cōsequi, dæmonis esse opus ne dubites. Nihil aut accedit aut decedit uirtuti uerborū, ab impijs his hominibus pronunciatorum. Confirmat hæc Augustinus, dicens: Verum est, fratres chariſsimi, quia permittit hoc Deus diabolo, ad probandum Christianū, ut cum interdum per illa sacrilegia, aliqua remedia, in illa infirmitate percipere, & aliquid uerum potuerint agnoscere, facilius diabolo credant. Sed qui totā religionem Christianam desiderat custodire, oportet ut hæc omnia tota animi uirtute contemnat. Memorandum fallacis curationis maleficij dæmoniaci, cum certa benedictionis formula exemplum, ob historiæ continuatum tenorem, superiori libro conscriptum inuenies. Cui obiter adijciatur alter modus superstitione priorem uincens, atq; ex sacrifici libro exscriptus, ut hinc de reliquis eiusmodi sanationibus præiudicium concipiatur. Accipe tres olei uiolacei mensuras: & consistens contra solem, ante eius ortum, exprime nomen hominis læsi, & matris eius, & angelos gloriæ qui stant in gradu sexto, septē diebus ter in die. Septimo autem collocetur ille nudus sub sole, & oleo uniuersa inungatur caro: hinc corā sole suffumigetur myrrha, olibano, & præcipuis aromatibus: deinde istos honoris angelos inscribe in argēti lamina, quæ cū aromatū incēso suffita, in collo suspēdetur. Vicesima die mensis hoc fiet cū successu ut maleficio affectus curetur.

Sermon. 241. de Tēpore.

Sacrilegus curationis maleficij modus.

Huc per-

Huc pertinent superstitionum & uerborum igno torum, quibus utrum bene aut malè preceris ignoras, monstra: hauddubiè à malis inuenta, & pro libidine excogitata hominibus, quæ cum Dei contumelia in sacrosanctæ nostræ medicinæ conspurcationem calūniamq; furtim irrepsere. euiusmodi hi usurpantur rhythmi contra epilepsiam:

Curationes superstitiosæ & impiæ.

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum:

Hæc tria qui secum portabit nomina regum,

Soluitur à morbo Christi pietate caduco. Ita antiquitas credebat uerbascum cum sua radice tusum, uino aspersum, folioq; inuolutum, & in cinere calefactum, strumisq; impositum, eas abigere, si hoc fecisset uirgo ieiuna ieiuno, & manu supina tangēs dixisset: Negat Apollo pestem posse crescere, quam nuda uirgo restinguat. Atque ter hinc despuendum putabat. Narrat Beniuenius, quòd ariolus duobus digitis uulneri militis superpositis, & carminibus nescio quibus insusurratis, telum in dextram pectoris partem immissum, ośsiq; sinistræ scapulæ infixum, redire ex osse iusserit. unde (scribit) etsi absque ægroti noxa, non tamen sine utriusq; animæ dispendio miles curatus est. Facile fuit dæmoni, ad magi murmur colludenti, telum extrahere, ut magis alios suis fraudulētis perniciosisq; actionibus sibi deuinciret. Adhæc, ut sanguinis fluxus inhibeatur, in usu est: In nomine Patris & Filij & Spiritussancti, Chūrat cara sarite cōfirma

De abditis morb. caussis ca. 26.

consana imaholite. Hic meritò dixerim: Quæ communio luci cum tenebris, aut quæ concordia Christo cum Belial? Addam, quòd carmine apud Homerum, sauciato Vlyßi sistere sanguinem potuit Autolyci filius. Sic Theophrasto ischiadicos sanat carmen, Catoni luxata membra. Si duo maleficio læsi, mutuò se grauiter prosequantur odio, in pane missali hæc inscribātur uerba, Abrac amon filō; & offeratur utriq; edendus panis, hinc perpetuus utriusq; subsequetur amor. Contra canis rabidi morsum, pani inscribitur: Irioni khiriori essera khuder fere. inde uoratur. Nō infimæ sortis nobilē cognoui, simili curationis ratione celebrē, qui pomi particulæ inscribit, hax pax max Deus adimax: atq; edendā illam uenenato à cane rabido porrigit. A' singulis autem medium stuferum Brabanticum postulare eum audio. qua pecunia congesta sacellum prope arcem suam extruxit, mißis aliquot ea impietatis mercede redēptis cohonestatum, uti fertur. Vt uerò huic mysterio ponderis aliquid accederet, ad maximum natu ex sobole uelut iure hæreditario propagari eam curationis efficaciam, nec ad alios posse deriuari, temerè credulis persuadetur. Similibus diabolicarum uocum portentis contra dentium dolorem utuntur, Galbes galbat galdes galdat. Ridiculum quoque hoc scriptum appenditur, Striges falcesq; dentatæ, dentium dolorem persanate, Quidam ad febrē omnis generis intermittentem, uirgas duas parallelas uerborum ui medijs partibus committit,

2.Corinth.6.

Plin. lib.38. ca. 2.

mittit, ipsoq; contactu uincit crucis effigie, quā collo subnectit: sic quidē multos leuat, sed qui ferè grauius recidant. Contra febres thoraci lignū rotundum applicāt Turcæ, deinde illud alio simili ligno percutiūt, nescio quid submurmurantes. In collo schedulā cōtra easdē suspendebāt quidā superstitiosi monachi, iubentes singulis accessionibus quasdā effundere preces, et post tertiā accessionē bene sperare. Quis nō animaduertit fucū? In primis plurimum ualet cōfidentia, nec in principio cōsilium quæritur: deinde in acutis, iam morbo adulto, uix fieri potest quum post tot paroxysmos mutetur morbus. Si Dei aut dæmonis uirtute ob scriptū euenit sanitas, cur nō euestigiò ea sequitur? Exaratas has uoces, Gibel got gabet, rostro pulli imponunt: inde stylo præacuto huic caput rectà in medio pertundunt: pullus'que exilit ac uiuit, maximè in æstate. Ea autē delitescit causa, quòd pulli caput cerebrumq; osse utrinq; diuiditur, inter quod in medio distinctū stylus quà facile potest, penetrat: nec quicquam, illæsò cerebro, uitæ decedit. Verbis porrò eam inesse uim existimat uulgus, earū rerū imperitū. Atqui ab illis si uirtus ea promanat, cur transfixo hœdi siue hominis aut canis capite nō idē contingit? His adde illud Constātini, in pisciū captura: Iao Sabaoth. Iure itaq; optimo Galenus, quanquā ethnicus, Chariachirum & Bamachiū derisit: ipsisq; Dioscoridem prætulit, quinon imprecationibus & uerbis superstitiosis, uelut illi, tradidit medicinam. Lib. 6. simpl.

Illud porrò omnẽ superat stulticiã, quòd quasdam uoces cũ imaginibus quibusdã cœli conuenire pleriq; autument, & uerba quæpiã cum solennitate prolata mutare sensus hominũ & brutorũ: hinc in speculo cõsecrato uideri imagines, hinc moueri fœminas in amorem, hinc mutari elemẽta, terrã uariè affici, ignem ab ustione cessare, morbos curari. O` deliriũ incõparabile. Quænã uis hæc quæso, unde deriuata, ubi recepta? Si etenim pendet ab harmonia cœlesti tota uerborum uirtus, ut Alchindus cõtendit: cur nõ ipsa per sese operari id potest, cũ sit causa superior? Dicet fortasse, cœlum media et proxima causa, hoc est uerbis agere. At hoc doceat, in sonó ne aut in uoce, an in uerbis exterioribus operãdi uis recipiatur. prior enim natura sonus quàm uox, & uox quàm uerba: hæc enim ex illa, illa uerò ex alio conficiuntur, quũ uerba uocẽ & sonum includãt, & in definitione uocis contineatur sonus. Sine uoce sonus esse potest, quia natura prior: pari ratione sine uerbis uox. sine uoce autẽ & sono uerba nõ sunt. Si igitur uis in sono recipitur, et qua sonus mouet elemẽta, omni sono etiã inanimatorũ corporũ poterit ea uirtus cõmunicari: quare nec uoce, nec uerbis opus erit. Si autẽ in uoce, cũ ea plerisq; etiã animãtibus præterquam homini cõpetat, idipsum poterit à brutis etiã fieri. Si uerò in humanis uerbis tantũ recipi dixeris, rogo unde recipiatur uis, in primaúe sylla ba, aut medijs, aut ultima? Si in syllaba, iã non in uerbis: ea uerò mox perit. eadẽ in alijs erit ratio. Quare colligitur,

Fusè de ijs cõtra Alchindũ disputat Io. Franc. Picus lib. 7. ca. 6. de prænot. superstitiosa aduersus magiam.

re colligitur, nullo modo uerbis inesse hãc posse uirtutem cœlitùs operantẽ. Hic ligaturæ magicæ & periapta tũ alia, tũ ex sacris maximè literis furtim tracta, suũ habent locũ, quibus cõtra dæmonũ studia, incantationes & maleficia homines quoq; demẽtantur. quemadmodũ quum primũ Euangelij Ioannis caput minutißimis literis in schedula pingitur, & hæc Missæ recitatione cõsecrata collo alligatur, mirũ contra incantamẽta & diaboli machinationes creditur esse amuletum. At si ea alicuius habebitur efficaciæ, prærogatiuam certè singularẽ aduersus satanæ molimina obtinebunt illi, qui sacram Scripturã ex professo in manibus uel manicis continuò circũferunt. Sed ea nisi animis sit irradicata nostris, ubi uelut à fomite uitali in actũ excitetur, mortua permanet litera, etiãsi millies suspendatur, alligetur, portetur, affricetur, obmurmuretur, edatur, bibatur, inscribatur, sigillis aut annulis imprimatur. Confirmat hæc Chrysostomus: Quidam, inquiens, sacerdotes aliquã Euangelij partem scriptam circa collũ portant. Sed dic sacerdos inspiciẽs, nónne quotidie Euãgeliũ in Ecclesia legitur & auditur ab omnibus? cui ergo in auribus posita Euangelia nihil prosunt, quomodo possunt circa collu suspẽsa seruare? Deinde, ubi est uirtus Euãgelij? in figuris literarũ, an in intellectu sensuũ? Si in figuris, bene circa collũ suspendis: si in intellectu, ergo melius in corde posita prosunt, quàm circa collum suspensa. Hac ratione docet Athanasius quoque, dæmones plurimùm

Ligaturarũ & periaptorum uanitas.

Verbum Dei non mortua est litera, sed spiritus & uita. Ioan. 6.

Homil. 43. in cap. Matt. 23.

In lib. de Varijs quæst.

plurimum formidare uerba Psalmi 68, si quis ea attentè ex animo oret: Exurgat Deus, & dißipentur inimici eius, & fugiant à facie eius qui odiunt eum. Sicut propellitur fumus, tu propelles eos: & sicut liquescit cera à facie ignis, sic pereant impij à facie Dei, & reliqua.

Characterũ, effigierũ, annulorum & sigillorum nugæ.

Minus insuper momenti habebunt manu effecti characteres, effigies, annuli uel sigilla, hac illaue figura delineata, sculptaue, uel imaginibus ad certos cœli positus hoc momento, et illo loco insignita. Atq; ut nulla astrorum uis in ea quæ manibus conficiuntur opera imprimitur: ita etiāsi infinitè diuinis notis, nominibus aut Scripturæ sanctæ uerbis ornētur, substantijs nihil ex figuris quibuscunq;, ueræ uirtutis uel accedit uel decedit: quibus singulis mirandas peculiaresq; uires certarũ actionũ effectrices ab initio Deus indidit. Nec enim iam noua ibi instituitur qualitatum mixtura, non materiæ ex prima ordinatione, conuenienti qualitatum temperamento indutæ noua & essentialis forma infunditur: sed corpori antea conformato sua materia & forma, quibus existit, conseruantur, suaq; adornato temperie, arte duntaxat noua affingitur species: ad quam nihil sidera, nihil eo tempore existentes in aere qualitates conferunt. Imò, ut semel dicam quod res est, uniuersam hanc commenticiarum specierum congeriem, uanam esse & inefficacem, non pudet liberè profiteri: etiamsi hic mihi offundent, Thebit philosophum, & magiæ antistitem, annu-

tem, annulos conficiendi modum docentem, quibus animum exhilarari, hostes, cacodæmones & morbos arceri (cuiusmodi annulorum commenta Eudemum philosophum quoque fabricatum esse tradunt) miraculaq; edi mentiuntur. Obijcient & Albertum sui semper similem, & horum annulorum sigillorumq; à ueritate sæpenumero diuaricantem fabrum. accedet quoq; Marsilius Ficinus, doctißimus alioqui philosophus, & plerique alij. Nec Gygis Lydorum regis annulus menti excidat: ut magica annulorum cathena ornatius prodeat Lamia, Menippi Lycij sponsa: cuius digito, ne comitiali morbo correpta cadat, à philosopho redarguta, annulus applicetur argenteus, hoc modo intus notatus: + habi + haber hebr +. atq; hinc breuiola, quæ uocant, contra febres à quodam nebulone quæstore ficta, offerantur:

Plato li. 2. de Rep. Lib 2. Mineral. Tract. 3. ca. 1 & 3.

Marsiliū Ficinū hoc nomine notat Io. Fr. Picus. lib. 7. cap. 6. Philostr. li. 3.

Ananisapta ferit, mortem quæ lædere quærit,
Est mala mors capta, dum dicitur ananisapta.
Ananisapta Dei, miserere mei.

Per nuptialem uerò annulum sponsus mingat, ut ab impotentia ueneris & fascino soluatur, autore Nicolao et Guilielmo Varignana medicis, & Petro Argelate chirurgo: si amorem quis dissolui uelit, in amantis calceo stercus amatæ collocetur, odórque perceptus amorem infringet.

Thesaurū porrò sic inquirunt hi magi. Virga auellanæ tribus signata crucibus, coniuratur non modò superstitiose, sed & impiè ac blasphemè. addūtur cha

racteres

racteres cum barbaris nominibus, & in fodiendo legũtur Psalmi, De profundis, missa, Misereatur nostri, Requiẽ, Pater noster, Aue Maria, & Ne nos inducas in tentationẽ, sed libera nos à malo, Amen. A' porta inferi, Credo uidere, &c. Expectate dominũ, Requiẽ æternam, cum oratione certa. Et si fodiendi tempus neglexeris, à diabolo tollitur thesaurus.

Vt claustra aperiantur, in particula cereæ baptismo designatæ flores uolubilis imprimuntur, ligantur'q; in anteriore indusij parte: ac ubi resecare uoles, ter inflabis, dicesq; hæc uerba: Arato hoc partiko hoc maratarik in tuo nomine aperio hoc claustrum, quòd infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, Amen.

Pro defensione, figura cum creta in terra notatur, & miræ affinguntur nugæ, recitantúrque Psalmi, & Orationes, necnon Missæ actum cohonestant, & in arbore clauus figitur ferreus.

Vt mille hominibus uel equis cinctus quis appareat, unius anni ramus saliceus unico ictu abscissus usurpatur cũ exorcismo, barbarorũ nominũ recitatione, & characteribus absurdis. Damnum alicui inferre se credunt, si imaginem conficiant in eius nomine quẽ læsum cupiunt, ex cera uirginea noua, sub cuius ax illa dextra hirundinis cor locetur, & hepar sub sinistra. Item, collo appenditur filo nouo effigies, quæ acu noua in membro lædẽdo figitur, recitatione

uerborum,

uerborũ, quæ ob curiosos studiò prætermittenda cẽsui. Ea ex ære quandoq; apparatur, cuius membra ad diriorem deformationẽ inuertuntur, ut pes manus loco formetur, & pedis uicißim locum subeat manus, faciesq; inuertatur. Ad atrocius malum similis imago adornatur in hominis forma, in cuius capite nomen certum scribitur, & in costis ea nomina, Alif casril zazahit mel meltat leuiatan leutatace: ea in sepulchro defoditur. In eundem usum, ut ipsi uocant, in Martis dominio, parantur duæ imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra, & ferrum quo homo necatus traditur alteri imagini, ut alterius necandi simulachri caput transfigat. In utraque duo inscribuntur nomina, & characteres seorsum peculiares: & certo altera reconditur loco. In mulieris amore conciliando, conficitur in hora Veneris imago, ex cera uirginea in amatæ nomine: cui character imprimitur, & circa ignem calefit, & inter agendum, cuiusdam angeli memoria in mentem repat. Non absimile monstrum fingitur, ut quis tibi in omnibus obsequatur.

Vt tandem capillitio suspendatur nostra hæc malefica, & huius nugatorij actus scena tragicum sortiatur exitium, apparatur effigies ex terra capitis mortui hominis, in alterius nomine baptisanda, cui nomen cum charactere inscribitur: hinc osse putido suffitur, & inuerso ordine leguntur Psalmi, Domine dominus noster, Dominus illuminatio mea, Domine exau-

mine exaudi orationem meam, Deus laudem meam ne tacueris, &c. Deinde duobus diuersè locis ea sepelitur. Vt periaptorum, characterum, figurarum, annulorum, imaginum, reliquorumq; id genus prodigiorum uanitas ubique explodenda, omnium obtutui lucidißimè pateat, formulas has sacrifico surreptas supprimere nolui, quo de cæteris eiusmodi hominum ludibrijs facilius pronuncietur sententia: quibus si uel ueritatis momentum inesse leui saltem cogitatu suspicatus fuissem, eas hauddubiè euestigiò, cui debentur, consecratas excepisset Vulcanus.

Hinc liquet, quantum fidei sit adhibendum fuco dæmoniaco, ab Hieronymo in uita Hilarionis eremitæ descripto: Eiusdem, inquit ille, Gazensis emporij oppido, uirginem Dei uicinus iuuenis deperibat: qui cum frequenter tactu, iocis, nutibus, sibilis, & cæteris huiusmodi, quæ solent moriturae uirginitatis esse principia, nihil profecisset, perrexit Memphim, ut confeßo uulnere suo, magicis artibus rediret armatus ad uirginem. Igitur post annum doctus ab Aesculapij uatibus, non remediantis animas, sed perdentis, uenit præsumptum animo stuprum gestiens: & subter limen domus puellæ tormenta quædam uerborum, & portentosas figuras sculptas in æris Cyprij lamina defodit. Ilicò insanire uirgo, & amictu capitis abiecto, rotare crinem, stridere dentibus, inclamare nomen adolescentis. magnitudo quippe amoris eam in furorem uerterat. Perducta ergo à parentibus ad

bus ad monasterium, seni traditur, ululante statim & confitente dæmone: Vim sustinui, inuitus sum abductus: quàm bene Memphis somnijs homines deludebam? O' cruces, ò tormenta quæ patior. Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor. Non exeo, nisi me adolescens qui tenet, dimiserit. Tunc senex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio & lamina strictus teneris. Dic, quare ausus es ingredi puellam Dei? Vt seruarem, inquit, eam uirginem. Tu seruares, proditor castitatis? Cur non potius in eum qui te mittebat, es ingressus? Vt quid, respondit, intrarem in eum, qui habebat collegam meum, amoris dæmonem? Noluit autem sanctus, antequàm purgaret uirginem uel adolescentem, signa iubere perquiri, ne aut solitis incantationibus recessisse dæmon uideretur, aut ipse sermoni eius accommodasse fidem: asserens fallaces esse dæmones, et ad simulandum esse callidos. & magis reddita sanitate increpuit uirginē: Cur fecisset talia, per quæ dæmon intrare potuisset? Puellam magis obsederat amorem mentiens dæmonium, quàm amor. nec uerborum aut figurarum in lamina incisarum potentia id contigit: sed quòd diabolo occasionem subministrasset, quemadmodum exprobrat Hilario, eam exertendi facta illi fuit potestas.

Dæmonis mēdacium, ut illis quisquilijs ipsum detineri persuaderetur alijs.

D. Thomas credit, annulos, uel quicquid est figuratum ex arte, nihil operari ratione illius figuræ: neq; ex illa figura maiorem uim recipere à corporibus cœlestibus, quàm non sic figuratum: quoniā quæ

In libel. de occultis naturæ operibus.

Figurato nulla inest uis rationi figuræ.

ex arte fiunt, non sequuntur materiã, neq; formam. Identidem & de uerbis prolatis sentit: quoniam uerba nihil immutant, nisi auditum. Verissimè ergo, imagines ex ære, plumbo, auro, cera alba, rubra, uel alia materia baptisatas uel adiuratas, consecratas, imò potius execratas, per magorum artes & sub certis diebus, uirtutes obtinere mirabiles, in eiusmodi artium libris recitatas, errorem esse scribit Martinus de Arles theologus. Et Porphyrij opinionẽ de talibus construendis imaginibus, fuisse falsam, comprobat D. Thomas Augustini testimonio, lib. 10. de Ciuitate Dei. Verum quidem est, res naturales, formas suas & uirtutes consequi ex corporibus cœlestibus: sed imagines artificiales nullam ab arte uirtutem imbibere, aut aliã assequi uim queunt, nisi quam ratione materiæ obtinent. Figura autem non est alterandi principiũ. ideo nec alius uirtutis causam habet aurum eius imaginis, quàm aliud alterius figuræ aurum. Atqui si alium consequi effectum appareat, fit is dæmonum operatione homines ludificantium, secundum Augustinum. Tales itaq; imagines astronomicæ uim adipiscuntur per dæmonem: cuius signum est, quòd illis imaginibus quosdam imprimi characteres oportet, quum naturali uirtute eæ operentur nihil. In hoc tamen à magicis simulachris discrepant astrologica, quòd in magicorum compositione fiunt expressæ quædam dæmonũ inuocationes, unde eiusmodi effigies ad expressa pertinent pacta cum dæmonibus

Lib. de superstit.

Thomas Aq. in lib. contra gentes, de fato, de operibus naturæ occultis, & præcipue in ij. parte summæ thelogicæ.

monibus inita. At *in astronomicarum factura, tacitum existit cum dæmonibus fœdus per quosdam characteres & figuras ab ipsis dæmonibus inuentas, ad quorum characterum impreßionem, facientibus suffragantur dæmones.* Hactenus ille. *Scitè igitur à Cardano, philosopho & medico, dicitur:* Licet *sigillis uim non leuem tribuant, ut* Solis *ad magistratus honores & gratiam cum principibus,* Iouis *ad diuitias & amicos,* Veneris *ad uoluptates,* Martis *ad audaciam,* Mercurij *ad solertiam,* Saturni *ad laborum patientiam,* Lunæ *ad populi fauorem: non ignoro lapides prodesse, figuram autem nihil.* Idem, *ubi magicæ stultitiæ maximi in ea arte* Artephij *placita enarrauit, ut non solum dolosos, sed etiam mente captos fuisse magos dijudicetur, prodigiosos quoque planetarum characteres, item annulos terrificis planetarum notis insignitos, & sigilla monstrosis eorum formis munita delineat. at mox subiungit:* Hi *sunt characteres dolosa mente excogitati, quorum uirtutem nullam esse certum est.* Nam *quid his characteribus cum planetis ipsis rotundis commune est?* At *ne nomina putes aut* Arabica *aut* Chaldæa *aut* Hebræa *aut* Græca: *quòd si etiam essent, quid plus eis inesset uirtutis quàm latinis?* Igitur *figmenta mera esse oportet, nulliúsque uirtutis: quam si contendas obtinere, non nisi dæmonum pacto fieri potest.* Quis *etenim talia inuenire ualuit, nisi dæmonum persuasionibus?* At *iam dæmones nihil docere constat.*

Lib. 18. de subtil.

Lib. 16. cap. 90. de uarietate.

Similia apud Agrippam de occul. philos. lib.

Dicent autẽ, formas esse in Nona sphæra, quæ in India uidentur. Ita siquidem malus ille Aponensis finxit. Sed cõcedatur: quis uerò postmodũ docuit, hunc characterem Solis esse, illum Saturni? Hinc clarè liquet, deridentium hominum hæc pura fuisse commenta. Plura inde magorum deliramenta ordine ex Artesio ibidem recitantur.

Si contendant magi, se rebus naturalibus uti, characteribus, figuris, herbis & uerbis, publica alioqui dæmonum commercia abominati: hinc refellentur, cum sit apud Aristotelem & omnes naturales philosophos compertissimũ, actiuas uirtutes non posse figuris inesse, et literis, uel quibuscunq; characteribus, cum nihil aliud sint quàm compositio & ordo excogitatus ab artifice seu pingente seu fingẽte: præterea & materiales imagines ultra suã speciem & formam operari non posse, testatissimum est, multo minus admirabiles supra naturæ legem producere effectus. Signa uerò si dicantur, ea quum diuinitùs instituta non sint, quin potius reiecta, & à natura abhorrentia: restat ut plus quàm superstitiosa sint, & à dæmone inuẽta, uel palàm fabricãte, uel clàm in malè credulorum phantasiam suggerẽte. Somnia item sunt, quòd figuras & characteres in elementali materia impressos párere radios fingat Alchindus Arabs, quibus motiones in rebus alijs excitentur, quum illi quatenus ex arte fiunt, nullo modo causarũ superiorum influxum commoueant. His adde Porphyrij deliramẽta, quibus figuras

figuras à dijs maximopere amari, eosq; in sacrata imagine contineri imaginatur: contra Aristotelem, atq; etiam Theologos, qui characterum, herbarum, aut etiam uerborum ui, separatas mentes supra hominem in aliqua materia coerceri posse negabunt.

Quapropter ociosa, patrocinante ueritate, prodigiosum huiusmodi figmentorū permanebit fabrica: impiumq; est comminisci, sacra uerba ea pollere uirtute, si denuò eò confugiatur, ut notatis solis literarū figuris tam mirabiles progignantur effectus. Euangelij efficacia, non in exaratis characteribus, huic figuræ uel illi annulo, sigillo aut imagini applicatis: uerùm in uirtute mystica, ad salutem credenti, consistit. Roman. 1.
Verbum Euangelij in corde iuxta uiam satum, auditum & non intellectum, rapit malus ille: auditum autem, protinusq; cum gaudio exceptum, radicem, ut in petra satū, non habens, continuò euanescit: auditum item, & cura huius seculi suffocatum, ut semen inter spinas iniectum, infœcundum manet, inefficaxq;: sed auditum & intellectum, firmaq; fide apprehensum, efficax est, hominemq; in nouam commutat creaturam, & mentes consolatur afflictas, aduersus dæmonis insultus communiens, ardentiq; inuocatione in Christi nomine inflammans, exorante quæcunq; petuntur: non autē hoc præstat chartis illitum uerbum, uel collo alligatū, siue superliminari impositum, aut subtus limen in terra sepultum. Tantum enim abest ut intuitu pictarum aut incisarum insculptarumue Scri

1. Corint. 4.
Matt. 13.
Marc. 4.
Luc. 8. 4.

pturæ sacræ uocum aut sententiarum, quacunq; sint expressæ forma, terreatur, fugetur aut uinciatur diabolus, ut etiam ipse eandem probè calleat, nec allegare erubescat, quò fallat cautius: quẽadmodum quum Christum tentatione impeteret, fecisse legitur. sed bona conscientia, uiua fide, ex uera Dei agnitione & spiritussancti inspiratione prognata, atq; uerbi Dei potentia prosternitur ille, profligaturq́;. Hinc ligaturas omnes & remedia, quæ medicorum condemnat schola, iure quoque Augustinus reijcit.

Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4. Psalm. 90.

Li. 2. de doct. Christ.

¶ Non inconuenientem curandi maleficij modum merè superstitiosum, quanquam mysterij loco habitum, hic asscribam, ut euidentius quorundam hominum eluceat impia credulitas. Hunc insignis doctrinæ, integritatis atque usus uir D. Ioannes Echtius, ἰατρὸς πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, pro suo candore, ut & multa huius argumenti alia, conatus meos iuuare cupiens, communicauit: non quòd eum approbaret, sed risui una mecum exponendum arbitraretur: à matre autem ægrotæ nactus erat, quæ studiose religioseq; omnia præscripta se obseruasse affirmabat, filiámque inde curatam, si dijs placet. Historia, cui annectitur curatio, sic habet. Clarißimi iuriconsulti N. filia, annos nata circiter tredecim, monialis (quam uocant) monasterij non procul à Susato siti, maleficio laborare credebatur. nã uenter tumidior erat, ut hydropicam quis iudicasset: & cum lotio calculos excernere uidebatur, qui uera

Ioã. Echtius medicus.

Superstitiosa dæmoniacæ uirginis curatio.

erant

erant fragmenta latericia inæqualia, magnitudinis auellanæ nucis, & minora, præcedente summo dolore: ad hæc, alterum crus habebat luxatum. quocirca quum extrema metuerent moniales, & puellæ parentes: ea Coloniam deferebatur, accersebanturq; duo celeberrimi eius urbis medici, D. Ioannes Echtius *&* Hubertus Faber. *qui re ad exactam artis trutinam uocata, pensiculatáque, dæmonis opus foueri iudicarunt.* Ad *puellæ itaque curationem adhibebatur quidam ariolus uetulus, nomine* Abrahamus, *qui hanc sanandi formulam parentibus præscripsit.* Omnium *primò sacra administretur synaxis.* Deinde *potionis sequentis cyathus paruus plenus, uel uitreus, matutina hora & uespertina homini maleficio affecto propinabitur.* Recip. *rhabarbari electi drach. j. radices enulæ, artemisiam rubram uulgo dictam, centaurium minus, mentam aquaticam: hæc simul, præter artemisiam, in olla noua indentur, & in honore sanctorum trium nominum ebulient in uioo albo: artemisia autem in aquæ pinta, quam hic uocamus, circiter uncias nouem ponderante, decoquetur.* Item *pauperi alicui homini pio commendabitur recitatio orationis* Dominicæ *& salutationis* Angelicæ *quinquies separatim repetendæ: primæ, in nomine puellæ maleficio læsæ, quòd* Christus *in hortum duceretur: secundæ, quòd* Christus *aquam & sanguinem sudarit:*

tertiæ, quòd Christus Iesus *condemnabatur: quartæ, quòd* Iesus *citra culpam in crucem conijciebatur: quintæ, ob Christi paßionem, quòd in cruce expiraret, ut sagam conuertere, & illatum malum amoliri dignetur* Iesus. Præ*scripto modo hominē simplicem in genua prouolutum, attentione summa orare oportet: deinde octo diebus continuis* Missam *audire ægrotum, & consistere ubi recitatur* Euangeliū: *atq; in cibo & potu aquā lustralē, salēq; expiatū miscere.*

Abdias episc. Bab. lib. 8. hist. Apost.
Fortal. fidei, li. 5. de bello dæmonum.
Curat morbos dæmon cessando à læsione.
In Apolog. cap. 22.

Si iam obijciatur fœlix curationum harum magicarum successus: respondeo, in uita sancti Bartholo*mæi legi, dæmonem curasse morbos: atq; hoc fecisse non sanando, sed à læsione quam ipse inuexit cessando.* Pulchrè *id à* Tertulliano *docetur his uerbis:* Ha*bent de incolatu aeris, & de uicinia siderum, & de commercio nubium, cœlestes sapore paraturas, ut & pluuias, quas iam sentiunt, repromittant dæmones: benefici planè & circa curas ualetudinū. lædunt enim primò, dehinc remedia præcipiunt ad miraculum noua siue contraria.* Postquam *desinunt lædere, & curasse creduntur.* Testatur & D. Hieronymus, *licet uirtute magica possunt aliqua fieri miracula, ut illa quæ pertinent ad curiositatem tantum, & uanitatem (sicut Simon magus fingebat statuas ambulare, loqui, ridere, & similia) ea tamen quæ sunt salubria, ut existunt curatio languidorum, illuminatio cæcorum, & huiusmodi, non posse artibus magicis siue à dæmonibus effici.*

Augustinus

Augustinus, & legitur 26.q. ultima, admoneant: Admoneant fideles sacerdotes populos suos, ut nouerint, magicas artes incantationesq; quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedij posse conferre, non animalibus languentibus claudicantibus úe, uel etiam moribundis quicquam medexi: sed hæc sunt laqueus & insidiæ antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. & si quis hæc exercuerit clericus, degradetur, laicus anathematizetur. Idem ferè in lib. de ciuit. Dei legitur: & 26. q. 2. qui sine: ubi mortem potius esse dicendam eiusmodi curationem, quàm uitam, dôcetur.

Ad curationū harum dæmoniacarū cognitionem facit, quod Sabellicus scribit: Talis, inquiēs, Circensiū ludorū fuit pōpa, quos tum instaurari contigit, quod quidam è plebe homo T. Latinus, siue Tyberius Atinius, ut alij scribunt, à Ioue erat monitus, ut consulibus nunciaret, non placuisse sibi proximorū Circensium præsultorē: instare urbi periculū ingens, nisi darent operam, ut sibi ludi ex integro fierent. Id ille imperiū quū fortè detrectasset, ueritus ne si fidem nō fecisset, pro ludibrio abiret in ora hominum: ita accidit, ut paucis diebus quibus species illa fuerat homini noctu oblata, filium nulla euidentiore morbi causa amiserit. Ac tum iterum simili oraculo interrogatus, an satis magnam haberet spreti numinis mercedem? Cæterùm quum rem adhuc in occulto haberet, subita est corporis debilitate afflictus. Tum demum propin Ennead. 2. lib. 9.

 quorum

quorum consilio usus, lectica primò in forum ad consules, mox per illos in curiam delatus, ubi quæ per quietem fuerat iussus dicere, ordine exposuit. Miracula accidisse aiunt, ut in pedes erectus, domum incolumis abierit. Sed malorum dæmonum aliquis Atinio in somnis affuit; qui futurum intelligens, ut paucis diebus ille filium amitteret, ipseq; aliquanto breuius graui esset morbo defuncturus, ubi scilicet à se affligi desijsset, hanc fallendi ansam nactus, ut Romanũ pop. in maiores adhuc tenebras conijceret, ridiculum illud ludorum schema oculis cæcæ multitudinis offudit.

Itaque liquet, fictam saltem simulatamq; curationem quandoque exhibere dæmonem, à cruciamento cuius ipse author extitit desistendo libenter, cuius rei admiratione faciles hominum mentes illaqueet, sibique infidelitate subiuget spiritus in diffidentiæ filijs efficax: hoc unum cum primis annitens, ut hi quos defraudarit, eum diuino cultu & honore dignentur: uel Deum, ob contumacem hominum incredulitatem, plerunque, aliqua permittere credimus, ut uidentes non uideant, & audientes non audiant, nec intelligant. uel, quo modo ex confidentia in medicum, medicamentis plus accrescere interdum uirium, conspicimus: sic ex fide eiusmodi incantationum uerbis superstitiose adhibita, quanquam ex Scriptura frequenter furto satisq; incõcinnè subtractis, aliquid singularis energiæ accedere, non temerè quis credat. quod nec Galenum latuit, illum plures curare

Ephes. 2.

Li. Prognost. cap. 2.

curare affirmantem, in quem plures confidunt. Tantum habet ponderis, intensa sanationis imaginatio. Quare Pomponatius dicere non ueretur, si essent ossa canis, & tanta & talis de eis haberetur imaginatio, non minus subsequeretur sanitas: imò multa corpora ueneratione dignamur in terris, quorum animæ patiuntur in inferno, authore Augustino. Ex maiorum historijs recentiq; patrum nostrorum memoria repetunt pleriq; exempla, asseruntq; non paucos ad sola uota sanctis nescio qua religione facta, aut ex contactu contuitu ue oßium (non dicam thecarum) quæ de quorundam cadaueribus collecta ac reseruata ferebantur, recuperasse amissam uirium integritatē, sanitatis restitutione εἰδωλομανίαν stabiliente, uniuersi cultus impij authore unico diabolo. Imò inde natam peruasisse in animos hominum opinionem, auctamq; ætate & roboratam inueterasse aiūt: ut plus ualere, longeq; ualidius obortas corpori ægritudines euellere atq; extirpare sola uota statuis delata, quàm remedia censerētur. Eam inoleuisse consuetudinē addunt, ut si quid aduersi accideret, nō diuina desiderarentur auxilia, sed in subsidiū illi inuocarentur sancti, quos talibus præsidere ac dominari malis persuasum erat: neglectū ea ratione fuisse Deū, contemptuique & pro nihilo habitam medicorum operam: preces quoque Deo ad cœlestium mandatorum præscriptum deferēdas, directas fuisse ad sanctos, aut ad statuas: uim item medicatricem diuinitùs remedijs in natura

Lib. de incātament.

Imaginatio intensa sanationis efficax.

in natura ordinatis inditam, uotis fuisse tributam.

Constãtis credulitatis potentia.

Quantum autem ualeat constans credulitas, apud uulgus propè innotuit. Credulitatem requirit superstitio, quemadmodum fidem uera religio. Tanta siquidem potest obfirmata credulitas, ut etiam miracula operari credatur in opinionibus & actionibus falsis. Quilibet enim in sua religione, etiam falsa, modò firmißimè credat uerã, spiritum suũ ea ipsa credulitatis ratione eleuat, donec aßimiletur spiritibus illis qui eiusdem religionis duces sunt, & principes: eaq; uideatur operari, quæ natura & ratio non discernunt. Hæsitatio uerò & diffidentia, institutum opus non modò in superstitione, sed etiã in uera religione infirmant: & effectum quæsitũ, licet multo usu confirmatum, eneruant. Quomodo autem superstitio imitetur genuinã religionẽ, exempla ostendunt, inquit Agrippa: uidelicet quando excõmunicantur uermes & locustæ, ne frugibus noceant: quando baptisantur campanæ & imagines, & eiusmodi plura. Quia uerò prisci illi magi, & qui eius artis authores apud ueteres extiterunt, fuerunt Chaldæi, Aegyptij, Assyrij, Persæ & Arabes, quorũ religio omnis peruersa erat, & idolorum cultu inquinata: cauendum nobis summopere est, ne permittamus illorum errores supra nostræ religionis Christianæ purã ueritatem dominari. Blasphemum enim hoc esset, & βδέλυγμα. Cæterùm quid temeraria illa ualeat credulitas, exemplis ostendam ridiculis: at prius non illepidum, à uiro

De occult. phil. lib. 1.

Ecclesia-

Ecclesiastico, non infimi nominis Theologo accepi. Narrabat is: ad mulierculã quandam oculorum lippitudine aliquandiu laborantem, casu nebulonem diuertisse, qui sanationem oculorum certißimã pollicitus, suspẽsa in ipsius collo schedula, tam cauit strictè, ne ea auferretur aut aperiretur aut legeretur, ut nihil hinc prorsus expectandũ iuuamenti asseruerit, si aliquo hic modo delinqueretur. Mulier in multã erecta spem confidens, à lachrymis se quoq; continuit, quibus antea oculorum accrescebat malum: atq; hac ratione paulatim conualuit. Demũ ob adeptam sanitatem schedula negligenter habita decidit: eiusq; cui hactenus unicè fidebat, animaduersa dein iactura, redeũt lachrymæ, malumq; recrudescit. Schedulæ interim ab alio inuẽtæ, reseratæ et lectæ, inscripta Germanico idiomate hæc aiebat uerba: Der teuffel kratze dir die augen auß, vnd scheisse dir in die löcher. Quod si uerbum uerbo reddatur, sonat: Diabolus eruat tibi oculos, ac eorum foramina merda sua repleat. Si horum aliqua fuisset uirtus uerborũ, euulsi perijssent oculi, cauitatibus dæmonis excremẽtis rursus infartis. Non omnino absimile ad lippitudinem arcendam, Plinio referente, uidetur, si charta in qua duæ Græcæ literæ P A inscriptæ sint, circumligata lino, subnectatur collo. Sic cuidam puellæ terrifico furore interdũ à dæmonio agitatæ, chartulam corio tectam, antea quidam in altari Missæ recitatione sacratam scilicet, suspẽdit ecclesiasticæ profeßionis uir, curationem

Schedula ridicula collo appensa.

Lib. 28. ca. 3.

Chartula inanis collo subnexa.

curationem pollicitus: ea tamen cautione adhibita, ut in officio & rei fiducia retineretur puella, si schedula neglectui habita periret, eam ad pristinum relapsuram. Idcirco de custodienda uigilanter chartula, singularis omnibus incumbebat cura & studium. Tandem coniunx mea Iudit ad uillicum nostrum diuertit, è quo ubi miserabilem puellæ casum cognouisset, illam continuò accersendam curat. Atque hîc illa studiosè pieq; admonita ab uxore, ac rectius instituta, ut fiducia in Deum afflictorum patronum concepta, dæmonis negligat ludibria, sacrilegúmque sacrifici consilium contemnat: eam mensa apparata cibo quoque refici iubet coniunx, simúlque à collo periapton aufert. Qua re perculsi territique procul fugiunt spectatores, relicta cum puella in domo coniuge, unà cum Sophia filia: ueriti, ne ob suæ anchoræ sacræ iacturam, cui hucusque nixa puella minus angebatur, tanquam in portu subsistens, mox exiliret furore percita, insultúque uiolento aßistentes suo impeteret more. Interea admonitioni acquiescens, apposito fruitur uictu, citra ullam animi turbati notam, hilaris, ac, ne unquam amplius transuersam à uiua in Deum fiducia se auocari sineret, erudita: optimè inde, nostra quidem sententia, habuit. Corio autem conciso, implicata aliquoties chartula inerat sublutea, plana, sine characteribus: quam confestim Vulcano consecrauit, præsente puella, uxor. Fallacem, captiosam & periculo-

& periculosam huiusmodi esse sanationē, nemo non uidet. Ludit *sæpenumerò sub rerum harum ludicrarum specie diabolus, & hoc exequitur, quod machinatores illi malefici persequuntur, ut omnis uis ab eiuscemodi figmento proficisci credatur.* Rectè itaq; Rabi Moses ille Aegyptius, *mendaces & stultos esse affirmat, qui soli figuræ, soli scripturæ, solis lineamentis, solis denique uocibus aere facto natis, tantam miraculorum uim & potestatem tribuant.* Nec temerè Antoninum Caracallam *imperatorem eos condemnare statuisse, tradit* Aelius Spartianus, *qui contra tertianas & quartanas febres periapta gestarent: quæ quoque à* Luciano *lepidè irridentur.* Tales *quoque curationum modos, ut superstitiosos, reijcit* Augustinus *his uerbis:* Superstitiosum *est, quicquid institutum est ab hominibus ad facienda & colenda idola, pertinens uel ad colendam, sicut* Deum, *creaturam, partemúe ullam creaturæ: uel ad consultationes, uel pacta quædam significationum cum dæmonibus placita atque fœderata: qualia sunt molimina magicarum artium, quæ quidem commemorare potius quàm docere solent poetæ.* Ex quo *genere sunt, sed quasi licentiore uanitate, haruspicum & augurum libri.* Ad *hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia quæ medicorum quoque disciplina condemnat, siue in præcantationibus, siue in quibusdam notis quos characteres uocant, siue in*

Lib. 1. perplexorum, cap. 72.

In dial. philosop.

Lib. 2. de doctri. Christ. ca. 20. & 27. q. 2. c. illud.

siue in quibusdam rebus suspendendis atq; ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est ex quadam pestifera societate hominum & angelorum malorũ exorta. Vnde hæc cuncta uitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda atq; damnanda. Hæc ille. Quanquam excellentißimos quosdam medicos hic grauiter impegisse non ignorem, qui non parum fidei his apposuere nugis. Ex horum numero est, doctißimus alioqui, Alexander Trallianus: qui Herculis erecti imaginem, leonem suffocantis, & in lapide medico insculpti, annulo aureo inclusam & gestatam, cholicis mederi affirmat: sic & calculosis, podagricis & febricitantibus, consuluit non solùm alligationum, sed & characterum & carminis usu. Galenum quoq; ab ijs quæ euidenter apparent, persuasum temporis processu, adducit, uim ijs inesse sentientem (in tractatu de Homerica medicatione) quam tamen antea negauerat.. Inscriptionis autem ea extitit causa, quòd Homerus suppressum uerbis sanguinem, & mysterijs sanatos morbos tradiderit. Nec Aetium, hærentes in gula & tonsillis spinas & oßicula carmine superstitioso excantare puduit. Telum carmine ex thorace retractum, suprà ex Beniuenio commemoraui. Marcellus etiã paßim inculcat carmina: his quoq; usus est Octauianus in Euporistis: item Q. Serenus, qui uerbum, Abracadabra, chartæ figura à se tradita inscriptum, ex collo appensum, à febribus, maximeq; ab hemitritæo liberare

Lib. 10. ca. 1. circa finem: li. 9. cap. 4. & li. 11. in fine: lib. 12. ca. 7. Hunc eo nomine taxat Io. Gerson.

Annulorũ, alligationũ, characterum & carminũ usus apud medicos.

berare docet. Gordonius itidem, & plerique alij superstitionibus addictiores medici recentiores, licet primarij, carmina tam habuêre familiaria, ut etiam ad sanguinis profluuia, ad comitiales accessiones, ad partus difficultatem, ad febres intermittentes & erraticas, ad lumbricos, uulnera, fistulas, luxationes, hernias, & nescio ad quæ non, haud pauca inuenerint. Quorum experientiam (inquit Augerius Ferrerius, cuius eruditam sententiam non inconuenienter hic latius adducam) cum ob oculos positam, & tot illustrium uirorum authoritate confirmatam uideris, quid facies? Nam ijs quæ sensibus exposita sunt contrauenire, sani hominis non est: doctorum uerò experimenta infirmare, temerariũ. Tu uerò (dices) qui hæc inculcas, quid sentis? Dicam liberè. Neque enim superstitiosus homo sum: neq; fabularũ amans, sed ueritatis studiosus. In quã cùm toto animo ac studio omni incumberem, prodigiosas quoq; has curationes attingere uolui, ne qua parte in artis operibus deficerem. Deprehendi itaque, curationis huius euentum non è characteribus, non ex carmine promanare: sed tanta est uis animi nostri, ut si quid honesti sibi persuaserit, atque in ea persuasione firmiter perseuerarit, idipsum quod concepit, agat, & potenter operetur, modò alterius, in quem agit, animum non habeat repugnantem, neque diffidentem. Nam si etiam fidentem & coadiuuantem habuerit, citius quod intenditur, perficietur: si neque fidentem, neque dif-

Lib. 2. metho. ca. 11 de homerica medic.

neque diffidentē, nihilominus uis animi agentis operabitur. Id in dentium doloribus, in quibus frequentissima est hæc medicatio, apertè uidere licet. Nam præcantator ita mouet non reluctantis ægroti animum, ut dolor illo submurmurante, uel cum characteribus agente, sensim extinguatur. Quod miraculo non caret. At si fortè æger diffidat, aut planè ridiculum existimet remedium, aut circunstantes habeat qui fidem eleuent, & remedium coram illo contemnant, præcantanti nulla uis erit, quia persuasioni suæ repugnantem habet alterius animum. Hic illud interseram, quòd cuiusdam puellæ nobilis dolorem dentis à nobili uiro lenitum meminerim. sed illam redargutam ob impium curationis modum admissum, facti pœnituit: quare recurrit dolor, qui tamen postea euanuit spontè. Qui uerò citra fidem ac persuasionem ad incantandum accesserit, operam suam ludet: nisi fortè tam stupidum alterius nanciscatur animum, qui simulatione se decipi non sentiat. Non sunt ergo carmina, non sunt characteres, qui talia possunt: sed uis animi confidentis, & cum patiente concordis. ut doctißimè à Poeta dictum sit,

Nos habitat, non tartara, sed nec sidera cœli:
Spiritus, in nobis qui uiget, illa facit.

Verùm confidentia illa ac firma persuasio comparatur indoctis animis, per opinionē quam de characteribus & sacris uerbis conceperunt. Doctis & rerum intelligentiam habentibus, nihil opus est externis

ternis: ſed cognita ui animi. per eam miracula edere poſſunt: qualia de Apollonio refert Philoſtratus, cum ab externis mundaniſq; negocijs in animi ſeceſſum ſe recepiſſet. Indoctus ergo animus, hoc eſt ſuæ poteſtatis et naturæ inſcius, per externa illa cõfirmatus, morbos curare poterit. Doctus uerò, & ſibi conſtãs, ſolo uerbo ſanabit: aut ut ſimul indoctũ animũ afficiat, externa quoq; aſſumet, non ſolũ quæ uulgo prolatã dicuntur: uerumetiam alia quoq; à ſe inuenta, uel quæcunq; illi ad manum aut in mentẽ promptè uenerint. Hactenus ille. Vt porrò intelligatur manifeſtius, in illis quæ præter naturæ ordinẽ adhibẽtur curationibus, dæmoniũ ſæpe operari & colludere in hominũ exitiũ, uerba Antonij Sabellici hic adferam: Mirũ, inquit, quantũ præſtigiorũ, ipſius principis et aliorum oculis offuderunt mali dæmones per id tempus, quo Veſpaſianus Alexãdriæ fuerit. Nã & Baſilides libertus, qui aberat, uiſus eſt illi ſacrificanti miniſtrare, ut regiũ nomẽ futuro imperio omẽ fecerit: & mox paulò illũ pro tribunali ſedentẽ, duo è plebe uiri adierũt, opem ſibi orantes à Serapide demõſtratã: hic oculis captus, ille debili crure, per quietẽ ſe monitos dicere, fore ut cæco dies illuceſceret, ſi ipſius oculos ſputo Veſpaſianus inunxiſſet: alterq; firmior fieret, ſi calce cõtingeretur. Quum uix fides rei eſſet, nec res ullo modo ſucceſſura crederetur, ne experiri quidem à principio Veſpaſianus auſus eſt. Cæterùm amicis hortantibus, utrunque pro concione tentauit: nec

Enneadis 7. lib. 3.

defuit euentus. Verebatur scilicet dæmon ille, quem sub Serapidis nomine colebat Aegyptus errorum mater, ne piorum ecclesia recens ibi constituta ex uetusto illo se exturbaret domicilio: præuiditq; futurum, ut duo ægri, uterque sua defuncturus esset clade: impulitq; proinde ambos, ut à Vespasiano opem implorarent, ut quum euentus secutus esset, eius fauore qui erat rerum potiturus, oraculi maiestas augeretur, nec ex ipso Imperij fastigio ad ueræ lucis fulgorem animum intenderet.

Ligaturæ physicæ.

Nullam tamen hic fidem ligaturis, periaptis & amuletis physicis subtractam uolo. Pleræque enim substantiæ in earum generatione specificæ aut indiuidualis (ut sic dicam) constitutionis ratione, cœlitùs aliqua imbuuntur uirtute, quæ ingenita & occulta antipathia aliarum quarundam actiones inhibeat & liget: unde physicæ ligaturæ origo & nomen. Ita adamantis & allij præsentia, magnetis operationes, ne ferrum trahat, impedit: oleum, à palearum attractu uim succino adimit, ligatq;. Periapta adhæc & amuleta uerè physica, ratione quoq; fulciri naturali, & ab eorũ substantia uapores quosdam uelut ἀτόμους defluere, quidam contendunt medici: qui spiratione occultè attracti, morbi causam uirtute sua alterare, corpusq; reficere possunt. Hac ratione radicẽ Peoniæ maris recentẽ, & anagallidem puniceo flore contra epilepsiæ minas suspendimus: stercus item lupi, doloris colici cruciatibus afflicto alligamus, non

Periapta & amuleta physica.

Galen. li. 6. & 10. de simp.

mus, non (ut opinatur Pamphilus *medicus) incantationis uiribus, sed causa naturali (ut dixi) occulta.* Quocirca *Galenus eorũ experientia doctus, periaptis sic confidere oportere admonet, ut substantia illorum, & non incantationis magorũ uerba, auxilietur.* Eandem *sustinuit sententiam* Theophrastus: Potius, *inquiens, absurda illa putentur, quæ alligata & ueneficiorũ aduersantia uocantur, & tũ corporibus tũ domibus unicè opitulari creduntur: quæ cõmenta hominũ planè esse uidentur, qui suas artes magnificare celebrareq; cuperent.* Vnde *nullã contra malignos spiritus antipathiã inesse moly uel hypericoni, etiãsi fuga dæmonũ à superstitiosis credulis nuncupetur, nec alia facultate quàm cœlestiũ gratiarũ noxios malorũ dæmonũ uapores à nobis arcere putetur. nec item luporũ capitibus ianuis affixis (uix enim scio, an usquã laxior his spiritibus fenestra aperiatur, quàm ubi portarũ custodiam his capitibus demandatam conspiciunt) ingenuè assero: quanquã eas herbas in ædibus suspensas, ab hominibus & pecore maleficia arcere & fugare, quẽadmodũ cnebisij cardui (quẽ Cuus appellant* Aegyptij*) uiribus dæmonẽ in colloquiũ allici, grauißimi pronuncient authores: quibus tamen, extra ueritatis metã, non est affectu danda fides, quũ ijs multo citius imponi à simulatis dæmonũ artibus potuit, quàm illis qui Christũ induti penitius satanæ ludibria cognorunt.* Quare *etiã rerum & uaticiniorũ diabolicorũ labyrinthis, præcla-*

Lib 9. de Histor. plant.

Moly.
Hypericon.
Fuga dæmonum.
Luporum capita.
Cnebisius cardũus. Cuus.
Diosc. lib. 3. cap. 37.
Plin. lib. 28. cap. 10.
Diosc. lib. 3. cap. 15.
Proclus de Magia & sacrif.
Grauiter hic oppugnat Ioan. Franc. Picus li. 7. ca. 5 de prænot superst. aduersus magiam.

Augustin. de Ciuit. Dei. Euseb. lib. 5. ca. 1. 8. & lib. 7. cap. 6. Plin. lib. 30. cap. 1 Plutarch. de Abol. or.

rißima illa ueterũ ingenia implicita magis irretitaq́; fuisse perhibent historiæ: quæ Christi aduentu, multorum testimonio, prorsus obmutuere. Spiritus sunt dæmones, qui ut nullis alliciuntur plantis uel terrena substantia, ita nec fugantur, etiamsi plerunque apud suos cultores, se aliquarũ rerum potentia inuitari, allici, trahi, cogi, uel etiam abigi, ut impia credulitate eos sibi magis obstringant, fraudulẽter simulent. Hic D. Thomas docet (*allegans* Augustinum 21. de Ciuitate Dei) *dæmones allici per uaria genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis, si modò hæc eis exhibentur in signum diuini honoris, cuius ipsi sunt cupidi. His ergo rebus utitur maleficus instinctu dæmonis, per pactum inuocationis expressè uel tacitè, uel ad infamandum creaturas Dei, quæ de se bonæ sunt, uel ad maiorem credulitatem & deceptionem fidei, animarum hominum perditorum, qui his & alijs utuntur ad inuocationem. non igitur utitur maleficus, imò uerius dæmon, huiusmodi tanquam rebus efficacioribus ad tale maleficium: sed tanquam signis pacti illius inter se & ipsum maleficum, quem iam ut suum cultorem, poßidet tanquam hæreticum, & à fide alienum.* Hæc ille. *Posse tamen quædam corpora, uelut melancholica uel cholerica, non tam grauiter à dæmonio exagitata, quibusdam adhibitis rebus uel harmonijs nonnihil immutari, & ab afflictiõe leuari, inficias ire nolo: quo modo* Saulẽ *musica per*

1. Parte. q. 115. ar. 5. ad. 3.

sica per auditũ demulcẽte quietiorẽ redditũ legimus. 1. Reg. 16.

In eiusmodi religione suum habere locum credebatur sulphur, ad expiãdum suffitu malos dæmones: quo in purificatonibus sacerdotes uti solitos, uelut et asphalto aut ablutione aquæ marinæ, scribit Proclus: quoniam purificat sulphur ob odoris acumen, aqua uerò marina propter igneam portionem. Expiare et pentaphyllon herba putatur, proinde in hanc rem usurpabant eam sacerdotes antiqui: quemadmodum & oliuæ ramos, quæ tantæ esse puritatis dicitur, ut ferant oliuam à meretrice plantatã uel infructuosam perpetuò manere, uel omnino exarescere. Simili modo expiationi conferre arbitrantur thus, myrrham, uerbenam, ualerianã, phu Arabibus dictam, palmam Christi portatam, uel radicem bryoniæ siccam, ac radicis aristologiæ siccæ suffitum, item benedictam, & gariophilatam, scillam quoque in limine domus suspensam. similiter fel canis nigri suffitũ, uel eiusdem sanguis linitus per omnes parietes, maximè præstare dicitur tam ad expiandum dæmones malos, quàm maleficia ubicunq; fuerint. Sunt & alia antiquis contra fascinationes cõmendata, uelut palmarũ lignum in pomo osseum dente limatũ, radix satyrij Orchis cognominati, feminæ scilicet, quæ distinguitur internodijs & ramosiore frutice. Rutam fascini amuletũ esse, tradit Aristoteles. Alissum in domo suspensum, salutare amuletũ existere contra hominũ quadrupedumq; fascinationes, tradit Dioscorides. Baccharem

Sulphur. Asphaltũ. Aqua marina. Dæmones expiantia.

Quæ fascinũ & maleficiũ auferri creduntur.

Sectione 20. Probl. 34.

herbã beneuolentẽ, Virgilij testimonio freti cõtra fascinũ singulari pollere uirtute putant: in Bucol. Bacchare frontẽ Cingite, ne uati noceat mala lingua futuro. Resistere et fascino, frõtis hyenæ coriũ legitur. Huc etiã multi lapides tum ex alijs, tũ ex Alberto ut mẽdacibus diaboli nundinis accedat authoritatis pondus, cõferri queũt. Iaspidẽ empusis & alijs idolis aduersari, refert Dionysius. Corallũ rubrũ collo infantiũ appensum, aut armillis insertũ, in brachioq; gestatũ, uel etiam in domo retẽtũ prærogatiuã habere aiunt contra fascinũ. Lapis magnes gestatus, discordiam inter maritũ & uxorẽ sedare putatur: ut & beryllus. Lyncurius lapis præstigia ab oculis auferre creditur: quomodo heliotropius lapis uisum perstringere, & gestantem inuisibilẽ reddere: lipparis suffitus omnes bestias euocare, synochitides umbras inferorũ educere, anachitides diuorum imagines apparêre facere: Ennectis somniantibus suppositus, oracula reddere putatur. Dicuntur & pennæ upupæ suffitæ, phantasmata fugare. Ouum quoque in lustrationibus acciri solet: hinc oua lustralia dicta sunt. unde Ouidius:

Lib. 3. ca. 97. Aetius li. 6.

Oua lustralia.

Adueniat quæ lustret anus lectumq; locumq;,
 Deferat & tremula sulphur & oua manu.

Ligatos curantia.

Ligatum adhæc sanare creditur picus auis comesta, suffumigiũ ex dente hominis mortui, si item corpus totum inungatur ex felle coruino & oleo sesamino, ex Cleopatra: uel si argentum uiuum in calamo uel auellanæ nucleo uacuo cum cera occlusum,

sub pul-

sub puluinari maleficio læsi collocetur, aut sub limine ostij, per quod is in domũ uel cubiculum ingreditur.

Hic nostri in primis confugient ad suffumigationem ex cinere incensuum, cui cor piscis & iecur impositum erat à Tobia*: ex cuius odore in superiora* Aegypti *fugisse dæmonium legitur, ubi angelus illud ligauit. at non tam suffumigio fugatum hoc respondeo, quàm* Tobiæ *iunioris castitate, & attenta ipsius eiusq; coniugis ad* Deum *misericordem oratione, ex angeli institutione.* Narrat *&* Eusebius Serapin, *qui* Græcis Pluto *dicitur, apud* Aegyptios *symbola dedisse, quibus dæmones expellerentur: docuisse etiam supplices, quomodo assumptis brutorum figuris insidientur hominibus dæmones: quibus maximè obnoxij fiãt, qui cibis subinde distendantur lautioribus.* In *sinum despuere, aduersus fascinationes ueteribus quoque in usu fuisse legitur. Sic apud* Theocritum,

ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

Ouidius,

Despuat *in molles iam sibi quisque sinus.*

Vehementiore *strepitu & maleolentium graminum fumo dissolui & sedari aereorum dæmoniorum insultum, creditum est.* Idcirco *(ait* Gaudentius Merula*) tanquam ex* Academicorum *officina fluxerint, etiam nunc* Italæ *mulieres tempestatibus imminentibus, diri odoris pabula sub dio comburunt: sacerdotes autem more* Thracum *(qui tempestate imminente, armati cũ strictis ensibus & crotalis, horribiliq;*

Tobiæ 8.

Tobiæ 6.

Lib.1.cap.5. memorab.
Contra tempestates.

clamore in nubes fremebant) ad obstrepera cymbala, quæ campanæ dicuntur, conuolant, magis confidentes in boatibus illis apud Deum inanibus, quàm orationibus & ieiunijs. De suis conterraneis ferè quid simile scribit Olaus Gothus, qui cōcitato in nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aera excutientes, ostendebāt se opem ferre dijs suis uelle, quos tunc ab alijs oppugnari putabant. Nec ea temeraria superstitione contenti, inusitati ponderis malleos, quos Iouiales uocabant, ingenti ære complexos, magnáq; religione cultos, ad eum usum habebant, ut per eos tanquā per Claudiana tonitrua, et per usitatā rerum similitudinem, cœli fragores, quos malleis cieri credebant, exprimerent: tantiq; sonitus uim fabriliū specie imitantes, deorū suorum bellis sic adesse, admodum religiosum existimarent. Durabat is Iouialium malleorū usus usq; ad annum à Christo nato 1130.

Lib. 3. ca. 8. de gent. Septentr.

Mallei Iouiales.

Apud nostros quoq; proauos, non sana pastorum doctrina inoleuit longa annorū serie persuasio: artemisiam in ferijs D. Ioanni Baptistæ sacris ante domos suspensam, item alios frutices & plantas, atque etiam cādelas facesq; designatis quibusdā diebus celebrioribus aqua lustrali rigatas, uel nescio quo modo expiatas, & quando usus postulat cōtra tempestates, fulmina, tonitrua (in quæ etiam agminatim euestigiò ad omniū campanarū uiolentū continuumq; tractum atq; pulsum ut præsentißimū auxiliū & anchoram sacrā concurritur) & aduersus diaboli potestatem, ope-

tem, opera, & quæcunq; maleficia, uelut prærogatiua quadã ualere. At *ueritati minimè oportet præscribere uetustatis obseruantiam.* Fides *est, spiritualis existens, quæ dæmonem exterminat: uerbum item* Dei, *spiritu efficax.* Vetusta *huius rei testimonia & exempla, ex ueritatis libris sacrosanctis quàm plurima atque irrefutabilia habentur.* Matth. 4. Marc. 1. Luc. 4.

Cæterùm quòd Iosephus *gloriatur, se præsente* Vespasiano *imperatore, uidisse quendã de gente* Hebraica Eleazarũ, *naribus cuiusdam à dæmone obsessi annulum, cuius signaculo radix à* Solomone *reperta, erat subdita, applicuisse, & dæmonem è naribus odorantis extraxisse: qui cũ in terram repentè concidisset,* Eleazarum *coniurationis* Salomonis *cantico dæmonium proscripsisse: hic certè fatendum est,* Iosephum Iudæum, *ut &* Vespasianum *ethnicum, atq;* Eleazarum Hebræum, *diaboli præstigijs illusos fuisse, qui se radicis* Solomoni *asscriptæ potentia attrahi simulabat: quum non coactè, sed sponte,* Dei *assensu, cesserit (simulat enim se cogi, ut alios cautius dementet) quò plus fidei annulo, uel figmento radicis materiæ dæmoni exturbando ineptæ adhiberetur, nec ad* Deum *unicum satanæ propulsorem legitimo confugeretur ordine: atque ut fabulæ exitus consimili initijs commento absolueretur, nimirum decoro tegeretur pallio actus hic per se impius, nec in doli quæstionem uocaretur, pondusq; acquireret quæ* Solomoni *ars asscribitur, cuius existimatione*

Lib 8. antiq. Iud. ca. 2. Crinitus lib. 9. ca. 5.

Annulo inclusæ radicis dæmonem extrahentis historia.

tione quascunq; suas stabiliret sanciretq; fraudes diabolus. At hunc diuinum ueræ sapientiæ antistitem, atque à superstitiosa dæmonum magia alienum fuisse constat: & secundum sacras Hebræorum historias, disputare solitum de arboribus & herbis, à cedro libani usque ad hysopum: item de iumentis, uolucribus, reptilibus & piscibus, quæ omnia rerum saltem naturalium cognitionẽ, uel si mauis, naturalẽ magiam præ se ferũnt: nisi fortè idololatriæ postea in uxorum gratiam, eum curiosas annexuisse artes, quis obstinatius suspicari uelit. Fortaßis radix illa fuerit, quam idem Iosephus alio describit loco, cuius historiam, ut dæmonis figmenta & imposturæ magis elucescant, non pigebit annectere: Vallis, inquit, qua Macherus Iudææ ciuitas à parte septẽtrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur, ubi radix eodem nomine gignitur, quæ flammæ quidem aßimilis est colore, circa uesperam uerò ueluti iubare fulgurans, accedentibus eamq; euellere cupientibus facilis nõ est: sed tam diu refugit, nec prius manet, quàm si quis urinã muliebrem uel menstruum sanguinem super eam fuderit: quinetiã tunc siquis eam tetigerit, mors certa est, nisi forte illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoque modo sine periculo, qui talis est: Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit cõditum: deinde ab ea canem religant, illoq; sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidem facile euellitur, canis uerò continuò moritur,

De bell. Iud. lib. 7. cap. 25.

Baaras radix.

moritur, tanquã eius uice, à quo herba tollenda erat, traditus: nullus enim postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam operæpreciũ est. Nam quæ uocantur dæmonia, peßimorum hominum spiritus, uiuis immersa, eosq; necantia, quibus subuentum non fuerit, hæc citò, etiãsi tantummodo admoueatur ægrotantibus, abigit. Minus fidei dabitur radici, si eius colligendæ modus sereniore mentis oculo perspiciatur. Memorabile est, quod 2. Decret. legitur: Semper diabolus sub uelaminibus latens, prodit se, dum ea confingit quæ hærent personis, per quas fallere nititur. Si autem quilibet opponit & dicit, Quomodo eueniunt illa, quæ illi diuini prædicunt futura: aut quomodo possunt ægris præbere medelam, aut sanis immittere ægritudinem, si aliquid propriæ uirtutis aut potestatis non habeãt? hoc à nobis accipiat respõsum: Quòd ideo quisquam non debet eis credere, quia aliquando eueniunt quæ prædicũt, aut sanare uidentur languidos, aut lædere sanos: quia hoc permissu Dei fit, ut ipsi qui hæc audiunt uel uident, probentur, & appareat qua fide sint uel deuotione erga Deum. sicut in Deuteronomio legitur Moses ex diuino uerbo Dei populo præcepisse: non esse credendum prophetæ aut somniatori, etiamsi euenerit signum atq; portentum quod loquutus est, si à uero Dei cultu is abducat.

Cap. 26. quæstio. 5. episcopi.

Deuter. 13.

Adhæc, ad eorum qui maleficio affecti creduntur, uel à satana obsidione preßi, curationem, inepti, temerarij

merarij & audaculi homines, professione Ecclesiasti ci, sed uitæ spurcitia nimis mundani (quales in hoc ministerium & scenam postulat fabulæ actor) suis præscriptis exorcismis & formula certarum ceremoniarum obseruata, accurrunt, ut morbum soluant, pellantq; dæmonium: quod interdum horum diris & deierationibus cedit uolens & colludens, ut impietatem corroboret. Næ incãtatoribus iure optimo hi accensendi erunt exorcistæ. Hîc ut quasdã eorum obseruationes breuibus enarrem, unde (ueluti ex ungue leonem) reliqua metiaris, post confeßionẽ illius qui coniurationibus expiabitur, per singulos domus angulos, in lectisternijs & culcitris, uel sub limine ostij, diligenti indagatione quæritur, num aliqua maleficij materies poßit inueniri, mox exurenda. Ab Apostolis sanè uel primitiua Ecclesia, id promanauit minimè. Si enim à diaboli malefico actu, exorcismis integrè quis curetur: quorsum ea in angulis recondita, uel terra obruta, corpus nullo modo contingentia, aut halitu feriẽtia oberunt? Inde candelã benedictam cõtinet manu genibus flexis maleficio læsus, qui aqua etiã aspergitur lustrali, & collũ stola cingitur: ac præter orationes recitantur Litaneiæ uulgares, addendo ad sanctorum inuocationem, Ora pro eo, uel Orate, & Propitius esto, Libera eũ Domine. Et orationum loco adhibẽtur exorcismi, qui quoq; ut minimum ter in septimana continuantur: ut multiplicatis intercessionibus, gratia obtineatur sanitatis. Hanc formam præscribunt

ἐξορκίζειν.

Superstitiosa maleficio afflicti curatio.

Exorcismorũ abusus.

præscribūt Mallei maleficarum authores Theologi, contra euidentem Christi doctrinam: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos: Ego sum uia, ueritas & uita: Quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. itē: Orātes ne sitis multiloqui, sicut ethnici: putant enim fore, ut ob multiloquium suum exaudiantur. ne igitur efficiamini istis similes. nouit enim pater uester, quibus uobis opus sit, priusquam oratis ab illo. De ceremoniarum lenocinijs nihil aliud dicam, quàm ea quidem pietatis præbere speciem: sed quoniam inania rerum existunt simulachra, non arcent impiorum spirituū assultum: at maioris impietatis quandoque sunt occasio. Præterea extra ordinem exorcista procedere potest per orationes: & si legere nouit Scripturas (sic illi Theologi loquuntur: unde exorcistam quandoq; non intelligere quæ legit, manifestum est) legat Euangelia quatuor prima Euangelistarum: item euāgelium, Missus est angelus: & paßionem Domini: quæ omnia magnam habent uirtutem ad expulsionem operum diaboli. Itē, Euangeliū sancti Ioannis, In principio erat uerbū, scribatur, & ad collum suspēdatur, et sic gratia sanitatis expectetur. Hæc eorū sunt uerba. Hic plura Scripturæ testimonijs cōuelli poßēt: quēadmodū, si exorcista quandoq; nō intelligat quæ legit, solumq; lingua loquatur, quomodo uerè pronūciabitur Amen? uide Paulū 1. Corint. 14. At breuis esse laboro. Commodè hic Augustinum in Ioannis Euangelium

2. Secundæ partis. q. 2. cap. 6.
Matth. 11.
Ioann. 14. 16.
Matth. 6.
Ceremoniæ inania rerū simulachra.
Tract. 7.

gelium me adducturum uideor qui ita habet: Fingunt spiritus mali umbras quasdam honoris sibimetipsis, ut sic decipiant eos qui sequuntur Christum. Vsqueadeò fratres mei, ut illi qui seducunt per ligaturas, per precationes, per machinamenta inimici, suis præcantationibus misceant nomen Christi: quia non possunt seducere Christianos, ut dent uenenum, addunt mellis aliquantum, ut per id quod dulce est, lateat id quod amarum est, & bibatur ad perniciem: usqueadeò, ut ego nouerim aliquo tempore illius Palleati sacerdotem solere dicere, Et ipse Palleatus Christianus est. Vt quid hoc fratres, nisi quia aliter non possunt seduci Christiani? Ne quæratis ergo alibi Christum, quàm ubi se uoluit prædicari Christus. Et quomodo uoluit prædicari, sic illum tenete, sic in cordibus uestris scribite. Murus est aduersus omnes impetus, & aduersus omnes insidias inimici. Nolite timere: nec tentat ille nisi permissus fuerit, aut missus. Mittitur tanquam malus, à potestate dominante. Permittitur, quando aliquid petit: & hoc fratres non fit, nisi ut probentur iusti, puniantur iniusti. Quid ergo times? Ambula in Domino Deo tuo: certus esto, quod te non uult pati, non pateris: quod te permiserit pati, flagellum corrigentis est, non pœna damnantis. Ad hæreditatem supernam erudimur, & flagellari dedignamur? Hæc Augustinus.

Quare Christi nomẽ præcationibus et exorcismis immiscent seductores.

Quomodo autem ad exturbandum dæmonem, uel opera eius euertenda, ualebit illa Euangeliorum recitatio;

Verbis institutо consonis opus est in eliminandо satana.

recitatio, quum non sint instituto huic, intellectu consona? & ubi dæmonia eijcerent Christus eiúsque discipuli, & uiri postea sancti, uerbis huic negocio aptis consignatisq; loquebantur, & respondebant (ut fertur) ad formam. Si etenim in uerborum inconuenientium pronunciatione simplici uirtus consistit desiderata, non minus, imò maius præstiterunt quidam è circumeuntibus Iudæis exorcistis, qui tentauerunt super eos qui habebant spiritus malos, inuocare nomẽ Domini IESV, dicentes: Adiuramus uos per Iesum quem Paulus prædicat. Erãt uerò quidam filij Sceuæ Iudæi, principis sacerdotum, septem, qui hoc faciebant. At respondens spiritus malus, dixit: Iesum noui, & Paulum scio, uos autem qui estis? Et insiliens in eos homo in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis simul & Græcis, qui habitabant Ephesi, & timor incidit super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini IESV. Multi uerò ex ijs qui curiosas exercuerant artes, comportatos libros exusserunt coram omnibus: & supputatis illorum precijs, pecuniæ quinquaginta millia repererunt. Actor 19.

Exorcismi modum nouit quoque diabolus, eóq; adoriri Christum ipsum audet: Adiuro te, dicens, per Deum, ne me torqueas. Sed sua potentia dæmoni uni uel pluribus imperauit Christus: Exi, Abite: & euestigiò ad obedientiã sunt coacti. ut rectè Eusebius ille Marc. 5. Matth. 8. Marc. 5. Luc. 8.

Cæsariẽsis in Panegyrico dixerit: Communis quidem omnium seruator rebelles potestates, quæ circũ hunc qui terris imminet, aerem peruolantes, humanis animis insinuabant sese, inuisibili ac diuina potestate, uelut feras agrestes, suarum ouium ceu pastor bonus, procul fugiauit. In ipsius nomine egredi dæmones
Act. 16. iusserunt paucißimis uerbis Apostoli, & illius discipuli, totius naturæ dominium & imperium omnis abstrusæ uirtutis in cœlo & in terra, & spiritum omnipotentiæ ore suo gerentes. Explosis itaque exterminatisq; nostris diuinis, ariolis, magorum occultis antistitibus, & quibuscunq; alijs superstitionum collegis: abijciamus Eegyptiacas disciplinas, feralia carminum arcana, uanos furores, execrandas artes, & philtra uim factura dijs, & Colchicos succos, & dæmoniacas factiones, Plutonica denique uolumina, & umbrarũ libros, Stygiasq; coniurationes, atq; Acheronteos ritus membrana chartaue contentos, pyriphlegethonti, hoc est igni focoq; (ut Capnion inquit) tradamus: & fidamus Deo, ac in Christo Dei filio,
Act. 17. per quẽ uiuimus, mouemur & sumus, sinceriter simpliciterq; spem omnem fixam habeamus.

Quare nobis hic longè alia, quàm inolita iamdudum consuetudine acceperimus, in profligando satana, eiusq; sanandis maleficijs, ratio ineunda uidetur, doctrinæ Christi & Apostolorum conformior. Omnium uerò primũ, ubi malum aliquod præter naturæ ordinem in aliquo se prodit, ad eum ex Dei ordinatione

dinatione confugiendum est, qui professione, doctrina atque artis usu celebris, morbos eorum differentias & causas penitius dignoscat: nimirum ad bonæ conscientiæ medicum. Enimuerò tam rara sæpenumero & grauia in morbis suboriuntur symptomata, quæ ad maleficium mox referunt rerum imperiti atque exiguæ fidei homines: quemadmodum in diuersis conuulsionis speciebus, melancholia, epilepsia, uteri suffocatione, putrescente semine, & multifarijs uenenorum effectibus frequenter apparet. At inter hos affectus & accidentia discernens prudens & circumspectus medicus, ubi ea pensicularit exacta trutina, adhibito etiam ad diligentem causarum naturaliũ indagationem iusto, quoad fieri potest, perpendiculo, ubi naturæ limites malum exuperare egrediq́;, ac satanæ motus actionésque animaduertit in Ecclesiasten aut Ecclesiæ ministrum inculpatum, sanæ doctrinæ, tenentem mysterium fidei cum pura conscientia, uitæ innocentia notum, non turpiter lucri cupidum, non uinolentum, de quo etiam bonum à pijs perhibeatur testimonium, curationis onus transferet. Interim meminisse operæpretium est, multa non ex maleficio euenientia, sed ex occulta naturæ occasione, medicos quandoque latêre. ut enim rebus inest secreta iuuandi proprietas, ita & nocendi: quam tamen non perpetuò agnoscit medicus. Tantum tamen operæ à medico hic accedet, si fortè æger natura uel ex morbo,

Ecclesiastic. 38.

Curandi malefi cij methodus certa.

1. Timoth. 3. Tit. 1.

aut aliunde humore melancholico (cui, uti aptæ suis operationibus materiæ non illibenter se insinuare solet dæmonium) aut alio humore maligno grauari uideatur, ut hic prius blandè expurgetur medicamẽto. Tradit enim Pomponatius: priscos exorcistas, quos præcantatores uocant, ante coniurationem, obsessorum corpora ab atra bile expurgasse. Morbis siquidem geminis ut plurimum hi infestantur, corporis nempe, ex melancholico succo genitis: & animi, ut amentia, mœrore, timore, uitæ odio & desperatione, quibus nocte diúque eiusmodi homines macerat iuratus humani generis hostis, & ueluti lugubribus tentationibus ita uellicat, ut quasi aquila apud inferos Titij iecur arrodere uideatur. Obsessos expulso eo humore, nõ amplius mirabilia facere, experimento se uidisse, in expositione illius problematis dicit Conciliator. Vxorem quoq; cuiusdam sutoris à dæmonio agitatam, uariaq; sonantem idiomata, eo modo perfectè curauit Galgarandus medicus Mantuæ celeberrimus. Exonerato itaq; corpore, prõptius in reliquam sanationis obseruantiam, uelut à naturali iam impedimento leuatus, ab Ecclesiæ ministro inducetur δαιμονοφόρητος. *Hic tum de obsessi uel maleficio læsi uita & moribus, itẽ de eius in religione Christiana, institutione, & in præcipuis fidei nostræ capitibus, & qua fuerit uel etiãnum sit in Deũ confidẽtia uigilanter inquiret. Qua de re ubi penitius fuerit instructus, procliuior & propemodum strata erit restitutionis*

stitutionis uia. Etenim satanæ in corruptorum morum & spurcæ uitæ, itémque diffidentiæ filijs efficaciam, & illusionis potentiam permittit Deus, Ephes. 2.
quorum sensus excæcauit Deus *huius seculi, ne il-* 2. Thessal. 2.
lucescat illis lumen Euangelij *gloriæ* Christi, *qui* 2. Corinth. 4.
est imago Dei. *Affectuum quædam requiritur* ἀναλογία, *ut sit quod dici solet, mali corui malum ouum. Vbi ergo uigilanti inquisitione & artificiosa coniectura, affectus causam aliquatenus cognouerit* Ecclesiæ *minister, conueniens huic medicamentum applicet, ut si uita fuerit antea dissolutior, ex sacræ* Scripturæ *libris admoneatur, corripiatur, exemplis auocetur, & ad emendationem inuitetur, tandem resipiscentia in ordinem redigatur.* Apud *præfractæ indolis hominem instandum, urgendumq; tempestiuè & intempestiuè: item redarguendus hic, & iusto* Dei *iudicio in contumaces subinde terrendus.* Pusillanimis, *& diffidentia deiectus, in spem certam & fiduciam indubitatam de ineffabili* Dei *bonitate & misericordia incomprehensibili erigendus, & undequaque confirmandus erit: in quam sententiam plena consolationis testimonia extant quamplurima, quæ suo loco & tempore adducentur.* Si *quoque peruersa doctrina aut fanaticis opinionibus, uel superstitionum ludibrijs quosdam transuersè raptos esse, uelut ansa eo modo dæmoni subministrata, comperiatur: zizania hæc erunt eruncanda, atque salubriora doctrinæ purioris*

 substituta

substituta semina cum omni uigilantia sedulò inserenda. Nec cognitione recitationis Dominicæ, orationis & Symboli Apostolici secundum literam, contentum esse oportet (tantum etiam posset quiuis maliciosus) uerùm illud uiuum Dei uerbum ita in animis implantetur, ut apprehensum efficaciter, sentiatur potentia esse Dei ad salutem omni credenti, contra quoscunque dæmonũ conatus: ut item uiuifica fide inuocare Deum uerum, æternum, omnipotentem, & multæ miserationis parentem, in nomine Filij pro nostris peccatis mortui, & ad nostram iustificationem per gloriam Patris, absorpta morte, uicto satana, debellato inferno, potenter exuscitati, ijdem ualeant. Si quis inter nos affligitur, orare iubet D. Iacobus.

Rom. 1. Rom. 6. 8. Iacob. 5.

Diaboli infirmitas qui nihil potest nisi permissu.

De diaboli item operibus & præstigijs erudiantur, & quàm eneruatus imbecillisq; sit, ut nihil etiam poßit, nisi Dei permissu: nec Deum quæcunque permittere, sed in re concessa illi limites, ultra quos ferri nequit, præfigi: Christum profectum in cœlum, sedere ad dexteram Dei, subiectis sibi angelis, potestatibus & uirtutibus: cui si tanta fuit subiugandi potentia, multo magis satanam subegit, coercuitq;, ut nihil omnino ualeat, nisi peculiariter illi concedatur. Quod itaque clementer in nobis permittit Deus, non potest esse malum. illi enim cura est de nobis: qui cum omnis gratiæ sit Deus, nos ad æternam suam gloriam per IESVM CHRISTVM

1. Petr. 3. 1. Petr. 5.

uocatos,

uocatos, iam parumper afflictos instaurabit, fulciet, roborabit atque stabiliet. Quis est qui nobis noceat, si boni æmulatores fuerimus? Quicquid enim fideli irrogatur, id illi bono commodóque cedit, iuxta illud Pauli: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Precationem ergo perpetuam esse decet, quò fiat uoluntas cœlestis Patris in nobis. Quicquid patimur, teste Hieronymo, nostris peccatis meremur. Non habent dæmones, inquit D. Ioannes Damascenus, uirtutes aduersus aliquem, nisi à Deo dispensatè concedatur: sicuti in Iobo, & in porcis. Permißione uerò Dei facta, & fortitudinem habent, & transmutantur & transfigurantur in quancunque uolunt figuram secundum imaginem, id est phantasiam. Item Gregorius: Absque omnipotentis Dei conceßione nullam habet potestatem contra hominem malignus spiritus: qui etiam in porcos transire non potuit, nisi permissus. Rectè quoque Chrysostomus: Homines non quantum uult, tentat diabolus: quoniam quantum ad se, nunquam cessaret à tentatione. neque enim habet alium actum: non enim manducat, nec dormit, nec aliud operatur, nisi ut tentet, fallat & subuertat. Non magis itaque timendam diaboli potestatem quàm Deum impedientem, docet Ambrosius super Lucam. Spiritus enim mali etiam Dei uocantur spiritus, quòd eius captiui sint: nec attingere, ca-

1. Petr. 3.
Rom. 8.
Lib. 2. ca. 4.
Iob. 1.
Matth. 8.
In Dialogo lib. 3.
Super Matt. lib. 1.

stigare, tentare quicquã ausi, nisi à Deo concedatur. Iobum ne pilum quidem lædere potuit satanas, nisi impetrata permißione, eáq; limitata. Quocirca non est formidandus diabolus, sed Deus, qui ursum hunc catenis alligauit captum, ut nihil omnino absque eius singulari nutu ualeat. Hinc Christianus quæcunque aduersißima à Dei digito excipiet, qui omnia in sua continet manu. Nec Christiani nomen merentur, qui malignæ alicui mulieri aut diabolo imputant malum inuectum, ad Dei uoluntatem minus referentes. Iobus affligitur à dæmone, at à Dei manu accipit dicẽs: Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut illi placuit, ita factũ est: sit nomẽ Domini benedictum perpetuò. Non cædentis uirgæ rationẽ ille habet, sed uolẽtis patris. Virga punit filiũ: at non eam fecisse hic dicit, nisi mente nondũ constet, sed patrẽ, qui uirgã in manu habet, eáq; utitur. sine eius uoluntate, ne pilus quidẽ capiti excidit, quin omnia nostra ossa quoq; numerata sunt: ipse uirgã usurpat, quàm grauiter, et quàm multum, & ubi uelit. Propterea æquo patientiq; ferendũ nobis animo erit, quicquid afflictionũ acciderit carni, siue id lege naturæ, siue supra naturã contingat. idem quoque faciundum, si animum immensus inuadat dolor, angor, mœror, tristicia, tentatio: ob oculos uelut speculum semper reuocetur exemplum sanctissimi illius Iobi, qui tot exercitatus modis, & tãtarum calamitatum ac miseriarum mole pressus, Deum laudibus extulit (quanquam malorum interim pondere

Iob. 1. 2.

Matth. 10.

Qualiscunq; afflictio patienter ferenda.

ſcere impar in uerba animi parum patientis erupiſſe uideatur) uerùm cũ nullius malæ occaſionis ſibi conſcius eſſet, non dæmonẽ accuſet tamen, nec ab illo aut ullo homine tantas ſibi inflictas ærumnas queritur, ſed ex Dei æquiſſimi uolũtate ſibi iſta accidiſſe agnoſcit: ut cum uxor ei exprobraret, Vbi nunc tuus eſt Deus, cui confiſus es: non animũ abiecit, ſed reſpondit, Vt fatua loqueris? Si bona à Deo accepimus, quare mala non tolerabimus patienter? Sic nos quoque in afflictione noſtra, ad Deum oculos mentemq; dirigere decet, & iuſtiſſimè eius uoluntati nos noſtraq; placidè ſummittere: quãdoquidẽ ille nihil uult, niſi quod optimum, quanquã nobis interdum ſecus uideatur. Quos diligit, caſtigat: nec peccatoris uult mortem, ſed ut conuertatur & uiuat. Suorum famulorum, ut diaboli uel cuiuſuis alterius, miniſterio utitur, quo nos ob noſtra ſcelera aut incredulitatem puniat, & hoc modo ad rectam conuerſionis uiam reducat: uel etiã ſic tẽtat nos Dominus Deus noſter, quemadmodũ Deuteronomij 13. legitur, ut palàm fiat, utrum diligamus eũ, an non, in toto corde & in tota anima noſtra. Pro ſummo gaudio itaq; ducite fratres (inquit D. Iacobus) quoties in tentationes incideritis uarias: illud ſciẽtes, quòd exploratio fidei parit patientiã. Cæterùm patiẽtia opus perfectũ habeat ut ſitis perfecti & integri nullaq; in parte imminuti. Beatũ item prædicat uirum, qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam

Prouerb. 2. Hebr. 12. Ezechiel. 18.

Cur diaboli & angelorũ eius miniſterio utitur Deus.

Auguſt. ſerm. 24. de tempore.

Iacobi. 1.

tæ, quam promisit Dominus his, à quibus fuerit dile-
1. Petr. 4. ctus. Hinc admonet D. Petrus: Charißimi, ne miremini, dum per ignem exploramini, quæ res ad experimentum uestri fit: perinde quasi nouum aliquid uobis obtingat. imò in hoc quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete, ut in reuelatione quoque gloriæ eiusdem gaudeatis exultátes. Timotheum hortatur Paulus, ut afflictiones ferat tanquam bonus miles Iesu Christi. Non enim quis coronatur, nisi legitimè certauerit. Exemplum accipite, fratres mei (monet Iacobus) afflictionis & patientiæ, prophetas qui loquuti sunt in nomine Domini. Ecce beatos dicimus eos qui sustinent. Tolerantiam audistis Iobi, & finem Domini uidistis, quòd ualde misericors sit Dominus, ac cõmiserans, qui pios è tentatione nouit eripere, Petro teste. Iobum totũ (excepta illius anima, quã illæsam permanere uoluit Dominus) etiam in suis substantijs & sobole durißimè, Deo annuente, afflixit satan: uerùm post inuiolatam illius patientiam, cum multa eius usura, cuncta illi uberrimè reposuit Deus: cuius iam non est decurtata manus, idipsum potest, & infinitis partibus maiora. Quorsum ergo alicuius hominis, aut etiam ipsius dæmonis, nos terrebit uiolentia aut malignitas? cur ab horũ iaculis usqueadeò expauescimus? quæ si in nos uibrentur, figanturq́ue, non tamen ad internecionem transfigent, si constanti fide reuerberemus, retorqueamusq́ue. Resistendum diabolo, & fugiet à nobis: neç illi locus est dandus. Fi-

2. Timoth. 2.
Iacob. 5.
2. Petr. 2.
Iacob. 4.
Ephes. 4.
1. Corin. 10.

delis est

delis est Deus, qui non sinit nos tentari ultra id quod possumus: imò faciet unà cum tentatione exitum, quo sufferre queamus. Nouit ille, quibus nobis opus sit, priusquã petamus. Ne exhorrescamus, hortatur Dauid, à timore nocturno, tẽtatione scilicet occulta: nec à sagitta uolante in die, tentatione quippe manifesta: nec à negocio perambulante in tenebris, nempe à spectris in tenebris uersantibus: nec ab incursu & dæmonio meridiano, quod Paulo nuncupatur angelus lucis, in quem se transfigurat diabolus. Psal. 91. 2. Corint. 11.

Ad tolerantiam inuictam cõtra dæmonũ insultus, & constantem in Deũ fiduciam, ita afflicti sedulò excitandi sunt patrũ quoq; exẽplis: uelut Antonij Aegyptiaci, quem in tumulo latitantẽ tam grauiter lacerarunt dæmones, ut tanquã mortuũ ad hospitiũ reportarit illum minister: ubi nõnihil respirans et quasi reuiuiscens, clàm alijs ad tumulum se referri iubet. ibiq; ex priorum uulnerum dolore prostratus, cum ex animi fortitudine ad conflictum dæmones prouocasset, nec illi cunctarẽtur, assumptisq; uariarũ bestiarũ formis, Antoniũ dentibus, cornibus unguibusq; impeterẽt, & denuò lancinarẽt, subitò lucis quidã radius dæmones et tenebras fugauit. statimq; sanatus Antonius Christũ præsentẽ esse intellexit, dicẽs: ubi eras Iesu bone, ubi eras? quare à principio non adfuisti, ut uulnera curares mea? Et uox ad eum facta: Antoni, inquit, hic eram, sed distuli ob tuum certamen, quod prius obseruare libuit: iam autem, quoniam strenuum te pugilem

Tolerantia.

Antonij Aegyptij lucta cum dæmonibus.

te pugilem præstiteris, in toto orbe celebre tuum erit nomen. Hæc Vincentius *in Histor. lib. 14, refert* Athanasium *annotasse.* D. Hilarius *à dæmone mirè excruciatus, oratione uincebat.* Hic *ubi paululum ab oratione quiesceret, mox à dæmone in tergo & lateribus appetebatur, ipsum irridente ijs uerbis,* Hordeum *iámne an paleas fesso tuo asino offeres?* Nam *suam carnem nonnihil obstreperam, antea sic affatus fuerat:* Ego *te asine non hordeo, sed palea pascam, ne posthac recalcitres.*

Anton. Sabell. li. 10. exempl. ca. 13.

Vt *insuper eorum fidem adaugeat, uulneráq;, tortore dæmone eius iussu fugato, sanare dignetur misericordiarum pater, communibus ad eum ex animi penetralibus, fusis confidenter precibus iuuandi.* Id *ab authore epistolæ ad Hebræos disertè mandatur:* Memores *estote uinctorum, tanquam unà cum illis uincti: eorum qui affliguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpore.* Orate *pro uobis inuicem, ut sani sitis: piè monet* D. Iacobus. *multum enim ualet deprecatio iusti efficax.* Helias *homo erat similiter obnoxius affectionibus ut uos, & precatus est ne plueret, & non pluit super terram annos tres, & menses sex: & rursum orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra produxit fructum suum.* Item: *Infirmatur quis inter uos, accersat seniores* Ecclesiæ, *& orent super eum, ungentes eum oleo in nomine* Domini: *& obsecratio fidei saluum reddet laborantem, & eriget eum* Dominus: *& si in peccatis fuerit, remittētur ei.*

Communes preces.

Hebr. 13.

Iacob. 5.

3. Reg. 17.

Hinc

Hinc orationum fidei publicè & seorsim à Christi fidelibus ad rem præsentem accommodatarum respondentiumq; energia, liquidò constat. Ne Petri fides deficeret satanæ insultu, qui expetiuerat, ut eum uelut triticum cribraret, Christi oratione intercedente impetratum est. Luc. 22. Contra diaboli astutias ut uigilent cum omni sedulitate & deprecatione pro omnibus sanctis, Ephesios studiosè exhortatur Paulus. Admonet item Timotheum, ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarumactiones pro omnibus hominibus. Ephes. 6. 1. Timoth. 2. Fidem quoque Christi operâ, sibi augeri orant Apostoli. Per Mosis orationem ad Dominum, soror illius Maria liberatur à lepra. Numer. 12. Sic patris oratione, Christo genua flectentis, dicentisq;, Domine miserere filij mei, quoniam lunaticus est, & miserè affligitur, &c. increpatur dæmonium, puerq; sanatur. Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9. Se autem credere testabatur hic uir, & orabat Christũ, ut ipsius incredulitati succurreret. Mulier quoque Græca Syrophœnissa genere, ad pedes Christi prouoluta, rogabat eum ut dæmonium à quo filia miserè cruciabatur, exturbaret: & ob eius interpellationẽ, exonerabatur filia. Matth. 15. Marc. 7. Multum confidebat Iudith in oratione fratrum, quando dixit: Orate ut firmum faciat propositum meum Deus, &c. Nihil aliud fiat, nisi oratio pro me ad Dominum Deum nostrum. Iue. 8. Petrus & Ioannes orant pro Samaritanis, ut acciperent Spiritum sanctum. Act. 8.

Indicantur etiam ieiunia, si fortè caro, nimia sui Ieiunia.

indulgentia proteruiens, locū dæmoni dederit: ut hoc restricta freno, in ordinē redeat. Quare Porphyrius tradit ieiunium & castitatem maximè laudari, non quia ijs placatior in primis efficiatur Deus: sed ut retroagantur qui sanguine & immundicia gaudentes, quo perfrui poßint his, utentium corpora inuadunt.
Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9. Est enim aliquod dæmoniorum genus, quod non nisi orationibus & ieiunijs eijcitur: Christo authore, incredulitatis, propter quam illud expellere nequiuerunt, discipulos redarguente.
Iud. 4. Eleachim quoque sacerdos Domini magnus, sic omnem Israelem alloquitur: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces uestras, si manentes permanseritis in ieiunijs & orationibus in conspectu Domini. Et Raphael Tobiam docet, bonam esse rationem cum ieiunio. Historiam in hanc rem mirè commodam narrat Boethius historicus, in Gareothæ scilicet regionis uico quodā, quatuordecim uix passuum milibus ab Aberdonia dißito, eximiæ formæ adolescentem coram Aberdonensi antistite quæstum esse, palàm sese à dæmone succuba (ut dicunt) gratißima omnium quas uidisset forma, multos iam menses infestari, eandemq; occlusis foribus noctu ad se ingredi, & blanditijs in suos compellere amplexus: dubia luce eam penè sine strepitu abire. nec ullo se modo, quum plurifariam tentasset, à tanta tamq; turpi uesania liberari. Iubet continuò circunspectus & pius episcopus, adolescentem aliò se conferre, & ut secundum Christianam religionem ma-

nem magis laudatis ieiunijs, & orationibus solito attentius accommodaret animam: hinc fore arbitrabatur, ut pijs operibus intento, uictus cacodæmon tandem terga daret. Nec felix defuit successus salubri consilio: quod adolescens religiosè exequutus, paucos post dies omnino ab illis uindicatur ludibrijs.

Accedat adhæc, pro facultatũ ratione, earum communicatio, & in pauperes erogatio, oblatioq́;, quam odorem bonæ fragrantiæ, hostiã acceptam gratamq́; Deo appellat Paulus ad Philipp. Romanos etiam impensè adhortatus ad tolerantiam in afflictione, & precationi ut instarent, necessitatibusq́; sanctorum communicarent. Cornelius item centurio ex cohorte Italica, religiosus ac timens Deum, præstans eleemosynas plebi multas, deprecansq́; Deum semper, quam audiuit ab angelo uocem? Corneli, orationes tuæ, & eleemosinæ tuæ ascenderunt in memoriam coram Deo. Et Raphael angelus ad Tobiam: Bona est, ait, eleemosyna magis, quàm thesauros auri recondere: quoniam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire misericordiam & uitam æternam. Item Tobias pater ad filium ante mortem: Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab ullo paupere: ita enim fiet, ut nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum

Eleemosyna.

Philipp. 4.
Roman 12.

Acti 10.

Tob. 12.

Tob. 4.

guum penes te fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis: quoniam eleemosyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit corã summo Deo eleemosyna, omnibus facientibus eam. Apud Lucam ipsa ueritas loquitur: Date eleemosynam, & ecce munda

Luc. 11. Daniel. 4.

sunt uobis omnia. Nabuchodonozori Babylonis regi suasit Daniel, ut eleemosynis redimeret animam. Apud Ecclesiasticum legitur: Vt aqua ignem ardentem

Eccls. 3.

extinguit, ita peccatum expiat eleemosynam: cuius Dominus gratiã redditurus, memor erit in posterum, ut author tempore casus sui adminiculum inueniat.

Eccles. 17. & 29.

Nam eleemosyna uiri, quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit, & postea resurget & retribuet illis retributionem, unicuique in caput ipsorum. Ergo conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo. Apud ægrum lucida suarum exacerbationum habentem interualla, horum plurima, cum iudicio à prudente Ecclesiæ ministro proponi possunt. Apud hunc uerò qui cõtinuò torquetur mente læsus, orationes (ut dixi) communes, & fidelium intercessiones necessitati præsenti cõsono sensu applicatæ, ieiunia et egenorum subleuatio, suũ habebunt pondus.

Vbi plures maleficio læsi simul uno in loco sunt, quid faciundum.

Cæterum si uno in loco, maleficio collisi sint numero plures (quemadmodum in monasterijs, potissimum uirginum, uelut organorum satanæ ludibrijs magis

magis accommodatorũ, frequenter usuuenire cernimus) ante omnia huc cura propendeat, ut separentur, & unaquælibet ad parentes uel sanguine aut affinitate proximos auehatur, quo singulæ seorsim commodius fideliusq; institui & sanari queant, restitutionis habito pro cuiusque neceßitate delectu: ne uno (quod aiunt) calopodio (quorundam ineptorũ, mendacium, impostorum, superstitionis impietatisq; antistitũ more) quis calceare conetur omnes: & dissolutis præscriptorũ uerborũ minus conuenientium formulis, commenticijsq; quibusdam ritibus & substantijs ad rem minimè facientibus, profligare dæmonem in ijs ridentem illudentemq;, & fugam plerumq; simulantem egregiè, quasi compulsum, licet ultrò cedentem, ut nos incredulitatis labyrintho altius inuoluat, si uetitis eum medijs fugatum credamus. Quæ uerò uirgines arctius occlusæ cohibentur, nec egredi permittuntur, mutuam hic ægrotæ præstent in suorum cruciatuum interuallis operam, se mutuò consolantes, modumq; præscriptum quoad fieri potest obseruantes: nec ad cuiusmodi spectaculum admittantur iuniores, ne territæ tormentorum raritate & uehementia, quid mali contrahant. Quum aliàs ad piam puellam in cœnobio obseratam literas dedissem, quibus uirginum eo in loco olim incredibili cruciamentorum genere à dæmonio exercitarum, quarum superiori memini libro, historias mihi cuperem describi, ea in hanc ferè sententiam respondit:

Iuniores ad tale spectaculum non admittendi.

D Duas

Memorãda historia curatarũ monialium apud Mariaarborem prope Xanctos.

Duas adhuc ex illis supereſſe octogenarias propemodum, à quibus ſæpius audiuiſset, ne magno quidem ſe uelle graui illa caruiſſe calamitate, ex Dei uoluntate nata, quòd inde peculiare gratiæ diuinæ donum & illuminationem ſe conſequutas ſenſiſſent: nec ſecus earum teſtari uitam. Quid Antonio nocuit, ſeueros in ſuis ceruicibus tuliſſe magiſtros? cui eos ſecundum Dei uoluntatem perpeſſo, in maius ceßit lucrum & gloriam. Scribebat quoq;, miſſos eo tempore fuiſſe undecunq; uiros doctos, qui terrificorũ eorum ſymptomatum laruas contuiti, eas penitiſsimè ſcutarentur, amolirenturq;: ſed quo in eiuſmodi cõſilijs confidentius perſtitêre, eo malũ recruduit grauius, ut tandem Dei opus eße ſingulare faterentur: à cuius manu quũ id exciperẽt, & ſe toto corde ſub potẽti eius brachio ſubmitterent, ſemet integrè abnegantes, humilitatemq; uſqueadeò amplexæ, quo etiam cunctis ſuis affectibus reſtiterint, eosq; uicerint: & breuiter, ad diuini uerbi normam toto animo uitã conformarint, tunc paulatim euanuerunt uniuerſæ illæ diræ. Piam epiſtolæ illius uirginis partẽ multis de cauſis inſerere uolui, quòd id conſiliũ meo inſtituto prorſus reſponderet: et ne eiuſmodi uirgines uſqueadeò à piorũ numero alienas eſſe, quis temerè in animum inducat, etiamſi adhuc multa in ijs deſiderari nõ diffitear, quæ inſcitia & non ſana informatione prætermittuntur. Porrò monaſterium id ingreſſus coràm cum altera contuli uetula, quæ id mali decem ſuſtinuerat annos,

annos, eo nomine gratias Deo agens quàm maximas: ac si ætas admitteret, se libenter denuò iisdem uelle calamitatum fluctibus obijci asserebat. Hortata autem me est maximopere, ut si in consilium ad ita afflictas accersirer, ne exorcismos admitterem unquam. Quædam in eo tormentorum theatro constituta, à fratre uirgis ex quorundam consilio excarnificabatur, quemadmodum ab ineptis etiamnum hodie consulitur: quasi dæmonem profligent uirgæ, & non potius eo modo ille carnificinam procuret. ea rei indignatione & pudore perculsa, contabuit pedetentim, & moritura cecinit. rogata uerò cantionis causam, respondit: eo quòd de salute sua æterna minimè hæsitaret. Altera quoq; iam diu à dæmonio excruciata, & morti proxima, se totam attenta oratione Deo offerebat, ut cũ ea pro suo arbitrio quicquid uellet, in tempore & in æternum ageret, dummodo ipsius glorificaretur nomen: rogauitque reliquas uirgines, ut post eius mortem non ex more, Miserere mei Deus, canerent: sed, Gloria patri. Memorabile abnegationis ueræ exemplum.

Singularem insuper, & suo loco imitandam aliquando curationis eorum quos uexat diabolus, rationem, ex sequenti colliges historia. Philippus monachus abbatiæ Knechtenstein, integer & simplex, à spiritu referente abbatẽ macilẽtũ, ante multos annos mortuũ, exagitabatur miserè & multifariã: interdũ auchebatur sub tectũ, plerumq; per murũ inopinatò transferebatur:

Curandi dæmoniaci exemplum insigne.

trāsferebatur, inuentus quãdoq; est corpore super piscinã proiecto, capite autẽ in terram reclinante. Tandem se prodit spiritus, diutinæ et multiplicis uexationis causam explicans: se nimirũ esse illum abbatẽ tot annis sepultũ, ac eo torqueri, quòd suspẽsam D. Virginis effigiẽ exquisitè depingi curarit: nec satis fuisse factum pictoris laboribus & impensis, qui inde iacturam senserit (uerum id fuit). Subnectebat hinc solutionis modum, cuius nomine hanc exorsus erat fabulam diabolus: expiari scilicet hoc delictum non posse, aut ulla se liberari ratione, nisi religionis ergò apud Treueros & Aquisgranum peregrinaretur hic Philippus (quem ob simplicitatem accommodatum suis ludibrijs organum ratus est diabolus) & nescio quot Missæ in eius assertionem recitarentur. Vt huic spiritus uoto satisfieret, consuluerunt Theologi Colonienses: & capitulariter (ut illorum more loquar) id reliqui postulabant quoque monachi à suo superstite etiamnum abbate: qui saniori institutione atque acri increpatione in aliam potius sententiam Philippum existimauit traducendum, ut uidelicet fide uiua omnis miserationis Deo patri, & Christo assertori nostro unico confisus, dæmonis imposturas animo negligeret forti: redeuntiq; spiritui obijceret, se non esse sui iuris: at sub aliorum degere imperio, propterea nec posse ob rerum penuriam à se obediri eius uotis. Quo facto, spiritus respondit: Dic supprioti. de eo enim, confirmandi sui instituti spem conceperat. Qua-

rat. Quare Abbas, ubi dæmonem perseuerare, nec monachum illius illusionibus satis confidenter resistere animaduertit, ipsum denuò rectius instituit, studiosè hortatus ut resipisceret, nec tam pronas offerret satanæ technis aures: si uerò manes, uti hactenus, audire pergeret, se illum flagris, & quidem capitulariter cæsurum, seuerißimè minitatus est. Hinc irritos suos spiritus uidens conatus ob Abbatis constantiam, & animum Philippi magis erectum fiducia in Deum aduersus fraudulen[illegible] exitialiaq; dæmonij studia, nunquam rediijt, alioq; migrauit. Hanc curandi methodum, in eo fraudiũ diabolicarum genere, quandoque in usum reuocandam arbitrarer.

De naturalis congreßus, satanæ opera præpediti, curatione ita scribit Igmarus Remensis archiepiscopus: Si per sortiarias atque maleficas artes occulto, sed nunquam Dei iniusto iudicio permittente, & diabolo præparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eueniunt, ut corde contrito & spiritu humilitatis, Deo & sacerdoti purè cõfiteantur, &c. In cap. Si per sort. 33. q. 1.

In controuersia, ubi maritus ad congreßum ineptus esse ex maleficio accusaretur, in foro Constantiensi decretum fuisse scribit Vlricus Molitor, ut primùm à medicis ille, quem leges dicunt maleficiatum uel frigidum, inspiceretur, num alia illius impotentiæ naturalis foueretur causa: deinde ut triẽnium adhuc uxor cum marito conuiueret, qui suas interea temporis experiretur uires; utq; eleemosynas liberalius ero- *Decretum in concubitus maleficio.* In ra. de Lamijs & Pythonicis.

garent, & ieiunijs uacarent, quò matrimonij instigarent, & ieiunijs uacarent, quò matrimonij institutor Deus eiusmodi malũ amoliri dignaretur. Decretum sanè ad imitationem reuocandum.

Quando adhibendi exorcismi, et quomodo.

Porrò si dictis rationibus nondũ cedit inflicta calamitas, opusq́; satanæ perdurat, eum increpare licet ex Christi doctrina Marci 16. quòd credentes per eius nomen dæmonia sint eiecturi. Eapropter Apostolorum & primitiuæ purioris Ecclesiæ exemplo, per Christi nomen expellat minister, uero ductus zelo, conscientiæ bonæ testimonio fretus, habens peculiare illud Spiritussancti donum, eijciendi nimirum dæmonia: gladio spiritus, quippe Dei uerbo accinctus, atq; diuina panoplia circumquaq; munitus, assumpto super omnia fidei scuto, quo omnia iacula mali illius ignita queat extinguere (qualẽ armaturã in huius libri initio ex Paulo proposui) ne cũ discipulis Christi dæmoniũ fugare nequeũtib. à Christo audiat: O' natio incredula & distorta, quò usq; tandem ero uobiscũ? quò usq; patiar uos? firmiter hinc infallibili nitatur promißioni: Amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horũ faciet, quia ego ad Patrẽ uado. Et: Quodcunq; petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciã, ut glorificetur pater per filiũ. Si quid petieritis per nomen meũ, ergo faciam. Scribit itẽ Lucas, septuaginta reuersos ad Christum cum gaudio discipulos, dicentes: Domine, etiã dæmonia subijciuntur nobis per nomẽ tuũ. Ait aũt illis: Videbam satanã sicut fulgur de cœlo caden-

Qualẽ oportet esse exorcistam.

Ephes. 6.
In concilio Carthaginẽsi 4. 23. distinc. c. exorcista. ca. 7. de consec. dist. 5. c. omni die. ubi de energumenis, id est, obsessis agitur, quibus manus imponebant exorcistæ.
Matth. 17.
Marc. 9.
Luc. 9.
Ioann. 14.
Matth. 21.
Marc. 11.
Luc. 20.

cadentem. Ecce do uobis potestatē calcandi super ser pentes & scorpiones, & super omnē uirtutē inimici, & nihil uobis nocebit. Ita in Christi nomine flectūtur genua cœlestiū, terrestrium et infernorum. Nec aliud nomen sub cœlo datū est hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Solo hoc Patris æterni uerbo creata sunt cœlū & terra, et quicquid in eis cōsistit. Eius nutu in præcipitiū ruit illa immensa angelorū caterua. Ad Christi aduentū imperiūq; horruerunt & profugerunt, quotquot arctißimo uinculo in sua custodia miseros mortales constrinxerant diaboli. In hoc nomine credentes discipuli, dæmonia exturbarunt. Pythonis spiritum in Macedonia, ex puella dæmoniaca eiecit Paulus his uerbis: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi, exire ab ea. & exijt eadem hora. Sic à Petro iußi dæmones egredi: qui uel unicū diē sibi indulgeri, ut in subiugatis permanerent corporibus, rogabāt, teste Clemente. Apud Hieronymū presbyterū in uita Hilarionis Palæstini eremitæ, legitur de quodam Constantij imperatoris candidato, ex Francia Germaniæ orto, quē à teneris unguiculis dæmon obsederat malignus. Ductus igitur ille Gazā ad Hilarionem, exponensq; tā Syra quàm Græca lingua (quas tamen nusquā didicerat dæmoniacus) multiplicē obsidionis causam, ei respondit uir sanctus: Non curo quo modo intraueris, sed ut exeas in nomine Domini nostri Iesu Christi impero. In hoc nomine Simon apostolus simulachrū Solis cōminuit: et Iudas Lunæ, dæmonib. inde

Philip.2. Act.4. Genes. 1. Ioann.1.

Matth.8. 9. 12.17. Marc.1.5.9. Luc.4.8. 9. 11. 13. Act. 16.

Li.4. Recog.

Abdias episcop. Babyl. lib.6. Histor. Apost.

 uisibili-

uisibiliter Aethiopum forma expulsis. Sic in Capitolio draçonem clausisse Syluestrem, & Philippum Leuiathan fugasse traditur. Ioannes euangelista superato ueneno, dæmonem in Dianæ templo ducentos & quadraginta nouem annos commoratum, his uerbis loco expulit: Interdico tibi in nomine IESV Christi Nazareni, ne ultrà hic habites: & confestim deceßit Epheso. Quocirca iussu Domitiani in Pathmon insulam exul deportabatur uir sanctißimus. Hic cum Cynops magorum princeps in Phara oppido contra Ioannis doctrinam, & edita in Christi nomine miracula, ex falsa sacerdotum Apollinis in Ioannem criminatione, maleficijs populum dementaret, auocaretq;, mortuos etiã se excire iactabat: quorum facie assumpta etiam dæmones apparuerunt, è mari emersi. Tandem Ioanni ait Cynops: Veni sodes ad portum, ut aspicias potentiã meam, et amplius admiraberis. Igitur Ioannes cum uniuersa multitudine redijt, præcipiẽs illis tribus dæmonibus, qui sub imagine hominũ nuper resurgentiũ comitabantur, ne discederent. Concußis itaq; manibus, & terribili maris sonitu peracto, Cynops se, ut antea, dimisit in mare, atq; sic ex oculis hominũ euanuit. qui clamare nõ cessabant, laudando dicẽtes: Magnus es Cynops, & nemo præter te. Ioannes interim orabat Dominũ, ut inter uiuos ultra nequaquam cõnumeraretur magus ille. Tum repentè uehemens est pelagi murmur auditum: & procellis ingruentibus ei loco, ubi se præcipitauit,

Ioannis euangelistæ in fugando dæmone contra magum Cynopa miracula.

pitauit, nusquam apparuit. Et dæmones qui sub humana figura stabant, quasi iampridem resuscitati à mortuis, adiurabantur ab Apostolo Dei, dicente: In nomine crucifixi Iesu Christi hanc insulã exite, nunquã redituri: & statim ab uniuersorũ oculis disparuerunt, frustra expectantiũ Cynopa, si fortè ex freto resurgeret. Sic apparet, quantum uerè Christianis magistri nomen profuerit, & imitatio iuuerit.

Hæc est coniuratio, hic uehemens fortisq; exorcismus, hic modus fugandi dæmonis certus, hæc breuis formula, hi sunt characteres, quibus inuocatur omnipotẽtia rebus supra cõmunẽ uitæ rationẽ agendis: hæc doctrina uera, hoc fundamentum solidum: hic philosophorum lapis, longè quidem exuperans eum de quo Alchimici hallucinati contendunt: imò lapis angularis, in quo omnis structura firmiter coagmentatur. Hæc sunt diuina testimonia, hæc sacrorum nostrorum monumenta, hæc ueri sacerdotis memorialia, hæc purißima signa, hæ nostræ in exturbandis dæmonibus ceremoniæ, paucis contentæ, facili usu, uili apparatu. Hæc ars cœlo sublimior, tartaro profundior, libera periculis, umbrarum hostis, contemptrix laruarum, simulachrorũ perosa, nec thuris nec meri indiga, uniuersis manibus, lemuribus, laruis imperitans, omnia busta, omnia sepulchra et species mortuorum contẽnens, & inania terriculamenta, & noctiũ occursacula, & inferorum commeacula (ut Capnion inquit) exporrecta fronte fugans, fatum & naturam

Esaiæ 28.
Ephes. 2.

uincens, & quicquid unquã ritè optamus, si modus à magistro traditus obseruetur, indesinẽter perficiens, & indeficiẽter adimplens. Verbo languores uniuersos sanauit, et dæmones expulit Christus. Si ergo securè operari uoles, necessariò illud Pauli cõsiliũ ob oculos pone: Quodcunq; facitis in uerbo & in opere, ut omne id in nomine Domini nostri Iesu Christi faciatis. Hoc est salutiferũ medicamẽtũ, quin ipsa panacæa uel potius hæc salus nostra et medela. Rectè hinc Nazianzenus in Defensorio ait: Dæmones adhuc cõtremiscere, quãdo Christi nomen inuocatur. Contra hũc nullæ ligaturarũ præstigiæ, nulla maleficiorũ ostẽta, nec ulla dæmonij opera, momentũ quidẽ perdurant, quin dicto citius euanescãt. Proinde à Lactãtio quàm uerißimè dictũ est: Dæmones iustos, id est ueri Dei cultores metuere, cuius nomine adiurati, de corporibus excedunt: quorũ uerbis uerberati, nõ modò se dæmones esse cõfitẽtur, sed etiã sua nomina edũt. Quia nec Deo, per quẽ adiurantur, nec iustis, quorũ uoce torquẽtur, mẽtiri possunt. Itaq; maximis sæpe ululatibus editis uerberari se ac ardere, & iam iamq; exire proclamant. In hoc ordine curationis, Scripturæ sacræ fundamẽto innixæ, nullã erroris suspicionẽ, nihil idololatriæ, nullã blasphemiæ opinionẽ foueri, luce meridiana clarius cõtuemur. Cuius uerò Scripturæ testimonio, aut quo exẽplo fulciatur uulgaris illa & aliquãdiu malè inolita maleficij per quẽcunq; ineptum & quandoq; bis cæcũ, curandi et dæmonis eliminãdi ratio, me

Matth. 8.
Coloss. 3.

Li. 2. ca. 16. de Orig. erroris. Idẽ apud Clem. lib. 9. Recog.

Maleficij curandi & dæmonis expellẽdi modus uulgaris ineptus.

ratio, me profectò latet: ubi præter inutilẽ ceremonia rum congeriẽ, exorcismos adhibẽt diros, ne dicã blasphemos: Stẽtorea etiã uociferatione, profusorumq; uerborũ turbine, uiolẽter abigere dæmonẽ uelle uidẽtur, Euãgelia à proposito dissona, Symbolũ Apostorum, orationẽ Dominicam, salutationẽ Angelicã, & nescio quæ alia, iterũ atq; iterũ repetentes. Quorsum hæc ad satanæ expulsionẽ cõferent? ubi mandatũ, ubi exẽplũ, apud Christũ, Apostolos, uel eius discipulos, siue etiã primitiuæ ecclesiæ ministros? Rei propositæ non respondet uerborum intellectus. Christus, eiusq; imitatores in fugãdo diabolo cõuenientibus sunt usi uerbis. Illã autem uerborũ recitationem cũ instituta actione minimè cohærere, nemo nõ uidet. At abominabile suũ sacrilegiũ ponderent illi, qui eum modum nedum usurpare audent: uerùm etiã bestijs & inanimitatis rebus, præter subnascẽtis Ecclesiæ syncerioris exẽplũ, execrãdas cõiurationes & frequentẽ tremendi nominis Dei nũcupationẽ solenniter applicare, itẽ signũ crucis cũ oratiõe Dominica et salutatione Angelica ter uel sæpius repetita (sic Mallei referunt authores) uaccæ cõsecrare. Hos, ut minimũ, in secundi Præcepti trãsgreßione grauiter delinquere, ne quid grauius addã, sentiũt alij. Cõtra grãdines uerò & tẽpestates, ultra crucis signũ, lapilli tres ex grãdine in ignẽ sub inuocatione sanctißimæ Trinitatis conijciũtur, oratio Dominica cũ Angelica salutatione bis aut ter recitatur: adiũgitur Euangeliũ Ioannis, In principio erat

Bestijs & rebus inanimalis coniurationes superstitiosè applicantur.

2. secundæ part. quæst. 2. cap. 7.

Grãdinis & tẽpestatis ex maleficio natæ sedatio superstitiosa.

Ab Augustino interdicitur, & legitur 26. q. 7. non obseruetis.

pio erat uerbū, atq; signū crucis undiq; contra tēpestatē antè & retrò, & ex omni parte terræ subinfertur.' Demum cū in fine ter repetierit exorcista: Verbum caro factū est: & toties annexuerit, Per Euāgelica dicta fugiat tēpestas ista: subitò tēpestas, si eā maleficium excitarit, cessabit. Hæc uerissima experimēta, nec suspecta iudicāda, dicunt Theologi illi. Qui sanè illud ipsum uitium committere uidētur, quod in alijs emendare cupiunt: & ut ille canit poeta Satyricus, Dum stulti uitant uitia, in contraria currunt.

Quantum enim deest eiusmodi coniuratoribus, ut non uerè exprimāt rationem præstigiatorum & incantatorum? Et tamen ista non in leuibus solùm experiuntur rebus, sed etiam in benedictis Dei creaturis, imò in mysterijs & institutis Christi perfidè abutuntur. Sed absurdiora hæc sunt, quàm ut longiori confutatione indigeant. In secundum Decalogi præceptum hic quoque hauddubiè impingitur, quanquam secus ab illis doceatur.

Atqui si in nomine Dei & Christi pronunciatę preces & exorcismos finiri, & exoptatum finem interdum consequi obijciant, Christi ueracis quæso uicissim uerba audiant: Multi dicent mihi in illo die,
Matth. 7. Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & tuo nomine dæmonia eiecimus, & tuo nomine multas uirtutes præstitimus? Ac tum confitebor illis, Nunquam noui uos. Impiorum itaque exorcismi uirtute non cedit diabolus, sed sponte: ut impietatem con-

tem confirmet, & erroribus alios immergat altius.

Si uerò præter naturã quid pati iumenta credantur (quod tamen cognitu difficilimum, quum sæpe in pascuis uenena uel depascantur, uel spiritus attractu illiciant) primùm omnium his pharmacum contra uenena uel similia uitia offerri potest, & reliqua administrari, quæ ex naturali coniectura & arte (quam doctè copioseq; tradit Vegetius de arte ueterinaria uel mulomedicina libris quatuor, item Columella, Cæsar Constantinus, & pleriq; alij ueteres & recentiores) usui fore arbitrabimur, successum toleranter expectãtes. Quæ si minus iuuerint, sed morte armentum abirpiatur: uelut speculum, mentis oculis opponenda erit Iobi patientia: & quicquid id est calamitatis ac damni, Deo sic uolenti (qui dedit & abstulit, idq; sicut illi placitum est, ita facit) ferendum erit acceptum: nec ad ariolos, aut diuinos, aut Pythonis spiritu turgidos, contra euidens Dei mandatum, impiè confugiendũ: qui profectò M. Catonis idololatriam in agro lustrando certis ceremonijs, solennibus sacrificijs, uerbis atq; uotis Telluri dicatis, ut insuetas alat arbores: ipsis etiam arboribus exoratis ut transmigrent, & in alieno solo accrescant: rapis quoque obsecratis dum seruntur, ut sibi & familiæ uicinisq; benignè conferant: precibus Marti fusis, ut ager pecoraq; seruentur, imitatione sacrilega comprobare uidentur: qui etiam in foramen cornu uaccini terebra impressum, contra incantamentum quandoque intrudere

Iumenta si præter naturam quid patiantur, quid faciundum.

Columel de re rust. li. 6. & 7.
Cęsar Const. li. 17. 18. 19.

De re rust. ca. 141.

trudere

trudere solent mixturam ex cereæ Paschalis, & eiusdem thuris ac stolæ momento. Suffimentum autem animantium morbis prohibendis utile, legitur apud Vegetium: qui licet id quoq; lustrare animalia, fascinum tollere, dæmones fugare, et grandines inhibere, ab alijs male persuasus scribit: tamen odore suo, causa quippe naturali, tam hominum quàm animalium morbis resistere, & aerem desiccare addit. ita habet:

De arte ueter. li. 1. c. 20.

Recip. sulphuris uiui lib. ij. bituminis Iudaici lib. j. opopanacis, achanti, galbani, castorei, irios crudi, an. unc. sex. salis Armoniaci unc. ij. salis Cappadoces, cornu ceruini, lapidis gagatis masculi, lapidis gagatis feminæ an. unc. iij. lapidis hæmatitis, lapidis sideritis, lapidis argeritis an. unc. j. equuleas, id est caballiones marinos, caudas marinas, ungues marinos, an. numero septem. uuæ marinæ unc. iij. medullæ ceruinæ, cedrei, picis liquidæ an. pondera iij. ossa sepiæ numero 7, auri semiunciã, ballucæ siliquam. Hæc uniuersa cõmisceãtur, & succẽdantur. Sed si memoratos lapides aut inuenire nequiueris, aut enormitate precij ab emptiõe cessaueris, reliqua efficaciter prosunt.

Interea tamen studiose inquirendum, num aliquid monstri alatur, aut fucus alicubi foueatur: quemadmodum à quodam latomo apud Batauos factum memini, qui stabula ingressus, lupi stercus clàm in præsepibus abscondebat: cuius odore, ut uoracis sui hostis præsentia, ob antipathiã, ueluti malefico actu, territæ pecudes, ultrò citroq; exultare, & insolito concitari

Pecora doloso maleficio acta.

furore

furore uidebātur, unde turbati rustici incātamentum esse conijcerēt. Quocirca ad fabulæ actorē, uelut è specula hæc obseruantē, atq; sanādi maleficij nomine celebrem concurrebatur: qui tecta fascini materia, lupi nimirum excremēto, occultè ablata, ocyus malū amoliebatur. Sublata enim causa, tollitur effectus. Sic rem qualemcūq; ex hac professione faciebat: à uiris tamen bonis admonebatur, ut maturè eiusmodi falsitati renunciaret, ne merita falsariū consequeretur punitio.

Porrò cōtra quæcunq; uenena, oblata philtra aut cupidinis pocula, medicorū imploranda erit opera: ut postquam perspicaci indagine ex relatu, circūstantijs & symptomatibus obortis, si non in ueneni essentiæ absolutā cognitionē, saltē ad eius qualēcunq; cōiecturā, illi peruenerint quàm ocyssimè (in mora enim hic sæpe periculū existit) tum pro eius qualitate deleteria & uehementia, quàm poterunt artificiosa & exacta methodo admoliti euestigiò manū, alexiteria & quæ ars dictabit, ordine administrabūt. Morbi si tolli posset causa cognita, cōcidet simul effectus. Venena, eorūq; assumptorū uel aliàs inficientium indicia, simul & propria antidota, medicorū nouit schola: nec ea hic explicare, nostri est instituti. Si uerò ita affectos, ad temerarios alterius scholæ homines aberrare contingat, mortis aleam profectò haud rarò, etiamsi pestifera ueneni uis sit lenta, uirulentia pedetentim accrescente, tandemq; cordis uitalem fomitem feriente, experiuntur infelices.

Contra ueneficium quid faciundum.

DE MA-

DE MAGORVM, INFAMIUM SAGARUM & UENEFICORUM POENIS. LIB. V.

QVòd meam hic ſententiam à uulgari, & iam multis annis inueterata diſſultantem, uelut appendicem, quatuor ſuperioribus libris annectam: non mihi profeßione medico, uerti uitio decet, quaſi uocationis meæ ſepes tranſiliam. Veritatem e*nim in profundo abſtruſam inueſtigare licet cuilibet, nec illi uetuſtatis authoritatem præponderare oportet ullam.* Negocium *uerò illud dæmoniacum tam inextricabilibus quum ſit inuolutum labyrinthis, ut non facilè quis hinc ſe explicet, etiamſi ducem habeat emunctarum narium* Theſeum: *inde ſi aliquis pro ingenij modulo ueritatem elicere ſtudeat, non is reprehenſione coercendus: at potius iuuandus, ſuamq́; merebitur laudem, ſi uel bonæ operæ momentum præſtiterit.* Quare *autem non concedetur medico, rerum abſconditarum ex profeſſo indagatori, qui huic ſcholæ aliquandiu nauarit operam (quam uerò felicem, erit penes alios iudicium) in forum prodire, & ſuam proponere opinionem, citra eorum quorum intereſſe agnoſco, præiudicium ?* Iuriſperito *uicißim, aut cuiuis alij, nedum non inuidebimus medici, ſed eum cum fœnore honorem libenter etiam deferemus, ut in re apud nos magis placitis aut longi uſus obſeruantiæ, quàm rationum firmitati nixa, uel alioqui contro-*

trouerſa,

trouersa, ingenuè suam interponat sententiam: à nobis certè obuijs amplectendam ulnis, si in ueri cognitionem aliquo ducat modo: reijciendam autem, si à ratione comperiatur aliena.

Cum bona itaque Iurisconsultorum uenia dicam, magos uarios quum suprà multo discrimine à sagis et ueneficis meritò distinxerim, non eadem debet his simul confusè & indifferenter statui pœna. Quotquot enim magorū nomine dignatus sum, non ignoranter, aut coactè, sed studiò sedulaq; uigilantia, factis etiam grauibus impensis, interdum & peregrinationibus huc institutis, curiosas has inquirunt artes, & blasphemiarum plaustra: libros uidelicet execrabiles magno frequenter ære redimunt, è quibus satanicæ scientiæ mysteria, si dijs placet, exugant diaboli mancipia & nutricij, ut post eximiam, nec uulgarem suo doctori primario præstitam operam, merita donentur laurea strenui discipuli (nisi ex Dei gratia, conscientiæ aculeo pungente adacti, satanæ nuncium remittāt, ac maturè resipiscant) qua is suos cohonestare solet, quos sibi & animo & corpore mancipatos, in præcipitium rapit. Eiusmodi Magos olim capitali supplicio mulctauit Moses. Fuisse item postea punitos, ex Petri uerbis apud Clementem liquet. Iste, fratres, (inquit) quem ostendo uobis, paulò antè uenit ad me, de Simonis mihi malis artibus nunciant, quomodo ipsam sceleris sui officinam proiecerit in profundum, non quasi pœnitentia ductus, sed

Magis omnibus non eadē potest infligi pœna.

Leuit. 20.
Deuter. 18.
Li. 3. Recog.

metuens ne deprehensus publicis legibus subiaceret. Propterea etiam in Iudææ Antiochiam fugit territus, putans se à Cæsare quæri ad pœnam. Tradit quoq; Caßiodorus, Athalarici regis Gotthorum esse sententiam: Maleficos, uel eos qui ab eorum nefarijs artibus aliquid crediderint expetendum, legum seueritate puniri oportere. Quia impium est circa eos esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos. Huc referatur Augustinus, qui ex Cicer. sentētia dicit, in XII. tabulis, antiquißimis Romanorū legibus conscriptū esse: Ei qui has artes exercuerit, suppliciū sit. Magus & ueneficus hic intelligitur, non illusa uetula, cunctarum expers artium. Illorum artem exterminant respublicæ omnes bene constitutæ.

Lib. 10 recogn.

Lib. 9. ca. 15.

Lib. 8. ca. 19. de ciuitat. Dei.

Sunt interim pleriq; magi nō ita extremè cū aliorū iactura, flagitio sceleréq; exorbitantes, qui pro suo nutu ex occulta quadā, quā ex uoluntatis & studiorum consensu cū dæmonibus contraxerunt, societate, recitata superstitiosæ uel impiæ cōiurationis formula, uel submurmuratis secretò insulsis uocibus, cuiuscūq; formæ requisitæ imaginē aut spectrū, præstricto oculorum acumine, in urna uel speculo uel aere aut alibi ostentāt: nihil aūt uerè in rei essentia, nō phantasticū uel imaginariū hac ratione præstare hi queunt: quēadmodum omnes Pharaonis magi, eiusdē cum his hominibus professionis & potentiæ, nihil præter rerum præstigiosam exhibuēre faciē. Hoc magorū genus nō perinde alijs noxiū, ut repudiata dæmonū cōmunione ad

Magorum alios non lædentium pœna.

ne ad

ne ad mentem redeat pœnitens, & admonendum & compellendũ est: idẽ in republica ritè cõposita circũforaneis illis præstigiatorib. & ioculatorijs ἀγύρταις meritò accidat, ne ea impunitate, curiosarũ rerum studiosæ plebis loculis cautè in posterũ insidientur.

Quicunq; uerò diris execrationibus, exorcismis, precationibus, blasphemo nominis diuini contra secundũ præceptum abusu, barbaris uocibus authorem prodentibus, quẽcunq; effectum præter naturæ ordinem, aduersus uerbi diuini institutã à Deo rationem extorquere, in rebus serijs uel ludicris satagunt: ij ut curiosarum artiũ ad propriã perniciem cultores, saniori doctrina primum instituti, stricta lege coercẽdi sunt, & ad resipiscentiam cogendi. quòd si præfracti perseuerẽt, arbitraria esto mulcta, qua constringantur, ne tandẽ in legem contra blasphemos à Mose latam deliquisse iudicentur. Cæterùm magorũ plurimi professione sunt religiosi quos uocant, qui occultam mentiti artem, maleficij dignationẽ curationẽq; iactare non uerentur: ut si morbo aliquo contumaci, imperitæ plebi ignoto, nec uulgari quis cõflictetur, atq; eorũ fictæ cõfisus sciẽtiæ, cõsiliũ quærat, maleficiũ esse uel incãtationẽ persuadẽt morbũ ex naturali causa ortũ, medicisq; doctiorib. nõ obscurũ: additis etiã indicijs, quib. uelut digito cõmõstratur innocẽs sæpe fœmina. Hi & morbũ cõminiscũtur, et inuincibilẽ calũniam insonti impingunt illusores: utroq; nomine non modò inter perniciosissimas iniqui quæstus ἁρπυίας,

Magorũ religiosorum mulcta.

 adulterinæ

adulterinæ monetæ (quod pietatis prætextu alios inescent, & dæmonio deuoueant, offerantq́;) architectos & falsarios reputandi, uerùm etiam illis qui libellos spargunt famosos annumerandi, & uelut ciuilis, ne dicam, publicæ tranquillitatis turbatores censendi, si hoc controuersiarum & atrocißimorum odiorum, quibus miserrimè conflictantur intonantq́; uiciniæ, pagi & urbes, feracißimum seminarium, ad iustam trutinetur bilancem. Suos tamen hi inueniunt patronos, ob religionis fortè titulum.

Zach. 2

hos enim qui tangit christos, Dei configere pupillam clamatur. Hoc grande nefas, & morte piandum. Interim tamen ut minimum, ab hoc instituto coercendi sunt, à bonorũ fruitione suspendendi, uel etiam exilio puniẽdi: at pro sceleris enormitate, ijs quorũ interest, ne sutor (quod dici solet) ultra crepidã, pœnam decernẽdi, augẽdi uel immutandi potestatẽ relinquo.

Magicorum medicorum punitio.

In horum magorum albo censendi suo quodam iure, quotquot contra diuini uerbi maiestatem & genuinum usum, in medicinæ, omniũ artium & sacratißimæ & utilißimæ non tolerandum despectũ, contra quoscunque tum hominũ tum bestiarum morbos, salem coniurationibus execratum, & aquam eadem potentia expiatã propinant, uel exorcismis ueræ uirtutis exortibus, aut inconditis incongruisq́; uerbis, sacro aliquo nomine, uel diuinæ Scripturæ uocibus, scitè palliatis (ut dolus lateat, teste Augustino) uel alioqui horrisonis sine intellectu dictionibus recitatis aut

tis aut scriptis, & collo suspensis, aut alcubi alligatis utuntur. Superstitionis limites hos transilijsse fatendum est, & propterea redarguẽdi acriter refrenandiq;, ne in immane idololatriæ scelus & sacrilegium utriq;, & actores & qui admittunt, incurrentes, illius olim diras subire se pœnas serò querantur.

Pleriq; insuper magi Pythonis spiritu inflati, artem diuinandi profitentur, & res perditas quis suffuratus fuerit, aut ubi eæ reconditæ sint, & alia abdita, uel etiam ancipitia, se manifestare posse iactant. Quum autem hi uel φιλαυτίας fumo inducti, ut aliquo habeantur saltem numero, sibi artem uendicant occultam, & scientiã quã ignorãt, uel propria compulsi malicia ut fraudent: siue auariciæ illecti studio, ut quæstum fraudulenter faciant, etiãsi interdum per satanæ cooperationẽ nihil aut parũ nouerint, gloriẽtur nihilominus de diuinandi cognitione, siue etiã aliquibus exorcismis, execrationibus, uotis & ceremonijs, quod pollicentur, peragant: utriq; mendacijs & mendaciorũ authori, uelut testi certißimo innixi confisiq;, quũ furti aut alterius sceleris notam inurant ijs qui hîc ut innocentißimi agnoscũtur, ita & illæsi nominis inter uicinos antea semper uixerũt pacificè: at hoc notati cauterio præter meritũ, calumniam in posteritatẽ multam sustinent, ut hac ratione graui simultate et odio diuellantur cõturbentúrq; numerosæ familiæ, & celebres uiciniæ antea continuò pacatißimæ: discordiæ huius exitialis & calumniarum exe-

Diuini & arioli ut Reipublicæ turbatores et falsarij habẽdi.

 crandarum

crandarũ authores, non alio habẽdos esse loco, quàm seditiosos Reipublicæ turbatores & falsarios, equidẽ sentio. Quibus, ut minimum, cumprimis silentium à magistratu imponi decet: deinde arbitrariã pro delicti qualitate, pecuniæ irrogari mulctam: ac nisi à maleficio desistant, exilio puniri: quemadmodum in quodã ariola Ioachimo, ab ornatissimo Senatus Cæsarei ordine apud Geldros, olim prudenter factum memini. Enimuerò pœnam à Mose, ex Dei uoluntate sub lege ueteri, eius farinæ hominibus constitutam, illis nõ imprecor. Ea ita sonat: Vir & mulier in quibus Pytho uel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, sanguis eorum sit super eos, uel capitali pœna digni sunt. Item: Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam cõtra illam, & excindam eam de medio populi mei. Et Deuteron. 18. Non inueniatur diuinus qui diuinando futura prædicit, nec mathematicus, nec ueneficus, nec maleficus, nec incantator, nec consulens Pythonem, nec magus, nec à mortuis sciscitans. Abominatur enim Dominus quicunque ista facit, & ob istas abominationes excindit eos Deus tuus ante te. Sic interijt Ochosias rex Israel, quia infirmus spreto Deo uero, & legitimis medijs, misit ad consulendum Beelzebub Deum Accaron. Quapropter à populo Israelitico eos publico edicto designata pœna exulare uoluit rex Saul, qui magos & ariolos abstulit

Leuit. 20. Pœna diuinis, magis & ueneficis à Mose constituta.

4. Reg. 1.

1. Reg. 28.

abstulit de terra, atque interfecit eos qui Pythones habebant in uentre. Nec pœnas idem ille euasit debitas, quòd huius familiæ mulierculam in Endor consuluerit.

Suus hic locus quoq; debetur ijs, qui, ut sibi suæq; uoluntati obediat, & ad nutum respondeat, miserum circunferunt dæmonem, in deditionem extremè suffitibus & ceremonijs adactum, & iam annulo ab aurifabro sanè subtili & artificioso incarceratum: uel eum etiā ostentant in duro nec fragili scilicet crystallo, aut uitro (mirum est, id à diaboli, ex tartaris continuò ardentibus euolantis calore, non colliquescere) tam strictè et irremißè concatenatū, ut suis saltē nunc dominis uelut seruus captiuus & mācipiū (quemadmodum ipse naturalis postulat ordo reciprocus, uti dominus serui dominus, ita & seruus domini seruus) suam diuinando aut res abstrusas detegendo, strenuè præstaret operam. Hi quum animæ suæ consulant malè, & alijs imponant, impietatisq; inquinamētum affricent, minimè tolerandi sunt. Præclarum iustæ pœnæ, imitationeq; dignißimū exemplum ante paucos annos in huius profeßionis hominem, Iacobum Iodoci de rosa nomine, Cortricensem, Arnhemiæ apud Geldros proposuerunt, promulgaruntq; Cæsaris authoritate eximij uiri Senatorij, eius ordinis clauū uigilanter gubernāte amplißimo doctrina, existimatione & prudentia uiro D. Adriano Mario Nicolai, cācellario mihi multis nominibus obseruando.

Eorū qui in annulo uel uitro dæmonem captiuū circunferunt pœna.

Adrianus Marius Nicolai, Geldriæ cancellarius.

Annulum ille circungestabat, in quo exorcismis colligatum putabat dæmonem, quem singulis quinq; diebus, ut minimum, alloqui, & de rebus nouis alijsq; consulere cogebatur: libros quoque maleficas artes coniurationesq; impias spectantes habuit, qua occasione non modò hominum & bestiarum morbos ex maleficio ortos ab alijs discernere, sed & curare uoluit. Quapropter post suos carceres, heros ille publico loco ante ædes Senatorias circa forum solenniter spectatorum corona cinctus, malleo simulatū captiui dæmonis carcerem, annulum uidelicet, posti impositum, sententia ritè lata aperiri, atque omnino perfringere cogebatur, eoq; modo captum libertate donare: nisi fortè uiolento mallei impulsu contritum dæmonem credatis, qui annuli solido munimento illo constringi posse ratus fuit. Accessit quoque, ut libros in ignem idem ille conijceret, astaretq; tantisper, donec flammis absumpti essent. Exilio insuper puniebatur, post exolutas huius actionis causa factas impensas. Actum Arnhemiæ, 14. Iulij, anno 1548.

Annulus, crystallus, uitra et reliqua nefario usui consecrata, solenniter infringenda. Magorum libri palàm exurendi.

Eadem ratione erunt crystallus, uitra, & reliqua nefario usui consecrata organa, sententia solenni condemnanda, & palàm infringenda. Horum artificibus & patronis pro delicti magnitudine, ex æquioris magistratus arbitrio infligetur pœna. Porrò de curiosarum harum artium libris quid decerni debeat, ne quidem in quæstionem uocandum: quum memorabile & posteris omnibus sine cōtrouersia imitandum

hic exem-

hic exemplum legamus in Apostolorum Actis, ubi Pauli apostoli prædicatione Ephesi comburuntur cuncti eò comportati execrationum libri, pecuniæ quinquaginta millium precio æstimati. Hos quoque prorsus corrumpi uoluit Vlpianus iurisconsultus, L. Cæteræ. §. 1. ff. fa. hercis.

Huc uniuersum illud diuinationum dæmoniacorum theatrum, secundo libro inter infames magos relatum, accenseatur. Ob necromantiam accusatus est L. Apuleius à Sycionio Aemiliano, corã Claudio Maximo Africæ procõsule: & ut quidã uolunt, dãnatus.

Quid deinde leges de tota illa magorum colluuie proposita statuant, subijciendum duxi. Lib. 9. Codicis, Imperator Constan. A. ad Maximia. Nullus aruspex, nullus sacerdos, (id est, uetitæ magiæ doctor) nullus eorum qui huic ritui assolent ministrare, ad limen alterius accedat: nec ob alteram causam, sed huiusmodi hominum amicitia, quãuis uetus, repellatur, concremando illo aruspice qui ad domum alienam accesserit: & illo in insulam deportando post ademptionem bonorum, qui eum aduocauerit suasionibus uel præmijs. Idem Imp. ad populum: Nemo aruspicem consulat, aut mathematicum, nemo ariolum: augurum & uatum praua confeßio cõticescat. Chaldæi ac magi, & cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem uulgus appellat, nec ad hanc partem aliquid moliantur, sileat omnibus perpetuò diuinandi curiositas. Idem Imp. Const. A. &c. ad Thaurũ præfectum

Contra diuinos, magos, sacrilegos, & ueneficos latæ Imperatorum leges.

Chaldæi, magi et malefici.

fectum prætorium: Etsi excepta tormentis sunt corpora honoribus præditorum, prætor illa uidelicet crimina quæ legibus demonstrantur, etsi homines magi in quacunque sint parte terrarum, humani generis inimici credendi sunt: quoniam tamen qui in comitatu nostro sunt, ipsam propemodum pulsant maiestatē, si quis magus, uel magicis certaminibus assuetus, qui maleficus uulgi consuetudine nuncupatur, aut arūspex, aut ariolus, aut certè augur uel mathematicus, aut narrandis somnijs occultans artem aliquam diuinandi, aut certè aliquid horum simile exercens in comitatu meo uel Cæsaris fuerit deprehensus: præsidio dignitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si uerò conuictus fuerit, & ad proprium facinus detegentibus repugnauerit pernegādo, sit eculeo traditus, ungulisq; sulcantibus latera, perferat pœnas proprio dignas facinore.

Nullus debet consulere diuinatorem, & quilibet à diuinando debet cessare: & contrà faciens punitur, h. d. secundum Sal.

Nullus debet consulere incantatorem de his quæ futura sunt, nec Chaldæos, nec maleficos: & qui contrà fecerit, ultore gladio capitali pœnæ subiacebit. Viuianus.

Qui dæmones inuocant, uel imagines cereas incantant, puniuntur, h. d. Sal.

Facientes incantationes ad finem mali, sunt puniendi: de iure uerò Canonico, etiam si faciant ad finem boni.

nem boni.26.q.2.cap.illos. & c.ex tuarum. extrà, de sortilegis.& c.fi.c.tit.ubi glosa.Bart.Sali.

Vlpianus in l.item apud Labeonem.§.si quis.ff.de iniur.dicit teneri constitutionibus principum eos,qui aliquam illicitā diuinationē pollicētur,iuxta l. nemo habet.c. de mathema. Diuinatio diuinorūq; consulta in Toletana synodo, & in epistolis Decretalibus condēnātur.Gregorius,& Hab.26.q.5.si quis:Siquis ariolos,aruspices,uel incantatores obseruauerit, aut phylacterijs usus fuerit,anathema sit. Idem,& Hab. 26. q. 5. contra: Contra idolorum cultores uel aruspices atque sortilegos fraternitatem tuam pastorali uehementius hortamur inuigilari custodia: quòd si emendare se à talibus nolle repereris,si serui sunt,uerberibus uolumus castigari: si uerò liberi, inclusione digni, districtamq; sunt in pœnam dirigendi.

Resipiscentibus autem, pontificis Romani 81.Syluestris secundi famosum exemplum ex Platina, Nauclero,Petro Præmonstratensi,Bennone Cardinale,et alijs, proponere uolui. Hic Gilbertus antea uocatus, natione Gallus,malis artibus (ut aiunt) Pontificatū adeptus est.Adolescēs enim,in Floriacēsi cœnobio diœcesis Aurelianæ inauguratus fuit monachus:relictoq; monasterio, diabolū secutus,cui se totū mācipauerat, Hispalim ciuitatē Hispaniæ bonarū artiū causa profectus est,ubi se philosopho Saraceno magiæ perito insinuat. Apud magū uerò hospitē uiderat librū necromanticum, quē illi clàm surreptū cupijt. Cum autem religiosius

Syluestris 2. magi Historia,eiusq; resipiscentia.

religiosius cautiusq; custodiretur, per hospitis filiã, cum qua illi domestica intercesserat familiaritas, tandem secretò ademptũ ut perlegeret, impetrauit Gilbertus, qui eo bona fide accepto, meditatur abitionẽ: periculum tamen ex furto sibi metuens. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominãdi cupiditate impulsus, largitione primò quidem Archiepiscopatum Remensem, inde Rauennatem nactus: pontificatum postremò, anno millesimo (ut tradit Petrus Præmonstratensis: ut alij uerò, anno 997) maiore conatu, adiuuante diabolo consecutus est: ea tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cuius fraudibus ad illud dignitatis fastigium conscendisset. Quanquam interim artes magicas in Papatu dißimularet, caput tamen æneum in abdito conseruabat loco, à quo responsa accepit, si quando à spiritu maligno quicquam postularet. Demum cum Gilbertus regnandi cupidus, diabolũ sciscitaretur, quãdiu in põtificatu uicturus esset? respondit humani generis hostis ambiguè, ut solet: Si non attigeris Hierusalem, diu uiues. Dum itaq; Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die decimo in basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, graui statim correptus febre, fato se moriturum cognouit ex dæmonũ strepitu (teste Petro Præmonstratensi) qui pensum sibi soluendũ existimarunt. At pœnitentia ductus Pontifex, & scelus magici erroris sui coram populo fassus deplorat: omnesq; primò posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene sanctéq;

ne sanctéq; uiuendum adhortatus est: deinde unumquenq; rogauit, ut post mortem truncum corporis sui laceri & disiecti, quemadmodum merebatur, bigæ superimponerent, eóq; loci sepelirent, quo sponte ab equis uectum foret. Inter ipsas uerò mortis angustias supplicat (inquit Benno) sibi manus & linguam abscindi, per quas Deum blasphemasset, dæmonibus sacrificans. Ferunt igitur Dei nutu & prouidentia (ut ait Platina) equos ipsos spontè ad Lateranẽsem perueniſſe basilicam, eóq; in loco sepultum eius fuisse corpus: ut scelerati sciant, apud Deum ueniæ locum sibi relictum esse, si in uita aliquando pœnituerint.

Tristiorem maleficæ Anglicanæ finem describit ex Guillerino Vincentius, licet figmentum esse credam: tamen ut misceatur seria iocis, lectorem iuuabit fabula. Mulier, inquit, eodem tempore apud Berheliam Angliæ uillã, malefica & diuinatrix, cum quodam die conuiuaretur, cornicula quam in delicijs habebat, uocalius solito nescio quid cornicata est. Quo audito, dominæ cultellus de manu excidit, simul & uultus expalluit: eáq; diutiſsimè ingemiscens, in hæc prorumpit tandem uerba: Hodie ad ultimum sulcum peruenit aratrum meum, hodie incõmodum grande & audiam & patiar. Adhuc ea loquente, aduenit nuncius, eodem die eius filium & totam familiam subita interijsse morte narrans. Ea re intellecta, continuò saucia dolore decubuit: iuſsitq; acciri superstites libero, monachum & monacham, quibus cum gemitu ait:

In spec. Hist. l.b.26.ca.26.

Maleficæ & diuinatrici quid à morte acciderit.

tu ait: Ego miserabili meo quodã fato dæmoniacis artibus hactenus operã nauaui, uitiorũ omniũ sentina, & illecebrarũ magistra, spe tãtũ uestræ religioni innixa, quũ à me ipsa desperarẽ. nũc itaq;, quãdoquidẽ me dæmones habiturã exactores pœnæ scio, quos habui scelerũ suasores, per materna uos rogo uiscera, ut mea tẽtetis leuare tormẽta: erit enim de animæ perditiõe sentẽtia irreuocabilis. Corpus ergo meũ in corio ceruino insutũ includite in theca lapidea, operculum deinde ferro plũboq; cõstringite, & lapidẽ ipsum tribus magnis circũdate catenis. Si tribus noctibus ita securè iacuero, quarto die me sepelietis, quanquã terrã corpus nõ admissurã ob mea maleficia uerear. Cãtentur pro me Psalmi quinquaginta noctibus, & missæ celebrẽtur totidẽ diebus. Matris uoluntatẽ exequuntur liberi, at nihil promouerunt. Primis enim duabus noctibus, cũ clericorũ chori Psalmos canerent circa corpus, singuli dæmones ostiũ templi immenso obice clausum, leui negocio cõfringẽtes, duas extremas thecæ diruperũt catenas, media autẽ operosior permãsit illæsa. Tertia nocte circa galliciniũ, strepitu eorũ qui ostio appropinquabãt, totius monasterij fundamenta uidebantur succuti. Vnus autẽ cæteris uultu terribilior, & statura celsior, ianuas maiori uirtute collisas in frusta deiecit, arrogantiusq; funus petit: inclamatoq; mortuæ nomine, ut surgeret imperauit. ea mox respõdẽte, Nequeo ob uincula: Soluêris, inquit, et malo tuo. statimq; catenã, quæ reliquorũ ferociã eluserat, nullo

rat, nullo conamine ueluti stupā infregit, thecæq; funeralis operculū pede detrusit, & apprehensa manu palam omnibus eam ad templi fores protraxit, ubi in procinctu stabat equus niger superbè hinniens, undiquaque prominentibus uncis ferreis, quibus imposita misera, ab intuentium oculis cum uniuerso comitatu euanuit. Suppetias tamen orantis clamores miserabiles per quatuor ferè audiebantur miliaria.

¶ Quoniam uerò Lamiæ, quas ita nuncupant, sint sexu mulierculæ, ut plurimum uetulæ, natura melancholicæ, mentis impotes, animum temerè despondentes, exiguæ in Deum fiduciæ: ijs ueluti idoneis organis libentius se diabolus adiungit, ac promptius insinuat, ut earum mentes uarijs conturbet formis, quarum ludibrijs effascinatæ, se fecisse existimant, fatentúrque id quod ab ipsis fuit alienissimum. Enimuerò si perspicaciori mentis acie rem omnem ad normam exigas eorum quæ à dæmone & agi possunt & aguntur, ac quæ ab hominibus, illius opera ac instrumentis propositis perfici creduntur: à dæmonio, quicquid id est, designatum esse comperies. Vix itaque inducor, ut eas in hæreticorum numero collocare audeam: quum hoc nomen nemo, nisi semel atque iterum admonitus, & tamen fanaticis imbutus opinionibus, constanter & præfractè perduret, mereatur. Error in mente nō facit hæreticum, sed uoluntatis pertinacia. Quare hæ menti prorsus à satana corruptæ, & falsis imaginationibus distractæ,

Quomodo Lamiæ delusæ dæmonis opera putent esse sua.

Hæreticus quis.

Tit. 3.

distractæ, si nihil aliud ipso actu in alium cōmiserint, erunt examinādæ, & rectius in præcipuis nostræ fidei Christianæ capitibus instituendæ, ut quod in suæ huius religionis inchoatæ primordijs spoponderint, diabolo renunciātes, atq; eius tamen clandestino fraudulentoq; inductu (quod primæ parenti Euæ quoq; contigisse scimus, postea declinarint incautæ, id iam resipiscentes, ex salubriori institutione præstare per Dei gratiam omnibus suis uiribus satagant. Quid hic dæmonio minus poterit, suasione contraria fidelis Iesu Christi minister? qui ouem satanæ suggestione perditam requiret, atque ad ouile Christi reducet. Facilè uerò, facto attentè periculo in ipso Articulorum Fidei examine, si fortè alicubi aberrârit malè persuasa elucescet: & num saniori doctrinæ pertinacius reluctetur melius docta, mereaturq; hæreseos notam: an conuersa, & à seductionis uitiatæq; mentis ueterno excitata, in Ecclesiæ membrum denuò recipi, & pro se orari ex toto pectore cupiat, obsecretq;. Propterea non tam procliues esse decet Christianos, ut fide & mente propter sexum ac ætatem imbecilles uetulas, ex sinistra alicuius maleuoli opinione, sugillationeq;, in tetros illos, squalidos, hominum custodiæ non designandos carceres, horrida cacodæmonum captos torquentium domicilia, præcipites agāt, atque crudelissimo cuiuis tortori immaniter excruciandas quouis etiam atrocissimo tormentorum genere, uelut in Phalaridis tauro conclusas, in carnificinam, huma-

nam, humanitatis profectò affectu omnem exuti tradant: quemadmodum multis in locis non tam prudenter quàm seuerè fieri constat. Præter exorbitantium cruciatuum dolores iniquè inflictos, inter carcerem & custodiam multum discriminis constituit Iurisperitorum schola: quæ, eorum qui postea plectentur uita, custodiam neutiquam uult esse pœnam: quam à carcere horrido dirā irrogari etiam insontibus senserunt, qui præter meritum quandoque in illum fuêre detrusi. Verùm ut æquitatis commiserationisq; ratio labefactata negligitur, contemniturq;: sic & custodiæ nomen cum usu apud plerosque propemodum euanuit. Ita fit, ut solitudine diutina, carcerum squalore, caligine tetra, uarijsq; dæmonum spectris exhorrescentes misellæ Dei creaturæ, antea nōnihil diaboli assidua suggestione, fascino & delusione mentis sensu luxatæ, & iam denuò torturis uarijs excarnificatæ, dum quæstionibus atrociter subijciuntur, mortem semel momento cum acerbißima eiusmodi uita commutare malint, quæcunque proposita flagitia libenter confessæ, quàm ferocius in easdem putidißimorū carcerum speluncas & equuleos præcipites retrudi.

Discrimen custodiæ & carceris.

Cod. lib. 9. de custodia reorū leg. 1.

Cæterùm quod manibus pedibusq; colligatis Lamias maleficij reas, aquæ iniectas nunquam submergi, at supernatare, uelut certum experimentum, nec fallax indicium esse, apud magistratum & carnifices in plerisq; ditionibus obseruetur: næ illud minus est ridiculum, mirumq;, huic insulsæ persuasioni ullum

Experimēta in dignoscendis Lamijs fallacia.

F hominem,

hominem uel leuiter rationis sensu præditum, fidei tantillum apponere. Natationis siquidem causas, uti leuitatē, raritatem, spiritus sustinentis conclusionem, corporis uiui habilitatem, idq́; genus reliquas naturales occasiones, nō magis inesse his corporibus, etiam sontibus, ut quidem fateor: ita asserere audeo, si quid eiusmodi præter naturæ ordinem uideatur, id fieri suffulciente feminas, de quibus etiā falsa est suspicio, diabolo, ne submergantur (conniuente Deo ob incredulitatem magistratus, fallax hoc experimentum admittentis) quo in sententiam iniquam eum tandem inducat hac fraude impostor ille, ab initio sanguinarius. Mulierem quoque rariore carne præditam, & teneriorem esse, quàm uirum, docet Hippocrates. Tradit uerò Philarchus, in Ponto genus Thibiorum esse, & multos alios, quorum notas in altero oculo duplicem pupillam, in altero equi effigiem aßignat: nec eosdem posse mergi, ne quidem ueste degrauatos. Id si uerum est, connatum esse oportet.

Natationis causa.

Lib. 1. de morbis mulieb. in initio.
Plin. lib. 7. ca. 2.

Similis temeritatis, & superstitiosæ dæmoniacæq́; falsitatis experimentum est, quod in Malleo legitur: Die Dominico sotularia iuuenum axungia seu pinguedine porci, ut moris est: pro restauratione fieri, perungunt: & sicubi ecclesiam intrant, tamdiu maleficæ ecclesiam egredi nequibunt, donec exploratores aut exeant, aut illis exeundi licentiam expreßè concedant. Nec absimile erit, quod in hanc dignotionem plerisq; in locis obseruatur admodum impiè, ubi ex

2. secundæ partis. quęst. 2. in initio.

ubi ex terræ quam ter spatta primùm in sepultura inijciunt pastores, portiuncula Missæ sacrificio scilicet sanctificata, calcando templi limini supponitur: nec sagam, si in templo sit, tum posse egredi putatur. Item assulas sume ligni quercini, in quo aliquis sit suspensus, uel se strangularit: inspergantur illæ aqua lustrali, collocenturq; in templi ingressu: nec egredi ea poterit, nisi assulas summoueris.

Regulam autem hanc minimè fallacem à quæstionibus obseruare decuit, ut de singulis illis flagitijs iam confeßis, accuratè cum iudicio inquiratur, quas alios passos dicunt fatenturq; ærumnas & calamitates à se illatas, num ita se habeant, uel in rerum sint natura: & si comperiatur quosdam ita læsos, uel morbos aut damnum perpessos esse, ut iam ab alijs hæc confessis, designata huiusmodi mala putentur: inde quibus medijs, materiebus aut organis perpetrata sint, penitius inuestigetur: & num illa media, materies aut instrumenta istiusmodi effectibus producẽdis sint apta, consonáque. Vbi naturalium rerum & uirtutum cognitione celebrium medicorum iudicia in consilium accerseantur, quemadmodum in alijs quoque casibus eos spectantibus fieri uolunt leges. Vt enim non est alicuius melancholici, aut mente uitiati standum confeßioni: ita etiam ex harum confeßione non est infligenda temerè punitio, nisi ex certis circumstantijs, & demonstrationibus euidentibus, indubitatum constet ueneficium uel uenenatio, pharmaco uide-

Quæ in maleficij perpetrati inquisitione sunt facienda.

Confeßioni mente læsi nõ est standum.

maco uidelicet propinato aut illito, aut eo loci, unde halitu inficere manifestum est, deposito. Oportet siquidem probationes luce meridiana esse clariores, maximè in actione quam uocant criminali: quæ Iurisconsultorum laudabilis est sententia. Nam in hoc maleficij negocio, multa turbulentè, uel ex sinistra opinione aut suspicione, uel malitiosè ex maligno affectu, uel ob morborum difficultatem, aut rerum iacturam, ex incredulitate, quòd non satis Dei iustæ uoluntati ex animo se totos quidam tradant, subijciantq́;, dicuntur, multa confusè de alijs spargun tur, confeßione item illusarum à dæmone uetularum sanciuntur, diabolo frigidam hic suffundente, & machinationis clauum fideliter dirigente, ut siquis aurem applicet facilè, accusationem & confeßionem ratas existimans, ita se tandē delusum sentiet, quo tanquam in labyrintho inexplicabili inuolutus, nunquā sit exitum inuenturus, si ad legū normam & iuris rigorem cuncta ex auditis exequi statuat. Ea satanæ ars est, ut res usqueadeò tricis subtilißimis implicet, confundatq́;, quò nec ulla Thesei sagacitate extricari, nec Oedipi prudentia explicari queant. Sic uel in principijs omnino substitisse, & intra metas se continuisse, aut maturè retrogressum esse, ne diabolo ab initio homicidæ, uel apertis mendacijs aut ueritate dolo falsitateq́; fermētata, aperiatur fenestra, per quam se in actiones nostras insinuet, præstare, ipsa re et usus obseruatione cōperi. Nec omnē longius grassandi occasionem

In actione criminali oportet probationes luce meridiana esse clariores.

sionem satanæ præcidēdi, cōpendiosior unquam erit uia: alioqui mēdaciorum, calumniarū falsarum, ueritatis momento interdum mixto ut dolus lateat, criminationum atq; accusationum nullus uidebitur modus aut finis. Huc Cardani *sententiā adduxisse iuuabit.* Constat *has sæpe meritò plecti, inquit, quòd sint maleficæ, aut etiam ob impietatem: cæterùm plerunque stultæ solum sunt, nec confeßio integra, ac iudicium, uelut de latronibus ac furibus reliquisq; sceleratis hominibus, ad mortis pœnam trahi posset. Sed omnia plena uanitatibus, mendacijs, repugnantia inconstantiáq;. nam illud quod dicitur, conuenire & contestari absentes, omnino falsum est: nec nisi de die congregationis conueniunt, cum uulgata sit quæ nam sit. Id uerò argumentum si rectè & diligenter examinetur, ostendit hanc artem esse prorsus falsam, & illas non uerè in unum coire: nam una centum aut etiam plures detegere posset, cum illarum muliercularum opinione tot intersint.* Verùm *non nisi fama agnitas, aut uisu, accusant, quas non ex ludo (sic enim uisionem illam uocant) sed ex auditu & colloquijs agnoscunt: utrum uerò uigilantes, an dormientes, certum est quòd in utroque tempore.* Eadem *autem uident atque audiunt, ob fixam contemplationem, fidemq; illius rei: uelut* Rasis *enarrat de illo qui se gallum ob stulticiam existimabat, statis horis gallorum more ad canendum surgens annis pluribus.* Hæc *autem opinio ac uisio mutuis inter se colloquijs multum*

De uariet. lib. 15.

 confirma-

confirmatur. Neque adeò frequenter ad hunc abeunt ludum. quædam enim uix ter in anno accedere sibi uidentur, nec quidem uolentes: quamuis & hoc persæpe contingere putetur, maximè unguentorum auxilio.

Porrò ut exemplis lucidior euadat res per se obscura, tenebrisq; inuoluta, duarum mulierculatum in ciuitate Imperiali paucis abhinc annis captarum, exustarumq; confeßiones, à me requisitas, consulisq; assensu ex codicillis iudicialibus communicatas, hic proponere uolui. Primùm una quidem fatetur, se à Deo omnipotente desciuisse, & diabolo maleficio adhæsisse, ac amasium suum appellari Bernardum: deinde effecisse singulis uicibus pomo, ut matrona quædam N. sexies partum ediderit mortuum. Confitetur item, se cuiusdam uiri N. filiam, cereuisiæ haustu per maleficium enecasse: identidem & N. uxorem ita iam in lecto tanquam ex morbo decumbentem, maleficio læsisse. Propter hanc confeßionem, igni tradendam misellam decreuit magistratus: & quidem non immeritò, si uerè compertum fuerit illa scelera ab ea fuisse designata.

Prioris mulierculæ uti Lamiæ confeßio.

Amabo autem tribus excutiatur confeßio uerbis. Quòd à Deo desciuisse se fateatur, & dæmonio adhæsisse, id in foro ciuili non erit criminale. Quotusquisque etenim nostrûm est, qui idipsum non facit? Siquidem omnis qui facit peccatum, seruus est (docente Christo) peccati. Qui committit peccatum, ex dia-

Ioann. 8.
1. Ioann. 3.

ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iusticiam, non est ex Deo: *& qui non diligit fratrem suum. Qui non est mecum, ait Christus, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Sed admoniti resipiscere possumus, & pœnitentiæ locus est. quid ergo uetat, quo minus & illa redarguta, rectiusq́; instituta, ad sui cognitionem ualuisset reduci? Quòd se concubitum dæmonis* Bernardi *passam dixerit, phantasticum & imaginarium prorsus fuisse, ex superioribus liquet: ubi ex professo diluitur illud phantasma, ut minus fidei uel hoc saltem nomine confeßioni eius fuerit adhibendum, quæ ex mente hallucinante, erronea quoque censenda est. Quis aliud rogo huic poroco* Bernardi *nomen indidit, quàm ipsus sibi, id corrupto auditus sensui uel ui imaginatiuæ ingerens, ut edito nomine inter Christianos usurpato, in maiorem confidentiam, mente titubantem mulierculam illiceret, sibiq́; deuinciret: nec ob hanc satanæ illusionem, mentisq́; mulierculæ læsionem, mortis pœna irrogari debuit. Nec pomo interimi potuit fœtus, nisi accesserit uenenum, quod solertius indagandum erat: quemadmodum quoque, num ea fuisset illius ueneni efficacia fœtui enecando peculiaris, ut matri hinc nihil inferri potuerit incommodi: nec solum eius inualidæ confeßioni standum erat. Quod etenim ex*

Ex diabolo est qui peccatum committit.

Matth. 12. Luc. 11.

Concubitus cum dæmone imaginarius. Lib. 2.

Dei uoluntate & arcano consilio contingit, uel diabolo diuinitus permittitur, id uitiato feminæ cerebro dæmon sæpe ingerit, quasi ab illa designatum sit: cuius tamen sceleris illam planè insontem esse comperiet is, qui singula ad rationis perpendiculum non somnolenter expenderit. Idipsum de filia N. cereuisiæ haustu sublata per maleficium, dicendum est. Quid enim cereuisiæ immissum fuerat, quod interimendi uim deleteriã obtineret, adhibitis in consilium medicis, in earum rerum cognitione insignibus, uigilantius erat inuestigandum. Nec minori studio inquirendum, quibus organis aut medijs coniugi N. morbum conciuisset. Nec uulgatæ & odiosæ carminis aut maleficij uoci pronas adeò offerre decuit aures. Enimuerò ubi sola incantatione infortunium quodcunq; à se procreatum narrant amentes & inconstantes hæ uetulæ, peruerso dæmonis instinctu id fieri, easq; à uera morbi eiuscemodi inuectione tam esse liberas, quàm quemuis alium, deierare non uererer. Vnde cuius se criminis reos faciant, qui tam inconsideratè immaturas effundunt interdum sententias, ipsi uiderint.

Alterius exustæ confeßio.

Iam alterius quoque eodem in loco igni adiudicatæ confeßionem editam audiamus, leuiq; inuestigatione excutiamus. Confitetur hæc, quũ ante sexennium ferè, hora quadam matutina, præ animi desperatione, sibi uim inferri cogitaret, ad se acceßisse uirum quendam proceræ staturæ, & formæ non inuenustæ,

nuptæ, pallio nigro & reliquo eiusdem coloris uestitu ornatum: qui eius dolorem solatus, inter alia iussit eam non abiecto, sed confidenti esse animo: suum pollicitus patrocinium, seq; semper illi de necessarijs & pecunia sufficiente prospecturum, si modò uicissim ipsius cõsilio & uoluntati se deuoueret. Atq; magnũ auri cumulum illi ostentabat hic uir. Ea uerò in ipsius assensit consilium abnegans Deum omnipotentem, Mariam matrem IESV Christi, & omnes sanctos. Hinc chrisma ei ex fronte exemit uir, atque se perpetuum fore concubinum spopondit: nomen sibi esse Alexander, inquiens. Fatetur adhæc, concubinũ quater domi suæ in lecto opus uenereũ secum perfecisse: item, se cuidam cereuisiæ coctori N. felicem rerũ fortunam carmine subtraxisse, resinæ uulgaris pauxillo, uasi mancipato huic coctioni, subdito: item, se uectoris N. coniugẽ ualetudine bona per incantamẽta priuasse, quod alicuius rei donationẽ ipsi denegasset: & puerũ N. maleficio morbidũ reddidisse ac mutilasse.

Punienda certè flagitia, si uera sunt. Atqui uides eam non sanæ mentis mulierculam ad restim propemodum uenisse, atq; contractum inijsse uel imaginarium, uel nullius certè momenti, ut secundo libro amplissimè ostendi, cum amasio phantastico, qui ea imaginaria uestitus forma apparuit, quum saltem spiritus esset uestiũ & coloris expers: speciẽ auri præstigiosè hic protulit, qua illam delusit, non aurum: quemadmodum quoque concubitu eam exercuit ludibrioso.

Chrisma præterea eximere simulabat, cuius uirtus qualis qualis sit, si in externa duntaxat applicatione consistit, uel consimili exemptione perit, iamdudum aqua, qua frons & reliqua toties mundatur facies, eam omnino abstersisset. Baptismi autē uis secus nos docet, eam minimè in carnis ablutione consistere, ut sordes abluantur: sed ut bona apud Deum cōscientia
1. Petr. 3. bene respondeat. Fusiorem omnium refutatiōnem libro secundo de Sagis inuenies. Non plus habebit ponderis, huius mulierculæ in fraudulēto contractu abnegatio, quin si admonita, fideliúsque instituta, eas diaboli cognouisset artes, resipiscens, erroremq; confessa, in Ecclesiæ sinum rursus debuerit admitti. Petrus à Christo præmonitus, ipsum ter, sana mente & corpore, contra animi testimoniū, abnegauit, etiam præstito iuramento: quem tamen clementiæ suæ oculis Christus usque eò non est dedignatus, ut ipsum etiam Ecclesiæ caput constituerit. Quid frequentius impunitiúsque (apud Italos maximè, si quid illis ex uoto minus cedat, præsertim in illicito aleæ lusu) quàm blasphemis horrendisq; uocibus, pollice etiam inter indicem & digitum medium tenso, ac facie cœlum uersus erecta, in eorum despectum, Deum & Christum abnegare? Num insuper resinæ modicum, uasi suppositum, habeat eam potestatē uitiandi cereuisiam, in quæstionē exactiorē uocari oportuit. aliam etenim corruptæ cereuisiæ causam necessariò fuisse asserent, qui rerum naturalium fontes uera

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioann. 18.

ratione

ratione ſcrutantur & intelligunt. Nec ſanitate fraudari potuit uectoris uxor, nec puer mutilari, per carmen, niſi acceſſerit uenenatio, cuius hic nulla ſit mentio. Eodem modo infinitæ poſſent recenſeri confeſſionum formulæ ex publicis magiſtratuũ codicillis, quas ſi penitius expenderis ἀδυνατίαν uel impoſſibilitatem (ſi ita loqui liceat) inconſtantiam, uanitatem, mendacia ueritate fucata tectaq;, uarietatem, labyrinthum, imò fabulas comperies. Sic haud ita pridem quædam in uinculis detenta, ſe plurimas uirgines Veſtales in cœnobio uarijs tetani cruciamentis exercuiſſe, indita oleribus mixtura ex aſpide, bufone & ſanguine menſtruo ſimul confuſis, fatebatur. Hîc omnium primum diligenter inquirendum erat, num ex horum uenenorum commixtione, eiuſmodi reſultent effectus, uel morbi, uel ſymptomata. Tandem illa publico iudicio flammis tradẽda, in hoc extremè perſtitit conſtanter, illam calamitatem à ſe atque matre ægrotis illis uirginibus irrogatam quidem, mortem'que perpeti uelle: hoc autem ſe palàm confiteri, ne tantillum unquam à ſe illis per os illatum fuiſſe. Quo igitur modo diram hanc induxiſſet ſortem, rogata: ſe mente & imprecatione eam inuexiſſe faſſa eſt. Quibus uerò medijs tolli poſſit illatum malum, deinde interrogata, reſpondit: matre & me prius è medio ſublatis. Vnicum hoc dæmonis ab initito homicidæ ſtudium eſt & machinatio, ut quàm plurimus fundatur ſanguis. Vtraque enim

Mente et imprecatione infortunium aut dæmonẽ alteri non poſſe inuehi.

exuſta,

exusta, nondum desijt horrendum spectaculum: sed à priore sacrifico secundus demum exorcista accessit cæcus, qui ex omnium fermè ægrotarum corporibus dæmonia fugam simulantia abegisse putabatur, à quibus tam atrociter antea fuerant quibusuis conuulsionum speciebus excruciatæ: necdum remisit se hæc pestis, at longius hinc in proxima proserpsit oppida. Hic post mulierculararum exustionem, se produnt morborum authores: nũ uerò illæ uirginum corporibus dæmones cogitatu imprecationeúe immittere ualuerint, libro tertio decisum est. Verè itaq; uidetur dicere Aristoteles, incãtamẽta esse mulierculararũ figmẽta. Cardani uerbis & historiæ suus hic erit locus, qui de Lamijs sic scribit: Sunt deformes, pallidæ & subobscuræ, atram bilem ipso intuitu præ se ferentes. Sunt taciturnæ, amentesq́;: ac parum ab his quæ dæmonio teneri creduntur, differunt: fixæ in suis opinionibus, atque adeò firmæ, ut si solum ad illarum uerba respicias, quàm intrepidè, qua constantia ea referunt, quæ neque unquam fuerunt, neque esse possunt, tamen uera illa esse existimes. Vnde nil mirum ab his moribus, ijs qui philosophiæ expertes sunt, egregiè imponi. Laborare autem eas atræ bilis morbo, tum uictus ratio, tum aeris qualitas, tum forma atque effigies ipsa uultus et corporis, tum uerba ipsa stulticiæ & (ut ita dicere liceat) impoßibilitatis plena, ipseq́; toruus in dicendo aspectus, tum casus quidam qui Philippi uicecomitis Mediolani principis ætate contigit,

Lib. 8. de Histor. animal. cap. 24.

De Varietat. lib. 16.

Lamiæ melãcholicæ, amẽtes, à dæmoniacis parum differẽtes, opinionum tenaces.

tigit, declarant. Res uerò ita gesta est, ut pater meus retulit. Damnatus erat profanæ huius artis uillicus quidã, nomine Bernardus: alioqui uir simplex & frugi, ob idq; domino percharus. Sed quia nec minis nec persuasionibus adduci poterat, ut pœnitere uellet, ad ignis pœnam poscebatur à iudicibus. Dominus, cuius pigebat, quiq; principi gratus erat, obtinuit, ut fideiußione data, quanquã illis reluctantibus, liceret hominem apud se uiginti diebus habere. Cœpit ergo illum alere non ut medicus: sed ut rusticum nobilis amicus. quatuor oua recentia manè, totidem uesperi, tum uinum dulce atq; iucundum suppetebat, carnes quoq; & iura pinguia. Postmodum ubi uidit hominem ex longo ueterno resipiscere, hortatus est, ut omißis falsis atq; absurdis periculosisq; persuasionibus, Ecclesiæ adhærere uellet. Sed paucis opus fuit, resipuit: optimusq; Christianus factus, usque ad mortem absq; aliorũ querela perseuerauit: quem atrocitas iudicum immeritò crudeli supplicio affecisset.

Quidam à iudicibus igni deuotus ob maleficium, resipiscit ab amentia meliori uictu.

Adde his, celebre apud nostrates existere, prætorem quendam ex arioli indicio, delusas id genus mulierculas comprehendisse quàm plurimas, easq; incendio puniuisse: tandem ariolum uel pythium hunc uatem, cui hactenus ille fidem apposuerat, ad prætorem accesisse, adhuc unam maleficij ream indicaturum, nisi iniquè ferret. Prætore haud difficulter annuente, eius uxorem quoque insimulat iudex: ac ne quid hac in re hæsitaret, palàm se id demonstraturum

Prætoris uxor falsò maleficij accusata.

turum addicit: horámque præfigit, qua eam reliquarum sagarum conuentui & choreis interesse, suis ipse maritus testaretur oculis. Consentit prætor: qui statuta hora quosdam amicos & consanguineos in eadem mensa secum & cum coniuge cœnare uoluit, suppressa interim conuocatæ societatis causa. Hinc designata ab ariolo hora, è mensa surgit, iubetq; omnes simul cum uxore permanere: nec prius loco dimoueri, quàm ipse rediret. Deductus porrò ab ariolo quò is uoluit, lamiarum cœtum, choreas, & nescio quas alias uoluptatum illecebras, quibus ipsius intererat coniunx, reliquarum delicias sectata, non obscurè uidebatur spectare. Mox domum reuersus, amicos uocatos eo quo relinquerat ordine, unà cum sua uxore, lætos mensæ aßidere comperit. Et cum studiose, num stationem deseruisset coniunx, percunctaretur: eam eidem affixam fuisse loco in eius absentia, uno ab omnibus affirmabatur ore. Itaq; rem omnem aperuit prætor, ob inflictam innocentibus pœnam serò pœnitudine ductus: & si rectè memini, Pythium accusatorem morte mulctabat.

Li. 8. Parergon iuris cap. 22.

Narrat item D. And. Alciatus, hæreticæ prauitatis (ut uocant) inquisitorem in subalpinis uallibus, aduersus hæreticas mulieres, quas ueteres Lamias, nos Striges uocamus, inquisiuisse, et supra centum flammis consumpsisse: quotidieq; ceu noua holocausta, alias super alias Vulcano obtulisse, è quibus non paucæ helleboro potius quàm igne purgandæ uide-

gandæ uidebantur: donec rustici arreptis armis uim illam inhiberent, & negocium ad episcopi iudicium deferrent. Et pòst: Et quamuis aliqui ex maritis, magnæ fidei homines, asseuerarent eo potissimum tempore, quo illæ in ludo & choreis sub Tellina arbore fuisse dicebantur, se exploratum habere, in lecto potius secum fuisse: tamen respondebatur, non illas, sed cacodæmonē potius, uxoris forma assumpta marito illusisse. Atqui ego replicabam: Cur non potius cacodæmonem cum suis dæmonibus, illā uerò cum marito fuisse præsumis? cur uerū corpus in ficto lusu, phantasticū in uero lecto cōminisceris? Quid hic opus est usquadeò augere miracula, & non tā Theologum quàm τερατόλογον agere, sæuioremq; partē in pœnis eligere? Cōstabat ex illis actis, semel in eo ludicro per quandā mulierculam nomine IESV appellato, omnem illum apparatū, omnes saltatrices cū amasijs suis repentè euanuisse: qui fieri id potuit, si uera fuissent corpora, & non phantasmata, & Tantali horti? quod apud Philostratū libro quarto, etiā Apollonius Tyaneus censuit: & apud Plutarchū in Bruti uita C. Cassius. Nam & medici maximos effectus corruptæ menti, imaginariæq; ludificationi tribuunt: unde Ephialtici, afflati, superstitiosi, incubitati, amore furentes, imaginosi, Lycaones, Cynanthropi, qui tamē medicamentis curantur: uidenturq; hæc esse quæ Plinius et alij ueteres Faunorū ludibria appellant, pæoniaq; herba emendari censuerunt, ut etiam harū plerasque

raſq; curari poſſe ſit ueriſimile, niſi quod pauperes & femellæ omnes ſunt quibus talis facultas non ſuppetit. Ego certè magis iuri Pōtificio, communiq; noſtratium doctorum interpretationi hac in quæſtione, quàm Theologis iſtis tribuerim, maximè in re à ſynodo deciſa in cōcilio Anquirenſ.ca.1.ubi talia phantaſmata mētibus à maligno ſpiritu irrogari ait. & rurſus: Infidelis, inquit, nō in animo, ſed in corpore euenire opinatur: quis enim in ſomnijs & nocturnis imaginibus non extra ſeipſum deducitur? Quæ etiā uidetur fuiſſe Auguſtini ſentētia li.18.de Ciuit. Dei, ca.18. ubi: Verum, inquit, corpus nulla arte dæmonum conuerti poteſt, ſed phantaſticum: quod etiam cogitando ſiue ſomniando per rerum innumerabilium genera pariatur: & cum corpus non ſit, corporum tamen formam capit, ſopitis aut appreßis corporeis ſenſibus, ita ut uera corpora alibi iaceant, ſenſibus obſeratis. Nec refert, quòd ibi Herodiadi aut Dianæ honor exhibetur. Hactenus Alciatus.

Cæterùm quum earum plurimas mente corruptas eſſe, erroreq; à ſatana ſeductas, iam ſatis demonſtratum ſit, ut citius hæreticorum pœnam, quàm uoraces mereantur flammas: qui rectius inſtituti, ſi conuertantur, corporali punitione minimè afficiendi ſunt, ſententias ſummorum patrum paucas adducere placuit. Auguſtinus ad Donatum proconſulem Aphricæ: Ex occaſione, inquit, terribilium iudicum ac legum, ne æterni iudicij pœnas incidant, corrigi inimicos cupi-

Epiſt. 127. De ſeductis errore, & hæreticis, nō enecandis: ſententia Patrum.

cos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi uolumus, nec supplicijs quibus digni sunt exerceri. Sic ergo eorum peccata compesce, ut sint quos pœniteat peccauisse. Quæsumus igitur, ut cum Ecclesiæ causas audis, quamlibet nefarijs iniurijs appetitam uel afflictam esse cognoueris, potestatem occidendi te habere obliuiscaris, & petitionem nostram non obliuiscaris. Non tibi uile sit, neque contemptibile, fili honorabiliter dilectißime, quòd uos rogamus, ne occidantur, pro quibus Dominum rogamus ut corrigantur. Idem ad Marcellinum: Pœna illorum, quamuis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter catholicam mansuetudinem commendandam. Ad eundem epist.159. Imple iudex Christiane pij patris officium: sic succense iniquitati, ut consulere humanitati memineris. Nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem, sed peccatorum uulneribus curandi adhibeas uoluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione seruasti: quando tantorum scelerum confeßionem non extendere eculeo, non fulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed uirgarum uerberibus eruisti. Ex libro Quæstionũ euangelij secundum Matth. ca. 12: Hinc est quod serui dicunt, Vis imus & colligimus ea? Quibus Veritas ipsa respondet, Non ita hominem constitutum esse in hac uita, ut certus esse poßit, qualis quisq; futurus sit po-

Epist. 158.

G stea, cuius

stea, cuius in præsentia cernit errorem: uel etiam quid error eius conferat ad profectum bonorum: non esse tales auferendos de hac uita, ne cũ malos conatur interficere, bonos interficiat, quòd fortè futuri sunt: aut bonis obsit, quibus & inuiti fortè utiles sunt. sed tunc opportunè fieri, cũ iam in fine non restat uel tempus computandæ uitæ, uel proficiẽdi ad ueritatẽ, ex occasione atq; comparatione alieni erroris. Chrysostomus homilia 47. in caput Matthæi 13: Vis igitur abeuntes colligimus ea? Dominus autem prohibet, ne fortè simul cum zizanijs herbam etiam tritici euellant: quod dicebat, ut bella & effusionem sanguinis prohiberet. Nam si trucidarentur hæretici, absque fœdere pacis atque inducijs bellum Orbi inferretur. Duabus igitur rationibus prohibuit: altera, quia frumentis parum noceret: altera, quia nisi sanarentur, extrema supplicia non euaderent. Quare etsi puniri eos uultis, & frumentis nequaquam officere, opportunitas temporis congrua expectanda uobis est. Quid autem est quod eradicabitis simul cum ipsis etiam frumenta? Certè aut, quia si arma capietis, inquit, necesse est cum hæreticos trucidatis, multos sanctorum simul interimere: aut quia ab ipsis zizanijs multa commutata, in frumenti conditionem seipsa conuerterent. Si ergo præuenientes euellatis, ea frumenta deperibunt, quæ à commutatis zizanijs prouenirent. Non prohibet autem conciliabula hæreticorũ dißipare, ora obstruere, libertatem loquẽdi concidere:

Hæreticorũ conciliabula dißipari possunt.

concidere: uerùm interficere & trucidare. Ex Homilia 8. in caput Geneseos 2: Hæretici simili modo adfecti sunt, sicut hi qui morbo laborãt, & corporalibus oculis cæcutiũt. Illi enim ob oculorũ suorũ infirmitatem solis luci aduersantur, & ob aduersam corporis ualetudinem etiã optimos saluberrimosq; cibos aspernantur: ita & hi anima ægrotantes, & mentis oculis capti, ad lumen ueritatis respicere non possunt. Idcircò nostro fungentes munere, manus eis porrigamus, magna eis mansuetudine loquamur. Nam & beatus Paulus ita nos admonuit dicens: Vt in mansuetudine erudiantur aduersarij, si fortè det eis Deus pœnitentiam in agnitionem ueritatis, & emergant è laqueo diaboli, capti ab ipso in illius uoluntatem. Vides quomodo uerbis declarauit, quòd quasi ebrietate obruti sint? Et iterum: Capti, inquit, à diabolo, quasi laqueis irretiti sunt. Vnde & nobis gemina opus est mansuetudine & longanimitate, ut poßimus eos eripere & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite & resipiscite paulisper, aspicite lumen iusticiæ, &c. Idem in homelia de nomine Abrahami: Dogmata impia, & quæ ab hæreticis profecta, arguere & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum, & pro salute ipsorum orandum. De hæreticis hactenus.

At in sagarum patrocinium annectam censuram eximij iurisconsulti Pauli Grillandi de sortileg. decimo uolumine Tractatuum, quæst. 7. fol. 44. pa. 2. 35.

Nota, ait, unum ualde singulare, quòd istorum apostatarum duæ sunt species. Vna est, quæ simpliciter retrocedit à fide, & sequitur cultum & obedientiam dæmonis: altera est, quæ postquam Christi fidem abnegando postergauit, & deiecit ex corde suo, iterum se baptizat expreßè in nomine diaboli, & aliud nomen sibi superimponit. licet utraque species sit damnata: prior tamen, si peccatum suum reuocat, admittitur ad pœnitentiam, & euitat pœnas corporales: sicut hæretici. ut l. Manicheos. C. de hæreticis. Identidem theologi authores Mallei, in tertiæ partis initio, & quæst. 35. his uerbis docent: Ex corde uerò apostatæ si nolunt resilire, ut hæretici impœnitentes tradentur curiæ seculari. Si autē uelint, recipiuntur, prout hæretici pœnitentes, iuxta cap. ad abolendam. §. pœnitenti. de hær. li. 6. Concordat Raymun. tit. de apostolica. c. reuertentes. ubi dicit, Quòd reuertentes ab apostasiæ perfidia, cū fuerint hæretici, tanquā reuertentes ab hæresi, sunt recipiendi: & hic sumitur unū pro alio. Et in 2. parte Decretorū, caus. 26. quæst. 5. episcopi. Ex præmißis authoritatibus colligitur, quòd arioli, aruspices, incātatores & sortilegi, atq; cæteri huiusmodi sectatores ab Ecclesia sunt eliminandi: & nisi resipuerint, perpetuò excommunicandi. Sed quod in ultimo Acquirensi capitulo, ea quæ fiunt per incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur: Augustinus in lib. de Ciuitate Dei idē uidetur asserere, ita dicens: Quæ magorum

Lamiæ pœnitentes euitāt pœnas corporales.

præstigijs

præstigijs fiunt, nõ uera, sed phãtastica esse probantur. Quare criminali actioni hic nullus patet aditus.

Si urgeatur hic denuò propria earum confeßio, cum D. Ioanne Francisco Ponzinibio Placentinò, Tractatuũ uolumine decimo, de Lamijs, respondere audeo: Cum tales personæ sint illusæ, ut dictum est: ergo debere dici, earum confeßionem etiam esse erroneam, nec admittendam. l. error. & l. cum post C. de iuris & fact. ignor. No. in l. de ætate. §. fin. ff. de interroga. action. Confeßio enim debet continere uerum & poßibile: ut per gl. Bal. & alios in l. 1. ca. de confess. per gl. in c. fi. de confes. in 6. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §. fi. Sed ista respuunt ius & naturam: ergo non sequitur, Istæ mulieres sic confitentur, ergo sic est. Nam confeßio longè distat ab actu (uel actus poßibilitate) & quicquid est contra naturam, deficit in suis principijs, ergo naturaliter est impoßibile. Præterea in criminalibus regulariter non statur soli confeßioni rei, ut per Bal. & Ang. in l. 1. cap. de confess. & dicam j. in 2. no. Nec obstat, quod dicit Bal. in d. l. si quis non dicam rapere: quia eius dictum procedit in hæresi, in quantum perficitur in sola mente ex cogitatione: quo casu bene, ut inquit ipse: quia cogitatio mentis, quam solus Deus nouit, non potest aliter probari, quàm per confeßionem: ideo statur soli confeßioni. sed confessio de qua in casu nostro, continet actum ab extra, & minus poßibilem de iure & natura, ac etiam mi- In criminalibus non est standũ soli confessioni.

 nus ueri-

nus uerisimilem: & ideo potest dici, quod licet, quoad ea quæ credunt, sit standum confeßioni earum, quoad punitionem, quia talis credulitas pendet ab animo & uoluntate: non tamen quo ad hoc, ut quia sic sit, uel sic fiat, sicut asserunt. Hactenus ille. Nec est quod hic lex Cornelia de sicarijs & ueneficis mihi obtrudatur, quæ suum paulo pòst sortietur locum, ubi de ueneficorum pœnis agetur.

Lamiæ mentis errore à diabolo affectæ, nec ulli noxiæ, quomodo reducẽdæ, & quæ ijs statuẽdæ pœnæ.

Quum ergo errore & phantasia hæ delusæ, & satanæ peruersa institutione seductæ cognoscantur: nec alicui ab ijs malum reuerà, at saltem imaginatione illatum esse sciatur: saniori doctrina informandæ erunt, ut repudiatis dæmonij ludibrijs, Christo sacramentum rursus præstent: atque ut luxata ex corporis compage membra, debita ligatura restituantur pœnitentes. Quantopere hic fidelem mysteriorum Dei dispensatorem eniti decere, ut ad Christi ouile reduceretur ouis perdita, nemo non nouit. Suum quoque hic habebunt locum publicæ & communes preces ex animo fusæ. Admodum piè hîc D. Iacobus admonet: Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & conuerterit quis eum, sciat, quòd qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uiæ suæ, saluam faciet animam à morte, & operiet multitudinem peccatorum. Nec hæresis solùm in errore, quod quis dæmoniorum doctrinæ adhæret, figitur: sed in sui confidentia quoque, concepto fastu & præfracta pertinacia, ubi admittitur nulla admonitio: errorem etenim

Iacob. 5.

rem etenim seductionemq; mentis confessus hæreticus, semper remißionem ueniamq;, ex Patrum consensu & Christiana mansuetudine meretur. Nam, teste Seneca, quem pœnitet peccasse, penè est innocens. & apud Ecclesiasticum legitur: Pœnitentibus dedit uiam iusticiæ. Eiusmodi itaque malè à Dæmonio persuasæ & resipiscenti feminæ, rectiusq; iam in Christianæ fidei sanctißima basi confirmatæ, pecuniarum quoque (si eius res ferant) mulcta in pauperum subsidium imponi potest: & quæcunque alia arbitraria, non tamen uitæ, pœna pro delicti ratione & magnitudine. Si etiam ex usu ob reipublicæ tranquillitatem conseruandam uidebitur, ut exilio ad certum tempus puniatur, donec uitæ innocentia, uerè se conuersam esse, & fidelem, persistereque comprobet, ac deinde libertate hospitij pristina rursus donetur, non contraierim. Eiusmodi esto pœna temeritatis, quòd dæmoniacæ suggestioni & ludibrijs non satis constanter restiterit, at etiam consenserit fatua.

In Thyeste.
Eccles. 17.

Quòd si quis contentiose uoluntatem puniendam defendat, is primùm distinguat inter uoluntatem hominis sani perfectam, quæ in actum uerè dirigi cœperit: & inter uitiatæ mentis sensum, uel (si uoles) corruptam amentis uoluntatem: cui suo opere, quasi alterius esset, colludit diabolus, nec alius insulse uolentem sub sequitur effectus.

Non omnis uoluntas puniendo.

Tale uoluntatis uitium impingi etiam poßit

melancholicis, fatuis & pueris, qui facile inducuntur, ut uel hæc uel alia se designasse mala falsò imaginentur, fateanturq́; qui tamen à Deo renes & corda scrutante, non æquè plecti permittuntur, ac alij mentis compotes: multò certè minus ab hominibus id fieri oportuit. Nec aliò torquenda erit Lex Cornelia, quàm ad ueneficas. Quæcunque enim feminæ morbos siue mortem, aut iactarum, alicuius ueneni potentia cuiquam induxerint, Veneficarum nomen & punitionem merentur: atque his, pro criminis qualitate pœnam uel aggrauant, uel moderantur leges. Quemadmodum si quæ philtro uel amatorio poculo apud procos, aut alios, amorem extorquere contendunt, eosq́; interim uel dementant, uel morbis excruciant, non tamen uita orbant: ijs noxæ magnitudinem & uoluntatis studium, pœnæ grauitatem uel moderationem præscribere iustum est. quod de quocunque illato rerum dispendio dictum semel uolo. Hic lex Cornelia de sicarijs & ueneficis celebratur: Qui uenenum malum necandi hominis causa fecerit, uel uendiderit, uel habuerit, plectitur. Eiusdem legis pœna afficitur, qui in publicum mala medicamenta uendiderit, uel hominis necandi causa habuerit. Et ex Senatusconsulto relegari ea est iussa, quæ non quidem malo animo, sed malo exemplo, medicamentum ad conceptionē dedit, ex quo ea quæ conceperat, deceßit. Alio Senatusconsulto effectum est, ut pigmentarij temerè cicutam, salamandram, aconitum, pi-

Veneficarum pœna.

Lex Cornelia. Digest. lib. 46. tit. 8.

tum, pityocampas, mandragoram, cantharidas, aut quid lustramenti causa dantes, pœna teneantur eiusdem legis. Hic Mosis quoque edictum habet locum, φαρμακοὺς οὐκ ἐπιβιώσετε: aliàs περιβιώσετε, sic legis uoluntatem explicuerunt Septuaginta interpretes: Veneficos non patieris uiuere, aut, si mauis, ueneficas (genere fœminino) ut uolunt Hebræorũ interpretes. Eæ certè non aliæ erunt intelligendæ, quàm quas Moses & illud seculum nouit. Sagas autẽ uulgo nobis dictas, & à me descriptas, ne quidem Christi tempora norunt, multo minus Mosis. In Perside ueneficos plecti, ut in amplo lapide caput impingerent, rursusq́; alio superinducto illud effringerent, fertur. Hæc autem prudentis magistratus æquitati & iudicio relinquenda censui, ne sibi extra professionis meæ limites quicquã præiudicari queratur ille, cuius ordinationem à Deo esse testãtur literæ Sacræ.

Exod. 22.
Pœna ueneficarum à Mose constituta.
Rom. 13.
Epilogus.

Non dubium mihi est, candide Lector, plurimos fore, apud quos malam iniero gratiam, calumniam mihi pro opera qualicunque præstita reposituros: quorum pleriq;, ut iniquorum est iudicum, id quod non intelligunt, criminabuntur: alij, opinioni longa annorum serie, hominum animis irradicatæ, & uelut iure consuetudinario obfirmatæ, quacunq; ratione patrocinari uolent: nec deerunt qui dentis Theonini prurigine insolescentes ex more, mordendi occasionem auidius quærent. Ad causas naturales quarumcunque rerum miracula & monstra re-

ferēt pugnaces Peripatetici: ac sacrosanctæ Scripturæ religioni, Aristotelis Platonisq; ratiōes præscribere, uehemēti pertinacia asseuerabunt. Hic Petri Pompanatij Mantuani, *summi & clarißimi suo tempore philosophi, de* Naturalium *effectuum causis, siue de incantamētis* Opus, *abstrusioris philosophiæ plenum, requiretur, accuratiúsque euoluetur, ut oppugner, pessumq; eam: nisi in inuictis Christianæ philosophiæ fundamentis constabilitus, sermonis probilitatem contemnam: ex* D. Pauli, *uasis electionis, consilio, qui studiosè præmonuit, uidendū esse, ne quis sit qui nos deprædetur per philosophiam & inanem deceptionem, iuxta constitutionem hominum, iuxta elementa mundi, & non iuxta Christum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo* Deitatis *corporaliter.* Pompanatium *quoque ante redditum spiritus extremi halitum resipuisse ex singulari* Dei *miseratione, nec permansisse* ἄθεον, *sperare uolo. talem etenim fuisse, à* Clarißimo *medicinæ ornamento* D. Helidæo Foroliuiensi, *eius olim discipulo, non semel auditum est.*

At sibi iniuriam fieri à medico, quædam Scripturæ sacræ loca excutiente, & suæ uocationis metas transiliente, acclamabunt morosiores plerique Theologi: *Ne sutor ultra crepidam, mordacius oblatrantes.* His *nihil aliud responsum uolo, quàm,* D. Lucam *euangelistam medicum* Antiochensem *fuisse: ac me ex eorum esse numero, quorum huc spectat*

studium,

studium, ut si quo modo tandem ex immensa Dei misericordia atque ineffabili Christi gratia, ad regale illud sacerdotium pertingere queant cuius D. Petrus apostolus & propheta Esaias meminerunt.

Regale sacerdotium. 1.Petr 2. Esaiæ 61.

Quòd maleficij quosdam Ecclesiastici collegij homines impuros insimularim, si quoq; ægrè ferant, id non debui non facere argumenti ratione: atque apertius etiam nominibus eorũ expreßis potuissem, nisi modestiam hanc ex theologia edoctus, hos Christianæ fidei euersores ac reipublicæ sedatæ turbatores ut adhuc desistant, statuissem præmonere. Cum magicorum flagitiorum reis mihi controuersia est, non cum uiris pijs: quos unicè ueneror & colo, ut si quis alius. Si iniustè se traductos illi conquerantur, ut in theatrum palàm mecum prodeant, suamq; tueantur causam, non detrecto.

Doctioribus quibusdam nostri ordinis uiris, uel etiam delicatioribus, si à me non sit factũ satis (quod equidẽ libenter fateor: quàm sit mihi curta supellex, non ignarus) ijs tamen rẽ exactius perpendendi, altiusq; perscrutãdi, ac methodo doctiore, ordine magis cohærente, oratione dilucidiore, uerbis aptioribus, & ueritatis argumẽtis ualidioribus describendi, qualemcunq; subministrasse occasionem pro ingenij tenuitate (quã certè magnã agnosco) uideor. à quibus si alicuius lapsus etiam admonear, conuincarq;, plurimum à me reportabunt gratiæ, quemadmodum reliqui omnes eodem me prosequuti studio: nec me

errata

errata retractasse pudebit unquam. non mihi usque-adeò Suffenus sum, nec ita φιλαυτίας afficit libido. Est aliquà prodire tenus, si non datur ultra.

Quòd contra legum duodecim Tabularum authoritatem de ijs qui messes excantarunt, à uulgari opinione & poetarum figmentis dissentiam, si grauiter tolerant Iurisperiti, mala mihi pro beneficio reponitur gratia, quòd ueritatis in hoc argumenti genere ab alijs inquirendæ, & criminalis sententiæ hic non secundum placita cæci in religione Christiana seculi, uerùm ex ipsis ueritatis mysterijs debito ordine eruendæ, pronunciandæq; ansam porrigere qualemcunq; uoluerim. Enimuerò si alicui in legitima sua uocatione præiudicandi animus mihi fuerit, temerarij hominis notam meo quodam merito haud recuso. Cæterum si hac mea purgatione non contentis mordacibus inuidisq; ingenijs, me conuicijs proscindere, imperitiæ redarguere, flagitij iniquè insimulare, & calamum petulanter in me stringere lubeat: ea me Deum omnipotentem confirmaturū tolerantia confido, ut quoscunque aduersariorum dentes & insultus, patiendo sim exuperaturus.

Irritas præterea suas apud me uident machinationes impij sacrilegiq; magi, quorum nec præstigijs, nec terriculamentis culmum quidem latum moueor, etiamsi me diris suis imprecationibus aut diabolicis exorcismis transformare studeant, aut εἰς κόρακας, uel (si malint) cloacas execrandis suis artibus compellere

pellere nitantur monstrifici malefici. Delphica in me diuinorum oracula, quibus nihil non sinistri mihi in Pythij templo cacanti, & ob id à Pisistrato tyranno statutæ pœnæ subijciendo, uaticinabuntur homines perditi, prorsus contemno. Incassum me nocturnis lemuribus aut defunctorum manibus uel laruis terrebit tenebricosus necromantes. Nec contra Geoticorum umbras aquæ lustralis aspergínem, uel tedarum ignem iuxta sepulchra arcesso: suis hi spectris me neutiquam fatigabunt. Tartarearum uocum barbarie aut murmurum ludibrijs si me lacessat nefarius exorcista, non mihi curæ est. Incantatorum ligaturas quibus prodigiosos accersere morbos, congressum impedire naturalem, imò eius organa pro suo arbitrio auferre & restituere posse creduntur, ne pili quidem facio, rideoq;. Si quid maligna imprecatione aut uitiatæ uoluntatis affectu in me possunt deliræ sagæ, eis & permitto, & remitto. Vnicam solummodo ueneficarum pertimesco artem, quæ suis uenenis uel propinatis uel admotis, uel spiritus attractione ferientibus plurima uerè, non phantasticè inferre nocumenta ualent: harum causam defendendam hic cepi minimè, sed iusta magistratus censura discutiendam decidendamq; relinquo.

At ex labyrintho præstigiarum dæmoniacarum, incantamentorumq; nonnihil extricatus, finem dicendo faciam de monstrosis his ludibrijs, excogitatis certè ut gloriam Dei & doctrinæ utriusque, sacræ & physicæ,

& physicæ, ueritatem obscurent, atque maleficas diaboli artes occultent, uestiántque, quæ Domino Deo βδελύγματα siue abominationes sunt: has auersemur, fugiamus & execremur, quacunque etiam artificiosa proponantur specie. Repugnemus & earum illecebris & occasionibus abiectis, quæ prima fronte blandiri & allubescere uidentur. Nec solum corpora nostra, non sponte mancipia & domicilia satanæ faciamus: uerùm etiam illi, licet astutissimo καὶ πανουργοτάτῳ, uera fide & uitæ sanctimonia omnes adoriundi nos aditus præcludamus, auxilium à Dei filio assiduè ardẽtibus uotis implorantes, nosq; uiuo Dei uerbo & Spiritus sancti ope uigilanter, uelut in excubijs sedulò constituti, ita munientes, quò etiamsi huiusmodi munimento tanquam firmissimo uallo undiquaque obseptos audacius insultet iratus ille hostis, non tamen ualida hæc septa perfringat, expugnétque.

Iob. 1. 2. Psal. 2. 1. Reg. 28. Act. 19.

Qualescunque etiam afflictiones nobis impositas æquo animo cum Iobo fortiter toleremus, aduersus Deum neutiquam cum gentibus frementes, nec uetitam opem cum Saule inquirentes. Neque etiam curiosi, cum Ephesijs, uel lasciui, quæ nouisse nos aut non interest, aut non licet, siue minus expedit, anxiè indagemus: uel ex ijs, à quibus exquiri seuerè inhibuit Deus, sciscitemur: sed illis quas Euangelij ueritas commonstrat, semitis insistamus, inhæreamúsque: furiosas diaboli præstigias & lubrica triuia decli-

uia declinantes, ne quemadmodum Iannes *&* Mambres *resistebant ueritati, nos quoque* Dei *præcepto recalcitrantes, cum his qui à sinistris erunt, horrendam olim* Christi *sententiam audiamus:* Discedite à *me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diaobolo, & angelis eius.* Matth. 25.

Nihil *autem hic ita assertum uolo, quod æquiori catholicæ* Christi *ecclesiæ iudicio, non omnino submittam: palinodia mox spontanea emendaturus, si erroris alicubi conuincar.*

FINIS.